

شەيخ ھافىز ئىبنى ئەھمەد ئەل ھەكەمى
(1342 - 1377 ھىجرىيە)

ئىسلام ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادىيەت سوئال - جاۋاب

ئابدۇلغەنى ئابدۇلئەزىز
سابىرجان

تەرجىمە قىلغۇچى:

ئۇيغۇر تەرجىمە مەركىزى

توربېكەت ئادرېسى:

www.munber.org www.munber.net

ئېلخەت ئادرېسى:

webmaster@munber.org munber@munber.org

مۇندەرىجە

6	بەندە ۋە بەندىچىلىك
12	ئىسلام دىنى
15	ئىسلام ئاساسلىرى
34	ئىمان
40	الله قا ئىمان كەلتۈرۈش
84	پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىش
88	كىتابلارغا ئىمان ئېيتىش
100	پەيغەمبەرلەرگە ئىمان ئېيتىش
114	ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىش
167	تەقدىرگە ئىمان ئېيتىش
201	ئىماننىڭ شاخچىلىرى
206	ئېھسان
209	ئىمانغا مۇناسىپ كەلمەيدىغان نەرسىلەر
224	سېھىر ۋە سېھرىگەر
227	تۇمار، كۆز مونچاق ۋە باشقىلار
231	كاھىنلىق
234	مۇنەججىملىك
237	شۇم پال ئېلىش ۋە كۆز تېگىش
241	گۇناھ، تۆۋبە ۋە دۇنياۋى جازالار
256	سىراتەل مۇستەقىم (توغرا يول)
259	بىدئەت، ئۇنىڭ تۈرلىرى ۋە ھۆكۈمى
266	ساھابىلەر ۋە ئەھلى بەيت
277	خەلىپىلىك
286	ئەمىرگە بويسۇنۇش
291	ئەۋلىيالىق ۋە كارامەت

ناھايتى مېھرىبان ۋە شەپقەتلىك اللە نىڭ ئىسمى بىلەن
باشلايمەن

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار، قولۇڭزدىكى شەيخ ھافىز ئىبنى ئەلھەكەمنىڭ «ئىسلام ئەقىدىسى ھەققىدە سوئال – جاۋابلار» ناملىق كىتابىنى ئۇيغۇر تەرجىمە مەركىزى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا تەرجىمە قىلىپ تاماملىدى. بۇ كىتابچە بارلىق مەنپەئەتلىك ئىلىمنىڭ يىغىندىسىدىن تەركىپ تاپقان، پەيغەمبەرلەر دەۋەت قىلغان ساماۋى كىتابلار ئېلىپ كەلگەن ھەرقانداق بىر كىشى ئۇنىڭسىز دىنىدا نىجاتلىققا ئېرىشەلمەيدىغان دىننىڭ ئاساسلىق قائىدىلىرى تەۋھىدنىڭ ئاساسلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان پايدىلىق بىر ئەقىدە يېتەكچىسىدۇر. بۇ كىتابچە داغدام يولغا ئاشكارا ھەقىقەتكە باشلاپ ئاللاھ تائالانىڭ كامالى سۈپىتىگە زىت كېلىدىغان بارلىق شەك – شۈبھىلەرنى سۈپۈرۈپ تاشلاش بىلەن بىرگە ئىمان ۋە ئۇنىڭ خىسلىتىنى شەرھىلەپ بېرىدۇ.

شۇنداقلا ھەر بىر مەسىلىگە ئالاھىدە دەلىل كەلتۈرىدۇ. ئەينى ۋاقىتتا ئوقۇرمەنلەرنىڭ چۈشىنىش ۋە ئۆزلەشتۈرۈشىگە قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن كىتابچە سوئال – جاۋاب بويىچە تۈزۈلگەن.

بۇ كىتاب ئارقىلىق بارلىق قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئەقىدە ساھەسىدىكى بەزى بوشلۇقلىرىنى تولدۇرۇپ، ئىلگىرى خاتا

كەتكەن بەزى ئەقىدىلىرىنى تۈزىتىشكە مەلۇم جەھەتتە تۈرتكە بولالسا دېگەن ئۈمىدلىمىز.

ئاللاھ تائالادىن قىلغان بارلىق ئىش – ئەمەللىرىمىزنى رىيادىن خالىي ھالەتتە پەقەت كەرەملىك پەرۋەردىگار بىزنىڭ رازىلىقى ئۈچۈنلا قىلىشقا مۇيەسسەر قىلىشىنى تىلەيمىز.

ھۆرمەت بىلەن: ئۇيغۇر تەرجىمە مەركىزى

تور بېكىتىمىز:

www.munber.org

www.munber.net

E-mail:

webmaster@munber.org

كىرىش سۆز

ناھايىتى مېھرىبان ۋە شەپقەتلىك ئالەمنىڭ ئىسمى بىلەن
باشلايمەن

جىمى ھەمدۇسانا ئاسمان - زېمىننى ياراتقان، ئۇنىڭدا
يورۇقلۇق ۋە زۇلۇمەتنى پەيدا قىلغان، ئۆز پەرۋەردىگارىلىرىغا
كاپىر بولغانلارغىمۇ ئادىللىق قىلىدىغان ئالەم تائالاغا بولسۇن!
ئالەم تائالا شۇنداق بىر زاتتۇركى، سىلەرنى (يەنى سىلەرنىڭ
ئاتىڭلار ئادەمنى) لايدىن ياراتقان، ئاندىن ئەجىللىڭلارنى
بېكىتكەن، (سىلەرنىڭ تىرىلىدىغان) ۋاقتىڭلارنى ئۆز
دەرگاھىدا ئېنىق بەلگىلەپ قويغان، ئاندىن سىلەر - ئى
كۇففارلار! (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) شەك
كەلتۈرىسىلەر. ئۇ يەنە شۇنداق زاتتۇركى، سىلەرنىڭ ئاسمان -
زېمىندىكى بارلىق ئىش - ھەرىكەتلىرىڭلارنى بىلىپ
تۇرغۇچىدۇر.

شۇنداق دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، شېرىكىسىز، يالغۇز
بىر ئالەم تەن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر! ئۇ زات يېگانىدۇر،
بارلىق مەخلۇقات ئۇنىڭغا موھتاجدۇر. ئۇ بالا تاپقانمۇ
ئەمەس ۋە تۇغۇلغانمۇ ئەمەس، ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش
بولالمايدۇ، پۈتكۈل مەخلۇقاتلار ئۇنىڭغا بويۇن ئېگىدۇ. ئۇ
زات ئاسمان - زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچى بولۇپ، ئۇ بىرەر
ئىشنى ئىرادە قىلغان بولسا، ئۇنىڭغا: "بول" دېيىش بىلەنلا
ۋۇجۇدقا كىلىدۇ. ئۇ خالىغىنىنى ئەڭ مۇناسىپ شەكىلدە
يارىتىدۇ. ئى قىلغان ئىشىدىن سوراق قىلىنمايدىغان، بەلكى
قىلغانلارنى سوراق قىلىدىغان ئالەم! سېنى ھەرقانداق
شېرىكلەردىن پاك - مۇنەزەھ دەپ ئۇلۇغلايمىز.

يەنە شۇنداق دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، بىزنىڭ خوجىمىز، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللہ تائالانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر. گەرچە كاپىرلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ اللہ ئۇنى دىننىڭ ھەممىسىنى ئاشكارىلاپ بېرىش ئۈچۈن ھەق دىن ۋە ھىدايەت بىلەن ئەۋەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىغا، ھەقىقەتتىن تايماي ماڭغان ساھابىلىرىغا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىدىن چىقماي ئۇنى مەھكەم تۇتۇپ، شۇ سۈننەت ئۈچۈن دوست ياكى دۈشمەن بولۇپ، شۇ سۈننەتنى قوغداش يولىدا بارلىقنى قۇربان قىلىپ، دۇنيادىن ئۆتكەن تابىئىنلەرگە ۋە قىيامەتكىچە شۇلارنىڭ ئىزىدىن ماڭغان بارلىق مۇسۇلمانلارغا اللہ تائالانىڭ رەھىمىتى ۋە سالامى بولسۇن!

قوللىشىڭىزدىكى بۇ كىتابچە بارلىق مەنپەئەتلىك ئىلىمنىڭ يىغىندىسىدىن تەركىپ تاپقان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاملار دەۋەت قىلغان، ساماۋىي كىتابلار ئېلىپ كەلگەن، ھەر قانداق بىر كىشى ئۇنىڭسىز دىندا نىجاتلىققا ئېرىشەلمەيدىغان دىننىڭ قائىدىلىرىنى، تەۋھىدنىڭ ئاساسلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ناھايىتى پايدىلىق بىر كىتابچىدۇر. بۇ كىتابچە داغدام يولغا، ئاشكارا ھەقىقەتكە باشلاپ، اللہ نىڭ كامالى سۈپىتىگە زىت كېلىدىغان بارلىق شەكىلەرنى سۈيۈرۈپ تاشلايدىغان ئىماننى ۋە ئۇنىڭ خىسلىتىنى شەرھىلەپ بېرىدۇ. ھېچقانداق شەك قالماسلىقى ئۈچۈن ھەر بىر مەسىلىدە ئۇنىڭ دەلىللىرى كەلتۈرۈلدى. بىدئەتچى ۋە ھاۋايى ھەۋىسىگە ئەگەشكۈچى پىرىقلىرىنىڭ پىكىرىنى ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىش ئۈچۈن كەلتۈرۈلگىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، پەقەت ئەھلى سۈننە ۋە لىجامائەتنىڭ پىكىرىلا زىكىر قىلىندى. گەرچە قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويۇش بىلەنلا خاتا پىكىر ئاشكارا

بولسىمۇ، كۈننىڭ چىقىشى بىلەنلا كۈندۈز بولىدىغانلىقىغا دەلىل كەتمىسىمۇ، ھەق ئاشكارا بولغاندىن كېيىن قالغانلىرىنىڭ زالالەت ئىكەنلىكى ئوچۇق بولسىمۇ، ئۇلۇغ ئىماملىرىمىز شۇ بىدئەتخور ۋە ھاۋايى ھەۋەسكە بېرىلگۈچىلەرگە رەددىيە بېرىدىغان ئالاھىدە كىتابلارنى يېزىپ قالدۇرغان (الله ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ياخشى ئەجرىلەرنى ئاتا قىلسۇن).

قوللىشىمىزدىكى بۇ كىتابچە ئوقۇغۇچىنىڭ دىققىتىنى مەركەزلەشتۈرۈش مەقسىدىدە سوئال - جاۋاب شەكلىدە تۈزۈلدى. بۇ كىتابقا «الأعلام السنة المنشورة لاعتقاد الطائفة الناجية المنصورة» (نىجاتلىق ۋە غەلىبىگە ئېرىشكۈچىلەر ئۈچۈن داغدام يول) دەپ نام بېرىلدى.

ئاخىرىدا، الله سۇبھانە ۋە تائالادىن قىلغان ئەمىلىمىزنى پەقەت ئۇنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈنلا قىلغانلارنىڭ قاتارىدىن قىلىپ بېرىشنى، ئۆز پەزلى مەرھەمەتتىن بىزگە ئاتا قىلغان ئىلمىنى مەنپەئەتلىك ئىلىم قىلىپ بېرىشنى، مەنپەئەتلىك ئەمەللەرنى بىلدۈرۈشنى تىلەيمەن! الله تائالا ھەقىقەتەن ھەرقانداق نەرسىگە قادىردۇر. بەندىلىرىگە مېھرىبان ۋە قىلغان بارلىق ئىشلىرىدىن خەۋەرداردۇر. ئاخىرى قايتىدىغان قارارگامىز ئۇ الله نىڭ دەرگاھىدۇر. ئۇ بىزنىڭ ئىگىمىزدۇر، ئۇ نېمە دېگەن ياخشى ئىگە! نېمە دېگەن ياخشى ياردەمچى - ھە!

بەندە ۋە بەندىچىلىك

1 – سوئال:

بەندىلەرگە ئەڭ ئاۋۋال نېمە ۋاجىپ بولىدۇ؟

بەندىلەرگە ئەڭ ئاۋۋال ۋاجىپ بولىدىغىنى، اللە تائالانىڭ بەندىلىرىنى نېمە ئۈچۈن ياراتقانلىقىنى، ئەھدى – ماساق كۈنى ئۈچۈن نېمە بىلەن ئەھدە ئالغانلىقىنى^①، پەيغەمبەرلەرنى نېمە ئۈچۈن ئەۋەتكەنلىكىنى، كىتابلارنى نېمە ئۈچۈن نازىل قىلغانلىقىنى، دۇنيا – ئاخىرەت ۋە دوزاخ – جەننەتنى نېمە ئۈچۈن ياراتقانلىقىنى، قىيامەتنىڭ نېمە ئۈچۈن قايمىم بولىدىغانلىقىنى، مىزان – تارازىلارنىڭ نېمە ئۈچۈن تىكلىنىدىغانلىقىنى، سەھىپىلەرنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۇچىشىدىغانلىقىنى، بەخت ۋە بەختسىزلىكنىڭ سەۋەبىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، نۇرلارنىڭ نېمىگە قارىتا تەقسىم قىلىنىدىغانلىقىنى بىلىشتۈر.

2 – سوئال:

اللە تائالانىڭ بەندىلەرنى يارىتىشتىكى مەقسىدى نېمە؟

بۇ ھەقتە اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئويناپ (يەنى بىكارغا) ياراتقىنىمىز يوق. ئۇلارنى بىز پەقەت ھەق ياراتتۇق ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ.﴾^② ﴿ئاسماننى،

① اللە تائالانىڭ ئادەم نەسلىدىن ئالغان ئەھدىسى ئۈچۈن ئەتراپى سۈرۈشىنىڭ 172 – ئايىتىگە قاراڭ.
② سۈرە دۇخان، 38 - 39 ئايەتلەر.

زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنى بىكار ياراتمىدۇق، ئۇ (يەنى ئۇلارنى بىكار يارىتىلغان دەپ قاراش) كافىرلارنىڭ گۇمانىدۇر، كافىرلارغا دوزاختىن ۋاي! ﴿١﴾ ۋە ﴿اللھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەقىلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلمىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ.﴾ ﴿٢﴾ جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم. ﴿٣﴾

3 - سوئال:

بەندە (ئەبىد) نىڭ مەنىسى نېمە؟

ئەگەر بۇنىڭدىن بويىسۇنۇش، خار بولۇش مەقسەد قىلىنسا، ئۇ چاغدا بۇ ئاسمان - زېمىندىكى ئەقىللىق - ئەقىلسىز، ھۆل - قۇرۇق، ھەرىكەتلىنىدىغان - ھەرىكەتلەنمەيدىغان، ئاشكارا - يوشۇرۇن، مۇئەمىن - كاپىر ۋە ياخشى - يامان بارلىق نەرسىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. اللھ تائالا ھەرقانداق نەرسىنى ياراتقۇچى ۋە پەرۋىش قىلغۇچىدۇر. ئۆز قۇدرىتى ئارقىلىق باشقۇرغۇچىدۇر ۋە ئورۇنلاشتۇرغۇچىدۇر. ئۇ نەرسىلەرنىڭ ھەر بىرىنىڭ بەلگىلىك دائىرىسى ۋە ئاخىرلىشىدىغان چەك - چېگرىسى بار. ھەممىسى بەلگىلىمە بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ، ئۇنىڭدىن زەررىچىلىكىمۇ ئېشىپ كېتەلمەيدۇ. بۇ بولسا، قۇدرەتلىك، ھەممىنى بىلگۈچى زاتنىڭ بەلگىلىمىسى، ھېكمەتلىك، ئادىل زاتنىڭ ئورۇنلاشتۇرىشىدۇر. ئەگەر "بەندە" دىن بويىسۇنۇش ۋە ياخشى كۆرۈش مەقسەد قىلىنسا، ئۇ چاغدا بۇ ئاتالغۇ ھەرقانداق غەم - قايغۇ ۋە

① سۈرە ساد، 27 - ئايەت.

② سۈرە جاسىيە 22 - ئايەت.

③ سۈرە زارىيات 56 - ئايەت.

قورقۇنچتىن خالىي، اللہ تائالانىڭ ھۆرمەتلىك بەندىلىرى،
تەقۋا ئەۋلىيالىرىغا خاس ئاتالغۇ بولىدۇ.^①

4 - سوئال:

ئىبادەت دېگەن نېمە؟

ئىبادەت دېگەن اللہ تائالا ياخشى كۆرىدىغان ۋە رازى بولىدىغان ھەر قانداق مەخپىي - ئاشكارا سۆز - ئەمەللەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ۋە بۇنىڭغا زىت كېلىدىغان خۇسۇسلاردىن يىراق تۇرۇشنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان ئومۇمىي ئىسمىدۇر.

5 - سوئال:

ئەمەللەر قانداق ۋاقىتتا ئىبادەت ھېسابلىنىدۇ؟

ئەمەللەر شەرتسىز بويىسۇنۇش (كەمتەرلىك) ۋە چوڭقۇر مۇھەببەتتىن ئىبارەت ئىككى ئامىل ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتكەندىلا، ئاندىن ئىبادەت ھېسابلىنىدۇ.

بۇ ھەقتە اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مۇئمىنلەر اللہ نى ھەممىدىن بەك دوست تۇتقۇچىلاردۇر﴾.^② ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ ھەيۋىسىدىن قورققۇچى كىشىلەردۇر.^③

يەنە بىر ئايەتتە ئىككىلا ئىشنى زىكر قىلىپ مۇنداق كەلگەن: ﴿رەھىمىتىمنى ئۈمىد قىلىپ، (ئازابىمىزدىن) قورقۇپ بىزگە دۇئا قىلاتتى، بىزگە كەمتەرلىك بىلەن ئىبادەت قىلاتتى﴾.^①

① بۇ مەنە اللہ تائالانىڭ: ﴿راستلا اللہ نىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە اللہ نىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قاينغۇرۇش يوقتۇر. ئۇلار ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر﴾ دېگەن ئايىتىدىن بىلىنمەكتە (سۈرە يۇنۇس، 62 - ۋە 63 - ئايەتلىرى).

② سۈرە بەقەرە، 165 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە مۇئمىنۇن، 57 - ئايەت.

6 – سوئال:

بەندىنىڭ ئاللاھ ئەززە ۋە جەللەھگە بولغان مۇھەببىتىنىڭ ئىپادىسى قايسى ئىشلاردا كۆرىلىدۇ؟

بۇنىڭ ئىپادىسى ئاللاھ تائالا ياخشى كۆرگەننى ياخشى كۆرۈش، يامان كۆرگەننى يامان كۆرۈش، بۇيرۇقلىرىنى بەجا كەلتۈرۈش، توسقان ئىشلىرىدىن يىراق تۇرۇش ۋە ئاللاھ تائالانىڭ دوستىنى دوست، دۈشمىنى دۈشمەن بىلىش قاتارلىق ئىشلاردا كۆرىلىدۇ. شۇڭا ئاللاھ يولىدا دوستلىشىش ۋە ئاللاھ يولىدا دۈشمەنلىشىش ئىماننىڭ ئەڭ مۇستەھكەم تۇتقىلىرىدىندۇر.

7 – سوئال:

بەندىلەر ئاللاھ تائالانىڭ نېمىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ۋە نېمىگە رازى بولىدىغانلىقىنى قايسى يول ئارقىلىق بىلىدۇ؟

ئۇلار ئۇنى ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبەر ئەۋەتىپ، كىتابلارنى نازىل قىلىپ، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ۋە رازى بولىدىغان ئىشلارغا بۇيرۇشى، ياقىتۇرمايدىغان يامان ئىشلاردىن توسىشىدىن بىلىۋالدى. بۇ ئارقىلىق بەندىلەرگە ئاللاھ تائالانىڭ كەسكىن ھۆججىتى تىكلەندى ۋە چەكسىز ھېكمىتى ئاشكارا بولدى.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەردىن كېيىن ئاللاھ نىڭ ئالدىدا كىشىلەر (يەنى پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن بولسا ئەۋەتتە ئىمان ئېيتاتتىم ۋە ئىتائەت قىلاتتىم دېگۈچىلەر) گە باھانە بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، (ئىتائەت قىلغۇچىلارغا جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (ئاسىيلىق

① سۇرە ئەنبىيا، 90 - ئايەت.

قىلغۇچىلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق»^① ﴿ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى «ئەگەر سىلەر اللە نى دوست تۇتساڭلار، ماخا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتدۇ، (ئۆتكەنكى) گۇناھڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.﴾^②

8 – سوئال:

ئىبادەتنىڭ شەرتلىرى قانچە؟

ئىبادەتنىڭ شەرتلىرى ئۈچ:

بىرىنچى: ھەقىقىي ئىرادە، بۇ شۇ ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىقىشىنىڭ شەرتىدۇر.

ئىككىنچى: خالىس نىيەت.

ئۈچىنچى: اللە تائالا بۇيرىغان شەرىئەت ئۆلچىمىگە مۇۋاپىق كېلىش. بۇ ئىككىسى قوبۇل بولۇشنىڭ شەرتلىرىدۇر.

9 – سوئال:

قانداق قىلغاندا ئىرادە مۇستەھكەم بولغان بولىدۇ؟

ھورۇنلۇق ۋە سۇسلۇق قىلماي، سۆزى بىلەن ھەرىكىتىنىڭ بىردەك بولۇشى ئۈچۈن بارلىق تىرىشچانلىقنى كۆرسەتكەندە، ئاندىن ئىرادە مۇستەھكەم بولغان بولىدۇ.

بۇ ھەقتە اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇئمىنلەر! سىلەر نېمە ئۈچۈن قىلمايدىغان ئىشنى قىلىمىز دەيسىلەر؟ (يەنى ئەمەلدە سىلەر قىلمايدىغان ياخشى ئىشلارنى نېمە ئۈچۈن ئاغزىڭلاردا قىلىمىز

① سۈرە نىسا، 165 - ئايەت.

② سۈرە ئال ئىمران، 31 - ئايەت.

دەيسىلەر؟). سىلەرنىڭ قىلمايدىغان ئىشنى (قىلىمىز) دېيىشىڭلار
الله نىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ئوچ (كۆرۈلىدىغان نەرسىدۇر) ﴿١﴾

10 – سوئال:

قانداق قىلغاندا نىيەت خالىس بولغان بولىدۇ؟

بەندىنىڭ بارلىق ئاشكارا - مەخپىي سۆز ۋە ئەمەللىرىنىڭ
مەقسىدى الله تائالانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن بولغاندا نىيەت خالىس
بولغان بولىدۇ.

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى الله قا
خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالغۇز) الله غىلا
ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى.﴾^② ﴿ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى بىراۋنىڭ
ياخشىلىقىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇلۇغ
پەرۋەردىگارنىڭ رازىلىقى ئۈچۈندۇر﴾^③ ﴿ئۇلار ئېيتىدۇ) «سىلەرگە
بىز الله نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سىلەردىن (بۇنىڭ
بەدىلىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۈر تەلەپ قىلمايمىز﴾^④
﴿كىمكى (ئۆزىنىڭ ئەمەلى بىلەن) ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە،
ئۇنىڭ ساۋابىنى زىيادە بېرىمىز، كىمكى (ئەمەلى بىلەن) دۇنيانىڭ
مەنپەئىتىنى كۆزلىسە، (ئۇنىڭ تىلىگەن) مەنپەئىتىنىڭ بەزىسىنى
بېرىمىز، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە (ساۋابتىن) ھېچ نېسىۋە يوق.﴾^⑤ بۇ
ھەقتە بۇندىن باشقىمۇ ئايەتلەر ناھايىتى كۆپ.

① سۈرە سەف، 2 - 3 - ئايەتلەر.

② سۈرە بەيىنە، 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە لەيل، 19 - 20 - ئايەتلىرى.

④ سۈرە ئىنسان، 9 - ئايەت.

⑤ سۈرە شۇرا 20 - ئايەت.

ئىسلام دىنى

11 – سوئال:

الله تائالا بۇيرىغان ۋە شۇنىڭدىن باشقىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان شەرىئەت قايسى؟

ئۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ توغرا بولغان دىندۇر.

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەقىقەتەن الله نىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر.﴾^① ﴿ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) الله نىڭ دىندىن (يەنى ئىسلام دىندىن) باشقا دىننى تىلەمدۇ؟ ھالبۇكى، ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر ئىختىيارىي ۋە ئىختىيارسىز رەۋىشتە الله قا بويسۇنغان تۇرسا﴾^② ﴿ئۆزىنى ئەخمەق قىلغانلاردىن باشقا كىم ئىبراھىمنىڭ دىندىن يۈز ئۆرۈيدۇ؟﴾^③ ﴿كىمكى ئىسلام (دىندىن) غەيرىي دىننى تىلەيدىكەن، ھەرگىز ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇ ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىدۇر.﴾^④ ﴿ئۇلارنىڭ الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ بېكىتكەن مەبۇدىلىرى بارمۇ؟ (الله نىڭ ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازابىنى قىيامەتكىچە تەخىر قىلىش توغرىسىدىكى) ھۆكۈمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە (دۇنيادىلا) ھۆكۈم چىقىرىلغان بولاتتى﴾^⑤ ۋە بۇندىن باشقا نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

① سۇرە ئال ئىمران، 19 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئال ئىمران، 83 - ئايەت.

③ سۇرە بەقەرە، 130 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە ئال ئىمران، 85 - ئايەت.

⑤ سۇرە شۇرا، 21 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئىسلام دىنى

11 - سوئال:

الله تائالا بۇيرىغان ۋە شۇنىڭدىن باشقىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان شەرىئەت قايسى؟

ئۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ توغرا بولغان دىندۇر.

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەقىقەتەن الله نىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر.﴾^① ﴿ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) الله نىڭ دىندىن (يەنى ئىسلام دىندىن) باشقا دىننى تىلەمدۇ؟ ھالبۇكى، ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر ئىختىيارىي ۋە ئىختىيارسىز رەۋىشتە الله قا بويسۇنغان تۇرسا﴾^② ﴿ئۆزىنى ئەخمەق قىلغانلاردىن باشقا كىم ئىبراھىمنىڭ دىندىن يۈز ئۆرۈيدۇ؟﴾^③ ﴿كىمكى ئىسلام (دىندىن) غەيرىي دىننى تىلەيدىكەن، ھەرگىز ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇ ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىدۇر.﴾^④ ﴿ئۇلارنىڭ الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ بېكىتكەن مەبۇدىلىرى بارمۇ؟ (الله نىڭ ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازابىنى قىيامەتكىچە تەخىر قىلىش توغرىسىدىكى) ھۆكۈمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە (دۇنيادىلا) ھۆكۈم چىقىرىلغان بولاتتى﴾^⑤ ۋە بۇندىن باشقا نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

① سۇرە ئال ئىمران، 19 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئال ئىمران، 83 - ئايەت.

③ سۇرە بەقەرە، 130 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە ئال ئىمران، 85 - ئايەت.

⑤ سۇرە شۇرا، 21 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

12 – سوئال:

ئىسلام دىنى قانچە مەرتىۋىگە بۆلۈنىدۇ؟

ئىسلام دىنى: ئىسلام، ئىمان ۋە ئېھساندىن ئىبارەت ئۈچ مەرتىۋىگە بۆلۈنىدۇ. بۇلارنىڭ ھەر بىرى ئايرىم تىلغا ئېلىنغاندىمۇ دىننىڭ ھەممە مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

13 – سوئال:

ئىسلامنىڭ مەنىسى نېمە؟

ئىسلامنىڭ مەنىسى: الله تائالانىڭ بىرلىك ۋە بارلىقىغا تەسلىم بولۇش ۋە شېرىكتىن خالى ھالەتتە ئۇ زاتقا ئىبادەت قىلىش ئارقىلىق بويۇن ئېگىشتىن ئىبارەتتۇر.

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى الله قا تاپشۇرغان (يەنى الله نىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ ئەمەلنى خالىس الله ئۈچۈن قىلغان)، باتىل دىنلاردىن بۇرالىغان ھالدا ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكەن كىشىدىن (دىنىي جەھەتتە) ياخشىراق ئادەم بارمۇ؟﴾^① ﴿ياخشى ئىش قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىخلاس بىلەن الله قا بويسۇنغان ئادەم مەھكەم تۇتقىغا ئېسىلغان بولىدۇ.﴾^② ﴿سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭغا بويسۇنۇڭلار، ئىتائەتمەنلەرگە خۇش خەۋەر بەرگىن.﴾^③

14 – سوئال:

“ئىسلام” سۆزىنىڭ دىننىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالدىغانلىقىنىڭ دەلىلى نېمە؟

① سۇرە نىسا، 125 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە لوقمان، 22 - ئايەت.

③ سۇرە ھەج، 34 - ئايەت.

بۇ ھەقتە ئاللا تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەقىقەتەن ئاللا نىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر﴾^①

ئىمام مۇسلىم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئىسلام پات يېقىندا خۇددى دەسلەپ باشلانغان چاغدىكىدەك غېرىپ ھالەتتە قايتىدۇ.» [بۇنى ئىمام ترمىزى، ئىمام مۇسلىم، ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

يەنە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئىسلامنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى ئاللا تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش.» [بۇنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبرىنى رىۋايەت قىلغان]

بۇندىن باشقا نۇرغۇنلىغان دەلىل بۇنى كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

^① سۈرە ئال ئىمران، 19 - ئايەت.

ئىسلام ئاساسلىرى

15 – سوئال:

ئىسلامنىڭ تەپسىلىي چۈشەنچىسىنىڭ بەش ئەركان ئىكەنلىكىنىڭ دەلىلى قايسى؟

ئۇنىڭ دەلىلى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ سوئالىغا بەرگەن جاۋابىدۇر: «ئىسلام دېگەن بىر ئىشنى باشقا ھېچ ئىشنىڭ يوقلۇقىغا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەرەمگە بېرىشقا قادىر بولالساڭ، بەيتۇللاھنى ھەج قىلىشتۇر.» [بۇ ھەدىسنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

ۋە يەنە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئىسلام بەش پەرز ئۈستىگە قۇرۇلغان بىرىنچى: ئىشنى باشقا ئىشقا ئۇقۇق، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئىشنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بېرىش. ئىككىنچىسى: ناماز ئوقۇش. ئۈچىنچىسى: زاكات بېرىش. تۆتىنچىسى: ھەج قىلىش. بەشىنچىسى: روزا تۇتۇش»^① دېگەن ھەدىسىدۇر. [بۇ ھەدىسنى بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

16 – سوئال:

شاھادەت كەلىمىسىنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى قانداق؟

^① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

بەندە ئىسلام دىنغا پەقەت شۇ شاھادەت كەلىمىسى بىلەنلا كىرەلەيدۇ.

بۇ ھەقتە ئالە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللّٰه قَا ۋه ۋننك ٲهغه مبرنگه ئمان ئېتقان كىشلەر كامىل مۇئمنلەردۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مەن كىشىلەر بىلەن ھەتتاكى ئۇلار بىر ئالە تىن باشقا ھېچ ئالەننك يوقلۇقىغا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامننك ئالە نك ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرگەنگە قەدەر ئۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇلدۇم.»^②

17 - سوئال:

بىر ئالە تىن باشقا ھېچ ئالەننك يوقلۇقىغا گۇۋاھلىق بېرىشنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتە ئالە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللّٰه ئادالەتنى بەرپا قىلغان ھالدا گۇۋاھلىق بەردىكى، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. پەرىشتىلەر مۇ، ئىلىم ئەھلىلىرىمۇ شۇنداق گۇۋاھلىق بەردى: ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴾^③ ﴿بىلگىنىكى، ئالە تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر﴾^④ ﴿غالىب بىر ئالە تىن باشقا ھېچ ئالە يوقتۇر﴾^⑤ ﴿ئالە نك بالىسى يوق، ئۇنىڭغا باراۋەر باشقا بىر ئالە مۇ يوق﴾^⑥ مۇشۇرىكلار ئېيتقاندىك، ئالە بىلەن بىرگە يەنە باشقا

① سۇرە نۇر 62 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇخارى ۋە مۇسىلىم رىۋايەت قىلغان.

③ سۇرە ئال ئىمران، 18 - ئايەت.

④ سۇرە مۇھەممەد، 19 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۇرە ساد، 65 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۇرە مۇئىمىنۇن، 91 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئىلاھلار بولغان تەقدىردە ، ئەرش ئىگىسى (ئەلە ئۇستىدىن) غەلبە قىلىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە يول ئىزدىگەن بولاتتى. ﴿^①

18 - سوئال:

«ئائىلاھە ئىللەللاھ» نىڭ مەنىسى نېمە؟

ئۇنىڭ مەنىسى: ئالە تائالادىن باشقا ھەرقانداق شەيئەنىڭ ئىبادەتكە لايىق ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلىش، ئالە تائالادىن باشقا ھېچقانداق بىرىنىڭ ئىبادەتكە لايىق ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاش ۋە شۇنداقلا بارلىق ئىگىدارچىلىق قىلىشتا ئالە تائالانىڭ ھېچقانداق شېرىكى يوق، - دېگەنلىك بولىدۇ.

ئالە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ (قۇدرەت) شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، ئالە ھەقتۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) ئالە نى قويۇپ ئىبادەت قىلىدىغان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) باتىلدۇر، ئالە (ھەممە نەرسىدىن) ئۈستۈندۈر، بۈيۈكتۇر.﴾^②

19 - سوئال:

«ئائىلاھە ئىللەللاھ» دەپ گۇۋاھلىق بەرگەندە، (ئۇلاردىن بىرەرسى كەم بولۇپ قالسا) گۇۋاھلىق بەرگۈچىگە ھېچقانداق مەنپەئەت بەرمەيدىغان شەرتلەر قايسىلار؟

بۇ شەرتلەر يەتتە:

- 1) ئۇنىڭ مەنىسىنى ئېنىق بىلىش.
- 2) ئۇنىڭغا چىن قەلبىدىن ئىشىنىش.

① سۈرە ئىسرا، 42 - ئايەت.

② سۈرە ھەج، 62 - ئايەت.

3) ئىچكى ۋە تاشقى كۆرىنىش جەھەتتە ئۇنىڭ تەلەپلىرىگە بويۇن ئېگىش.

4) ئۇ تەلەپ قىلغان بارلىق ئىشلارنىڭ ھېچبىرىنى رەت قىلماستىن قوبۇل قىلىش.

5) ئۇنىڭغا ئىخلاس قىلىش.

6) ئۇنى تىلى بىلەن تەستىقلاپلا قويماستىن، ئېيتقىنىدا راستچىل بولۇش.

7) شۇ كەلىمىگە ۋە شۇنى ئېيتقان كىشىلەرگە مۇھەببەت باغلاش، پەقەت شۇ كەلىمە ئۈچۈنلا دوست ياكى دۈشمەن بولۇش.

20 - سوئال:

«ئۇنىڭ مەنىسىنى ئېنىق بىلىش» نىڭ شەرت ئىكەنلىكىگە قۇرئان ۋە ھەدىستە قايسى دەلىللەر بار؟

بۇ ھەقتە ئاللا تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ ئاللا نى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلىرى شاپائەت قىلالمايدۇ. پەقەت ھەق بىلەن گۇۋاھلىق بەرگەن (يەنى لا الە الا اللہ دېگەن، تىلى بىلەن ئېيتقانىنى دىلى بىلەن) ھەقىقىي بىلگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى «لا ئىلاھە ئىللەللاھۇ» نىڭ مەنىسىنى بىلىپ (يەنى يۇقىرىدا دېيىلگەن شەرتلەرنى ئورۇنلاپ) ئۆلسە، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ». [ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

21 - سوئال:

^① سۈرە زۇخرۇق، 86 - ئايەت.

“ئۇنىڭغا چىن قەلبىدىن ئىشىنىش” نىڭ شەرت ئىكەنلىكىنىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، (ھەقىقىي) مۇئمىنلەر اللە قا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرگەن، ئاندىن (ئىماندا) شەك كەلتۈرمىگەن، ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلاردۇر، ئەنە شۇلار (ئىمان دەۋاسىدا) راستچىلاردۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ھەرقانداق بىر بەندە، اللە تائالادىن باشقا ئىلاھنىڭ يوقلىقىغا، مېنىڭ اللە نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىپ، ئۇنىڭغا ھېچقانداق شەك كەلتۈرمەي، اللە تائالاغا ئۇچراشسا، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ.﴾ [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

ۋە يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دېگەن: «مۇشۇ تامنىڭ ئارقىدا بىر اللە تىن باشقا مەئبۇدنىڭ بەرھەق يوقلۇقىغا چىن قەلبىدىن ئىشىنىدىغان بىرىنى كۆرسەڭ، ئۇنىڭغا جەننەت بىلەن خۇش بېشارەت بەرگىن.﴾ [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

22 - سوئال:

“ئىچكى ۋە تاشقى كۆرىنىش جەھەتتە ئۇنىڭ تەلەپلىرىگە بويۇن ئېگىش” نىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ياخشى ئىش قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىخلاص بىلەن اللە قا بويىسۇنغان ئادەم مەھكەم تۇتقىغا ئېسىلغان بولىدۇ، ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى اللە قا مەنسۇپتۇر.﴾^②

① سۈرە ھۇجرات، 15 - ئايەت.

② سۈرە لوقمان، 22 - ئايەت.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ:
 «سەلەرنىڭ ھېچقايسىسىڭلارنىڭ ھاۋايى - ھەۋسى مەن ئېلىپ
 كەلگەنگە (قۇرئان ۋە ھەدىسكە) ئەگەشمىگىچە ئىمان ئېيتقان
 بولمايدۇ.»^①

23 - سوئال:

«شاھادەت كەلمىسى تەلەپ قىلغان بارلىق ئىشلارنىڭ
 ھېچبىرىنى رەت قىلماستىن قوبۇل قىلىش» نىڭ قۇرئان ۋە
 ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

الله تائالا ئۇنى قوبۇل قىلمىغان كىشى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:
 ﴿الله پەرىشتىلىرىگە ئېيتىدۇ) زۇلۇم قىلغۇچىلارنى، ئۇلارنىڭ
 (مۇشرىكلىكتىكى، كۇفرىدىكى) قاياشلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ الله نى
 قويۇپ چوقۇنغان بۇتلىرىنى (مەھشەرگاھقا) توپلاڭلار، ئاندىن
 ئۇلارنى دوزاخنىڭ يولىغا باشلاڭلار. ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار،
 چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن) سوئال - سوراق
 قىلىنىدۇ. (ئاندىن) ئۇلارغا: «نېمىشقا (دۇنيادىكى ھالىتىڭلارغا
 ئوخشاش) بىر - بىرىڭلارغا ياردەم قىلمايسىلەر؟» (دېيىلىدۇ).
 بەلكى ئۇلار بۈگۈن بويىسۇنغۇچىلاردۇر. ئۇلار بىر - بىرىگە قاراپ
 مۇنازىرىلىشىدۇ. ئەگەشكۈچىلەر ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە: «سەلەر
 (سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا) قەسەم ئىچىپ بىزنى ئىماندىن
 توسۇۋىتتۇڭلار» دەيدۇ. (ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەرگە)
 ئېيتىدۇ: «سەلەر (ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن) مۇئەمىن بولمىدىڭلار.
 بىزنىڭ سەلەرنى (بىزگە ئەگىشىشكە) زورلايدىغان كۈچىمىز يوق
 ئىدى، بەلكى سەلەر (بىزگە ئوخشاش) ئازغان قەۋم ئىدىڭلار.
 پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىزنى (جازالاش) سۆزى بىزگە تېگىشلىك
 بولدى. بىز ھەقىقەتەن (شۇ سۆز بويىچە ئازابنى) چوقۇم

① بۇ ھەدىسكە بىرمۇنچە مۇھەددىسلەر ئاجىز دەپ باھا بەرگەن.

تېتىغۇچىمىز. سىلەرنى بىز ئازدۇرۇق، چۈنكى بىز ھەقىقەتەن ئازغان ئىدۇق». ئۇلار (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەر) بۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئازابتا ئورتاقتۇر. بىز ھەقىقەتەن گۇناھكارلارغا مۇشۇنداق قىلىمىز. (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئازاب قىلىمىز). ئۇلار ھەقىقەتەن مۇشۇنداق ئىدىكى، ئۇلارغا: «بىر ئالەم تىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق» (دەڭلار) دېيىلسە، (كەلىمە تەۋھىدتىن) تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتاتتى. ئۇلار: «ئىلاھلىرىمىزنى ھەقىقەتەن بىر مەجنۇن شائىر ئۈچۈن (يەنى ئۇنىڭ سۆزى ئۈچۈن) تاشلىۋېتىمدۇق؟» دەيتتى. ①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ: «شەك - شۈبھىسىزكى، ئالەم بىلەن ئەۋەتكەن ھىدايەت ۋە ئىلىم، زېمىنغا چۈشكەن يامغۇرغا ئوخشايدۇ. زېمىننىڭ ئىچىدە بىر قىسىم مۇنبەت يەر بولۇپ، ئۇ سۈنى قوبۇل قىلىدۇ. ئاندىن نۇرغۇن ئۆسۈملۈك ۋە ئوت - چۆپىلەرنى ئۈندۈرىدۇ. زېمىننىڭ ئىچىدە قاتتىق يەرمۇ بار بولۇپ، سۈنى سىڭدۈرۈۋەتمەي ساقلايدۇ. ئاندىن ئالەم ئۇ سۇ بىلەن كىشىلەرنى مەنپەئەتلەندۈرىدۇ. كىشىلەر سۈنى ئىچىدۇ. زىرائەتلىرىنى سۇغۇرىدۇ. زېمىننىڭ ئىچىدە يەنە بىر قىسىم شورلۇق يەر بولۇپ، ئۇ سۈنى تۇتۇپ قالالمايدۇ. ئۆسۈملۈكلەرنىمۇ ئۈندۈرۈلمەيدۇ. مۇنبەت يەر: ئالەم نىڭ دىنىدا ئالىم بولغان ۋە ئالەم بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىلەردىن پايدىلانغان، ئۆگەنگەن ۋە ئۆگەتكەن كىشىنىڭ مىسالدۇر. قاتتىق يەر: ئالەم بىلەن ئەۋەتكەن ئاشۇ ھەقىقەتنى كىشىلەرگە يەتكۈزگەن، لېكىن ئۆزى ئەمەل قىلمىغان كىشىنىڭ مىسالدۇر. شورلۇق يەر: مەن ئارقىلىق ئەۋەتىلگەن ئالەم نىڭ ھىدايىتىنى قوبۇل قىلمىغان ۋە ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويمىغان كىشىنىڭ مىسالدۇر.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

① سۈرە سافات، 22 - ئايەتتىن 37 - ئايەتكىچە.

24 - سوئال :

”ئىخلاس قىلىش“ نىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىلىڭلاركى، (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ دىن اللھ قا خاستۇر.﴾^① ﴿دىنىڭنى شېرىكتىن (ۋە رىيادىن) ساپ قىلغىنىڭ ھالدا اللھ قا ئىبادەت قىلغىن.﴾^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «كىشىلەر ئارىسىدا مېنىڭ شاپائىتىمگە ئېرىشىپ، ئەڭ بەختلىك بولغان كىشى ”اللھ تىن باشقا مەئبۇد بەرھەق يوق“ دېگەن كەلىمىنى چىن قەلبىدىن ئىخلاس بىلەن ئېيتقان كىشىدۇر. » [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «اللھ تائالا ”اللھ تىن باشقا مەئبۇد بەرھەق يوق“ دېگەن كەلىمىنى پەقەت اللھ رىزالىقى ئۈچۈنلا ئېيتقان كىشىگە دوزاخنى ھارام قىلىدۇ. » [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

25 - سوئال :

”ئېيتقىنىدا راستچىل بولۇش“ نىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەلىق، لام، مىم. ئىنسانلار، ئىمان ئېيتتۇق﴾ دەپ قويۇش بىلەنلا سىنالىماي تەرك ئېتىلىمىز، دەپ ئويلىمىدۇ؟ ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى بىز ھەقىقەتەن سىندۇق،

① سۈرە زۇمەر، 3 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە زۇمەر، 2 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

الله (ئىماندا) راستچىلارنى چوقۇم بىلىدۇ، (ئىماندا) يالغانچىلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ. ①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «بىر بەندە چىن قەلبىدىن راستچىللىق بىلەن ”بىر ئالە تىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق ۋە مۇھەممەد ئالە نىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى“ دەپ گۇۋاھلىق بەرسە، ئالە ئۇنىڭغا دوزاخنى ھارام قىلىدۇ.» [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: نەجدىلىك (چاچلىرى پاخىياغان) بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كەلدى. بىز ئۇنىڭ پىچىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدۇق. لېكىن، نېمە دېگەنلىكىنى چۈشىنىلمىدۇق. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا يېقىن كەلدى. ئۇ ئەسلىدە ئىسلام ھەققىدە سورىغان ئىكەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «(ئىسلام) بىر كېچە - كۈندۈزنىڭ ئىچىدە بەش ۋاخ ناماز ئوقۇشتۇر» دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ: مەن ئوقۇيدىغان ئۇ نامازلاردىن باشقا ناماز بارمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «يوق، ئەگەر ئوقۇيمەن دېسەڭ، نەفلە ناماز ئوقۇغىن» دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە: «(ئىسلام) رامزان ئېيىنىڭ بىر ئاي روزىسىنى تۇتۇشتۇر» دېدى. ئۇ: ماڭا ئۇنىڭدىن باشقا روزىمۇ بارمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «يوق، تۇتاي دېسەڭ، نەفلە روزا تۇتقىن» دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «زاكاتمۇ ئىسلامنىڭ قاتارىدىن» دەپ سۆزلەپ بەرگەن ئىدى. ئۇ كىشى: ئۇنىڭدىن باشقىسىمۇ بارمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «يوق، بېرەي دېسەڭ، سەدىقە بەرسەڭ بولىدۇ» دېدى. ئاندىن ئۇ كىشى: ئالە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن بۇنىڭدىن ئارتۇقمۇ قىلمايمەن، كەممۇ

① سۈرە ئەنكەبۇت، 1 - دىن 3 - ئايەتكىچە.

قىلمايمەن، - دېگەن پېتى ئارقىسىغا يېنىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇ راستچىللىقنى ۋە ساداقىتىنى ئوتتۇرىغا قويسا نىجات تاپىدۇ» دېدى. [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

26 - سوئال:

“مۇھەببەت باغلاش” نىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇئمىنلەر! سىلەردىن كىمكى مۇرتەد بولىدىكەن، (اللە ئۇنىڭ ئورنىغا) اللە ئۇلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۇلارمۇ اللە نى دوست تۇتىدىغان، مۇئمىنلەرگە كۆيۈنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز، اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىدىغان ۋە مالا مەت قىلغۇچىنىڭ مالا مەتتىن قورقمايدىغان بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر بىر ئادەمدە تۆۋەندىكىدەك ئۈچ نەرسە بولسا، ئۇ ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولىدۇ. اللە ۋە اللە نىڭ رەسۇلىنى بارلىق نەرسىدىن ياخشى كۆرسە، بىر كىشى بىلەن پەقەت اللە رازىلىقى ئۈچۈنلا دوست بولسا، اللە ئۇنى كۆپۈرلۈقتىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن، كۆپۈرلۈققا قايتىشىنى خۇددى ئوتقا تىرىك تاشلانغاندىنمۇ يامان كۆرسە...» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

27 - سوئال:

“اللە نىڭ دوستىنى دوست، دۈشمىنىنى دۈشمەن تۇتۇش” نىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

^① سۇرە مائىدە، 54 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

۱. ئاللا تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇئمىنلەر! يەھۇدىي ۋە ناسارالارنى دوست تۇتماڭلار. ئۇلار بىر - بىرىنى دوست تۇتىدۇ. سىلەردىن كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇمۇ ئەنە شۇلاردىن سانلىدۇ، ئاللا زالەم قەۋمنى ھەقىقەتەن ھىدايەت قىلمايدۇ. دىللىرىدا كېسەللىك (يەنى مۇناپىقلىق) بارلارنىڭ (زامان ئۆزگىرىپ كاپىرلار زەپەر تاپسا) ئۆزىمىزگە بىر پالاكەتچىلىك كېلىشىدىن قورقۇمىز دەپ، ئۇلار بىلەن دوست بولۇشقا ئالدىرىغانلىقىنى كۆرسەن، ئاللا (رەسۇلۇللاغا، مۇسۇلمانلارغا) غەلبە (يەنى مەككىنى فەتھى قىلىشنى) ئاتا قىلىدۇ، ياكى بىر ئىشنى (يەنى ئۇلارنىڭ مۇناپىقلىقىنى پاش قىلىشنى) مەيدانغا كەلتۈرىدۇ - دە، كۆڭلىدە يوشۇرغىنى (يەنى مۇئمىنلەرنىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتقانلىقى) ئۈچۈن ئۇلار نادامەت چېكىدۇ. (بۇ مۇناپىقلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا قىلغان ھىيلە - مەكرى پاش قىلىنغاندا) مۇئمىنلەر (بىر - بىرىگە): «سىلەر بىلەن چوقۇم بىللە ئىكەنلىكىڭىزگە ئاللا نامى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشكەنلەرمۇ شۇ كىشىلەرمۇ؟» دەيدۇ. ئۇلارنىڭ (يەنى مۇناپىقلارنىڭ) قىلغان ئەمەللىرى بىكار بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە) زىيان تارتقۇچى بولىدۇ. ئى مۇئمىنلەر! سىلەردىن كىمكى مۇرتەد بولىدىكەن، ئاللا (ئۇنىڭ ئورنىغا) ئاللا ئۇلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۇلارمۇ ئاللا نى دوست تۇتىدىغان، مۇئمىنلەرگە كۆيۈنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز، ئاللا نىڭ يولىدا جىھاد قىلىدىغان ۋە مالا مەت قىلغۇچىنىڭ مالا مەتتىدىن قورقمايدىغان بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ. بۇ (يەنى يۇقىردىكى سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلىنىش) ئاللا نىڭ پەزىلىتىدۇر، (ئاللا) ئۇنى (بەندىلىرىدىن) خالىغان كىشىگە بېرىدۇ، ئاللا (نىڭ پەزىلىتى) كەڭدۇر، (ئاللا) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر. شۇبھىسىزكى، سىلەرنىڭ دوستۇڭلار ئاللا دۇر، ئاللا نىڭ رەسۇلىدۇر ۋە مۇئمىنلەردۇر، مۇئمىنلەر تەئىدىل ئەركان بىلەن

ناماز ئۆتەيدۇ، زاكات بېرىدۇ، ئۇلار (اللہ نىڭ ئەمرىگە) كەمتەرلىك بىلەن بويسۇنغۇچىلاردۇر. ﴿ئى مۇئمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار ئىماندىن كۆڭۈل ئارتۇق كۆرسە (كۆڭۈل مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملىرىكى، ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (يەنى ئۇلارغا ئوخشاش مۇشرىكتۇر، چۈنكى مۇشرىكلىككە رازى بولغان ئادەممۇ مۇشرىك ھېسابلىنىدۇ). ئېيتقىنىكى، ﴿ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىڭلار (ھەمدە ئۇلاردىن باشقىلار)، تاپقان پۇل - ماللىرىڭلار، ئاقماي قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن اللہ دىن، اللہ نىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە اللہ نىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، اللہ نىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بەرمىسەڭلار)، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى اللہ نىڭ ئەمرى (يەنى مەككىنى پەتھ قىلىش ئىزىنى) كەلگۈچە كۈتۈڭلار، اللہ پاسىق قەۋمنى (يەنى اللہ نىڭ دىنىنىڭ چەك - چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ.﴾^① ﴿اللہ قا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ اللہ بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارىلاشقانلارنى - ئۇلارنىڭ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلىرى، يا ئۇرۇق - تۇققانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ - دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)﴾^② ﴿ئى مۇئمىنلەر، مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار،

① سۈرە مائىدە، 51 - دىن 55 - ئايەتكىچە.

② سۈرە تەۋبە، 23 - 24 - ئايەتلەر.

③ سۈرە مۇجادىلە، 22 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئۇلار سىلەرگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى ئىسلامنى، قۇرئاننى) ئىنكار قىلغان تۇرسا، ئۇلارغا دوستلۇق يەتكۈزىسىلەر. ﴿^①

28 - سوئال:

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىشنىڭ دەلىلى نېمە؟

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللھ مۇئمىنلەرگە اللھ نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان، ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپ، ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى؛ ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى﴾^② ﴿ئى ئىنسانلار! شۇبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئاراقىلاردىن پەيغەمبەر كەلدى. سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر تۈيۈلىدۇ؛ ئۇ سىلەرنىڭ (ھىدايەت تېپىشىڭلارغا) ھېرىستۇر، مۇئمىنلەرگە ئامراقتۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر﴾^③ ﴿سېنىڭ ھەقىقەتەن اللھ نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىنى اللھ بىلىدۇ.﴾^④

29 - سوئال:

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

ئۇنىڭ مەنىسى: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ اللھ نىڭ بەندىسى، بارلىق ئىنسان ۋە جىنلارغا ئەۋەتكەن پەيغەمبىرى

① سۈرە مۇمتەھىنە، 1 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئال ئىمران، 164 - ئايەت.

③ سۈرە تەۋبە، 128 - ئايەت.

④ سۈرە مۇنافىقۇن، 1 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئىكەنلىكىنى تىلى بىلەن تەستىقلاش بىلەن بىرگە، چىن دىلىدىن جەزمەشتۈرۈش دېگەنلىك بولىدۇ.

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى پەيغەمبەر! سېنى بىز ھەقىقەتەن گۇۋاھچى، بىشارەتچى، ئاگاھلاندىرغۇچى، اللھ نىڭ ئىزنى بىلەن ئۇنىڭ (بىرلىكىگە، تائەت - ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلغۇچى ۋە نۇرلۇق چىراق قىلىپ ئەۋەتتۇق.﴾^①

شۇڭا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆتمۈش ۋە كېلچەك ھەققىدىكى خەۋەرلىرىنى، ھالال ۋە ھارام ھەققىدىكى ھۆكۈملىرىنى شەكسىز تەستىقلاپ، بۇيرۇقلىرىغا بويسۇنۇپ، چەكلىگەنلىرىدىن يېنىپ، ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا شەرىئەتتىگە ئەگىشىپ، سۈننىتىنى چىڭ تۇتۇپ، بارلىق ئىشلاردا ئۇنىڭغا شەكسىز بويسۇنۇش كېرەك. ئۇنىڭغا بويسۇنۇش اللھ تائالاغا بويسۇنغانلىقتۇر، ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلىش اللھ تائالاغا ئاسىيلىق قىلغانلىقتۇر. چۈنكى ئۇ اللھ نىڭ بۇيرىقىنى يەتكۈزگۈچىدۇر.

اللھ تائالا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۆزىنىڭ دىنىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ بولمىغىچە، ھەممە ھۆكۈملىرىنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويىمىغىچە ۋاپات تاپتۇرمىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆز ئۈمىتىگە كېچىسى كۈندۈزگە ئوخشايدىغان، ئۇنىڭدىن تايغۇچىلارنى پەقەت ھالاكەتكىلا ئېلىپ بارىدىغان ئاشكارا دىننى ئېلىپ كەلدى. بۇ ھەقتە اللھ خالىسا كېلىدىغان بايلاردا تەپسىلى توختىلىمىز.

30 - سوئال:

^① سۇرە ئەھزاب، 45 - 46 - ئايەتلىرى.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىشنىڭ شەرتى نېمە؟ «ئاللاھ تائالادىن باشقا مەئبۇد بەرھەق يوق» دېيىش بىلەنلا شاھادەت قوبۇل قىلىنمىدۇ؟

يۇقىرىدا ئۆتكىنىدەك، ھەرقانداق بىر كىشى مۇشۇ ئىككى شاھادەت كەلمىسىنى ئېيتىمىغىچە دىنغا ھەرگىزمۇ كىرەلمەيدۇ. ئۇ ئىككى كەلىمە بىر - بىرى بىلەن زىچ باغلىنىشلىقتۇر. بىرىنچىسى بىلەن ئىككىنچىسىنىڭ شەرتلىرى ئوخشاشتۇر.

31 - سوئال:

ناماز ۋە زاكاتنىڭ پەرزلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلسا، ناماز ئوقۇسا، زاكات بەرسە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار. شۇبھىسىزكى، ئاللاھ (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھىم قىلغۇچىدۇر.﴾^① ﴿ئەگەر ئۇلار (كۇفردىن) تەۋبە قىلسا، ناماز ئۆتسە، زاكات بەرسە، دىنىي جەھەتتە سىلەرنىڭ قېرىندىشىڭلار بولىدۇ (يەنى ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتتە ئۇلار سىلەر بىلەن ئوخشاشتۇر).﴾^② ﴿ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى ئاللاھقا خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالىغۇز) ئاللاھ غىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زاكاتنى بېرىشكە (بۇيرۇلدى)، ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاس ناماز، زاكاتلار) توغرا دىندۇر.﴾^③

32 - سوئال:

رامىزان روزىسىنىڭ پەرزلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

① سۈرە تەۋبە، 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە تەۋبە، 11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە بەيىنە، 5 - ئايەت.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئىي مۇئمىنلەر! (گۇناھلاردىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە (يەنى ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرگە) روزا پەرز قىلىنغاندەك، سىلەرگىمۇ (رامزان روزىسى) پەرز قىلىندى.﴾^① ﴿سىلەردىن كىمكى رامزان ئېيىدا ھازىر بولسا، رامزان روزىسىنى تۇتسۇن.﴾^②

يۇقىرىدىكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كەلگەن نەجدىلىك (چاچلىرى پاچايغان) كىشى ھەققىدىكى ھەدىسنىڭ بىر قىسمىدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە: «(ئىسلام) رامزان ئېيىنىڭ بىر ئاي روزىسىنى تۇتۇشتۇر» دېدى. ئۇ: ماڭا ئۇنىڭدىن باشقا روزىمۇ بارمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «يوق، تۇتاي دېسەڭ، نەفلە روزا تۇتقىن» دېدى. [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

33 - سوئال:

ھەجنىڭ پەرزلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەج بىلەن ئۆمرەنى الله ئۈچۈن تولۇق ئورۇنلاڭلار.﴾^③ ﴿قادىر بولالغان كىشىلەرنىڭ الله ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى. كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن (يەنى ھەجنى تەرك ئېتىدىكەن، زىيىنى ئۆزىگە)، شۈبھىسىزكى، الله ئەھلى جاھاندىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن) بەھاجەتتۇر.﴾^④

① سۈرە بەقەرە 183 - ئايەت.

② سۈرە بەقەرە 185 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە بەقەرە 196 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ئال ئىمران 97 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «اللھ تائالا سىلەرگە ھەج قىلىشنى پەرز قىلدى.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

يۇقىرىدا ئۆتكەن، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام سوئال سورىغان ھەدىسىدە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەپ جاۋاب بەرگەن: «ئىسلام دېگەن بىر اللھ تىن باشقا ھېچ ئىلاھنىڭ يوقلۇقىغا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ اللھ نىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زىكات بېرىش، رامزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەرەمگە بېرىشقا قادىر بولالساڭ، بەيتۇلاھنى ھەج قىلىشتۇر.» [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

34 - سوئال:

يۇقىرىقى پەرزلەرنىڭ بىرەرسىنى ئىنكار قىلغاننىڭ ياكى ئۇنىڭ پەرزلىكىنى ئېتىراپ قىلغان، ئەمما ئۇنى كەمسىتكۈچىنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

ئۇ خۇددى ئىبلىس ۋە فىرئەۋنگە ئوخشاشتۇر. ئۇ باشقا يالغانچى، تەكەببۇر كاپىرلار ئۆلتۈرۈلگەندەك ئۆلتۈرۈلىدۇ.

35 - سوئال:

يۇقىرىقى پەرزلەرنىڭ پەرز ئىكەنلىكىنى تەستىقلاپ تۇرۇپ، ھورۇنلۇق ياكى تەئۇبىل (ئۆز چۈشەنچىسى ئارقىلىق خالىغانچە بۇرمىلاش) قىلىش بىلەن ئۇنىڭدىن بىرەرنى قىلماسلىقنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

يۇقىرىقى سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن نامازنى كېچىكتۈرۈپ قالسا، ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلىش تەلەپ قىلىنىدۇ. تەۋبە قىلىشقا ئۇنىماي تۇرىۋالسا، ئۇنىڭغا ئۆلۈم جازاسى بېرىلىدۇ.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلسا، ناماز ئوقۇسا، زاكات بەرسە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «مەن كىشىلەر بىلەن ھەتتاكى ئۇلار بىر الله تىن باشقا ھېچ ئىلاھنىڭ يوقلۇقىغا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ الله نىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرگىچە، ناماز ئوقۇغىچە ۋە زاكات بەرگىچە ئۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇلدۇم. ئەگەر ئۇلار شۇلارنى قىلسا، ئۇلار قانلىرىنى ۋە ماللىرىنى مەندىن ساقلاپ قالدۇ. پەقەت ئىسلامنىڭ ھەقىقى بىلەن ساقلاپ قالالمايدۇ.»^② [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

ئەگەر زاكات بەرمەي قالسا، ئۇ ئادەمگە ئىسلام ھاكىمىيىتىنىڭ كۈچى يەتكەن تەقدىردە، ئىمام (مۇسۇلمانلارنىڭ باشلىقى) ئۇنىڭدىن زاكاتنى مەجبۇرى ئالىدۇ ۋە ئۇنى بۇ ئىشتىن قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ مېلىدىن قوشۇپ (جەرىمانە) ئېلىنىدۇ.

بۇ ھەقتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى زاكاتنى بەرمىسە، بىز ئۇنى (يەنى زاكاتنى) ئۇنىڭ بەزى ماللىرى بىلەن قوشۇپ ئالىمىز.»^③ [ئەھمەد، ئەبۇ داۋۇد، نەسەئى، ئىبنى ئەبى شەيبە ۋە ئابدۇراززاق قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

ئەگەر زاكاتنى بەرمىگەنلەر بىر توپ كىشىلەر بولسا ۋە ئۇلاردىن ئېلىشقا كۈچى يەتمىسە، ئىمام (مۇسۇلمانلار باشلىقى) نىڭ ھەتتا زاكاتنى ئادا قىلدۇرغىچە، ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشى ۋاجىب بولىدۇ.

① سۈرە تەۋبە، 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② يەنى ئىسلامدا قان تۆكۈشكە ئوخشاش جىنايەت سادىر قىلغان بولسا، ئىسلامنىڭ ھەقىقى - ھۆرمىتى بىلەن ئۇنىڭغا بېرىلدىغان جازا ئىجرا قىلىنىۋېرىدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۇقىرىدىكى ھەدىسى، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملارنىڭ قىلغان ئۇرۇشى^① بۇنىڭ دەلىلىدۇر.

ئەمما روزا ھەققىدە ئېنىق بىر ھۆكۈم يوق، شۇنداقتمۇ ئىمام ياكى ئۇنىڭ ئىزباسارى ئۇ ئاگاھ بولغىدەك جازا ئارقىلىق ئۇنى جازالىشى كېرەك.

ھەجگە كەلسەك، ئادەمنىڭ ئۆمرىنىڭ ھەممىسى ھەجنىڭ ۋاقتى بولۇپ، ھەج پەقەت ئۇ كىشى ئۆلۈشى ئارقىلىقلا قازا بولىدۇ. ئەمما ھەجگە ئالدىراش ۋاجىب، ئۇنىڭغا سەل قاراشنىڭ ئاخىرىتىنىڭ جازالىرىدىن بىرى ئىكەنلىكى ھەققىدە ئاگاھلاندىرۇشلار بار بولۇپ، ئۇنىڭدا دۇنيادا بېرىلىدىغان مەخسۇس جازا بەلگىلەنمىگەن.

^① ئەينى زاماندا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇپ، كۆپ ئۆتمەي، بەزى بەدەۋىي ئەرەبلەر زاكات بېرىشتىن باش تارتقان. شۇنىڭ بىلەن، خەلىپە ئەبۇ بەكرى ۋە ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملار بىرلىككە كېلىپ، ئۇلار بىلەن تاكى ئۇلار تەسلىم بولغىچە ئۇرۇش قىلغان – ت.

ئىمان

36 - سوئال:

ئىمان دېگەن نېمە؟

ئىمان - ئېتىراپ قىلىش ۋە ئەمەل قىلىش. يەنى قەلبى ۋە تىلى ئارقىلىق ئېتىراپ قىلىش، قەلبى، تىلى ۋە ئەزالىرى ئارقىلىق ئەمەل قىلىشتۇر. ئۇ تائەت - ئىبادەت قىلىش ئارقىلىق كۈچلىنىدۇ، گۇناھ - مەئسسىيەت ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق زەئىپلىشىدۇ. مۇئمىنلەر ئىماننىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقى بىلەن بىر - بىرىدىن پەرقلىق بولىدۇ.

37 - سوئال:

ئىماننىڭ "ئېتىراپ قىلىش ۋە ئەمەل قىلىش" دېگەنلىك بولىدىغانلىقىنىڭ دەلىلى نېمە؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿لېكىن اللە سىلەرگە ئىماننى قىزغىن سۆيگۈزدى ۋە ئۇنى دىلىڭلاردا كۆركەم قىلدى.﴾^① ﴿اللە قا ۋە اللە نىڭ سۆزلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈڭلار.﴾^②

مانا بۇ ئىككىسى، بەندە دىنغا پەقەت شۇ ئارقىلىقلا كىرەلەيدىغان شاھادەتنىڭ مەنىسىدۇر. ئۇ بولسىمۇ، ئىككىسى بىرلەشمىگۈچە پايدا قىلمايدىغان قەلبنىڭ ئەمىلى ئېتىقاد ۋە تىلنىڭ ئەمىلى ئېتىراپ قىلىشتىن ئىبارەتتۇر.

① سۈرە ھۇجرات، 7 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەئراق، 158 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

اللہ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ سىلەرنىڭ ئىمانىڭلارنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ.﴾^① يەنى قىبلە ئۆزگىرىشتىن ئىلگىرى بەيتۇلمۇقەدەسكە قاراپ ئوقۇغان نامىزىڭلارنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ. بۇ ئايەتتە اللہ قەلب، تىل ۋە ئەزالار ئارقىلىق قىلىنىدىغان ئەمەل (ناماز) نىڭ ھەممىسىنى ئىمان دەپ ئاتىدى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىھاد قىلىش، قەدرى كېچىسى قىيامدا تۇرۇش^②، رامزاننىڭ روزىسىنى تۇتۇش، رامزاندا قىيامدا تۇرۇش، غەنمەتلەرنىڭ بەشتىن بىرىنى خەلىپىلىككە تاپشۇرۇش^③، بەش ۋاقىت ناماز ۋە باشقا ئىبادەتلەرنىمۇ ئىماننىڭ قاتارىدىن سانغان.

قايسى ئەمەل ئەڭ ئەۋزەل دەپ سورالغاندا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «اللہ ۋە اللہ نىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش» دەپ جاۋاب بەرگەن. [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

38 - سوئال:

ئىماننىڭ كۈچلىنىدىغان ۋە زەئىپلىشىدىغانلىقىنىڭ دەلىلى نېمە؟

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿مۇئمىنلەرنىڭ ئىمانىغا ئىمان قوشۇلۇشى ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنىڭ دىللىرىغا تەمكىنلىكنى چۈشۈردى.﴾^④

① سۈرە بەقەرە، 143 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەرنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

③ بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەرنى ئىمام بۇخارى، ئىمام مۇسلىم، نەسەئى ۋە ئەبۇداۋۇد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان.

④ سۈرە فەتھ، 4 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتقان، بىز ھىدايەتنى
 زىيادە قىلغان يىگىتلەردۇر.﴾^①

﴿اللھ ھىدايەت تاپقۇچىلارنىڭ ھىدايىتىنى زىيادە قىلىدۇ.﴾^②

﴿ھىدايەت تاپقانلارنىڭ ھىدايىتىنى اللھ تېخىمۇ زىيادە قىلىدۇ.﴾^③

﴿ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئىمانى تېخىمۇ زىيادە بولىدۇ.﴾^④

﴿مۇئمىنلەرگە كېلىدىغان بولساق، (ھەر سۈرىدە يېڭى دەلىل -
 ئىسپاتلار بولغانلىقى ئۈچۈن) بۇ (يەنى سۈرە) ئۇلارنىڭ ئىمانىنى
 كۈچەيتتى﴾^⑤.

﴿بۇ سۆز ئۇلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى.﴾^⑥

﴿(بۇ ئىش) ئۇلارنىڭ (اللھ قا بولغان) ئىمانىنى ۋە (اللھ نىڭ
 بۇيرۇقلىرىغا بولغان) بويسۇنۇشىنى تېخىمۇ كۈچەيتتى.﴾^⑦

پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر
 سىلەر ھەرقاچان مەن بىلەن بىللە بولغان ۋاقتىڭلاردىكىدەك بولغان
 بولساڭلار، پەرىشتىلەر چوقۇم سىلەر بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەن
 بولاتتى.»^⑧

39 - سوئال:

① سۈرە كەھق، 13 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە مەرىيەم، 76 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە مۇھەممەد، 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە مۇدەسسەر، 31 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە تەۋبە، 124 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۈرە ئال ئىمران، 173 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑦ سۈرە ئەھزاب، 22 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑧ بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەرنى ئىمام مۇسلىم، ئىمام تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجەلەر رىۋايەت قىلغان.

ئىمان ئەھلىنىڭ دەرىجىدە بىر خىل بولمايدىغانلىقىنىڭ دەلىلى
نېمە؟

بۇ ھەقتە اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ئۈچىنچى پىرقە ياخشى ئىشلارنى﴾ ئەڭ ئالدىدا قىلغۇچىلار بولۇپ، (ئۇلار جەننەتكە) ئەڭ ئالدىدا كىرگۈچىلەردۇر. ئۇلار نازۇنپەتلىك جەننەتلەردە اللە قا يېقىن بولغۇچىلاردۇر. بۇلار ئۆتكەنكىلەرنىڭ ئىچىدە كۆپتۇر، كېيىنكىلەرنىڭ ئىچىدە ئازدۇر. ئۇلار (ئالتۇندىن) توقۇلغان تەختلەر ئۈستىگە يۆلەنگەن ھالدا بىر - بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىشىدۇ. (قېرىماي) ھەمىشە بىر خىل تۇرىدىغان غىلمانلار ئېقىپ تۇرغان شارابتىن تولدۇرۇلغان پىيالە، چەينەك، جاملارنى ئۇلارغا ئايلىنىپ سۇنۇپ تۇرىدۇ. ئۇ شارابنى ئىچىش بىلەن ئۇلارنىڭ بېشى ئاغرىمايدۇ، مەست بولمايدۇ. ئۇلارغا ئىختىيار قىلغان مېۋىلەر ۋە كۆڭۈللىرى تارتقان قۇش گۆشلىرى بېرىلىدۇ. ئۇلارغا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەرگە ئوخشايدىغان شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەر بېرىلىدۇ. بۇ ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر. ئۇلار جەننەتتە بەھۇدە ۋە يالغان سۆزلەرنى ئاڭلىمايدۇ، پەقەت «سالام! سالام!» سۆزىنىلا ئاڭلايدۇ. ①

﴿ئەگەر ئۇ مەيىت مۇقەررە بىلەردىن (يەنى تائەت - ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى ئەڭ ئالدىدا قىلغۇچىلاردىن) بولىدىغان بولسا، (ئۇنىڭ مۇكاپاتى) راھەت - پاراغەت، ياخشى رىزىق ۋە نازۇ نەپىئەتلىك جەننەت بولىدۇ. ئەگەر ئۇ سائادەتمەنلەردىن بولىدىغان بولسا، (ئۇلار راھەت - پاراغەتتە بولغانلىقى ئۈچۈن) (ئى مۇھەممەد!) ئۇلاردىن ساڭا سالام!﴾ ②

① سۈرە ۋاقىئە، 10 - دىن 26 - ئايەتكىچە.

② سۈرە ۋاقىئە، 88 - دىن 91 - ئايەتكىچە.

﴿ئۇلارنىڭ بەزىسى ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىدۇر (يەنى قۇرئاننى تىلاۋەت قىلغان بىلەن ئەمەل قىلمايدۇ)، بەزىسى ئوتتۇرا ھالدۇر (يەنى كۆپ چاغلاردا قۇرئانغا ئەمەل قىلىپ، قىسمەن چاغلاردا ئەمەل قىلمايدۇ) ۋە بەزىسى اللە نىڭ ئىزنى بويىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىغۇچىدۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم شاپائەت ھەققىدىكى ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «اللە تائالا قەلبىدە بىر دىنار ئېغىرلىقىدا ئىمانى بار ئادەمنى چوقۇم دوزاختىن چىقىرىدۇ. ئاندىن قەلبىدە يېرىم دىنارچىلىك ئىمانى بارلارنى چىقىرىدۇ.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى "بىر اللە تىن باشقا مەئبۇد (ئىلاھ) بەرھەق يوق" دېگەن بولسا، قەلبىدە ئارىچىلىك ياخشىلىق بولسا، ئۇ دوزاختىن چىقىدۇ. ئاندىن كىمكى "بىر اللە تىن باشقا مەئبۇد (ئىلاھ) بەرھەق يوق" دېگەن بولسا، قەلبىدە بۇغدايچىلىك ياخشىلىق بولسا، ئۇ دوزاختىن چىقىدۇ. ئاندىن كىمكى "بىر اللە تىن باشقا مەئبۇد (ئىلاھ) بەرھەق يوق" دېگەن بولسا، قەلبىدە زەررىچىلىك ياخشىلىق بولسا، ئۇ دوزاختىن چىقىدۇ.» [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

40 - سوئال:

مۇتلەق مەنىدە قوللىنىلغاندا، "ئىمان" سۆزىنىڭ دىنىي پۈتۈنلەي ئۆز ئىچىگە ئالدىدىغانلىقىنىڭ دەلىلى نېمە؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم ئابدۇلقەيس ئۆمىكى ھەققىدىكى ھەدىسىدە: «سىلەرنى بىرلا اللە قا ئىمان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇيمەن» دېدى ۋە: «سىلەر بىرلا اللە قا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەمسىلەر؟» دەپ سورىدى. ئۇلار: اللە ۋە اللە نىڭ

① سۈرە فاتىر، 32 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

رەسۇلى ئەڭ ياخشى بولىدۇ، - دېيىشتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بىر ئىن باشقا ھەق ئىلاھنىڭ يوقلۇقىغا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىننىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە غەنمەتنىڭ بەشتىن بىرىنى ئادا قىلىشتۇر» دېدى. [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

41 - سوئال:

ئىمان ئەركانلىرىنىڭ ئالتە ئىكەنلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام: ئىمان ھەققىدە خەۋەر بەرگىن! - دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەللاھقا، پەيغەمبەرلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەرىشتىلىرىگە، قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ ۋە يەنە ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ تەقدىرىدىن ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ (ئىشىنىشنىڭ)» دەپ جاۋاب بەرگەن.

42 - سوئال:

ئىماننىڭ ئەركانلىرىنىڭ ئالتە ئىكەنلىكىنىڭ قورئاندىكى ئومۇمىي دەلىلى نېمە؟

ئەللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿سەلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى ئەللاھقا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى ئەللاھ نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈشتۈر.﴾^①

﴿بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۆلچەملىك ياراتتۇق.﴾^② يەنى بىز تەقدىر قىلدۇق.

① سۇرە بەقەرە 177 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە قەمەر 49 - ئايەت.

الله خالىسا، ئالدىمىزدا ھەر بىرىنىڭ دەلىلى ھەققىدە ئالاھىدە
توختىلىپ ئۆتىمىز.

الله قا ئىمان كەلتۈرۈش

43 - سوئال:

الله ئەززە ۋەجەللەگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ مەنىسى نېمە؟

الله قا ئىمان كەلتۈرۈش، ئۇلۇغ الله نىڭ مەۋجۇتلىقىغا، قىلچىمۇ شەكلەنمەستىن، چىن قەلبىمزدىن ئىشىنىش دېمەكتۇر. يەنى الله تائالا ئەڭ ئەۋۋەلدۇر (ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ھېچ شەيئى مەۋجۇت ئەمەس)؛ ئەڭ ئاخىردۇر (ئۇنىڭدىن كېيىن ھېچ شەيئى يوق)؛ ئاشكارىدۇر (ئۇنىڭ ئۈستىدە ھېچ شەيئى يوق)؛ مەخپىدۇر (ئۇنىڭدىن مەخپى ھېچ شەيئى يوق)^①؛ ئۇ دائىم ھايات، ئۆز قۇدرىتى بىلەن سابىت تۇرغۇچى، يالغۇز، ھەممە ئۇنىڭغا موھتاج بولىدىغان، بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس، ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدىغان، بۇندىن ئىلگىرىمۇ ۋە كېيىنمۇ تەڭدىشى بولمايدىغان زاتتۇر.

شۇنداقلا، ئىلاھلىقتا ۋە پەرۋەردىگارلىقتا بىر دەپ بىلىش، الله نىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىدە بىر ئىكەنلىكىگە ئىشىنىشمۇ الله ئەززە ۋەجەللەگە ئىمان كەلتۈرۈش بولىدۇ.

44 - سوئال:

اللهنى ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىش دېگەن نېمە؟

^① پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمىدىن الله تائالانىڭ ئەۋۋەل، ئاخىر، ئاشكارە، مەخپىي سۈپەتلىرى ھەققىدە كۆپلىگەن ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنغان. بۇ ھەقتە ئىمام مۇسلىم، ئەبۇ داۋۇد، ئىمام ترمىزى ۋە ئىبنى ماجەلەرنىڭ كىتابلىرىغا مۇراجىئەت قىلىشىڭىز بولىدۇ.

ئاشكارا ۋە مەخپى، تىل ۋە ئەمەل ئارقىلىق قىلىنىدىغان بارلىق ئەمەل - ئىبادەتلەرنى بىر ئاللاھ قىلا قىلىش، قايسى شەكىلدە بولسا بولسۇن، ئىبادەتنى ئاللاھ تائالادىن باشقىسىغا قىلىشنى رەت قىلىش ئاللاھ نى ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىشتۇر.

بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى.﴾^①

﴿ئاللاھ قا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار.﴾^②

﴿مەن ھەقىقەتەن (ئىبادەتكە لايىق) ئاللاھ دۈرمەن، مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوق، (يالغۇز) ماڭا ئىبادەت قىلغىن، مېنى زىكرى قىلىش ئۈچۈن ناماز ئوقۇغىن.﴾^③

بۇ ھەقتە بۇنىڭدىن باشقىمۇ نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

مانا مۇشۇنداق قىلالىغاندىلا، ”لائىلاھە ئىللەللاھ“ (بىر ئاللاھ تىن باشقا مەئبۇد بەرھەق يوق) دېگەن شاھادەت كەلمىسىگە لايىق بولغان بولىدۇ.

45 - سوئال:

ئاللاھ نى ”ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىش“ كە زىت كېلىدىغان ئامىللار نىمىلەردىن ئىبارەت؟

”ئاللاھ نى ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىش“ كە زىت كېلىدىغان پىكىرلەر شېرىك بولۇپ، ئۇ ئىككى خىل بولىدۇ: چوڭ شېرىك، بۇ ئاللاھ

① سۈرە ئىسرا 23 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە نىسا 36 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە تاھا 14 - ئايەت.

نى ”ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىش“ نى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلغانلىقتۇر. كىچىك شېرىك، بۇ ئاللاھ نى ”ئىلاھلىقتا بىر دەپ بىلىش“ نىڭ كامالتىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ.

46 - سوئال:

چوڭ شېرىك دېگەن نېمە؟

ھەرقانداق بىر بەندىنى پۈتۈن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا باراۋەر قىلىۋېلىپ، ئۇنى ئاللاھ سۆيگەندەك سۆيىدىغان، ئۇنىڭدىن ئاللاھ تىن قورققانداك قورقىدىغان، ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلىدىغان، ئۇنىڭدىن سورايدىغان، ئۇنىڭدىن ئۈمىد كۈتىدىغان، ئۇنىڭغا تىۋىنىدىغان، ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلىدىغان، ئاللاھ تائالاغا ئاسىيلىق قىلىش بەدىلىگە ئۇنىڭغا بويسۇنىدىغان، ئاللاھ تائالا رازى بولمايدىغان ئىشلاردا ئۇنىڭغا ئەگىشىدىغان ۋە ئۇنىڭدىن باشقا، شۇنىڭغا ئوخشىغان ئىشلاردا ئۇ بەندىنى ئاللاھ تائالاغا شېرىك قىلىۋېلىش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى چوڭ شېرىك ھېسابلىنىدۇ.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاللاھ ئۆزىگە بىرەر نەرسىنىڭ شېرىك كەلتۈرۈلۈشىنى (يەنى مۇشرىكلىك گۇناھىنى) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلمايدۇ، بۇنىڭدىن باشقىنى (ئاللاھ ئۆزى) خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى ئاللاھ قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئۇ ھەقىقەتەن قاتتىق ئازغان بولىدۇ.﴾^①

﴿كىمكى ئاللاھ قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ.﴾^②

① سۈرە نىسا 116 - ئايەت.

② سۈرە نىسا 48 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿كىمكى اللہ قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى اللہ تىن غەيرىگە ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، اللہ ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ.﴾^①

﴿اللہ قا خالىس ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، كىمكى اللہ قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئۇ گويىا ئاسماندىن تاشلىنىپ، قۇشلار ئۇنى ئېلىپ قاچقاندەك، ياكى بوران ئۇنى ئېلىپ بېرىپ يىراق جايغا تاشلىۋەتكەندەك بولۇپ قالىدۇ.﴾^② ۋە بۇنىڭدىن باشقا ئايەتلەر.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «اللہ تائالانىڭ بەندىنىڭ گەدىنىدىكى ھەققى، اللہ تائالاغا ھېچ بىر شەيئىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىش. اللہ تائالانىڭ بەندىسىگە بەرگەن ھەققى، شېرىك كەلتۈرمىگەن ھەرقانداق بەندىسىنى ئازابلىماسلىق.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

بۇ خىل شېرىك ئارقىلىق دىندىن چىقىپ كېتىش، مەيلى قۇرەيش كاپىرلىرى ۋە ئۇنىڭ يېقىنلىرىغا ئوخشاش كاپىرلىقنى ئاشكارا جاكارلىغانلار بولسۇن ياكى كۆرۈنۈشتە مۇسۇلمان كۆرىنىپ، ئىچىدە كاپىرلىقنى يوشۇرغان مۇناپىقلار بولسۇن، ھەممىسى ئوخشاشتۇر.

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مۇناپىقلار چوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە (يەنى قەئىرگە) تاشلىنىدۇ، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ (ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) مەدەتكار تاپالمايسىن. پەقەت (مۇناپىقلىقتىن) تەۋبە قىلغان، (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەن، اللہ (نىڭ) كىتابى) غا چىڭ يېپىشقان، دىننى اللہ ئۈچۈن خالىس قىلغان (يەنى قىلغان ئەمەللىدىن پەقەت اللہ نىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەن) كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلار مۇئمىنلەر بىلەن بىللە (يەنى

① سۈرە مائىدە 72 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ھەج 31 - ئايەت.

ئۇلارنىڭ قاتارىدا) دۇر. ﷻ مۇئىنلەرگە (ئاخىرەتتە جەننەتتىن ئىبارەت) بۈيۈك ئەجىر ئاتا قىلىدۇ. ﴿١﴾ بۇ ھەقتە بۇنىڭدىن باشقىمۇ ئايەتلەر بار.

47 - سوئال:

كىچىك شېرىك دېگەن نېمە؟

ﷻ تائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن، ئىچىدە باشقىلارغا ئانچىكى كۆرسىتىش ئىستىكى قوزغىلىپ قېلىش كىچىك شېرىك ھېسابلىنىدۇ.

ﷻ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىمكى، پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن (يەنى ساۋابىنى ئۈمىد قىلىپ ئازابىدىن قورقىدىكەن)، ياخشى ئىش قىلسۇن. پەرۋەردىگارىغا قىلىدىغان ئىبادەتكە ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمىسۇن.﴾^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سەلەرنىڭ كىچىك شېرىكتىن ساقلىنالماسلىقىڭلاردىن ئەنسىرەيمەن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇنىڭدىن كىچىك شېرىكنىڭ نېمىلىكى ھەققىدە سوئال سورالدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «(ئۇ) رىيادۇر» دەپ بولۇپ، ئاندىن ئۇنى چۈشەندۈرۈپ: «بىر ئادەم نامازغا تۇرىدۇ. ئۆزىگە باشقا بىرسىنىڭ قاراۋاتقانلىقى كۆرگەندە، ئۇ نامىزىنى تېخىمۇ گۈزەل ئوقۇيدۇ»^③ دېدى.

ئاتا - ئانىسى، ئۇرۇق - ئەجدادى، كەئبە، ئامانەت قويۇلغان نەرسە قاتارلىقلارنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلىش، ﷻ تىن باشقىسى بىلەن قەسەم قىلىش بولۇپ، بۇمۇ كىچىك شېرىككە كىرىدۇ.

① سۈرە نىسا، 145 - ۋە 146 - ئايەتلەر.

② سۈرە كەھفى، 110 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:
« سىلەر ئاتاڭلارنىڭ، ئاناڭلارنىڭ ۋە ئاللاھقا شېرىك قىلىۋالغان
نەرسىلەرنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلماڭلار. » [ئەبۇ داۋۇد، نەسائى
ۋە بەيھەقىلەر رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ:
« سىلەر ”كەئبە بىلەن قەسەم“ دېمەڭلار، ئەگەر دېمەكچى
بولساڭلار ”كەئبىنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەم“ دەڭلار. » [ئەھمەد
ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ:
« پەقەت ئاللاھ بىلەنلا قەسەم قىلىڭلار. » [ئەھمەد ۋە نەسائى رىۋايەت
قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ:
« كىمكى ”ئامانەتنىڭ ھەققى ئۈچۈن“ دەپ قەسەم قىلسا، ئۇ بىزدىن
ئەمەس. » [ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ:
« كىمكى ئاللاھتىن باشقىسى بىلەن قەسەم قىلغان بولسا، ئۇ چوقۇم
كاپىر ياكى مۇشرىك (شېرىك كەلتۈرگەن) بولىدۇ. » يەنە بىر
رىۋايەتتە: « كاپىر ۋە مۇشرىك (شېرىك كەلتۈرگەن) بولدى » دەپ
كەلگەن. [ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

« ئاللاھ ۋە سەن خالىغان نەرسە بولدى » دېيىشمۇ كىچىك شېرىككە
كىرىدىغان سۆزلەردىن بولۇپ، بىر كىشى بۇ سۆزنى پەيغەمبەر
سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە دېگەندە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ
ئەلەيھى ۋەسەللەم: « سەن مېنى ئاللاھقا شېرىك قىلاي دەمسەن؟ بەلكى
ئاللاھ ئۆزى يالغۇز نېمىنى خالىغان بولسا، شۇ بولدى » دېگەن ئىدى.
[ئەھمەد، ئىبنى ماججە، نەسائى ۋە بەيھەقىلەر رىۋايەت قىلغان]

”اللہ ۋە سەن بولمىغان بولساڭ“، ”اللہ ۋە سەندىن باشقا ھېچ نېمە يوق“، ”مەن اللہ قا ۋە ساڭا ئىشىنىپ كىرمەن“ دېگەنگە ئوخشىغان سۆزلەرمۇ كىچىك شېرىككە كىرىدىغان سۆزلەردىن ھېسابلىنىدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «سەلەر: اللہ ۋە پالانچى خالىغان نەرسە بولدى، - دېمەڭلار! دېمەكچى بولساڭلار: اللہ خالىغان نەرسە بولدى، ئاندىن پالانچى خالىغان نەرسە بولدى، - دەڭلار!» [ئەھمەد، ئەبۇ داۋۇد، نەسائى ۋە بەيھەقىلەر رىۋايەت قىلغان]

ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: ”اللہ بولمىغان بولسا، ئاندىن سەن بولمىغان بولساڭ“ دېيىش دۇرۇس، ئەمما ”اللہ بولمىغان بولسا ۋە سەن بولمىغان بولساڭ“ دېيىش دۇرۇس ئەمەس.

48 - سوئال:

يۇقىرىدا ئۆتكەن سۆزلەردىكى ”ۋە“ بىلەن ”ئاندىن“ نىڭ پەرقى نېمە؟

پەرقى شۇكى، ”ۋە“ ئىبارىسى باراۋەرلىك ۋە يېقىنلاشتۇرۇشنى ئىپادىلەيدۇ. شۇڭا ”اللہ ۋە سەن خالىغان نەرسە بولدى“ دېيىلىپ قالسا، بۇ چاغدا اللہ نىڭ خالىشى بىلەن ئىككىنچى شەخسنىڭ خالىشى بىر قاتاردا بولغان بولۇپ قالىدۇ. ئەمما ”ئاندىن“ بۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، بىر كىشى: ”اللہ نىڭ، ئاندىن سېنىڭ خالىغىنىڭ بولدى“ دېسە، بۇ چاغدا بەندىنىڭ خالىشى اللہ تائالانىڭ خالىشىدىن كېيىن بولغان بولىدۇ.

بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەقەت ئاللاھ خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش ئاللاھنىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر)﴾^①

49 - سوئال:

ئاللاھ نى پەرۋەردىگارلىقتا بىر دەپ بىلىش، دېگەن نېمە؟

ئاللاھ تائالانىڭ بارلىق نەرسىلەرنىڭ پەرۋىش قىلغۇچىسى، ئىگىسى، ياراتقۇچىسى، ئورۇنلاشتۇرغۇچى، بىر تەرەپ قىلغۇچىسى ئىكەنلىكىنى ۋە ئاللاھنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا ھېچ شەيئەنىڭ يوقلۇقىنى، بۇيرۇقنى قايتۇرغۇچى، ھۆكۈمگە خىلاپلىق قىلغۇچى، قارشىلاشقۇچى، تەڭ كەلگۈچى ھېچ بىرنىڭ يوقلۇقىنى شەكسىز ئىشەنچ بىلەن ئىقرار قىلىش. شۇنداقلا، ئاللاھنىڭ پەرۋەردىگارلىق دائىرىسىدىكى ۋە ئاللاھنىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرى ھەققىدىكى ھەر قانداق بىر شەيئەنى تالاش - تارتىش قىلماسلىقىمۇ، ئاللاھ نى ”پەرۋەردىگارلىقتا بىر دەپ بىلىش“ بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان، زۈلمەتلەرنى ۋە نۇرنى پەيدا قىلغان ئاللاھ قا خاستۇر!﴾^② بۇ سۈرىنىڭ باشقا ئايەتلىرى، ھەتتا بۇ سۈرىنىڭ ھەممىسى بۇنىڭ دەلىلىدۇر.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ قا خاستۇر.﴾^③

﴿ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارنى مات قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا﴾
 ﴿ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟﴾ دېگەن،

① سۈرە ئىمان 30 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەنئام، 1 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە فاتھە، 1 - ئايەت.

«ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى) الله» دېگىن. (ئۇلارغا) «سەلەر الله نى قويۇپ ئۆزەڭلارغا پايدا - زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان مەبۇدلارنى (الله قا شېرىك) قىلىۋالدىڭلارمۇ؟» دېگىن. «كور (يەنى كاپىر) بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۆمىن) باراۋەر بولامدۇ؟ ياكى قاراڭغۇلۇق (يەنى گۇمراھلىق) بىلەن نۇر (يەنى ھىدايەت) باراۋەر بولامدۇ؟» دېگىن، ئۇلار الله ياراتقانغا ئوخشاش قانداقتۇر مەخلۇقاتلارنى ياراتقان مەبۇدلارنى پۈتۈن مەخلۇقاتنى ياراتقان الله قا شېرىك قىلىۋېلىپ الله نىڭ ياراتقنى بىلەن مەبۇدلىرىنىڭ ياراتقنىنى ئايرىيالماي قالدىمۇ؟ الله ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، الله بىردۇر، ھەممىگە غالىبتۇر. ﴿١﴾

﴿الله سەلەرنى خەلق ئەتتى، ئاندىن سەلەرگە رىزىق بەردى. ئاندىن سەلەرنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، ئاندىن سەلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، شېرىك كەلتۈرگەنلىرىڭلاردىن قايسىسى بۇ ئىشلارنىڭ قايسىبىرىنى قىلالايدۇ، الله پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن ئالىيدۇر.﴾ ②

﴿مانا بۇلار، الله نىڭ (ياراتقان) مەخلۇقاتلىرىدۇر، ماڭا كۆرسىتىپ بېرىڭلاركى، الله تىن باشقا مەبۇدلىرىڭلار زادى نېمەلەرنى ياراتتى؟﴾ ③

﴿ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟ ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلكى ئۇلار (الله نىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ.﴾ ④

① سۇرە رەئد، 16 - ئايەت.

② سۇرە رۇم، 40 - ئايەت.

③ سۇرە لوقمان، 11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە تۇر، 36 - 37 - ئايەتلەر.

﴿ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلغىن، ئاللاھ نىڭ ئىبادىتىدىگە چىداملىق بولغىن، سەن ئۇنىڭ شېرىكى بارلىقىنى بىلمەسەن؟﴾^①

﴿ھېچ شەيئى ئاللاھقا ئوخشاش ئەمەستۇر، ئاللاھ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^②

﴿ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇسانا بالىسى بولۇشتىن پاك بولغان، سەلتەنتىدە شېرىكى بولمىغان، خارلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن دوستقا موھتاج بولمىغان (يەنى خار بولمىغان، ياردەمچىگە موھتاج بولمىغان) ئاللاھقا خاستۇر! ئاللاھ نى مۇكەممەل رەۋىشتە ئۇلۇغلىغىن.﴾»^③

﴿ئېيتقىنكى، «سىلەر ئاللاھنى قويۇپ مەبۇد دەپ قارىغىنلارنى چاقىرىڭلار، ئۇلار ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا زەررە چاغلىق نەرسىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئاسمان - زېمىننىڭ (يارىتىلىشى ۋە باشقۇرۇلۇشىدا ئاللاھقا) ھېچ شېرىكىلىكى يوق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئاللاھقا (ئاسمان - زېمىننى ئىدارە قىلىشتا ياردەملىشىدىغان) ھېچ ياردەمچىمۇ يوق.﴾. ئاللاھ ئىزنى بەرگەن ئادەمدىن باشقىغا ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ. شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ دىللىرىدىن قورقۇنۇش كۈتۈرۈلگەندە، ئۇلار ئاندىن (بەزىسى بەزىسىگە): «پەرۋەردىگارىڭلار (شاپائەت توغرىلۇق) نېمە دېدى؟» دەيدۇ. ئۇلار (جاۋابەن): «ھەقىقى (دېدى) (يەنى مۇئىمىنلەرگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلدى)» دەيدۇ. ئاللاھ يۈكسەكتۇر، كاتتىدۇر.﴾^④

① سۈرە مەريەم، 65 - ئايەت.

② سۈرە شۇرا، 11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە ئىسرا، 111 - ئايەت.

④ سۈرە سەبئە، 22 - ۋە 23 - ئايەتلەر.

قايسى كۆز قاراشلار ﷲ نى ”پەرۋەردىگارلىقتا بىر دەپ بىلىش“ كە زىت كېلىدۇ؟

كائىناتنى ئىدارە قىلىش، پەيدا قىلىش، يوق قىلىش، تىرىلدۈرۈش، ئۆلتۈرۈش، ياخشىلىق ئاتا قىلىش ۋە يامانلىقنى دەپپى قىلىشقا ئوخشىغان پەرۋەردىگارلىق دائىرىسىدىكى ھەرقانداق بىر ئىشنى ﷲ تائالا بىلەن باشقا بىرى بىر تەرەپ قىلىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش، ياكى ﷲ تائالانىڭ غەيبىنى بىلىش، كاتتىلىق، كىبرىيا (ئېسىللىق) لىققا ئوخشاش سۈپەتلىرىگە باشقا بىرىنى شېرىك قىلىۋېلىش – ﷲ نى ”پەرۋەردىگارلىقتا بىر دەپ بىلىش“ كە زىتتۇر.

ﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ﷲ رەھىمىتىدىن كىشىلەرگە ئاچقان نەرسىنى ھەرگىزمۇ توسۇپ قالالغۇچى بولمايدۇ، ﷲ رەھىمىتىدىن توسقان نەرسىنى، ﷲ توسقاندىن كېيىن، ئۇنى ھېچ قويۇپ بەرگۈچى بولمايدۇ، ﷲ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. ئىنسانلار! ﷲ نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېئىمىتىنى ياد ئېتىڭلار، ﷲ تىن باشقا سىلەرگە ئاسماندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىپ تۇرىدىغان ياراتقۇچى بارمۇ؟ ﷲ تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، (ﷲ نىڭ ئىبادىتىدىن) قانداقمۇ باش تارتىسىلەر؟﴾^①

﴿ئەگەر ﷲ ساڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، يالغۇز ﷲ تىن باشقا ئۇنى دەپپى قىلغۇچى بولمايدۇ، ئەگەر ﷲ ساڭا بىرەر ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ﷲ نىڭ پەزىلىنى قايتۇرغۇچى بولمايدۇ.﴾^②

① سۈرە فاتىر 2 - 3 - ئايەتلەر.

② سۈرە يۇنۇس 107 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿ئېيتقىنىكى، «ئەگەر ئاللاھ ماڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دەپتى قىلىشقا ياكى ئاللاھ ماڭا رەھمەت قىلىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى توسۇۋېلىشقا، ئاللاھ تەن باشقا سىلەر ئىبادەت قىلىۋاتقان مەبۇدلار قانداق بولالامدۇ؟ ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلارچۇ؟» ئېيتقىنىكى، «ماڭا ئاللاھ كۇپايدۇر، تەۋەككۈل قىلغۇچىلار ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلسۇن (يەنى ھەممە ئىشنى ئاللاھ قا تاپشۇرسۇن)﴾^①

﴿غەيىبنىڭ خەزىنىلىرى ئاللاھ نىڭ دەرگاھىدىدۇر، ئۇنى پەقەتلا ئاللاھ بىلىدۇ.﴾^②

﴿ئاللاھ تەن بۆلەك ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەر غەيىبىنى بىلمەيدۇ.﴾^③

﴿ئۇلار ئاللاھ نىڭ مەلۇماتىدىن (ئاللاھ) ئۇلارغا بىلدۈرۈشنى خالىغان نەرسىلەردىن (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ تىلى ئارقىلىق بىلدۈرگەن نەرسىلەردىن) باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ.﴾^④

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: كاتتىلىق مېنىڭ ئىشتىنىمدۇر، تەكەببۇرلۇق مېنىڭ چاپىنىمدۇر، كىمكى مەندىن ئۇ ئىككى كىيىمىدىن بىرىنى سالدۇرۇپتىدىكەن، مەن ئۇنى دوزىخىمغا يەرلەشتۈرىمەن.» [مۇسلىم ۋە ئەبۇ داۋۇد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

51 - سوئال:

ئاللاھ نى «ئىسىم ۋە سۈپەتتە بىر دەپ بىلىش» دېگەن نېمە؟

① سۈرە زۇمەر 38 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەئىم 59 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نەمل 65 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە بەقەرە 255 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

اللھ نى ”ئىسىم ۋە سۈپەتتە بىر دەپ بىلىش“ — اللھ تائالا ئۆز كىتابىدا ئۆزىنى سۈپەتلىگەن ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۈپەتلىپ بەرگەن اللھ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم، كاتتا سۈپەتلىرىگە ئىمان ئېيتىش ۋە ئۇ ئىسىم، سۈپەتلەرگە قۇرئان كەرىمنىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىدە اللھ تائالا ئۆز سۈپەتلىرىنى ئىسپاتلاش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ ئۆزگىرىشىنى ئىنكار قىلىپ كەلتۈرگىنىدەك، ئۇ سۈپەتلەرگە ھېچ قانداق كەيپىيات شەكىللەندۈرمەي ئىمان ئېيتىشتۇر.

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار اللھ نىڭ مەلۇماتىدىن (اللھ) ئۇلارغا بىلدۈرۈشنى خالىغان نەرسىلەردىن (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ تىلى ئارقىلىق بىلدۈرگەن نەرسىلەردىن) باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ.﴾^①

﴿ھېچ شەيئى اللھ قا ئوخشاش ئەمەستۇر، اللھ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^②

﴿كۆزلەر اللھ نى كۆرمەيدۇ، اللھ كۆزلەرنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، اللھ (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر.﴾^③

بۇ ھەقتە بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

ئىمام تىرمىزى ئۆبەي ئىبنى كەئب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مۇشربكار ئۆزلىرىنىڭ ئىلاھلىرىنى تىلغا ئېلىشىپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

- پەرۋەردىگارىڭنى سۈپەتلىپ بەرگىن! - دېۋىدى، اللھ تائالا تۆۋەندىكى ئايەتنى نازىل قىلدى:

① سۈرە بەقەرە، 255 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە شۇرا، 11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە ئەنئام، 103 - ئايەت.

﴿ئى مۇھەممەد!﴾ ئېيتقىنىكى، ئۇ - ﷲ بىردۇر. ھەممە ﷲ قا موھتاجدۇر، ﷲ بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. ﴿چۈنكى ھەرقانداق نەرسە تۇغىلىدىكەن، ئۇ چوقۇم ئۆلىدۇ، ھەرقانداق نەرسە ئۆلىدىكەن ئۇ مەراس قالدۇرىدۇ. ﷲ تائالا ئۆلمەيدۇ ۋە مەراس قالدۇرمايدۇ.﴾

﴿ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ.﴾^① ئۇنىڭ ئوخشىشى ۋە تەڭشىشى يوق. ھېچ شەيئى ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ.

52 - سوئال:

ﷲ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم سۈپەتلىرى ھەققىدە قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللەر قايسىلار؟

ﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ﷲ نىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار، ﷲ نى شۇ (گۈزەل ئىسىملىرى) بىلەن ئاتاڭلار، ﷲ نىڭ ئىسىملىرىنى كەلسە - كەلمەس قوللىنىدىغانلارنى تەرك ئېتىڭلار.﴾^②

﴿ﷲ دەپ ئاتىساڭلارمۇ بولىدۇ، رەھمان دەپ ئاتىساڭلارمۇ بولىدۇ، قايسىنى ئاتىساڭلار (ھەممىسى ياخشىدۇر). چۈنكى ﷲ نىڭ نۇرغۇن گۈزەل ئىسىملىرى بار.﴾^③

﴿ﷲ تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ﷲ نىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار.﴾^④

ۋە باشقا ئايەتلەر.

① سۈرە ئىخلاص.

② سۈرە ئەئراف، 180 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە ئىسرا، 180 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە تاھا، 8 - ئايەت.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «اللھ تائالانىڭ 99 ئىسمى بار، كىمكى ئۇنى (يادقا) سانىيالىسا، جەننەتكە كىرىدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «(ئى اللھ!) سەندىن ئۆزەڭ ئاتىغان ياكى كىتابىڭدا نازىل قىلغان ياكى مەخلۇقاتلىرىڭدىن بىرەرسىگە بىلدۈرگەن ۋەياكى دەرگاھىڭدىكى غەيبى ئىلمىڭدە قالدۇرغان سېنىڭ بارلىق ئىسىملىرىڭنىڭ ھەقىقى ھۆرمىتى ئۈچۈن قۇرئان كەرىمنى مېنىڭ قەلبىمنىڭ باھارى قىلىپ بېرىشىڭنى تىلەيمەن.» [ئەھمەد ۋە ئىبنى ھەبىبان قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

53 - سوئال:

قۇرئاندىكى اللھ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم - سۈپەتلىرى توغرىسىدىكى ئايەتلەر قايسىلار؟

بۇ ھەقتە اللھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿اللھ ھەقىقەتەن سىلەردىن ئۈستۈندۇر، بۈيۈكتۇر (اللھ ئاياللارغا زۇلۇم قىلغاننى جازالايىدۇ)﴾^①

﴿اللھ ھەقىقەتەن سىلەرلەرنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر.﴾^②

﴿اللھ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر.﴾^③

﴿اللھ ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشىڭلارنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^④

① سۇرە نىسا، 34 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئەھزاب، 34 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە فاتىر، 44 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿اللہ ھەقىقەتەن غالبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾^②

﴿اللہ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر.﴾^③

﴿اللہ ئۇلارغا تولمۇ مەرھەمەتلىك، ناھايىتى مېھرىباندۇر.﴾^④

﴿اللہ (بەندىلەرنىڭ سەدىقسىدىن) بەھاجەتتۇر، ھەلىمدۇر (يەنى ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ.﴾^⑤

﴿اللہ ھەقىقەتەن مەدھىيلەشكە لايىقتۇر، ئۇلۇغلاشقا لايىقتۇر.﴾^⑥

﴿اللہ ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئەھۋالڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^⑦

﴿اللہ قا تەۋەككۈل قىلغىن (تەۋەككۈل قىلغۇچىغا) اللہ نىڭ ھامىيلىقى يېتەرلىكتۇر.﴾^⑧

﴿پەرۋەردىگار بىم ھەقىقەتەن ھەر بىر نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^⑨

﴿پەرۋەردىگار بىم ھەقىقەتەن يېقىندۇر، (دۇئانى) ئىجابەت قىلىڭلار.﴾^⑩

① سۈرە نىسا، 58 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە نىسا، 56 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نىسا، 23 - ئايەت بىلەن 106 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە تەۋبە، 117 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە بەقەرە، 263 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۈرە ھۇد، 73 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑦ سۈرە نىسا، 1 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑧ سۈرە نىسا، 81، -، 132، -، 171 - ئايەتلەر بىلەن سۈرە ئەھزاب، 3 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑨ سۈرە ھۇد، 57 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑩ سۈرە ھۇد، 61 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿اللہ ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر.﴾^①

﴿اللہ ھەممە ئىشقا قادىردۇر.﴾^②

﴿اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^③

﴿بىلىڭلاركى، اللہ ھەممە نەرسىنى ھەقىقەتەن تولۇق بىلىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^④

﴿بىر اللہ تىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر؛ اللہ ھەمىشە تىرىكتۇر، ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^⑤

﴿اللہ نىڭ ئىپتىداسى يوقتۇر، ئىنتىھاسى يوقتۇر، (اللە) ئاشكارىدۇر (يەنى مەۋجۇتلۇقنى كۆرسەتكۈچى دەلىللەر بىلەن ئەقىللەرگە ئاشكارىدۇ)، مەخپىيدۇر (يەنى ئۇنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ زاتىنىڭ ماھىيىتىنى تونۇشقا ئەقىللەر ئېرىشەلمەيدۇ)، اللہ ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر.﴾^⑥

﴿اللە تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگىسىدۇر. اللە تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ (مۇتلەق) پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)، پاكىتۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاكىتۇر)، (مۇئىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر، (دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھىر

① سۇرە نىسا، 6 - ئايەت بىلەن سۇرە ئەھزاب، 39 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە نىسا، 85 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە ھەج، 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە فۇسسەلەت، 54 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۇرە بەقەرە، 255 - ئايەت ۋە سۇرە ئال ئىمران، 2 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۇرە ھەدىد، 3 - ئايەت.

قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلىق ئىگىسىدۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر. ﷲ (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇ. ①

54 - سوئال:

ﷲ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم - سۈپەتلىرى توغرىسىدا كەلگەن ھەدىسلەر قايسىلار؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «(گۇناھكارلارنى جازالاشقا) ئالدىراپ كەتمەيدىغان ۋە كاتتا ﷲ تىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. كاتتا ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ﷲ تائالادىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ﷲ تائالادىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. «[نەسەئى ۋە ئەبۇ داۋۇد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئىسمى بىلەن بىللە، ئاسمان - زېمىندىكى ھېچقانداق نەرسە ئۇنىڭ زاتىغا زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان ﷲ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، ئۇ زات ھەممىنى ئاڭلاپ ۋە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. «[تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقۇچى، يوشۇرۇننى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى ھەممە نەرسىنىڭ پەرۋەردىگارى ۋە پادىشاھى ﷲ!» «[نەسەئى، تىرمىزى ۋە ئەبۇ داۋۇد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

① سۈرە ھەشر، 22 - دىن 24 - ئايەتلەر.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئى
 اللہ! گۇناھىمنى كەچۈرگىن. سەندىن رەھمتىڭنى سورايمەن. ئى اللہ!
 بىلىمىنى زىيادە قىلغىن. پەرۋەردىگارىمىز! مېنى ھىدايەت قىلغىنىڭدىن
 كېيىن، دىلىمنى توغرا يولدىن بۇرۇۋەتمىگىن. بىزگە دەرگاھىڭدىن
 رەھمەت بېغىشلىغىن، شۇبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئاتالارنى)
 بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسەن. ئى اللہ! گۇناھىمنى كەچۈرگىن. تۇرىدىغان
 جايىمنى كەڭ قىلغىن. رىزقىمنى بەرىكەتلىك قىلغىن. ئى اللہ! مېنى
 تەۋبە قىلغۇچىلاردىن ۋە گۇناھلىرىدىن پاك بولغۇچىلاردىن قىلغىن. ئى
 يەتتە قات ئاسمان - زېمىننىڭ، كاتتا ئەرشىنىڭ ۋە بىزنىڭ
 پەرۋەردىگارىمىز، ھەممە نەرسىنىڭ پەرۋەردىگارى، دانلارنى ۋە
 ئۇرۇقچىلارنى بىخ ئۇرغۇزغۇچى، تەۋرات، ئىنجىل ۋە قۇرئاننى
 چۈشۈرگۈچى اللہ! ساڭا سىغىنىپ، سەن كوكۇلىسىدىن تۇتىدىغان ھەممە
 يامانلىقتىن پاناھ تىلەيمەن. ئى اللہ! سەن (ھەممە نەرسىدىن)
 ئىلگىرىسەن، سەندىن ئىلگىرى ھېچ نەرسە يوقتۇر. سەن (ھەممە
 نەرسىدىن) كېيىندۇرسەن، سەندىن كېيىن ھېچ نەرسە يوقتۇر. سەن ئەڭ
 ئۈستۈندۇرسەن. سېنىڭ ئۈستۈڭدە ھېچ نەرسە يوقتۇر. سەن
 مەخپىيدۇرسەن، سەندىنمۇ مەخپىي نەرسە يوقتۇر» [مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد،
 تىرمىزى، ئەھمەد ۋە نەسەئى قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئى اللہ!
 ساڭا ھەمدۇ سانا بولسۇن. سەن ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ
 ئىچىدىكىلەرنىڭ نۇرىدۇرسەن. ساڭا ھەمدۇ سانا بولسۇن. سەن
 ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئىچىدىكىلەرنى ئىدارە
 قىلغۇچىدۇرسەن.» [بۇخارى، مۇسلىم، ئەھمەد، مالىك ۋە باشقىلار
 رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئى
 پەرۋەردىگارم! سەندىن: سېنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇدنىڭ (بەرھەق)
 يوقلىقىغا، سېنىڭ يەككە - يېگانە ئىكەنلىكىڭگە، ھەممىنىڭ ساڭا

موھتاج ئىكەنلىكىگە، سېنىڭ بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس ئىكەنلىكىگە ۋە ھېچ كىشىنىڭ ساڭا تەڭداش بولالمايدىغانلىقىغا ھەقىقىي گۇۋاھلىق بېرىش بىلەن سورايمەن.» [ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە ۋە ئەھمەد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئى قەلبلەرنى ئۆزگەرتكۈچى!» [تىرمىزى، ئەھمەد ۋە ھاكىم رىۋايەت قىلغان]

بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن ھەدىسلەر بار.

55 - سوئال:

اللھ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىنىڭ دالالەتلىرى قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ؟

اللھ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىنىڭ دالالەتلىرى ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچىسى: اللھ نىڭ ئۆز زاتىغا مۇناسىپ كېلىدىغان «ئۇيغۇن دالالەتلەر». ئىككىنچىسى: شۇ ئىسىملاردىن تۈرلىنىپ چىققان سۈپەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان «بىرلەشمە دالالەتلەر». ئۈچىنچىسى: ئۇ ئىسىملاردىن تۈرلىنىپ چىقمايدىغان سۈپەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان «ئەزەلىي دالالەتلەر».

56 - سوئال:

يۇقىرىقىلارنىڭ مىسالى قانداق؟

اللھ تائالانىڭ «رەھمان» ۋە «رەھىم» ئىسىملىرى بۇنىڭ مىسالى بولالايدۇ. بۇ ئىسىملار شۇ ئىسىم بىلەن ئاتالغۇچىنىڭ، يەنى اللھ تائالانىڭ ئۆزىگە دالالەت قىلىدۇ. مانا بۇ، اللھ نىڭ ئۆز زاتىغا مۇناسىپ كېلىدىغان «ئۇيغۇن دالالەتتۇر». بۇ ئىسىملاردىن تۈرلىنىپ چىققان «رەھمەت» سۈپىتىنىڭ دالالىتى بولسا، شۇ سۈپەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان «بىرلەشمە دالالەتتۇر». اللھ

تائالانىڭ ”ھايات“ ۋە ”قۇدرەت“ كە ئوخشاش سۈپەتلىرىگە قارىتىلغان دالالەتلەر بولسا، يۇقىرىقى دالالەتلەردىن تۈرلىنىپ چىقىمىغان ”ئەزەلىي دالالەتلەردۇر“.

ئەمما يارالغۇچىلار ئۇنداق بولمايدۇ. مەسىلەن، بىر بەندە ساۋاتسىز بولسىمۇ، ”ھېكمەت ئىگىسى“ دەپ ئاتىلىپ قالىدۇ. شۇنىڭغا ئوخشاش، زالىمنى ”ئادىل“، خارنى ”گەزىز“، ئادەتتىكى كىشىلەرنى ”شەرەپلىك“، قەبىھ كىشىلەرنى ”كەرىم“، رەزىل ئىنسانلارنى ”سالھ“، بەدبەخت كىشىنى ”سەئىد“، قورقۇنچاق كىشىلەرنى ”باتۇر“، ”پالۋان“، ”شەر“، ”يولۋاس“... دەپ ئاتىۋالدىغان ئەھۋاللار ناھايىتى كۆپ ئۇچرايدۇ.

ئەمما اللە ئۇنداق ئەمەس، ئۇ بولسا، ئۆزى سۈپەتلىگەن رەۋىشتە ۋە بەندىلىرى سۈپەتلىگەندىنمۇ يۈكسەك دەرىجىدەدۇر. ئى اللە! سېنى بارلىق نۇقسانلاردىن پاك، مۇنەزەھ دەپ بىلىمىز ۋە دائىم ھەمدۇ سانا ئېيتىمىز.

57 - سوئال:

اللە تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم - سۈپەتلىرى ”بىرلەشمە دالالەت“ جەھەتتىن قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ؟

تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلار:

1. اللە نىڭ بارلىق ئىسىم - سۈپەتلىرىنىڭ مەنىسى ئۆز ئىچىگە ئالدىغان ۋە ئۇلۇغ اللە نىڭ ئۆزىگە خاس ئىسمى بولغان ”اللە“ لەۋزى. شۇڭا باشقا بارلىق ئىسىملىرى ئۇنىڭ سۈپىتى بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن، ئۇلۇغ اللە نىڭ: ﴿اللە (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا

ئىگىدۇر. ﴿^① دېگەن ئايىتى ۋە بۇنىڭغا ئوخشاش باشقا ئايەتلەرگە ئوخشاش. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ”اللھ“ ئىسمى باشقا ھەرقانداق ئىسىمغا ھەرگىزمۇ قوشۇمچە قىلىنمايدۇ.

2. اللھ تائالانىڭ زاتى سۈپەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالدىغان ئىسىملىرى. مەسىلەن، اللھ نىڭ بارلىق ئاۋازلارنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى مەنىسىگە ئىگە ”سەمئە“ ئىسمىغا ئوخشاش. اللھ ئۈچۈن ئاۋازنىڭ مەخپى – ئاشكارىسىنىڭ پەرقى يوق. مەيلى ئۇ ئاۋاز نەقەدەر زەئىپ بولسۇن ياكى نەقەدەر كۈچلۈك بولسۇن، اللھ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ.

بارلىق نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى مەنىسىدىكى ”بەسىير“ دېگەن ئىسمى، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى مەنىسىدىكى ”ئالىم“ ئىسمىمۇ شۇنداق تۇر. ﴿ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە اللھ تىن يىراق ئەمەستۇر، ئۇنىڭ (يەنى زەررە) دىن كىچىكرەك بولسۇن، چوڭراق نەرسە بولسۇن، لەۋھۈلمەھپۇزدا خاتىرىلەنمىگىنى يوق.﴾^②

يوقتىن بار قىلىش، باردىن يوق قىلىش مەنىسىدىكى ”قادىر“ ئىسمىمۇ ھەم شۇنداق تۇر.

3. خالىق (ياراتقۇچى)، رازىق (رىزىق بەرگۈچى)، بارى (ياراتقۇچى)، مۇسەۋۋىر (سۈرەت ۋە شەكىل بەرگۈچى) ۋە شۇلارغا ئوخشاش، اللھ نىڭ پېئىللىرىدىن بىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالدىغان ئىسىملىرى.

4. ئۇلۇغ اللھ نىڭ قۇددۇس (ھەرقانداق نۇقساندىن مۇنەزەھ)، سالام (زات، سۈپەت ۋە پېئىللىرىدا ھەر تۈرلۈك كەمچىللىكتىن

① سۈرە ھەشىر، 24 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە سەبئە، 3 – ئايەت.

خالىي) ئىسىملىرىغا ئوخشاش، بارلىق نۇقسانلاردىن خالىي ۋە ئۇلۇغ ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان ئىسىملىرى.

58 - سوئال:

الله تائالانىڭ گۈزەل ئىسىم - سۈپەتلىرى ئۇلۇغ الله ھەققىدە ئىشلىتىلىش جەھەتتىن نەچچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ؟

بۇ ئىسىم سۈپەتلەرنىڭ بىر قىسمى مۇستەقىل ياكى باشقا ئىسىم - سۈپەتلەر بىلەن قوشۇپ ئىشلىتىلىدۇ، بۇلار قايسى شەكىلدە ئىشلىتىلسە ئىشلىتىلسۇن، الله نىڭ مۇكەممەللىك سۈپىتىنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان ئىسىملاردۇر. مەسىلەن، قەييۇم، ئەھەد، سەمەد ۋە باشقىلار.

بىر قىسمى پەقەت باشقا ئىسىم - سۈپەتلەر بىلەن قوشۇپ ئىشلىتىلىدۇ. بۇ ئىسىملار مۇستەقىل ئىشلىتىلگەن تەقدىردە، الله نىڭ مۇكەممەللىك سۈپىتىنى ئىپادىلەپ بېرەلمەيدۇ. مەسىلەن، ئەددار (زىيان يەتكۈزگۈچى)، ئەن نافی (پايدا يەتكۈزگۈچى)، ئەل ھافىز (خورلىغۇچى)، ئەر رافى (ھۆرمەتلىگۈچى)، ئەل مۇئتى (بەرگۈچى)، ئەل مانئە (بەرمىگۈچى، توسقۇچى)، ئەل مۇئىز (ئەزىزلىگۈچى) ئەل مۇزئىل (خارلىغۇچى) ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىسىملار. ئەددار، ئەل ھافىز، ئەل مۇئتى، ئەل مۇزئىل ئىسىملىرىنىڭ مۇستەقىل (يالغۇز) شەكىلدە ئىشلىتىلىشى جائىز ئەمەس. چۈنكى بۇ ئىسىملار قۇرئان، سۈننەت، ۋە ھەيئەتنىڭ ھېچقايسىسىدا يالغۇز ئىشلىتىلمىگەن. ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئەل مۇنتەقىم (ئىنتىقام ئالغۇچى) ئىسمىمۇ شۇلاردىن بىرى بولۇپ، بۇ ئىسىم ياقۇرئاندا بايان قىلىنغان: ﴿بىز گۇناھكارلارنى چوقۇم جازالايمىز (ئىنتىقام ئالىمىز).﴾^① شەكلى

① سۈرە سەجەدە 22 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بىلەن ياكى ئۇنىڭدىن تۈرلەنگەن: ”دُو (ئىگە، - غۇچى، - قۇچى)“ قوشۇمچىسى بىلەن بىللە ئىشلىتىلىپ كەلمەكتە. مەسىلەن، **اللھ نىڭ: ﴿اللھ غالىبتۇر، (يامانلارنى) جازالىغۇچىدۇر (ئىنتىقام ئالغۇچىدۇر).﴾**^① دېگەن ئايىتىدە كەلگەنگە ئوخشاش.

59 - سوئال:

يۇقىرىدا اللھ تائالانىڭ ”زاتى سۈپەتلىرى“ ۋە ”پېئىلى سۈپەتلىرى“ ھەققىدە توختالدىق، ئۇنداقتا، ”زاتى سۈپەتلىرى“ نىڭ قورئاندىكى مىساللىرى قايسىلار؟

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ئەمەلىيەتتە اللھ نىڭ ئىككى قولى ئوچۇقتۇر.﴾^②

﴿اللھ نىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقلىدۇ.﴾^③

﴿ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك پەرۋەردىگارنىڭ زاتى مەخسۇس قالدۇ.﴾^④

﴿مېنىڭ قوغدىشىم ئاستىدا تەربىيلىنىشىڭ ئۈچۈن، ساخا مەن تەرەپتىن بولغان مۇھەببەتنى سالىدىم.﴾^⑤

﴿اللھ نىڭ كۆرۈشى نېمىدېگەن مۇكەممەل! اللھ نىڭ ئاڭلىشى نېمىدېگەن مۇكەممەل!﴾^⑥

① سۈرە ئال ئىمران 4 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە مائىدە، 64 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە قەسەس، 88 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە رەھمان، 27 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە تاھا، 39 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۈرە كەھفى، 26 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە (ئۇنىڭ سىلەرگە بەرگەن جاۋابىنى) ئاڭلاپ تۇرىمەن، (ئۇنىڭ سىلەرگە قىلىدىغانلىرىنى) كۆرۈپ تۇرىمەن.﴾^①

﴿اللھ ئۇلارنىڭ ئالدىدىكىنى ۋە كەينىدىكىنى بىلىدۇ، ئۇلار بولسا ئۇنى بىلمەيدۇ.﴾^②

﴿اللھ مۇساغا (بىۋاسىتە) سۆز قىلدى.﴾^③

﴿ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ مۇساغا نىدا قىلدى: «سەن زالىم قەۋمگە بارغىن.﴾»^④

﴿ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): «مەن سىلەرگە بۇ دەرەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەنئى قىلمىغانمىدىم؟...» دەپ نىدا قىلدى.﴾^⑤

﴿ئۇ كۈندە اللھ ئۇلارغا نىدا قىلىپ ئېيتىدۇ: «پەيغەمبەرلەرگە نېمە بىلەن جاۋاب بەردىڭلار؟»﴾^⑥

60 - سوئال:

اللھ تائالانىڭ «زاتى سۈپەتلىرى» نىڭ ھەدىستىكى مىساللىرى قايسىلار؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «اللھ نىڭ بەردىسى نۇردىن بولۇپ، ئەگەر ئۇ پەردە ئېچىلىپ كەتسە، اللھ نىڭ كۆزى يەتكەن يەرگىچە زېمىن يۈزىدىكى مەخلۇقاتلارنىڭ

① سۈرە تاھا، 46 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە تاھا، 110 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
③ سۈرە نىسا، 164 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
④ سۈرە شۇئەرا، 10 - ئايەت.
⑤ سۈرە ئەئران، 22 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
⑥ سۈرە قەسەس، 65 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھەممىسى كۆيۈپ كېتىدۇ. » [مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجىھ رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «اللھ تائالانىڭ ئوڭ قولى (مۈلكى) توشۇق بولۇپ، كېچە - كۈندۈز سېخىلىق بىلەن سەرپ قىلىنىمۇ كەملەپ قالمايدۇ. قاراپ باقمامسىلەر، ئاسمان - زېمىن يارىتىلغاندىن بۇيان سەرپ قىلىنىمۇ مۈلكىدىن ۋە سۇ ئۈستىدىكى ئەرشىدىن بىرەر نەرسىمۇ كەملەپ قالمايدۇ. اللھ تائالانىڭ يەنە بىر قولى بېرىدىغان ۋە ئالىدىغان بولۇپ، خالىغىنىنىڭ مەرتىۋىسىنى يۇقىرى ياكى تۆۋەن قىلىدۇ. »

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەجىمال ھەققىدىكى ھەدىسنىڭ بىر قىسمىدا: «ھەقىقەتەن اللھ سىلەرگە مەخپى بولمايدۇ، ھەقىقەتەن اللھ نىڭ بىر كۆزى كور ئەمەس» دەپ، ئۆزىنىڭ كۆزىگە ئىشارەت قىلدى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىستىخارە ھەققىدىكى ھەدىسىدە مۇنداق دېگەن: «ئى اللھ! مەن سېنىڭ ئىلمىڭ بىلەن بۇ ئىشىمنىڭ ياخشى بولۇشىنى تەلەپ قىلىمەن، ماڭا ياخشى تەقدىر ئاتا قىلغىن! ماڭا ياخشى نېئەتلەرنى ئاتا قىلغىن! سەن ھەممىگە قادىر سەن، مەن بولسام ئاجىزمەن، سەن ھەممىنى بىلىسەن، مەن بولسام، سەن بىلدۈرگەندىن باشقىنى بىلمەيمەن، سەن غەيبىنى بىلگۈچىسەن.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «سىلەر گاس ياكى غەيبكە ئەمەس، بەلكى ئاڭلاپ تۇرغۇچى، كۆرۈپ تۇرغۇچى ۋە يېقىن زات (اللھ) قا دۇئا قىلىۋاتىسىلەر.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر اللھ تائالا بىرەر ئىشنى بىلدۈرۈپ قويماقچى بولسا، ئۇ ۋەھىي

بىلەن سۆزلەيدۇ. « [بۇخارى، تىرمىزى، ئەبۇداۋۇد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قىيامەت ھەققىدىكى ھەدىسىدە مۇنداق دېگەن: «**اللّٰه تائالا: ئى ئادەم! - دېسە، ئۇ: مەن ھازىر! - دەيدۇ.**» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

بۇلاردىن باشقا، اللّٰه تائالانىڭ بەندىلەرگە بەزى ئورۇنلاردا، جەننەت ئەھلىگە ۋە باشقىلار سۆزلەيدىغانلىقى ھەققىدە كەلگەن نۇرغۇن ھەدىسلەر بار.

61 - سوئال:

اللّٰه تائالانىڭ “پېئىلى سۈپەتلىرى” نىڭ قۇرئاندىكى مىساللىرى قايسىلار؟

اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ئاندىن ئاسماننى يارىتىشقا يۈزلىنىپ﴾^①

﴿ئۇلار (يەنى ئىسلامغا كىرىشنى تەرك ئەتكەنلەر) پەقەت اللّٰه نىڭ (قىيامەت كۈنى خالايدىغان ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشى ئۈچۈن) بۇلۇت پارچىلىرى ئىچىدە كېلىشىنى كۈتمەدۇ؟﴾^②

﴿ئۇلار اللّٰه نى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. قىيامەت كۈنى زېمىن پۈتۈنلەي اللّٰه نىڭ چاڭگىلىدا بولىدۇ، ئاسمانلار اللّٰه نىڭ ئوڭ قولىدا قاتلىنىپ تۇرىدۇ.﴾^③

﴿ئى ئىبلىس! مەن ئۆز قولۇم بىلەن ياراتقان ئىنسانغا سەجدە قىلىشتىن ساڭا نېمە توسقۇنلۇق قىلدى؟﴾^④

① سۈرە بەقەرە، 29 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە بەقەرە، 210 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە زۇمەر، 67 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز - نەسەھەت، (دىنىي) ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق.﴾^②

﴿پەرۋەردىگارى تاغقا تەجەللى قىلىش بىلەن، تاغنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى.﴾^③

﴿اللھ خالىغىنى قىلىدۇ، (اللھ قا ھېچ كىشى تەئەررۇز قىلالمايدۇ)﴾^④

62 - سوئال:

اللھ تائالانىڭ “پېئىلى سۈپەتلىرى” نىڭ ھەدىستىكى مىسالى قايسىلار؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز ھەر كۈنى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى قالغاندا دۇنيانىڭ ئاسمىنىغا چۈشىدۇ...» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شاپائەت ھەققىدىكى ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «اللھ تائالا ئۇلارنىڭ قېشىغا ئۇلار بىلىدىغان شەكىلدە كېلىپ: ”مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار“ دەيدۇ. ئۇلارمۇ: ”سەن بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز“ دەيدۇ...» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

بىلىۋېلىشقا تېگىشلىك مەسىلە، بىزنىڭ دېمەكچى بولغىنىمىز كېلىشنىڭ شەكلى بولۇپ، ئۇنىڭ سۈرىتى ئەمەس.

① سۈرە ساد، 75 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەئران، 145 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە ئەئران، 143 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ھەج، 18 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ:
«شەك - شۈبھىسىزكى قىيامەت كۈنى ئاللاھ تائالا زېمىنى يىغۋالىدۇ.
ئاسمانلار ئوڭ قولىدا بولىدۇ، ئاندىن: ”مەن پادىشاھ“ دەيدۇ...»
[بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم
مۇنداق دەيدۇ: «ئاللاھ تائالا مەخلۇقاتلارنى ياراتقان چاغدا ئۆز قولى
بىلەن: ”مېنىڭ رەھىمىتىم چوقۇم غەزىپىمنى بېسىپ چۈشىدۇ“ دەپ
ئۆز نەپسىگە يازغان.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئارىسىدىكى
دىئالوگ ھەققىدىكى ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم
مۇنداق دېگەن: «ئادەم ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: ئى مۇسا! ئاللاھ
تائالا سېنى ئۆز كالامى ئارقىلىق ئالاھىدە قىلدى، تەۋراتنى ئۆز قولى
بىلەن يېزىپ بەردى...» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

دېمەك، ئاللاھ تائالانىڭ كالامى ۋە قولى ”زاتى سۈپىتى“، سۆز
قىلىشى ”ھەم زاتى ھەم پېئىلى سۈپىتى“، تەۋراتنى يېزىشى
بولسا ”پېئىلى سۈپىتى“ دۇر.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ:
«ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالا كىشىلەرنىڭ كۈندۈزى ئۆتكۈزۈپ قالغان
گۈناھلىرىغا تەۋبە قىلىۋېلىشى ئۈچۈن كېچىسى قولىنى ئاچىدۇ،
كېچىسى ئۆتكۈزۈپ قالغان گۈناھغا تەۋبە قىلىۋېلىشى ئۈچۈن
كۈندۈزى قولىنى ئاچىدۇ...» [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

بۇ ھەقتە بۇلاردىن باشقىمۇ نۇرغۇن ھەدىسلەر بار.

63 - سوئال:

”پېيغىلى سۈپەتلەر“ نىڭ ھەممىسىدىن ئىسىم تۈرلىنەمدۇ ياكى
 اللہ نىڭ گۈزەل ئىسىملىرىنىڭ ھەممىسى تەۋقىفىمۇ؟^①

اللہ تائالانىڭ بارلىق گۈزەل ئىسىملىرى تەۋقىفى بولۇپ، پەقەت
 اللہ تائالا ئۆزى قۇرئان كەرىمدە ئاتىغان ياكى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ
 ئەلەيھى ۋەسەللەم تىلغا ئالغان ئىسىملارنىلا كۆرسىتىدۇ. اللہ نى
 بۇندىن باشقا ئىسىملار بىلەن سۈپەتلەشكە بولمايدۇ. اللہ تائالانىڭ
 ئۆزىگە مۇتلەق رەۋىشتە نىسبەت بەرگەن ھەرقانداق ئىش -
 ھەرىكىتىنى ئۇنى مەدھىيلەش ۋە كامالىتىنى كۆرسىتىپ بېرىش
 سۈپىتىدە قوللىنىشقا بولىدۇ. اللہ تائالانىڭ ھەممە ئىش -
 ھەرىكىتىدىن ئىسىم تۈرلەپ چىقىشقا بولمايدۇ. ئەمما اللہ تائالا ئۆز
 ئىش - ھەرىكەتلىرىنىڭ بەزىلىرى بىلەن ئۆزىنى مۇتلەق رەۋىشتە
 سۈپەتلىگەن. ئەنە شۇلاردىن ئىسىم تۈرلەشكە ۋە ئىسىم سۈپىتىدە
 قوللىنىشقا بولىدۇ. تۆۋەندىكى ئايەت بۇنىڭ مىسالدۇر. اللہ تائالا
 مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ سىلەرنى خەلق ئەتتى، ئاندىن سىلەرگە رىزىق
 بەردى. ئاندىن سىلەرنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، ئاندىن سىلەرنى
 تىرىلدۈرىدۇ.﴾^②

مانا بۇ ئايەتتە اللہ تائالا ئۆزىنى خالىق (ياراتقۇچى)، ئەررەزاق
 (رىزىق بەرگۈچى)، ئەلمۇھىي (تىرىلدۈرگۈچى)، ئەلمۇمىت
 (ئۆلتۈرگۈچى)، ئەلمۇدەببىر (ئىدارە قىلغۇچى) دەپ ئاتىغان.

اللہ تائالانىڭ بەزى ئىسىملىرى ئۇنىڭ مەخلۇقاتلارنىڭ ئۆزىگە
 قارىتا ئېلىپ بارغان قىلمىشلىرىنى جازالاش ياكى ئۇلارغا شۇ
 قىلمىشنىڭ ئوخشىشىنى قىلىش ھەرىكىتىدىن ئىبارەتتۇر. بۇلارمۇ

① تەۋقىفى ئىسىملار - اللہ تائالا ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىن سۈپەتلىنىپ
 بېكىتىۋېتىلگەن مۇقىم ئىسىملاردۇر.
 ② سۇرە رۇم، 40 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئۆز ئىچىگە ئالغان مەنسى ئېتىبارى بىلەن ئاللاھ تائالانى مەدھىيەلەش ۋە ئۇنى ئۇلۇغلىقتا كامالەتكە يەتكۈزۈشنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

تۆۋەندىكى ئايەتلەر بۇنىڭ مىسالدۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿مۇناپىقلار ئاللاھنى ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، ۋەھالەنكى ئاللاھ ئۇلارنى ئالدىماچىلىقىغا يارىشا ئالداپ جازالايدۇ.﴾^①

﴿ئۇلار مىكىر ئىشلەتتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى)، ئاللاھ ئۇلارغا مىكىر ئىشلەتتى (ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قۇتقۇزۇپ، ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). ئاللاھ مىكىر قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ئۈستۈندۇر.﴾^②

﴿ئۇلار ئاللاھنى ئۇنتۇدى (يەنى ئاللاھنىڭ تائىتىنى تەرك ئەتتى)، ئاللاھ مۇ ئۇلارنى ئۇنتۇدى.﴾^③

بۇ سۈپەتلەر پەقەت مۇشۇ ئايەتكە ئوخشاش، مۇناسىپ كەلگەن ئورۇنلاردىلا ئاتىلىدۇ. ھەرگىزمۇ ئاللاھ تائالانى ئالدايدۇ، مىكىر قىلىدۇ ۋە مەسخىرە قىلىدۇ دېگەنگە ئوخشاش سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەشكە ياكى ئاللاھ تائالانى ئالداقچى، مىكىر قىلغۇچى ۋە مەسخىرە قىلغۇچى دېيىشكە بولمايدۇ. بۇنى ھەرقانداق مۇسۇلمان ۋە ئەقىل ئىگىسى قوبۇل قىلمايدۇ. شۈبھىسىزكى، ئاللاھ تائالا ئۆزىنى يۇقىرىقى سۈپەتلەر بىلەن پەقەت شۇ قىلمىشلارنى ناھەق قىلغان شەخسلەرگە جازا بېرىش ئۈچۈنلا سۈپەتلىدى. ھەممەيلەنگە مەلۇمكى، جازانى شۇ قىلمىشنىڭ ئۆزى بىلەن بېرىش ناھايىتى ئادىللىق بولىدۇ. ئۇنداق بولغانىكەن، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى، ئەڭ ئادىل ۋە ھەممىنى ھېكمەت بىلەن قىلغۇچى زات نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلمايدىكەن؟!

① سۈرە نىسا، 142 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئال ئىمران، 54 - ئايەت.

③ سۈرە تەۋبە، 67 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

64 - سوئال :

اللہ تائالانىڭ يۈكسەك، ئۈستۈن ۋە ھەممىدىن غالىب دېگەن سۈپەتلىرى نېمىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

اللہ تائالانىڭ يۈكسەك، ئۈستۈن ۋە ھەممىدىن غالىب دېگەن ئىسمى شۇ ئىسىمدىن تۈرلىنىپ چىققان سۈپەتلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ سۈپەتلەر اللہ تائالانىڭ ئاللىقىنى، ئۆز ئەرشىنىڭ ئۈستىدە بەرقارار ئىكەنلىكىنى، پۈتۈن مەخلۇقاتلىرىدىن ئۇلۇغلۇقىنى ۋە ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى بىلىپ، نازارەت قىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ھەرقانداق ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، ھەر قانداق مەخپى نەرسىنىڭ اللہ تائالانىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

اللہ تائالا ھەممىدىن غالىپلىقتا ئۈستۈندۇر. دېمەك، ئۇنىڭغا ھېچقانداق غالىپ كەلگۈچى، ئورۇن تالاشقۇچى، قارشىلاشقۇچى ۋە ئۇنى توسقۇچى يوق. بەلكى ھەرقانداق نەرسە ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا بويۇن ئەگكۈچىدۇر، ئۇنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتى ئالدىدا خار دۇر. ئۇنىڭ ئېسىللىقىغا تىز چۆككۈچىدۇر ۋە ئۇنىڭ باشقۇرۇشى، بىر تەرەپ قىلىشى ئاستىدا بولۇپ، ئۇنىڭ ھوقۇق دائىرىسىدىن ھېچ يەرگە چىقالمايدۇ.

نامى (شەنى) ھەممىدىن ئۈستۈندۇر. دېمەك، بارلىق مۇكەممەللىكنى بىلدۈرىدىغان سۈپەتلەر اللہ قا خاستۇر ۋە بارلىق كەمچىلىكنى بىلدۈرىدىغان سۈپەتلەردىن اللہ تائالا پاك ۋە مۇنەززەھتۇر. ئەزە ۋە جەللە ۋە تەبارەكە ۋە تائالا دېگەن سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسى اللہ تائالانىڭ يۈكسەك دېگەن سۈپىتى بىلەن مەنىداش بولۇپ، ئۇلار بىر - بىرىدىن ئايرىلمايدۇ.

65 - سوئال :

اللہ تائالانىڭ ”يۈكسەك“ سۈپىتىنىڭ ”ئۈستىدە“ دېگەن مەنىنى بېرىدىغانلىقىنىڭ قۇرئان كەرىمىدىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇنىڭ ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ ھەم ئېنىق دەلىللىرى بار بولۇپ، تۆۋەندىكى ئايەتلەر شۇلاردىندۇر. اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿مەرھەمەتلىك اللہ ئەرەش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى.﴾^①

﴿ئى كۇففارلار! ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقمامسىلەر؟ ياكى ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقمامسىلەر؟﴾^②

﴿ئۇلار ئۆز ئۈستىدىكى پەرۋەردىگارىدىن قورقىدۇ.﴾^③
﴿ياخشى سۆز اللە نىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ، ياخشى ئەمەل ئۇنى كۆتۈرىدۇ.﴾^④

﴿پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى جىبرىئىل) اللە قا شۇنداق بىر كۈندە ئۆرلەيدۇكى...﴾^⑤

﴿اللە ئاسماندىن زېمىنغىچە بولغان (مەخلۇقاتىنىڭ) ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ.﴾^⑥

﴿ئى ئىسا! مەن سېنى (ئەجىلنىڭ يەتكەندە) قەبىزى روھ قىلىمەن، سېنى دەرگاھىمغا كۆتۈرىمەن (يەنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىمەن).﴾^①

① سۈرە تاھا، 5 - ئايەت.
② سۈرە مۇلۇك، 16 - ۋە 17 - ئايەتلەر.
③ سۈرە نەھل، 50 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
④ سۈرە فاتىر، 10 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
⑤ سۈرە مەئارىج، 4 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
⑥ سۈرە سەجەدە، 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

66 - سوئال:

بۇنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتە كەلگەن ھەدىسلەرمۇ ناھايىتى كۆپتۇر.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاغ تېكىلىرى ھەققىدىكى ھەدىسنىڭ داۋامىدا مۇنداق دەيدۇ: «اللہ نىڭ ئەرشى ئۇنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ. اللہ ئەرشىنىڭ ئۈستىدە بولۇپ، پەرىشتىلەرگە يەتتە قات ئاسماننىڭ ئۈستىدە ھۆكۈم قىلىدۇ.»^②

يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر دەپدەكتىن: «اللہ قەيەردە؟» دەپ سورىدى. دەپدەك: ئاسماندا، - دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇنى ئازات قىلىۋەتكىن، شەك - شۈبھىسىزكى ئۇ مۇئمىن قىز ئىكەن» دېدى^③

مىئراج ھەققىدىكى ھەدىسنىڭ داۋامىدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەرىشتىلەرنىڭ داۋاملىق خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقىنى سۆزلەپ كېلىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئاندىن سىلەرنىڭ يېنىڭلاردا كېچىچە قالغان پەرىشتە يۇقىرىغا (اللہ نىڭ دەرگاھىغا) ئۆرلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، گەرچە اللہ تاڭالا ئۇلاردىن ئوبدان بىلىسمۇ، يەنە ئۇلاردىن سورايدۇ...»^④

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «بىر كىشى ھالال كەسىپ قىلىپ، ئۇنىڭدىن يېرىم تال خورما

① سۈرە ئال ئىمران، 55 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇ ھەدىسنى ئەبۇ داۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجىجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەممىسى بۇ ھەدىسكە ئاجىز ھەدىس دەپ باھا بەرگەن.

③ ئىمام مۇسلىم، مالىك، ئەھمەد ۋە ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.

④ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

چاغلىق نەرسە سەدىقە قىلسا - ﷲ تائالاغا ھالالدىن باشقىسى كۆتۈرۈلمەيدۇ - ...»^①.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ﷲ تائالا ئاسماندا بىرەر ئىشقا ھۆكۈم قىلغاندا، پەرىشتىلەر ﷲ تائالانىڭ سۆزىگە بويسۇنغان ھالەتتە قاناتلىرىنى قېقىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، خۇددى تاشقا زەنجىرنى ئۇرغاندەك ئاۋازلار چىقىپ كېتىدۇ...»^②

بۇ مەسىلە (ﷲ نىڭ ئاسماندا ئىكەنلىكى) گە جەھىمىيە پىرقىسىدىن باشقا بارلىق مۇسۇلمانلار بىرلىككە كەلگەن.

67 - سوئال:

ﷲ تائالانىڭ قارار ئېلىش مەسىلىگە سەلەپ ئۆلىمالىرى قانداق قارايدۇ؟

ئۆلىمالار ھەممىسىنىڭ بىردەك قارىشى شۇكى، ﷲ نىڭ ئەرىشتە قارار ئېلىش مەسىلىسى ئېنىق، لېكىن قانداقلىقى ئەقىل ئارقىلىق بىلىنمەيدۇ، ئۇنىڭغا ئىشىنىش ۋاجىپ، ئۇ ھەقتە سوراڭ بىدئەت، ﷲ تائالا ئەۋەتىدۇ، پەيغەمبەر يەتكۈزىدۇ ۋە بىز ئۇنىڭغا شەرتسىز بويسۇنىمىز. مانا بۇ، ئۆلىمالارنىڭ ﷲ تائالانىڭ ئىسمى - سۈپەتلىرى كەلگەن ئايەت، ھەدىسلەر ھەققىدىكى كۆز قارىشىدۇر. ﴿ئۇنىڭغا ئىشەندۈق، ھەممىسى پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان﴾^③ ﴿ﷲ قا ئىمان ئېيتتۇق، گۇۋاھ بولغىنىكى، بىز (پەيغەمبەرلىكىڭگە) بويسۇنغۇچىلارمىز﴾^④

① بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

③ سۈرە ئال ئىمران، 7 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ئال ئىمران، 25 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

68 - سوئال :

الله نىڭ قاھىرلىق سۈپىتىدىكى ئۈستۈنلۈكنىڭ قۇرئان كەرىمىدىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿الله بەندىلىرىنىڭ ئۈستىدە قاھىردۇر.﴾^① بۇ ئايەتتىكى ئۈستۈنلۈك ھېسسىي ۋە مەنىۋىي جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈكنى كۆرسىتىدۇ.

﴿الله (بالا تۇتۇشتىن) پاكىتۇر، ئۇ قاھىر (غالب) بىر الله تۇر.﴾^②

﴿بۈگۈن پادىشاھلىق كىمگە خاس؟ قەھھار (غالب) بىر الله قا خاستۇر.﴾^③

﴿مەن پەقەت بىر ئاگاھلاندىرغۇچىمەن، قەھھار (غالب) بىر الله تىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.﴾^④

﴿الله نىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغان بىر مۇمەخلۇق يوقتۇر.﴾^⑤

﴿ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! ئەگەر سىلەر (الله نىڭ قازاسىدىن قېچىپ) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ چېگرىلىرىدىن ئۆتۈپ كېتەلسەڭلار، ئۆتۈپ كېتىڭلار، سىلەر پەقەت قۇۋۋەت بىلەن ئۆتۈپ

① سۈرە ئەنئام، 18 - ۋە 61 - ئايەتلەرنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە زۇمەر، 4 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە غافر، 16 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ساد، 65 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە ھۇد، 56 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كېتەلەيسىلەر (لېكىن سىلەرگە مۇنداق قۇۋۋەت قەيەردىن كەلسۇن؟) ﴿١﴾

69 - سوئال:

الله نىڭ قاھىرلىق سۈپىتىدىكى ئۈستۈنلۈكنىڭ ھەدىس شېرىپتىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇنىڭ ھەدىس شېرىپتىكى دەلىللىرى ناھايىتى كۆپتۇر.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «(ئى اللہ!) ساڭا سىغىنىپ بارلىق ھايۋانلارنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمەن. سەن ئۇلارنىڭ كوكۇلىسىدىن تۇتقۇچىدۇرسەن.» ﴿٢﴾

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئى اللہ! مەن سېنىڭ بەندەڭدۇرمەن، سېنىڭ بەندەڭنىڭ ئوغللىدۇرمەن، سېنىڭ دېدىكىڭنىڭ ئوغللىدۇرمەن، مېنىڭ كوكۇلام سېنىڭ قولۇڭدىدۇر، سېنىڭ ھۆكۈمىڭ مەندە جارى بولغۇسىدۇر، سېنىڭ مەن توغرىلۇق چىقارغان ھۆكۈمىڭ مۇتلەق ئادىلدۇر.» ﴿٣﴾

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «سەن ھۆكۈم قىلسەن. سېنىڭ ئۈستۈڭدىن ھۆكۈم قىلغۇچى يوق. سەن ياخشى كۆرگەن ئادەم خار بولمايدۇ. سەن دۈشمەن تۇتقان ئادەم ئەزىز بولمايدۇ.» ﴿٤﴾

70 - سوئال:

① سۈرە رەھمان، 33 - ئايەت.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

③ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

④ نەسەئى، ئەبۇداۋۇد، ئىبنى ماججە، ھاكىم ۋە ئەھمەد قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان.

الله تائالانىڭ شەننىڭ ئۇلۇغلىقىنىڭ دەلىلى نېمە؟ ئۇلۇغ الله نى پاك دەپ بىلىشىمىز زۆرۈر بولغان سۈپەتلەر قايسىلار؟

الله تائالانىڭ شەننىڭ ئۇلۇغلىقى، ئۇنىڭ : پاك تۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاك تۇر)؛^۱ (مۇئەمىنلەرگە) سالامەتلىك

بېغىشلىغۇچىدۇر: الكىبىر: ھەممىدىن بۈيۈكتۇر؛ : ھەممىدىن ئۈستۈندۇر دېگەن سۈپەتلىرىنى ۋە بۇ مەنادىكى كامالەتنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان بارلىق سۈپەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

شۇڭا الله تائالا ئۆز ئىگىدارچىلىقىغا ياكى ئىگىدارچىلىقنىڭ بىرەر قىسمىغا ئىگە بولۇشتا ياكى ياردەمچى بولۇش، ئۇنىڭ ئىزنىسىز بىرسىگە شاپائەت قىلىش، بىرەرسىنى پاناھقا ئېلىش قاتارلىق ئىشلاردا (ھېچقانداق شېرىكى يوق) يېگانىدۇر.

الله تائالا ئۆزىنىڭ كاتتىلىقىدا، كاتتا پادىشاھلىقىدا، ھەممىنى قەھرى بىلەن تىزگىنلەپ تۇرۇشىدا بىرەر قارشىلاشقۇچىنىڭ، غالىب كەلگۈچىنىڭ ياكى كۈچى يەتمەسلىكتىن بىرەر دوست ۋە ياردەمچىسىنىڭ بولۇشىدىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

الله تائالانىڭ سەمەدلىك (بارلىق مەخلۇقاتلار ئۇنىڭغا موھتاج بولىدىغان) سۈپىتى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ھەمراھى، پەرزەنتى، ئاتىسى ۋە تەڭدىشى بولۇشتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

الله تائالا ھايات، بارلىق ئىشلارنى ئۆزى ئىدارە قىلىپ تۇرۇش ۋە قۇدرەتتە كامالەت ئىگىسى بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆلۈم، مۇگدەپ قېلىش، ئۇخلاپ قېلىش ۋە ھېرىپ - چارچاش قاتارلىق سۈپەتلەردىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

الله تائالا كامالى ئىلىملىك سۈپىتى بىلەن غەپلەتتە قېلىشتىن، ئۇنىتۇپ قېلىشتىن، ئاسمان ۋە زېمىندىكى زەررىنىڭ پارچىسىدەك

بىرەر نەرسە ئۇنىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا قېلىشتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

اللھ تائالا كامالى ھېكمەت ۋە بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ ماختىشىغا لايىقلىق سۈپىتى بىلەن ئەھمىيەتسىز نەرسىنى يارىتىشتىن، شۇنداقلا مەخلۇقاتلىرىنى بۇيرىماي، توسماي، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈپ ياخشىغا ياخشىچە مۇكاپات، يامانغا يامانچە جازا بەرمەسلىكتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

اللھ تائالا كامالى ئادىللىق سۈپىتى بىلەن ھېچ بىر مەخلۇققا زەرىنىڭ پارچىسىچە بولسىمۇ زۇلۇم قىلىپ قويۇشتىن ياكى ياخشىلىقىغا بېرىلدىغان مۇكاپاتتىن بىرەر نەرسىنى كەملىتىپ قويۇشتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

اللھ تائالا كامالى بەھاجەتلىك سۈپىتى بىلەن تاماق يېيىشتىن، باشقىلاردىن رىزق تەلەپ قىلىشتىن ۋە بىرەر ئىشتا باشقىلارغا ھاجىتى چۈشۈپ قېلىشتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر.

اللھ تائالا ئۆزى سۈپەتلىگەن ياكى پەيغەمبەرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىن سۈپەتلەنگەن بارلىق سۈپەتلىرىدە ئوخشىتىلىش ۋە ئۆزگەرتىلىشتىن پاك ۋە مۇنەززەھتۇر. ئى اللھ! سېنى بارلىق نۇقسان ۋە ئەيىبلەردىن پاك دەپ بىلىمىز، ساڭا ھەمدە ئېتىمىز، سېنى ئۇلۇغلايمىز، سەن بەرىكەت ئىگىسى سەن، ئۇلۇغ سەن. سېنى ئىلاھلىقىڭغا، پەرۋەردىگاھلىقىڭغا، گۈزەل ئىسمىڭ ۋە ئېسىل سۈپەتلىرىڭگە زىت كېلىدىغان ھەر قانداق نەرسىدىن پاك ۋە مۇقەددەس دەپ بىلىمىز. ﴿ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت اللھ قا خاستۇر، اللھ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾^①

يۇقىرىقى مەزمۇنلاردا كەلگەن ئايەت، ھەدىسلەر ناھايىتى كۆپتۇر.

① سۈرە رۇم، 27 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

71 - سوئال :

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ: ”كىمكى اللہ نىڭ 99 سۈپىتىنى سانسىسا، جەننەتكە كىرىدۇ“ دېگەن ھەدىسىنىڭ مەنىسى نېمە؟

بۇ ھەدىس بىرقانچە مەنىلەر ئارقىلىق شەرھىلىگەن.

1. ”كىمكى ئۇنى يادلىسا، كىمكى شۇ سۈپەتلەرنى ئوقۇپ اللہ تائالاغا دۇئا قىلسا ۋە ئۇ سۈپەتلەر ئارقىلىق اللہ تائالاغا ھەمدۇ سانا ئېيتسا، جەننەتكە كىرىدۇ“ دېگەن مەنە بار.

2. بەندە ئۆزىدىمۇ يېتىلدۈرۈش ئېھتىمالى بولغان اللہ تائالانىڭ ئەررەھىم (مېھرىبان) ۋە ئەلکەرەم (سېخىي) دېگەنگە ئوخشىغان سۈپەتلىرىنى ئوقىغاندا، ئۆزىدىمۇ شۇ سۈپەتلەرنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن تىرىشىشى كېرەك بولسا، اللہ تائالانىڭ ئۆزىگىلا خاس ئەلجەببار، ئەلئەزىم، ئەلمۇتەكەببىرگە ئوخشاش سۈپەتلەرنى ئالدىدا بەندە ئۇنى تەستىقلاش بىرمۇ سۈپەتنى ئايرىپ قويماستىن اللہ نىڭ شۇ كاتتا سۈپەتلىرىگە تۆۋەنچىلىك بىلەن بويۇن ئېگىشى كېرەك ۋە اللہ تائالانىڭ ئەلغەفۇر (مەغپىرەت قىلغۇچى)، ئەششەكۇر (مۇكاپاتنى تولۇق بەرگۈچى)، ئەلئەفۇ (ئەپۈچان)، ئەررەئۇف (مېھرىبان)، ئەلھەلىم (مۇلايىم)، ئەلجەۋۋادۇلكەرەم (ناھايتى سېخى) دېگەندەك سۈپەتلەر ئالدىدا اللہ تائالانىڭ ياخشىلىقىنى تەمە قىلىشى، شۇنداقلا ئەزىزىزۇنتىقام (ئىنتىقام ئېلىشتا ناھايتى كۈچلۈك)، شەددۇلئىقاب (قاتتىق جازالىغۇچى) ۋە سەرىئۇلھېساب (تېز ھېساب ئالغۇچى) دېگەندەك سۈپەتلەر ئالدىدا قورقۇشى ۋە ھېيىقىشى كېرەك دېگەن مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

3. بەندە اللہ نىڭ شۇ سۈپەتلىرىگە گۇۋاھلىق بېرىشى ۋە شۇ سۈپەتلەرگە لايىق بەندىچىلىك قىلىشى كېرەك. مەسىلەن، بەندە ئۇلۇغ اللہ تائالانىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن نەقەدەر ئۇلۇغلىقىغا، نەقەدەر

كاتتىلىقىغا، ئۆزلىرىدىن نەقەدەر يۈكسەك مەرتىۋىدە ئىكەنلىكىگە، ئۆز ئىلمى ۋە قۇدرىتى ئارقىلىق بارلىق مەخلۇقاتلىرىنى ئۆز ئەرشىدە قارار ئالغان ئالغان ھالدا كۆزىتىپ تۇرغانلىقىغا ۋە ئۇنىڭدىن باشقا كاتتا سۈپەتلىرىگە گۇۋاھلىق بېرىدۇ ۋە مۇشۇ سۈپەتلەرگە لايىق ئۆز قەلبىدە تەڭداشسىز ھېسابلاپ بەندىچىلىك قىلىپ، ئۇ زاتنىڭ دەرگاھىدا خۇددى كاتتا پادىشاھنىڭ ئالدىدا خار قۇلىنىڭ تۇرغىنىدەك يالۋۇرغان، خار ھالەتتە تۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ قىلغان سۆزلىرىنىڭ ۋە ئەمەللىرىنىڭ ئۇ زاتقا توغرىنىلىنىدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. دە، ئۇ زاتنىڭ دەرگاھىغا ئۆرلىگەندە خار ۋە رەسۋا قىلىدىغان شۇ سۆز ۋە ئەمەللىرى بىلەن بىرگە بولىدىغانلىقىدىن نۇمۇس قىلىشقا باشلايدۇ.

بەندە ئىلاھىي ھۆكۈم ۋە ئەمەللىرىنىڭ كائىناتنىڭ ھەممە يېرىدە ئۆلتۈرۈش، تىرىلدۈرۈش، ئىززەتلەش، خار قىلىش، ئاتا قىلىش، چەكلەش، بالا - قازادىن ساقلاش ياكى بالا - قازا بېرىش، كۈنلەرنى ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدا ئالماشتۇرۇپ تۇرۇش قاتارلىق ئەمەلى ۋە تەدبىرلىرىگە، شۇنداقلا، ھەممىگە ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلىدىغانلىقىغا، ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىقىدىكى ھېچكىمنىڭ ئۆزى خالىنىغىچە ھۆكۈم قىلالمايدىغانلىقىغا شاھىد بولىدۇ، - دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ئەمەلى ۋە تەدبىرلىرى كائىناتنىڭ ھەممە يېرىدە ئۆز ئەينى يۈرگۈزۈلىدۇ. ﴿اللّٰهُ ئاسمٰندىن زېمىنىغىچە بولغان (مەخلۇقاتنىڭ) ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ ئىشلار ئۇزۇنلۇقى سىلەر ساناۋاتقان مىڭ يىلدەك كېلىدىغان بىر كۈندە اللّٰھ نىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ.﴾^①

كىمكى يۇقىرىدىكى ئەھۋاللارنى ھەقىقىي مەرىپەت ۋە بەندىچىلىك سۈپىتىدە تونۇپ يەتسە، پەرۋەردىگارىنى ھەقىقىي تونىغان بولىدۇ.

① سۈرە سەجىدە، 5 - ئايەت.

شۇنداقلا، ئالەم سۈبھانەھۇ ۋە تائالانىڭ بارلىق شەيئەلىرىنى بىلىپ، كۆرۈپ، ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىقى، ئۇنىڭ ھايات ۋە ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ئوخشاش كاتتا سۈپەتلىرىنى ھەقىقىي تونۇپ يېتىش شەرىپىگە پەقەت ئالەم تائالانىڭ يېقىن تەقۋا بەندىلىرىلا مۇشەررەپ بولالايدۇ.

72 - سوئال:

ئالەم تائالانى "ئىسىم - سۈپەتلىرىدە بىر دەپ بىلىش" نىڭ زىتى نېمە؟

ئۇنىڭ زىتى — ئالەم تائالانىڭ ئىسىم - سۈپەت ۋە ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىش بولۇپ، بۇ ئۈچ خىل بولىدۇ.

بىرىنچى، ئالەم تائالانىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىنىڭ ھەر بىرىنى كەم ياكى زىيادە قىلىش ئارقىلىق، شۇ سۈپەتلىرىنى ئەسلى مەنىلىرىدىن ئۆزگەرتىپ، ئۆزلىرى ئېتىقاد قىلىۋاتقان بۇتلارنى ئۆزگەرتىۋالغان سۈپەتلەر بىلەن ئاتىۋالغان مۇشەرىكلەرنىڭ ئىنكارى. شۇڭا ئۇلار "لات" نى "ئىلاھ" دېگەن سۈپەتتىن "ئۇززا" نى "ئەزىز" دېگەن سۈپەتتىن ۋە "مەنات" نى "مەننان" دېگەن سۈپەتتىن تۈرلەپ چىقىرىپ قوللىنىۋالغان.

ئىككىنچى، ئۇلۇغ ئالەم تائالانىڭ سۈپەتلىرىنى مەخلۇقاتنىڭ سۈپەتلىرىگە ئوخشىتىپ، ئوبرازلاشتۇرۇۋالغان مۇشەببىھلەرنىڭ ئىنكارى. بۇ، مۇشەرىكلەرنىڭ ئىنكارى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، مۇشەرىكلەر پۈتۈن ئالەمنىڭ پەرۋەردىگارىنى مەخلۇق بىلەن باراۋەر قىلىۋالغان بولسا، مۇشەببىھلەر ئالەمنىڭ سۈپەتلىرىنى مەخلۇقلارنىڭ جىسمىنىڭ ئورنىغا قويۇپ، ئالەم تائالانىڭ سۈپەتلىرىنى مەخلۇقاتلارنىڭ جىسمىغا ئوخشاتتى.

ئۈچىنچى، ﷲ تالانىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغان مۇئەتتەللىلەرنىڭ ئىنكارى. ئۇلار تۆۋەندىكىدەك ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ:

1. ﷲ تالانىڭ ئىسىملىرىنىڭ لەۋزىنى ئېتىراپ قىلىپ، ئۇنىڭ كامالىتىگە دالالەت قىلىدىغان سۈپەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغانلار بولۇپ، ئۇلار ﷲ تالانى: ”شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان“، زالىم، نادان ”ئالىم“، ”ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى“، گاس، ”ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچى“، كور ۋە ئاجىز ”قۇدرەت ئىگىسى“ ... دەيدۇ ۋە باشقا ئىسىم - سۈپەتلىرىنىمۇ مۇشۇنداق چۈشەندۈرىدۇ.

2. ﷲ تالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋە ئۇ ئىسىملار ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق سۈپەتلەرنى ئىنكار قىلىدىغانلار بولۇپ، ئۇلار ﷲ تالانى ئىسىم - سۈپىتى بولمىغان ”يوقلۇق“ بىلەن سۈپەتلەيدۇ. ﷲ سۈبھانەھۇ ۋە تائالا زالىم، ئىنكارچى ۋە ئازغۇنلارنىڭ بوھتانلىرىدىن پاكىتۇر، ئۇلۇغدۇر ۋە كاتتىدۇر. ﴿ئاسمانلارنىڭ، زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئەلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلغىن، ﷲ نىڭ ئىبادىتىگە چىداملىق بولغىن، سەن ئۇنىڭ شېرىكى بارلىقىنى بىلمەسەن؟﴾^① ﴿ھېچ شەيئى ﷲ قا ئوخشاش ئەمەستۇر، ﷲ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^② ﴿ﷲ ئۇلارنىڭ ئالدىدىكىنى ۋە كەينىدىكىنى بىلىدۇ، ئۇلار بولسا ئۇنى بىلمەيدۇ.﴾^③

73 - سوئال:

تەۋھىدنىڭ بارلىق قىسىملىرى بىر - بىرىگە، بىرىنى ئىنكار قىلسا ھەممىسى ئىنكار قىلىنىدىغان دەرىجىدە باغلىنىشلىقمۇ؟

① سۈرە مەريەم، 65 - ئايەت.

② سۈرە شۇرا، 11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە تاھا، 110 - ئايەت.

شۇنداق، كىمكى تەۋھىدنىڭ بىرىنى ئىنكار قىلسا، ئۇ قالغانلىرىنىمۇ ئىنكار قىلغان بولىدۇ. بۇنىڭ مىسالى: پەقەت ئالە تائالانىڭلا قۇدرىتى يېتىدىغان نەرسىنى ئۇنىڭدىن باشقا بىرىدىن سوراپ دۇئا قىلىش، چۈنكى دۇئا ئىبادەتتۇر، ھەتتا ئىبادەتنىڭ يىلىكىدۇر. ئىبادەتنى ئالە تائالادىن باشقا قىلىش، ئالە تائالانىڭ ”بىر ئالەلىق“ سۈپىتىگە شېرىك كەلتۈرگەنلىكتۇر. بەندىنىڭ ئالە تائالادىن باشقا بىرىدىن ياخشىلىق ئېلىپ كېلەلەيدۇ، يامانلىقنى توسىيالايدۇ، ئۇ شۇنى قىلىشقا قادىر دەپ ئېتىقاد قىلىپ دۇئا قىلىشى، ئالە تائالانىڭ ”بىر پەرۋەردىگارلىق“ سۈپىتىگە شېرىك كەلتۈرگەنلىكتۇر. ئۇ پەقەت ھەرقانداق ۋاقىت ۋە ھەرقانداق يەردە مەيلى يېقىن بولسۇن مەيلى يىراق بولسۇن، دۇئا قىلسام ئاڭلايدۇ، دېگەنلىكى ئۈچۈنلا دۇئا قىلىدۇ. ئۇنى بارلىق ئاۋازلارنى ئاڭلايدۇ، يېقىن - يىراقتىكى ھېچقانداق نەرسە ئۇنىڭ ئاڭلىشىغا توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ئالە تائالانىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىگە شېرىك كەلتۈرگەنلىكتۇر. مانا بۇ يەردە ئالە تائالانىڭ ”بىر ئالەلىق“ سۈپىتىگە شېرىك كەلتۈرگەن سەۋەب بىلەن، ئۇنىڭ ”بىر پەرۋەردىگارلىق“ ۋە ئىسىم - سۈپەتلىرىگىمۇ شېرىك كەلتۈرگەن بولدى.

پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىش

74 - سوئال :

پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتىكى ئايەتلەر ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بىز ئۇلاردىن بىر قانچىسىنى زىكر قىلىمىز. اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿پەرىشتىلەر پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، يەر يۈزىدىكىلەرگە مەغپىرەت تىلەيدۇ.﴾^① ﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) اللّٰه قا ئىبادەت قىلىشتىن باش تارتمايدۇ، اللّٰه قا تەسبىھ ئېيتىدۇ ۋە ئۇنىڭغا سەجدە قىلىدۇ.﴾^② ﴿كىمكى اللّٰه نى، اللّٰه نىڭ پەرىشتىلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن تۇتىدىكەن (اللّٰه نى دۈشمەن تۇتقان بولىدۇ)، شۈبھىسىزكى اللّٰه كاپىرلارنى دۈشمەن تۇتىدۇ.﴾^③

يۇقىرىدىكى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسى ۋە باشقا ھەدىسلەردە پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىش ھەققىدە سۆزلەندى. سەھىھ مۇسلىمىدىكى بىر ھەدىستە: «اللّٰه تائالا پەرىشتىلەرنى نۇردىن ياراتتى» دەپ كەلگەن.

75 - سوئال :

پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

① سۇرە شۇرا 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئەئراڧى 206 - ئايەت.

③ سۇرە بەقەرە 98 - ئايەت.

پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىش: ئۇلارنىڭ بارلىقىغا، ئۇلارنىڭ ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلىرى ئىكەنلىكىگە ۋە ئاللاھنىڭ ئىگىدارچىلىقى ۋە باشقۇرۇشى ئاستىدا ئىكەنلىكىگە شەكسىز ئىشىنىش دېگەنلىك بولىدۇ.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرىشتىلەر ئاللاھنىڭ ھۆرمەتلىك بەندىلىرىدۇر. ئۇلار ئاللاھقا ئالدى بىلەن سۆز قىلىشقا پېتىنالمىدۇ، ئۇلار ئاللاھنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلىدۇ.﴾^① ئۇ پەرىشتىلەر ئاللاھنىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ.﴾^② ﴿پەرىشتىلەر (ئاللاھنىڭ ئىبادىتىدىن تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتمايدۇ ۋە ھېرىپمۇ قالمايدۇ).﴾^③

76 - سوئال:

پەرىشتىلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ نېمىلەرگە مۇئەككەل قىلىنغانلىقى، نېمىلەرگە تەييارلانغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىڭ!
پەرىشتىلەرنىڭ تۈرلىرى ناھايىتى كۆپتۇر. ئۇلار:

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام «روھۇل ئەمىن»: ئۇ، پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي ئېلىپ كېلىشكە مۇئەككەل قىلىنغان.

مىكائىل ئەلەيھىسسالام: ئۇ، يامغۇرغا مۇئەككەل قىلىنغان.

ئىسرافىل ئەلەيھىسسالام: ئۇ، سۇر چىلىشقا مۇئەككەل قىلىنغان.

ئۆلۈم پەرىشتىسى ۋە ياردەمچىلىرى: ئۇلار جان ئېلىشقا مۇئەككەل قىلىنغان.

① سۇرە ئەنبىيا 26 - 27 - ئايەتلەر.

② سۇرە تەھرىم 6 - ئايەت.

③ سۇرە ئەنبىيا 19 - 20 - ئايەتلەر.

كىرامۇن كاتىبىنلەر (ھۆرمەتلىك پەرىشتىلەر): ئۇلار بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىنى خاتىرىلەشكە مۇئەككەل قىلىنغان.

مۇئەققىباتلار (نۆۋەتچى پەرىشتىلەر): ئۇلار بەندىلەرنى ئالدى - ئارقىدىن قوغداشقا مۇئەككەل قىلىنغان.

رىزۋان ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلار: ئۇلار جەننەت ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىگە مۇئەككەل قىلىنغان.

مالىك ۋە ئۇنىڭ بىرگە بولغان ئون توققۇز باشلىق زابانىيەلەر: ئۇلار دوزاخ ۋە ئۇنىڭ ئازابىغا مۇئەككەل قىلىنغان.

مۇنكىر - نەكىر: ئۇلار قەبرىنىڭ پىتىنىسىگە مۇئەككەل قىلىنغان.

ئەرش (تەخت) نى كۆتىرىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر.

كەرۇبىيۇنلار.

بالا ياتقۇدىكى ئىسپىرمغا، بالىنىڭ يارىتىلىشىغا ۋە ئۇنىڭغا ئىرادە قىلىنغاننى خاتىرىلەشكە مۇئەككەل قىلىنغان پەرىشتىلەر.

بەيتىلمە ئمۇرغا كىرىدىغان پەرىشتىلەر: بەيتىلمە ئمۇرغا كۈندە يەتمەش مىڭ پەرىشتە كىرىدىغان بولۇپ، بىر قېتىم كىرگىنى قايتا كىرمەيدۇ.

زىكىر مەجلىسلىرىنى كۆزىتىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر.

داۋاملىق سەپ تارتىپ قىيامدا تۇرىدىغان پەرىشتىلەر.

باش كۆتەرمەستىن سەجدە ۋە رۇكۇ قىلىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر.

الله تائالانىڭ: ﴿پەرۋەردىگارنىڭ قوشۇنىنى (يەنى پەرىشتىلەرنىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىنى، ئۇلارنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتىنى ۋە

ئۇلارنىڭ يارىتىلىشتىكى چوڭلۇقىنى) پەقەت ئۇ ئۆزى بىلىدۇ، بۇ،
(يەنى اللە بايان قىلغان دوزاخ) پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن ۋەز -
نەسەتتۇر^① دېگەن ئايىتىدىكى ساناقسىز پەرىشتىلەر.

يۇقىرىدىكى پەرىشتىلەر قۇرئان ۋە ھەدىستە ناھايىتى ئېنىق
بايان قىلىنغان.

^① سۈرە مۇدەسسەر، 31 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كىتابلارغا ئىمان ئېيتىش

77 - سوئال:

كىتابلارغا ئىمان ئېيتىشنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇنىڭ دەلىللىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بۇلاردىن ئاللا تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايەتلىرىنى زىكىر قىلىپ ئۆتىمىز.

ئاللا تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇئمىنلەر! ئاللا قا، ئاللا نىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە ئاللا ئۇنىڭغا نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ۋە ئىلگىرى ئاللا نازىل قىلغان كىتابلارغا (يەنى قۇرئاندىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان ساماۋى كىتابلارغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار.﴾^①

﴿ئېيتىڭلاركى، «ئاللا قا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبغا ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە، مۇساغا بېرىلگەن (تەۋراتقا)، ئىساغا بېرىلگەن (ئىنجىلغا) ۋە پەيغەمبەرلەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلاردىن ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا ئوخشاش، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز ئاللا قا بويسۇنغۇچىلارمىز.﴾﴾^②

ئاللا تائالانىڭ بۇ ئايىتى باشقا ئايەتلىرىگە كۇپايە قىلىدۇ: ﴿ئاللا نازىل قىلغان (بارلىق) كىتابلارغا ئىمان ئېيتتىم» دېگىن.﴾^③

78 - سوئال:

① سۇرە نىسا، 136 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە بەقەرە، 136 - ئايەت.

③ سۇرە شۇرا، 15 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قۇرئان كەرىمدە بارلىق كىتابلار تىلغا ئېلىنغانمۇ؟

الله تائالا قۇرئان كەرىمدە تەۋرات، ئىنجىل، زەبۇر، ئىبراھىم ۋە مۇسا ئەلەيھىسسالاملارغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرنىڭ ئىسمىنى ئاتاىپ، باشقىلارنى ئومۇمىي ھالەتتە تىلغا ئالغان.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿الله تىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، الله (ھەمىشە) تىرىكتۇر، مەخلۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچى ھەق كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) (الله) ساڭا نازىل قىلدى. ئىلگىرى، كىشىلەرگە يول كۆرسەتكۈچى قىلىپ تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى نازىل قىلغان ئىدى. ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى كىتابنى (يەنى بارلىق ساماۋى كىتابلارنى) نازىل قىلدى.﴾^①

﴿داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق.﴾^②

﴿ئۇ مۇسانىڭ ۋە ئىبراھىمنىڭ سەھىپىلىرىدىكى سۆزدىن خەۋەردار بولمىدىمۇ؟ ئىبراھىم ۋاپادار كىشى ئىدى.﴾^③

﴿بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلىرىمىزنى روشەن مۆجىزىلەر بىلەن ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلار بىلەن بىللە، ئىنسانلار ئادالەتنى بەرپا قىلسۇن دەپ، كىتابنى، قانۇننى چۈشۈردۇق.﴾^④

الله تائالا ئايرىم - ئايرىم تىلغا ئالغان كىتابلارغا ئايرىم - ئايرىم، ئومۇمىي ھالەتتە تىلغا ئالغىنىغا ئومۇمىي ھالەتتە ئىمان ئېيتىشىمىز (ئىشىنىشىمىز) لازىم.

① سۈرە ئال ئىبران، 2 - دىن 4 - ئايەتكىچە.

② سۈرە ئىسرا، 55 - بىر قىسمى.

③ سۈرە نەجىم، 36 - ۋە 37 - ئايەتلەر.

④ سۈرە ھەدىد، 25 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بىز بۇ ھەقتە، **اللھ تائالانىڭ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا: ﴿اللھ نازىل قىلغان (بارلىق) كىتابلارغا ئىمان ئېيتتىم» دېگەن** ^① دەپ بۇيرىغىنىدەك دەيمىز.

79 - سوئال:

اللھ تائالانىڭ كىتابلىرىغا ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

يۇقىرىقى كىتابلارنىڭ **اللھ تائالا** تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىغا ۋە ئۇلارنىڭ **اللھ تائالانىڭ كالامى ئىكەنلىكىگە** شەكسىز ئىشىنىش. بۇلارنىڭ ئىچىدە بەزىلىرىنى ھېچقانداق ئەلچى پەرىشتىنىڭ ۋاستىسى بولمىغان ھالەتتە پەيغەمبەر پەردىنىڭ ئارقىدا تۇرۇپ، **اللھ تائالادىن** بىۋاسىتە ئاڭلىغانلىرى، ئەلچى پەرىشتىنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق پەيغەمبەرلەرگە نازىل قىلىنغانلىرى ۋە يېزىقلىق ھالەتتە نازىل قىلىنغانلىرىمۇ بار.

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿**اللھ ھەرقانداق ئادەمگە پەقەت ۋەھبى ئارقىلىق ياكى پەردە ئارقىسىدىنلا ياكى بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتىپ ئۆز ئىزنى بىلەن ئۇنىڭغا خالىغان ۋەھبىنى قىلىش ئارقىلىقلا سۆز قىلغان. اللھ ھەقىقەتەن (مەخلۇقلارنىڭ سۈپەتلىرىدىن) ئۈستۈندۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.**﴾ ^② **اللھ تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇسا! مەن ھەقىقەتەن سېنى (زامانىڭدىكى) كىشىلەر ئارىسىدىن پەيغەمبەرلىككە ۋە مەن بىلەن (بىۋاسىتە) سۆزلىشىشكە تالىدىم، ساڭا مەن ئاتا قىلغان پەيغەمبەرلىكنى قوبۇل قىلغىن ۋە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولغىن!﴾** ^③ **﴿بىز نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىلگىرى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا بايان**

^① سۈرە شۇرا، 15 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

^② سۈرە شۇرا، 51 - ئايەت.

^③ سۈرە ئەئران، 144 - ئايەت.

قىلغانلىرىمىزمۇ بار، ساڭا بايان قىلمىغانلىرىمىزمۇ بار، اللە مۇساغا (بىۋاستە) سۆز قىلدى. ﴿١﴾

اللە تائالا تەۋرات ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز - نەسىھەت، (دىنىي) ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق.﴾ ﴿٢﴾

ئىيسا ۋە داۋۇد ئەلەيھىسسالاملار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿مەريەم ئوغلى ئىسانى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق.﴾ ﴿٣﴾
﴿داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق.﴾ ﴿٤﴾

اللە تائالا قۇرئانى كەرىم ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بەرمىسە، گۇناھى ئۆزىگە (لېكىن اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئان ئارقىلىق (پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھلىق بېرىدۇ، اللە قۇرئانىنى (باشقىلار بىلمەيدىغان ئۆزىگە خاس) ئىلمى بىلەن نازىل قىلدى. پەرىشتىلەرمۇ (اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئانغا ۋە پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھلىق بېرىدۇ، (باشقىلار گۇۋاھلىق بەرمىگەندىمۇ) اللە نىڭ گۇۋاھلىقى يېتەرلىكتۇر.﴾ ﴿٥﴾ قۇرئانى كىشىلەرگە دانە - دانە ئوقۇپ بېرىشنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بۆلۈپ - بۆلۈپ نازىل قىلدۇق، ئۇنى تەدرىجى نازىل قىلدۇق.﴾ ﴿٦﴾ شۇبھىسىزكى، قۇرئان ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر. ئاگاھلاندىرغۇچىلاردىن بولۇشۇڭ ئۈچۈن، ئىشەنچلىك جىبرىئىل ئۇنى سېنىڭ قەلبىڭگە ئېلىپ چۈشتى.

① سۇرە نىسا، 164 - ئايەت.

② سۇرە ئەئراڧ، 145 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە ھەدىد، 27 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە نىسا، 163 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۇرە نىسا، 166 - ئايەت.

⑥ سۇرە ئىسرا، 106 - ئايەت.

(قۇرئان) ئوچۇق ئەرەبى تىلىدا (نازىل بولدى) ﴿^①﴾ شۇبھىسىزكى، قۇرئان كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلغانلار (قاتتىق جازاغا ئۇچرايدۇ)، شۇبھىسىزكى، قۇرئان غالب كىتابتۇر. ئۇنىڭغا ئالدىدىنمۇ، ئارقىسىدىنمۇ (يەنى ھېچقايسى تەرىپىدىن) باتىل يۈزلەنمەيدۇ، ئۇ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، مەدھىيىگە لايىق ئالەم تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر. ﴿^②﴾ بۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك باشقا ئايەتلەرمۇ ناھايىتى كۆپتۇر.

80 - سوئال:

ئىلگىرى نازىل بولغان كىتابلارنىڭ قۇرئان كەرىمىدىكى ئورنى قانداق؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ بىز ساڭا ئۆزىدىن ئىلگىرىكى (ساماۋى) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى ۋە ئۇلارغا شاھىت بولغۇچى ھەق كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق. ﴿^③﴾ بۇ قۇرئاننى بىراۋنىڭ ئالەمىدە قىلىشى ئەقىلگە سىغمايدۇ (چۈنكى قۇرئاننى ھېچ ئىنسان ئىجاد قىلالمايدۇ)، لېكىن قۇرئان ئىلگىرى كەلگەن (تەۋرات، ئىنجىل قاتارلىق ساماۋى) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، اللە بەلگىلىگەن ئەھكاملارنى بايان قىلغۇچىدۇر، ئۇنىڭدا ھېچ شەك يوقتۇر، (ئۇ) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر. ﴿^④﴾ (قۇرئان) يالغاندىن توقۇلغان سۆز ئەمەس، لېكىن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل بولغان (ساماۋى) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، ھەممە نەرسىنى

① سۈرە شۇئەرا، 192 - دىن 195 - ئايەتكىچە.

② سۈرە فۇسسەلەت، 41 - ۋە 42 - ئايەتلەر.

③ سۈرە مائىدە، 48 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە يۇنۇس، 37 - ئايەت.

ئىنچىكە بايان قىلغۇچىدۇر، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن
ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر. ﴿١﴾

تەپسىر شۇناسلار مۇنداق دەيدۇ: قۇرئان كەرىم ئىلگىرى كەلگەن
كتابلارنىڭ ئەسلى ھالىتى بويىچە توغرا ساقلىنىپ قالغىنىنى
تەستىقلىغۇچى، ئۇنىڭدىن ئۆزگەرتىلىپ ياكى قوشۇلۇپ قالغىنىنى
ئىنكار قىلغۇچى، ئۇ كتابلاردىكى ھۆكۈملەرنىڭ ھازىرمۇ كۈچكە
ئىگە ياكى ئەمەلدىن قالغانلىقىغا ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر. شۇنداقلا، شۇ
كتابلارنىڭ راست ساماۋى كىتاب ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرگۈچى
كىتابتۇر. شۇڭا ئىلگىرىكى كتابلارنىڭ ھەقىقىي ئەگەشكۈچىلىرى
قۇرئان كەرىمنىڭ ئاللا تائالا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان كىتاب
ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلالمايدۇ. ئاللا تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:
﴿قۇرئاندىن ئىلگىرى بىز كىتاب (يەنى ئىنجىل، تەۋرات) نازىل
قىلغانلار (يەنى ناسارا ۋە يەھۇدىيلارنىڭ مۇئىمىنلىرى) قۇرئانغا
ئىشىنىدۇ. ئۇلارغا قۇرئان تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا، ئۇلار: «بىز
قۇرئانغا ئىشىنىدۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن
نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر. بىز ھەقىقەتەن بۇنىڭدىن بۇرۇن مۇسۇلمان
ئىدۇق» دەيدۇ. ﴿٢﴾

81 - سوئال:

ھەر بىر مۇسۇلمان ئۈمىتىنىڭ قۇرئان كەرىم ھەققىدە ئادا
قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيەتلىرى قايسىلار؟

قۇرئان كەرىمنىڭ ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن مەنىلىرىگە ئەگىشىش،
ئۇنىڭغا بويسۇنۇش ۋە ئەمەل قىلىش بولۇپ، ئاللا تائالا بۇ ھەقتە
مۇنداق دېگەن: ﴿بۇ بىز نازىل قىلغان (قۇرئان) مۇبارەك كىتابتۇر،
ئاللا نىڭ رەھىمىتىنى ئۈمىد قىلغۇچىلاردىن بولۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا

① سۈرە يۇسۇف، 111 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە قەسەس، 52 - ۋە 53 - ئايەتلەر.

ئەگىشىڭلار، (ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار. ﴿^①﴾
 ﴿ئى ئىنسانلار!﴾ سىلەر پەرۋەردىگارڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە نازىل
 قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار، اللە نى قويۇپ،
 (جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان، سىلەرنى ئازدۇرىدىغان)
 دوستلارغا ئەگەشمەڭلار. ﴿^②﴾ كىتابنى مەھكەم تۇتىدىغانلار، ناماز
 ئوقۇيدىغانلار (ساۋابقا ئېرىشىدۇ)، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
 ئەجرىنى ھەقىقەتەن زىيا قىلىۋەتمەيمىز. ﴿^③﴾

يۇقىرىقى ھۆكۈملەر قۇرئاننىڭ پۈتۈن مەزمۇنى ئۈچۈن ئومۇمىي
 بولۇپ، بۇ تېمىدىكى ئايەتلەر ناھايىتى كۆپتۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇرئانغا چىڭ ئېسىلىشقا تەۋسىيە
 قىلىپ مۇنداق دېگەن: «اللە نىڭ كىتابى قۇرئاننى چىڭ تۇتۇڭلار ۋە
 ئۇنىڭغا چىڭ ئېسىلىڭلار!»

يەنە بىر مەرفۇز ھەدىسنىڭ بىر قىسمىدا مۇنداق دېيىلگەن:
 پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ھەقىقەتەن پات يېقىندا پىتتە چىقىدۇ»
 دېدى، مەن (رەۋايەت قىلغۇچى): ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى ئۇنىڭدىن
 قانداق قۇتۇلىمىز؟ - دېسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «اللە نىڭ
 كىتابى ئارقىلىق» دېدى. ﴿^④﴾

82 - سوئال:

قۇرئان ھۆكۈملىرىدە چىڭ تۇرۇش ۋە ئۇنى ھەقىقىي ئادا
 قىلىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

① سۈرە ئەنئام، 155 - ئايەت.

② سۈرە ئەئراف، 3 - ئايەت.

③ سۈرە ئەئراف، 170 - ئايەت.

④ بۇ ھەدىسنى تىرمىزى رەۋايەت قىلغان بولۇپ، بۇ ھەدىسنىڭ سەندى ئاجىز ھەدىس دېگەن.

ئۇنىڭ مەنىسى، قۇرئان ئوقۇش، يادلاش، كېچە - كۈندۈز ئۇنىڭ ھۆكۈمى بىلەن پائالىيەت ئېلىپ بېرىش، ئايەتلىرى ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزۈش، ھالال دېگەننى ھالال، ھارام دېگەننى ھارام دېيىش، بۇيرۇقلىرىغا بويسۇنۇش، توسقىنىدىن يېنىش، قىسسە ۋە مىساللىرىدىن ئىبەرەت ئېلىش، مۇھكەم ئايەتلىرىگە ئەمەل قىلىش، مۇتەشەببھ (ئاسان چۈشەنگىلى بولمايدىغان) ئايەتلىرىگە بويۇن ئېگىش، چەك - چېگرىسىدىن ھالقىپ كەتمەسلىك، ئىچكى دۈشمەنلەرنىڭ مەنىسىنى بۇرمىلىشى، باتىل پىكىردىكىلەرنىڭ پىكىرلىرىگە تەۋرەپ قالماسلىقى، بارلىق مەنىلىرىگە سەمىمىي بولۇش ۋە باشقىلارنى ئۇنىڭغا دەلىل - ئىسپاتلار ئارقىلىق دەۋەت قىلىشتىن ئىبارەتتۇر.

83 - سوئال:

قۇرئاننى مەخلۇق دەپ ئېتىقاد قىلغان كىشىنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

قۇرئان ھەرپلىرى ۋە مەنىلىرى بىلەن بىرلىكتە، اللە نىڭ كالىمىدۇر. اللە ئۇنى سۆز ئارقىلىق سۆزلىگەن، ۋەھىي ئارقىلىق نازىل قىلغان. مۇئمىنلەر ئۇنىڭغا ھەق دەپ ئىشىنىدۇ. گەرچە ئۇ، بارماقلار ئارقىلىق پۈتۈلگەن، تىل ئارقىلىق تىلاۋەت قىلىنىدىغان، سەزگۈ ئەزالار ئارقىلىق ئەستە ساقلىنىدىغان، قۇلاق ئارقىلىق ئاڭلىنىدىغان ۋە كۆز ئارقىلىق كۆرۈلىدىغان بولسىمۇ، يەنىلا "اللە نىڭ كالىمى" لىقتىن چىقىپ كەتمەيدۇ. چۈنكى بارماق، سىياھ، قەلەم، قەغەز قاتارلىقلار خەت يېزىش ئۈچۈن قوللىنىدىغان مەخلۇق بولسىمۇ، ئۇلار بىلەن يېزىلغىنى مەخلۇق ئەمەستۇر. شۇنداقلا تىل، ئاۋاز، قەلب ۋە قۇلاقلامۇ مەخلۇق بولغىنى بىلەن، ئۇلار بىلەن ئوقۇلغان، ئەستە ساقلىنغان ۋە شۇ ئارقىلىق ئوقۇلغان قۇرئان كەرىم مەخلۇق ئەمەستۇر.

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿شەك – شۈبھىسىزكى، ئۇ ئۇلۇغ قۇرئاندۇر. كىتابتا (يەنى لەۋھۇلمەھپۇزدا) ساقلانغاندۇر.﴾^① ﴿ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش زالىملار گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، قۇرئان ئىلىم بېرىلگەنلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدە ساقلانغان روشەن ئايەتلەردۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت زالىملارلا ئىنكار قىلىدۇ.﴾^② ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ سەن پەرۋەردىگارنىڭ كىتابىدىن ساڭا ۋەھىي قىلىنغاننى ئوقۇغىن، اللە نىڭ سۆزلىرىنى ھېچ كىشى ئۆزگەرتەلمەيدۇ، سەن ھەرگىزمۇ اللە تىن باشقا ئىلتىجاگاھ تاپالمايسەن.﴾^③ ﴿ئەگەر مۇشربىكلاردىن بىرەر كىشى سەندىن ئامانلىق تىلىسە، تاكى ئۇ اللە نىڭ كالامىنى (يەنى قۇرئانى) ئاڭلىغانغا (يەنى پىكىر قىلىپ، ئۇنىڭ ھەقىقىتىگە يەتكەنگە) قەدەر، ئۇنىڭغا ئامانلىق بەرگىن!﴾^④

ئىبنى مەسئۇد (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) مۇنداق دېگەن:
«سىلەر قۇرئانغا داۋاملىق قاراپ تۇرۇڭلار.»

بۇ ھەقتە كەلگەن ئايەت – ھۆكۈملەر سان – ساناقسىز دەرىجىدە كۆپ. قۇرئان ياكى قۇرئاننىڭ بىر قىسمى مەخلۇقتۇر دېگۈچى ئىنساننى ئىماندىن پۈتۈنلەي چىقىرىپ تاشلايدىغان چوڭ كۇپۇرلۇق بىلەن كاپىر بولغان بولىدۇ.^⑤ چۈنكى قۇرئان اللە تائالانىڭ كالامدۇر. ئۇنىڭدىن كەلدى ھەم ئۇنىڭغا

① سۈرە ۋاقىئە 77 – ۋە 78 – ئايەتلەر.

② سۈرە ئەنكەبۇت 49 – ئايەت.

③ سۈرە كەھفى 27 – ئايەت.

④ سۈرە تەۋبە 6 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ قۇرئاننىڭ مەخلۇق ئىكەنلىكىنى قوبۇل قىلىدىغان جەھىمىيە مەزھىبىنىڭ كاپىر دەپ قارىلىدىغانلىقى سەلەپ سالىھىنلاردىن بىر تۈركۈم ئۆلىمالارنىڭ بىردەك قارىشىدۇر. مەسىلەن، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل، ئىبنى نۇجۇم، سۇفىيان ئەس سەۋرى، ئەل ھەسەن ئىبنى ئىسا، سۇفىيان ئىبنى ئۇيەينە، ۋەقى ئىبنى ئەل جەرراھ، ھەممەد ئىبنى زەييىد، مۇتەمىر ئىبنى سۇلايمان، ئابدۇرراھمان ئىبنى مەھدى، يەزىد ئىبنى ھارۇن ۋە باشقا ئالىم – ئۆلىمالار شۇنداق دەپ قارايدۇ.

قايتىدۇ. ئۇ، ئالەمنىڭ كالىمى ۋە سۈپىتىدۇر. ئالەمنىڭ سۈپەتلىرىدىن ھەر قانداق بىرىنى مەخلۇق دەپ قارىغان ئادەم كاپىر بولغان بولىدۇ. ئۇ قايتا ئىمان ئېيتىپ، ئىسلامغا كىرىشكە دەۋەت قىلىنىدۇ. ئەگەر ئىسلامغا قايتسا، ھېچقانداق مەسىلە قالمىدۇ. ئەكسىچە بولغاندا، شەرىئەت ئەھكاملىرىدىن ھېچبىرى ئۇنىڭ سۆزىنى تەستىقلىمايدۇ ۋە ئۇ كاپىر پېتى ئۆلتۈرۈلىدۇ.

84 - سوئال:

كالىم "زاتى سۈپەت" مۇ ياكى "پېئىلى سۈپەت" مۇ؟

كالىم ئالەمنىڭ ئۆز زاتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا ۋە شۇنىڭ بىلەن سۈپەتلەنگەچكە، كالىم ئىلىمغا ئوخشاش ئالەمنىڭ "زاتى سۈپەت"ى ھىسابلىنىدۇ. ئالەم تائالا ئۆز ئىلمى ئارقىلىق ئۆز كالىمىنى نازىل قىلغان ۋە نازىل قىلغىنىنى باشقىلارغا بىلدۈرگەن. ئەمما ئالەمنىڭ ئۆز ئىرادىسى ۋە خاھىشى ئارقىلىق سۆزلەيدىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلغاندا، كالىم ئالەمنىڭ "پېئىلى سۈپەت"ىدۇر.

ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «ئالەم تائالا بىرەر ئىشنى ۋەھىي قىلماقچى بولسا، سۆزلەش (كالىم) ئارقىلىق يەتكۈزىدۇ»^①.

شۇنىڭ ئۈچۈن، سەلەپ سالىھلار (ئالەم ئۇلارنى رەھمەت قىلسۇن) ئالەمنىڭ كالىم سۈپىتى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: «كالىم بىرلا ۋاقىتتا ئالەمنىڭ ھەم زاتى ۋە ھەم پېئىلى سۈپىتىدۇر. ئۇ ئەزەلدىن ۋە مەڭگۈ كالىملىق سۈپەت بىلەن سۈپەتلىنىدۇ. ئۇنىڭ سۆزلىشى ۋە باشقىلار بىلەن سۆزلىشىشى ئۆز ئىرادىسى ۋە خاھىشى بىلەن بولۇپ، ئۇ قاچان، قانداق خالىسا خالىغانچە، خالىغان كىشىنى ئاڭلايدىغان

^① ئىبنى خۇزەيمە «كتابلۇل تەۋھىد».

قىلىپ سۆزلەيدۇ. كالام (سۆزلەش) سۈپىتى ئاللا تائالانىڭ مەڭگۈلۈك سۈپىتىدۇر. ﴿پەرۋەردىگارمىنىڭ سۆزلىرىنى يېزىش ئۈچۈن، ئەگەر دېڭىز (سۈيى) سىيا بولۇپ كەتسە، پەرۋەردىگارمىنىڭ سۆزلىرى تۈگىمەي تۇرۇپ، دېڭىز (سۈيى) چوقۇم تۈگەپ كەتكەن بولاتتى، مۇبادا يەنە شۇنچىلىك دېڭىز (سۈيىنى) كەلتۈرسەكمۇ.﴾^① ئەگەر يەر يۈزىدىكى دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى قەلەم بولغان، دېڭىز (سىيا) بولغان، ئۇنىڭغا يەنە يەتتە دېڭىز(نىڭ سىياسى) قوشۇلغان تەقدىردىمۇ ئاللا نىڭ سۆزلىرىنى (يېزىپ) تۈگەتكىلى بولمايدۇ.﴾^② پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ناھايىتى راستۇر، ناھايىتى توغرىدۇر، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزگەرتەلەيدىغان ھېچ كىشى يوقتۇر. ئاللا (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^③

85 - سوئال:

كىملىر ”ۋاقىفە“ دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

ئۇلار: «قۇرئان كەرىمنى ئاللا نىڭ كالامىمۇ دېمەيمىز، مەخلۇقمۇ دېمەيمىز» دېگۈچىلەردۇر.

ئىمام ئەھمەد بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى ياخشى چۈشىنىپ، شۇنداق دېگۈچىلەر جەھىملەردۇر. ئەمما بۇنى چۈشەنمەي، بىلىمسىزلىكتىن تىلىنىڭ ئۇچىدىلا دېگۈچىلەرگە دەلىل - ئىسپاتلار ئارقىلىق چۈشەندۈرىلىدۇ، بۇلار تەۋبە قىلىپ: ”قۇرئان ئاللا

① سۈرە كەھفى 109 - ئايەت.

② سۈرە لۇقمان 27 - ئايەت.

③ سۈرە ئەنئام 115 - ئايەت.

نىڭ كالامى، مەخلۇق ئەمەس» دەپ ئىمان ئېيتسا ئېيتتى، بولمىسا بۇلار جەھىمدىنمۇ ياماندۇر».

86 - سوئال:

«مېنىڭ قۇرئاندىكى ئايەتلەرنى قىلغان تەلەپپۇزۇم مەخلۇقتۇر (مېنىڭ قۇرئان ئايەتلىرىنى تەلەپپۇز قىلىشىم مەخلۇقتۇر)» دېگۈچىنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

بۇ سوۋنى ھەرقانداق بىر شەكىلدە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. چۈنكى بەندىنىڭ تەلەپپۇزى بىلەن تەلەپپۇز قىلىنغان قۇرئان ئارىلىقىدا ئورتاقلىق بار. ئەگەر «تەلەپپۇز مەخلۇق» دېيىلسە، بۇنىڭغا تەلەپپۇز قىلىنغان قۇرئان قوشۇلۇپ قالىدۇ. بۇ، جەھىملەرنىڭ كۆز قارىشىدۇر. ئەگەر «تەلەپپۇز مەخلۇق ئەمەس» دېيىلسە، بۇ چاغدا بۇنىڭغا بەندىنىڭ تەلەپپۇزى قوشۇلۇپ قالىدۇ. بۇ، بىدئەتچى ئىتتىھادى پىرقىسىدىكىلەرنىڭ كۆز قارىشىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن سەلەپ سالىھلار (اللە ئۇلارنى رەھمەت قىلسۇن) مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى:» مېنىڭ قۇرئاندىكى ئايەتلەرنى قىلغان تەلەپپۇزۇم مەخلۇقتۇر» دېسە، ئۇ جەھىمدۇر. كىمكى ئۇنى: «مەخلۇق ئەمەس» دېسە، ئۇ بىدئەتچىدۇر».

پەيغەمبەرلەرگە ئىمان ئېيتىش

87 - سوئال :

پەيغەمبەرلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

قۇرئان ۋە ھەدىستە بۇنىڭ دەلىللىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ،
ئۇلاردىن تۆۋەندىكىلەرنى زىكرى قىلىمىز.

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، اللە نى ۋە ئۇنىڭ
پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار، اللە بىلەن ئۇنىڭ
پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىسىنى (اللە قا ئىشىنىپ پەيغەمبەرلىرىگە
ئىشەنمەيمىز دېيىش بىلەن) ئاجرىتىۋەتمەكچى بولغانلار،
(پەيغەمبەرلەرنىڭ) بەزىسىگە ئىشىنىمىز، بەزىسىگە ئىشەنمەيمىز
دېگۈچىلەر - ئۇنىڭ (يەنى ئىمان بىلەن كۇفرىنىڭ) ئارىسىدا
(ئوتتۇرا) يول تۇتماقچى بولغانلار. ئەنە شۇلار (ئىماننى دەۋا قىلغان
تەقدىردىمۇ) راستىنلا كاپىرلاردۇر، كاپىرلارغا خورلىغۇچى ئازاب
تەييارلىدۇق. اللە قا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقان،
ئۇلاردىن ھېچبىرىنىڭ ئارىسىنى ئاجرىتىۋەتمىگەن (يەنى ھەممىسىگە
ئىمان ئېيتقان) كىشىلەرگە اللە ئۇلارنىڭ (تېگىشلىك) ئەجىرلىرىنى
ئاتا قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى
مېھرىبانىدۇر.﴾^①

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «اللە قا ۋە
پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىمەن»^②.

① سۈرە نىسا، 150، -، 151، -، 152. ئايەتلەر.

② بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

88 - سوئال:

پەيغەمبەرلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

ئۇنىڭ مەنىسى: **اللھ تائالانىڭ ھەرقانداق ئۈمەتكە شۇ ئۈمەتنىڭ ئىچىدىن پەقەت بىرلا اللھ قا ئىبادەت قىلىشقا ۋە اللھ دىن باشقا ھېچبىرگە ئىبادەت قىلماسلىققا بۇيرۇيدىغان پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتكەنلىكىگە، ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ راستچىل، سۆزى مەقبۇل، پاك، ھەق يولدا ماڭغۇچى، ئابروپلۇق، تەقۋا، ئىشەنچلىك، باشلامچى، ئۆز پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن كەسكىن دەلىل ۋە ئوچۇق ئايەتلەر ئارقىلىق ئۈمىتىنى ھىدايەتكە باشلىغۇچى، شۇنداقلا اللھ تائالانىڭ ئۇلار ئارقىلىق ئەۋەتكەن بارلىق نەرسىلەرنى يوشۇرۇپ قالماي، ئۆزگەرتەي، بىرەر ھەرىنىمۇ ئۆز يېنىدىن قوشۇپ ياكى كېمەيتىپ قويماي يەتكۈزىدىغانلىقىغا،** ﴿پەيغەمبەرلەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتىنلا ئىبارەت﴾ ئىكەنلىكىگە ۋە شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆز زامانىسىدا ئاشكارا ھەقىقەت ئۈستىدە ئىكەنلىكىگە جەزم بىلەن چىن دىلىدىن تەستىق قىلىشتۇر.

ھەقىقەتەن اللھ تائالا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۆزىگە دوست تۇتتى. مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن سۆزلەشتى، ئىدرىس ئەلەيھىسسالامنى يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈردى. شۇنداقلا ئىسا ئەلەيھىسسالام ھەقىقەتەن اللھ نىڭ بەندىسى، پەيغەمبىرى، مەرىپەم ئەلەيھىسسالامغا تاشلىغان كەلىمىسى ۋە روھىدۇر. اللھ تائالا ھەقىقەتەن ئۇلارنى (پەيغەمبەرلەرنى) بىر - بىرىدىن پەزىلەتلىك قىلدى ۋە ئۇلارنىڭ دەرىجىلىرىنى يۇقىرى - تۆۋەن قىلدى.

89 - سوئال:

بۇيرۇش ۋە چەكلەشتە پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسى بىردەكمۇ؟

ئىلگىرى - كېيىن ئۆتكەن بارلىق پەيغەمبەرلەر ئىبادەتنىڭ ئەسلى ۋە ئاساسى بولغان تەۋھىد مەسلىسىدە بىردەكلىككە ئىگە. ئۇلار ئىبادەتنىڭ ئېتىقاد، سۆز ۋە ئەمەللەردىن ئىبارەت بارلىق تۈرلىرىدە ئاللاھنى بىر دەپ بىلىدۇ. ئاللاھ تىن باشقىغا ئىبادەت قىلىشنى ئىنكار قىلىدۇ.

ئەمما ئادەتتە قىلىنىدىغان پەرز ئىبادەتلەرگە كەلسەك، ئىمتىھان قىلىش ئۈچۈن، بۇنىڭغا پەرز قىلغان ناماز، روزىنى باشقا بىرىگە پەرز قىلماسلىقى، بىرىگە ھارام قىلغاننى يەنە بىرىگە ھالال قىلىشى مۇمكىن. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ سىلەرنىڭ قايسىسىڭلارنىڭ ئەمەلى ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئاللاھ (ئۇلارنى ياراتتى). ﴾^①

90 - سوئال:

يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئەسلى ئىبادەتلەردە پەيغەمبەرلەرنىڭ بىردەكلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇنىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى ئومۇمىي ۋە تەپسىلىيىدىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ.

ئومۇمىي بولغانلىرىنىڭ مىسالى تۆۋەندىكىدەكتۇر.

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىز ھەقىقەتەن ھەر بىر ئۈممەتكە: «ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق﴾^② ﴿ئى مۇھەممەد! سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: «مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار» دەپ ۋەھىي

^① سۈرە ھۇد 7 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

^② سۈرە نەھل 36 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىلدۇق. ﴿١﴾ سەندىن بۇرۇن بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەرىمىزدىن سوراپ باققىنىكى، مېھرىبان ئالەم دىن باشقا ئىبادەت قىلىنىدىغان ئىلاھلارنى بەلگىلىدۇقمۇ؟ (پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىچىدە ئالەم دىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلغىنى بارمۇ؟) ﴿٢﴾

تەپسىلىي بايان قىلىنغانلىرى تۆۋەندىكىلەرگە ئوخشاشتۇر.

ئالەم تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىز ھەقىقەتەن نۇھنى قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! (يالغۇز) ئالەم قا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوق، (ئالەم نىڭ ئازابىدىن) قورقماسسىلەر؟»﴾ ﴿٣﴾

﴿سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق). ئۇ: «ئى قەۋمىم! ئالەم قا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئالەم دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر.﴾ ﴿٤﴾ ئاد (قەۋمى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدى ئەۋەتتۇق، ھۇدى: «ئى قەۋمىم! ئالەم قا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئالەم دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقماسسىلەر؟» دېدى.﴾ ﴿٥﴾ مەدىيەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! ئالەم قا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئالەم دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر.﴾ ﴿٦﴾ ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە ئېيتتى: «سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلاردىن مەن راستلا ئادا – جۇدامەن. پەقەت مېنى

① سۇرە ئەنبىيا 25 - ئايەت.

② سۇرە زۇخۇرۇق 45 - ئايەت.

③ سۇرە مۇئىسۇنۇن 23 - ئايەت.

④ سۇرە ئەئراڧ، 73 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۇرە ئەئراڧ، 65 - ئايەت.

⑥ سۇرە ئەئراڧ، 85 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ياراتقان الله مېنى (توغرا يولغا) باشلايدۇ»^①. مۇسا ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر الله دۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ ھەر نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر.﴾^② ﴿ئىسا: «ئى بەنى ئىسرائىل! مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ۋە سەلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولغان الله قا ئىبادەت قىلىڭلار، كىمكى الله قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى الله دىن غەيرىگە ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، الله ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ.﴾^③ ﴿ئى مۇھەممەد! مەككە كاپىرلىرىغا ئېيتقىنىكى، «مەن پەقەت بىر ئاگاھلاندىرغۇچىمەن، غالب بىر الله دىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.﴾^④ ۋە بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

91 - سوئال:

ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ ھالال - ھارامدىن ئىبارەت شاخچا مەسىلىلەردە بىر - بىرىدىن پەرقلىق تەرەپلىرى بارلىقى ھەققىدىكى دەلىللەر قايسىلار؟

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى ئۆمەتلەر! سەلەرنىڭ ھەر بىرىڭلارغا بىر خىل شەرىئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق. ئەگەر الله خالىسا، ئەلۋەتتە، سەلەرنى بىر ئۆمەت قىلاتتى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى بىر دىندا قىلاتتى). لېكىن الله سەلەرگە بەرگەن شەرىئەتلەر بارىسىدا سەلەرنى سىناش ئۈچۈن (كۆپ ئۆمەت قىلىپ ئايرىدى). ياخشى ئىشلارغا ئالدىراڭلار.﴾^⑤

① سۇرە زۇخروف، 27 - ۋە 28 - ئايەتلەر.

② سۇرە تاھا، 98 - ئايەت.

③ سۇرە مائىدە، 72 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە ساد، 65 - ئايەت.

⑤ سۇرە مائىدە 48 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

سەھەۋۇل بۇخارىنىڭ ھەدىسىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «بىز پەيغەمبەرلەر گۇرۇھى دادا بىر قېرىنداشلار بولۇپ، دىنىمىز بىردۇر.»^① يەنى بارلىق پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن، بارلىق نازىل قىلىنغان كىتابلاردا يېزىلغان تەۋھىد (ئاللاھ نى بىر ۋە بار دەپ بىلىش) تە بىردۇر. ئەمە چەكلىمە، بۇيرۇق، ھالال ۋە ھارامدا ھەر خىل بولۇپ، ﴿سەلەرنىڭ قايسىلارنىڭ ئەمەلى ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئاللاھ (ئۇلارنى ياراتتى).﴾^②

92 - سوئال:

ئاللاھ تائالا بارلىق پەيغەمبەرلەر ھەققىدە توختالغانمۇ؟

ئاللاھ تائالا بىزنىڭ ۋەز - نەسىھەت ۋە ئىبرەت ئېلىشىمىزغا يېتەرلىك دەرىجىدە پەيغەمبەرلىرىنىڭ قىسسىلىرىنى بايان قىلىپ بېرىپ مۇنداق دېدى: ﴿بىز نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىلگىرى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا بايان قىلغانلىرىمىزمۇ بار، ساڭا بايان قىلمىغانلىرىمىزمۇ بار.﴾^③

بىز بۇلارنىڭ تەپسىلىي بايان قىلىنغانغا تەپسىلىي، ئۈمۈمىي بايان قىلىنغانغا شۇ بويىچە ئىمان ئېيتىمىز.

93 - سوئال:

قۇرئاندا ئىسمى تىلغا ئېلىنغان پەيغەمبەرلەر قايسىلار؟

ئۇلار: ئادەم، نۇھ، ئىدرىس، ھۇد، سالىھ، ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب، يۇسۇف، لۇت، شۇئەيب، يۇنۇس، مۇسا، ھارۇن، ئىلياس، زەكەرىيا، يەھيا، ئەلىيەسەئە، زۇلكىفلىل، داۋۇد، سۇلەيمان،

① بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان. (بۇ يەردە كۆزدە تۇتۇلغىنى دىننىڭ مەنبەسىنىڭ بىر ئىكەنلىكى).

② سۈرە ھۇد 7 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نىسا 164 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەيىۋب، ئەسبابتلار ئومۇمى قىلىپ بايان قىلىنغان، ئىسا ۋە مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدۇر. بارلىق پەيغەمبەرلەرگە اللە نىڭ سالامى ۋە رەھىمىتى بولسۇن!

94 - سوئال:

ئۇلاردىن ئىرادىلىك (ئۇلى ئەزىم) پەيغەمبەرلەر قانچە؟ ئۇلار قايسىلار؟

ئۇلار بەش بولۇپ، اللە تائالا قۇرئاندا ئىككى ئورۇندا، ئۇلارنى ئايرىم - ئايرىم تىلغا ئالغان.

1. ﴿ئۆز ۋاقتىدا بىز پەيغەمبەرلەردىن ئەھدە ئالدۇق، سەندىن، نۇھتىن، ئىبراھىمدىن، مۇسادىن، مەريەم ئوغلى ئىسادىن مەھكەم ئەھدە ئالدۇق.﴾^①

2. ﴿اللە سىلەرگە دىندىن نۇھقا تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى، ساڭا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىز ۋەھىي قىلغان نەرسىنى، ئىبراھىمغا، مۇساغا ۋە ئىساغا بىز تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى بايان قىلدى. سىلەر دىننى بەرپا قىلغۇلار، دىندا تەپرىقچىلىك قىلماڭلار.﴾^②

95 - سوئال:

تۇنجى پەيغەمبەر كىم؟

بۇ ھەقتە بەزى ئىختىلاپلار بار بولۇپ، اللە قۇرئاندا تىلغا ئالغانىدەك تۇنجى پەيغەمبەر نۇھ ئەلەيھىسسالامدۇر.

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ بىز نۇھقا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي قىلغاندەك، ھەقىقەتەن

① سۇرە ئەھزاب، 7 - ئايەت.

② سۇرە شۇرا، 13 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ساڭا ۋەھىي قىلدۇق. ﴿١﴾ ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن بۇرۇن، نۇھنىڭ قەۋمى ۋە ئۇلاردىن كېيىنكى (پەيغەمبەرلىرىگە قارشى ئۇيۇشقان ئاد ۋە سەمۇدقا ئوخشاش) جامائەلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلدى. ﴿٢﴾

96 - سوئال:

ئىنسانلار ئارىسىدىكى دىنىي ئىختىلاپ قاچان باشلانغان؟

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: «ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىلىقىدا ئون ئەسىر بار بولۇپ، بۇ جەرياندا بارلىق ئىنسانلار ھەق دىن ئۈستىدە ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىختىلاپ قىلىشقا باشلىدى. ﴿ئىنسانلار (دەسلەپتە) بىر ئۆمەت (يەنى ھەق دىندا) ئىدى. (كېيىن ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىمان ئېيتىپ، بەزىسى ئىمان ئېيتماي ئىختىلاپ قىلىشتى)، اللھ (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كۇففارلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتى. ﴿٣﴾»

97 - سوئال:

ئەڭ ئاخىر پەيغەمبەر كىم؟

ئاخىرقى پەيغەمبەر مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدۇر.

98 - بۇنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتە اللھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مۇھەممەد ئاراڭلاردىكى ئەلەردىن ھېچبىرىنىڭ ئاتىسى ئەمەس، لېكىن (ئۇ) اللھ نىڭ پەيغەمبىرى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسىدۇر (اللھ ئۇنىڭ بىلەن

① سۇرە نىسا، 163 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە غافىر، 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە بەقەرە، 213 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەرلىكنى ئاخىرلاشتۇرغان، ئۇنىڭدىن كېيىن ھېچقانداق پەيغەمبەر كەلمەيدۇ. ﴿١﴾

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «مەندىن كېيىن 30 يالغانچى كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىدۇ. ۋەھالەنكى، مەندىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدۇ، مەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسىدۇرمەن. ﴿٢﴾»

يەنە بىر سەھىھ ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دەيدۇ: «سەن مېنىڭ ئالدىمدا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىكى ھارۇن ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش بولۇشقا رازى بولمامسەن؟ پەقەت بۇ يەردە ئوخشىمايدىغىنى مەندىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدۇ. ﴿٣﴾»

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەججال ھەققىدىكى ھەدىسىدە يەنە مۇنداق دەيدۇ: «مەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسى، مەندىن كېيىن ھېچقانداق پەيغەمبەر بولمايدۇ. ﴿٤﴾»
بۇنىڭدىن باشقىمۇ نۇرغۇن ھەدىسلەر بار.

99 - سوئال :

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىدىن باشقا پەيغەمبەرلەردىن قايسى ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن پەرقلەندۇ؟
پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بۇ ھەقتە ئالاھىدە ئەسەرلەرمۇ يېزىلغان. ئۇنىڭ ئىچىدىن بىز يۇقىرىدا زىكىر قىلغىنىمىزدەك، ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر بولۇشىدۇر.

① سۈرە ئەھزاب 40 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② ئەبۇداۋۇد ۋە ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئۇلاردىن يەنە بىرى ﷲ تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايتىنىڭ تەپسىرىدە بايان قىلىنغاندەك، ئۇ بارلىق ئادەم بالىلىرىنىڭ خوجىسىدۇر. ﷲ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەنە شۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق؛ ﷲ ئۇلارنىڭ بەزىسى (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالام) بىلەن سۆزلەشتى ۋە بەزىسىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈردى.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «مەن بارلىق ئادەم بالىسىنىڭ خوجىسىدۇرمەن. ئەمما بۇنىڭ بىلەن ماختانمايمەن.»^②

ئۇلاردىن يەنە بىرى ئۇنىڭ ئىنسان ۋە جىندىن ئىبارەت بارلىق كىشىلەرگە پەيغەمبەر بولۇپ كېلىشىدۇر. ﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «ئى ئىنسانلار! مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا ﷲ تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن.»﴾^③

ﷲ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سېنى بىز پەقەت پۈتۈن ئىنسانلار ئۈچۈن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە (كاپىرلارنى ئازاب بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق.﴾^④

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ماخا مەندىن ئىلگىرى ھېچكىمگە بېرىلىپ باقمىغان بەش ئىش بېرىلدى. ماخا بىر ئايلىق مۇساپىدىن دۈشمەنگە قورقۇنۇپ پەيدا قىلىش ئارقىلىق ياردەم بېرىلدى. زېمىننىڭ ھەممە يېرى مەسجىد ۋە پاك

① سۈرە بەقەرە، 253 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② ئىمام تىرمىزى، ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ سۈرە ئەئران، 158 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە سەبەئە، 28 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىلىپ بېرىلدى، ھەرقانداق ئادەم نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇماقچى بولغاندا قايسى يەر قولايلىق بولسا، شۇ يەردە ئوقۇسۇن. مەندىن ئىلگىرى ھېچكىمگە ھالال قىلىنمىغان غەنمەت ماڭا ھالال قىلىندى. ماڭا شاپائەت قىلىش ئىمتىيازى بېرىلدى. بارلىق پەيغەمبەرلەر ئۆز مىللىتىگىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلەتتى، ئەمما مەن پۈتۈن خالايققا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم. ^①»

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «مېنىڭ جېنىم ئىلكىدە بولغان زاتنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھازىرقى ئۈممەتتىن مەيلى يەھۇدىي ياكى خرىستىئان بولسۇن، ھەرقانداق بىرسى مەن ئېلىپ كەلگەن دىننى ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتمىسا، ئۇ دوزاخ ئەھلىدىن بولىدۇ. ^②»

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىز تىلغا ئالغاندىن باشقىمۇ نۇرغۇن ئالاھىدىلىكلىرى بولۇپ، سىز ئۇنى ئايەت ۋە ھەدىسلەرنىڭ مەزمۇنىدىن چۈشىنىۋالغايىسىز.

100 - سوئال:

پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرى دېگەن نېمە؟

مۆجىزە — ئادەتتىن تاشقىرى بىر ئىش بولۇپ، ئۇ جەڭ ئېلان قىلىش ۋە ئۇنىڭغا تەڭ كەلگۈدەك بىرسى چىقماستىن ئارقىلىق بولىدۇ. ئۇ يا تاشتىن تۆگە چىققىنى، ھاسىنىڭ يىلانغا ئايلانغىنى ۋە جانسىز نەرسىلەرنىڭ سۆزلىگىنىگە ئوخشاش كۆز بىلەن كۆرگىلى ۋە قۇلاق بىلەن ئاڭلىغىلى بولىدىغان ھېسسىي بولىدۇ. ياكى قۇرئان كەرىمگە ئوخشاش پەقەت ئەقىل ئارقىلىقلا بىلگىلى بولىدىغان مەنئىي بولىدۇ.

^① بۇخارى، مۇسلىم ۋە دارىمى رىۋايەت قىلغان.

^② مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە مۆجىزىنىڭ ھەر خىلى، شۇنداقلا، شۇ تۈردىكى مۆجىزىلەرنىڭ ئەڭ كاتتىسى بېرىلگەن ئىدى. ئاينىڭ يېرىلىشى، تۆگىنىڭ ئىغرىشى، مۇبارەك بارماقلىرى ئارىسىدىن بۇلاقتەك سۇ چىقىشى، پىشۇرۇلغان قوي گۆشى (قول) نىڭ سۆزلىشى، تاماقنىڭ تەسبىھ ئېيتىشى ۋە بۇندىن باشقا سەھىھ ھەدىسلەردە مۇتەۋاتىر بولۇپ كەلگەن ھېسسىي مۆجىزىلىرى بار. بۇ مۆجىزىلەرنىڭ ھەممىسى باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرىدەك ئۇلارنىڭ ئالەمدىن ئۆتۈشى بىلەن پەقەت ئەسلىمىسىدىن باشقا ئەسىرى قالمىغان ئىدى. ئەمما مەڭگۈ باقى قالدىغان، ئەقىللەرنى دائىم لال قىلىدىغان مۆجىزە بولسا قۇرئان كەرىمدۇر. ﴿ئۇنىڭغا ئالدىدىنمۇ، ئارقىسىدىنمۇ (يەنى ھېچقايسى تەرەپىدىن) باتىل يۈزلەنمەيدۇ، ئۇ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، مەدھىيىگە لايىق اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر.﴾^①

101 - سوئال:

قۇرئاننىڭ مۆجىزە ئىكەنلىكىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇنىڭ دەلىلى شۇكى، قۇرئان كەرىم يىگىرمە نەچچە يىلدا نازىل بولۇش جەريانىدا ناھايىتى ناتىق، بالاغەت ۋە پاساھەتتە ۋايىغا يەتكەن شۇ قۇرەيشلىكلەرگە مۇنداق جەڭ ئېلان قىلغان ئىدى: ﴿ئەگەر (مۇھەممەد ئۇنى توقۇدى دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، (تۈزۈلۈشتە، گۈزەللىكتە، باياندا) قۇرئانغا ئوخشايدىغان بىر سۆزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار.﴾^② ﴿ئۇلار قۇرئاننى (مۇھەممەد) ئۆزى ئىجاد قىلغان دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، ﴿بۇ سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، اللە دىن غەيرى چاقىرا لايدىغانلىكى كىشىلىرىڭلارنى (ياردەمگە) چاقىرىپ، (پاساھەت ۋە بالاغەت جەھەتتىن)

^① سۈرە فۇسسىلەت، 42 - ئايەت.

^② سۈرە تۇر، 34 - ئايەت.

قۇرئاندىكىگە ئوخشايدىغان ئون سۈرىنى ئىجاد قىلىپ بېقىڭلار»^① ﴿ئۇلار: «قۇرئاننى مۇھەممەد ئۆزى توقۇپ چىققان» دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر (بۇ سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، اللھ دىن باشقا (ياردەمگە) چاقرالايدىغانلىكى كىشىڭلارنى چاقىرىپ، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار.﴾^② گەرچە ئۇلار سۆز ئېيتىشىشلىرى، ئۆز - ئارا پەخىرلىنىشلىرىدە قوللىنىۋاتقان سۆزلىرىنىڭ ھەرپ ۋە سۆزلۈكلىرى ئوخشاش بولسىمۇ، ئۇنىڭغا بارلىق ئىمكانلىرىنى ئىشلىتىپ جاۋاپ قايتۇرۇشقا ھېرىسمەن بولسىمۇ، ئۇنىڭغا جاۋاپ قايتۇرالمىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ ئاجىز كەلگەنلىكىنى ۋە قۇرئاننىڭ مۆجىزە ئىكەنلىكىنى بايان قىلىشقا چاقىرىپ مۇنداق دېدى: ﴿ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئىنسانلار، جىنلار بۇ قۇرئاننىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن يىغىلىپ بىر - بىرىگە ياردەملەشكەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرەلمەيدۇ.﴾^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم مۇنداق دېگەن: «ھەرقانداق پەيغەمبەرگە ئىنسانلار ئۇنىڭ ئوخشىشىنى كۆرۈش ئارقىلىق ئىمان ئېيتىدىغان ئالامەت (مۆجىزە) لەر بېرىلدى^④. ماڭا بېرىلگىنى بولسا، اللھ نىڭ ماڭا نازىل قىلغان ۋەھىيسى (قۇرئان) بولۇپ، مەن قىيامەت كۈنى شۇ پەيغەمبەرلەر ئارىسىدا ئەگەشكۈچىسى ئەڭ كۆپ بولغان پەيغەمبەر بولۇشۇمنى ئۈمىد قىلىمەن.﴾^⑤

كىشىلەر قۇرئان كەرىمنىڭ مۆجىزىلىرىنى تىل، مەنا، ئۆتكەنكى ۋە كېلەچەكتىكى غەيبىتىن خەۋەر بېرىش قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلدى. بۇ

① سۈرە ھۇد، 13 - ئايەت.

② سۈرە يۇنۇس، 38 - ئايەت.

③ سۈرە ئىسرا، 88 - ئايەت.

④ يەنى شۇ زاماندىكى ئەڭ راۋاجلانغان ئىشقا قارىتا مۆجىزە بېرىلدى.

⑤ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تۈرلەردىن ئىنسانلارنىڭ ئېرىشكىنى پەقەت قۇشقاچنىڭ تۇمشۇقى
ئارقىلىق دېڭىزدىن بىر تېمىم سۇ ئالغىنىچىلىكلا ئىدى.

ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىش

102 – سوئال:

ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىشنىڭ قۇرئان كەرىمدىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى اللہ قا مۇلاقات بولۇشنى كۈزلىمەيدىغانلار)، دۇنيا تىرىكچىلىكىدىن بەھرىمەن بولۇش بىلەنلا رازى بولغانلار ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئارام تاپقانلار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلار، ئەنە شۇلارنىڭ جايى، قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن، دوزاخ بولىدۇ.﴾^① ﴿كىمكى اللہ قا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن، (بىلىۋىكى) اللہ نىڭ (بۇنىڭغا بەلگىلىگەن) ۋاقتى چوقۇم يېتىپ كېلىدۇ، اللہ (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلىرىنىڭ تاشقى ۋە ئىچكى ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر.﴾^② ﴿سەلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ساۋاب، ئازاب، قىيامەت قاتارلىق) لار ئەلۋەتتە راستتۇر. (ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر.﴾^③ ﴿قىيامەت چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭدا شەك يوق ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (ئۇنىڭغا) ئىشەنمەيدۇ (شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى، قىيامەت كۈنى

① سۈرە يۇنۇس، 7 – ۋە 8 – ئايەتلەر.

② سۈرە ئەنكەبۇت، 5 – ئايەت.

③ سۈرە زارىيات، 5 – ۋە 6 – ئايەتلەر.

بېرىلىدىغان مۇكاپات بىلەن جازانى ئىنكار قىلىدۇ ﴿١﴾ ۋە باشقا ئايەتلەر.

103 – سوئال:

ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى نېمە؟ ئۇ نېمىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى، ئۇنىڭ چوقۇم كېلىدىغانلىقىغا ئىشىنىش ۋە شۇنىڭغا قارىتا ئەمەل – ئىبادەت قىلىش دېگەنلىكتۇر. ئۇ، قىيامەت قايم بولۇشتىن بۇرۇن چوڭ – كىچىك ئالامەتلەرنىڭ كۆرۈلىدىغانلىقىغا، ئۆلۈمگە، ئۆلۈمدىن كېيىن قەبرىدىكى سوئال – سوراققا، ئازاب ۋە نېمەتكە، سۇرنىڭ چېلىنىدىغانلىقىغا، خالايقنىڭ قەبرىلىرىدىن چىقىرىلىدىغانلىقىغا، قىيامەت مەيدانىدىكى دەھشەتلىك ۋە قورقۇنچلۇق ئەھۋاللارغا، مەھشەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك تەپسىلاتلارغا، ئەمەل دەپتەرلىرىنىڭ ئېچىلىدىغانلىقىغا، مىزان ۋە پىلىسرات كۆۋرۈكلىرىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلىدىغانلىقىغا، ھەۋزى كەۋسەر، شاپائەت ۋە باشقا ئىشلارغا، جەننەتكە ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئالىي مەرتىۋىسى بولغان ”ئۇلۇغ ئالەمنى كۆرۈش“ نېمىتىگە، دوزاخقا ۋە ئۇنىڭ ئەڭ يۇقىرى دەرىجىسى بولغان ”ئۇلۇغ ئالەمنىڭ جامالىنى كۆرۈش“ نېمىتىدىن مەھرۇم قېلىشتىن (چۈنكى كاپىرلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن بولىدۇ) ئىبارەت ئېغىر ئازابقا ئىمان ئېيتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

104 – سوئال:

① سۈرە مۇئىسۇن، 59 – ئايەت.

قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلىدىغان بىرى بارمۇ؟؟

قىيامەتنىڭ قايمىم بولۇشى، اللە تائالانىڭ ئۆزىگىلا ئايرىغان غەيب ئىلمىنىڭ ئاچقۇچلىرىدىن بىرىدۇر. چۈنكى، اللە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اللە نىڭ دەرگاھىدۇر. اللە يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايغا) ياغۇرىدۇ، بەچىداندىكىلەرنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلمۇ، قىزمۇ، بېجىرىمۇ، كەمتۈكمۇ، بەختلىكمۇ، بەختسىزمۇ) اللە بىلىدۇ، ھېچ ئادەم ئەتە نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇنىڭغا نېمە ئىش بولىدىغانلىقىنى، ياخشى – يامان ئىشلاردىن نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن (پۈتۈن ئىشلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (شەيئىلەرنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپلىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر. ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ. ئېيتقىنكى، ﴿ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت پەرۋەردىگارم (اللە) بىلىدۇ، ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقتتا مەيدانغا چىقىرىدۇ، قىيامەت ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (ئەھلىگە) ئېغىر (ۋەقەدۇر). ئۇ سىلەرگە تۇيۇقسىز كېلىدۇ.﴾ ① ﴿ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ. سەن ئۇنى قانداقمۇ بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟ ئۇنى بىلىش پەرۋەردىگارنىڭ خاستۇر.﴾ ②

① سۈرە لۇقمان، 34 – ئايەت.

② سۈرە ئەئران، 187 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نازىئات، 42 – دىن 44 – ئايەتكىچە.

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا: «ماڭا قىيامەت ھەققىدە خەۋەر بەرگىن!» دېگەندە، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: «بۇ ھەقتە سوراڭۇچىنىڭ ئىلمى سورىغۇچىنىڭكىدىن كۆپ ئەمەس» دەپ جاۋاب بەرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئالامەتلىرىنى ساناپ بەرگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە: «قىيامەت - اللہ تەن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك ئىشنىڭ بىرىدۇر» دېگەن ۋە يۇقىرىدىكى ئايەتتىن ئوقۇغان.

105 – سوئال:

قىيامەت ئالامەتلىرىنىڭ قۇرئان ئايەتلىرىدىكى مىساللىرى قايسىلار؟

جانابى اللہ نىڭ مۇنۇ ئايەتلىرى بۇنىڭ مىسالى بولالايدۇ: ﴿ئۇلار پەقەت (ئۆلۈم) پەرىشتىلىرىنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ (قۇياشنىڭ مەغرىبتىن چىقىشىدىن ئىبارەت) ئالامەتلىرىنىڭ كېلىشىنىلا كۈتىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەندە ئىلگىرى ئىمان ئېيتىمىغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش قىلمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ.﴾^① ﴿ئۇلار (يەنى كۇففارلار)غا ئالدىنلا ئېيتىلغان سۆز ئىشقا ئاشقاندا (يەنى ئازاب ۋە قىيامەت يېقىنلاشقاندا)، ئۇلارغا زېمىندىن بىر تۈرلۈك ھايۋاننى چىقىرىمىزكى، ئۇ ئۇلارغا ئىنسانلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىشەنمىگەنلىكىنى سۆزلەيدۇ.﴾^② ﴿يەجۇج - مەجۇج (توسمىسى) ئېچىۋېتىلگەندە، ئۇلار زېمىننىڭ ھەربىر تۆپىلىكلىرىدىن ئالدىراپ چىقىپ كېلىدۇ.

① سۈرە ئەنئام، 158 - ئايەت.

② سۈرە نەمل، 82 - ئايەت.

راست ۋەدە (يەنى قىيامەتنىڭ ۋاقتى) يېقىنلاشتى، ئۇ كۈندە كاپىرلارنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ قالىدۇ، (ئۇلار) «ۋاي ئېست! بۇنىڭدىن بىز غەپلەتتە قېلىپتۇق، بەلكى بىز ئۆزىمىزگە زۇلۇم قىلىپتۇق» (دېيىشىدۇ) ﴿^①﴾ (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاسمان (ھەممە ئادەم) ئوچۇق (كۆرىدىغان) تۈتۈننى كەلتۈرىدىغان كۈندە (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابنى) كۈتكىن! ﴿^②﴾ (ئى ئىنسانلار! پەرۋەردىگار ئىنسانلاردىن (يەنى ئازابىدىن) قورقۇڭلار، قىيامەتنىڭ زىلزىلىسى ھەقىقەتەن چوڭ ئىشتۇر. ﴿^③﴾ دەپ باشلىغان ئايەتلەر ۋە باشقىلىرى...

106 – سوئال:

قىيامەت ئالامەتلىرىنىڭ ھەدىس شېرىپتىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

قۇياشنىڭ غەربتىن چىقىشى، زېمىندىن چىقىدىغان بىر تۈرلۈك ھايۋان (داببە)، دەججال ۋە باشقا ۋەقەلەرنى بىلدۈرۈپ كەلگەن ھەدىسلەر، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسماندىن چۈشۈشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ھەدىسلەر، يەجۇج – مەجۇجنىڭ چىقىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ھەدىسلەر بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ.

شۇنداقلا، ئىس – تۈتەك، ھەربىر مۇئمىننىڭ جېنىنى ئالىدىغان شامالنىڭ كېلىدىغانلىقىغا، بىر پارچە ئوتنىڭ

① سۈرە ئەنبىيا، 96 – ۋە 97 – ئايەتلەر.

② سۈرە دۇخان، 10 – ئايەت.

③ سۈرە ھەج، 1 – ئايەت.

چىقىدىغانلىقىغا، ئۈچ قېتىملىق يەر يۇتۇش ھادىسىسىنىڭ مەيدانغا كېلىدىغانلىقىغا مۇناسىۋەتلىك ھەدىسىلەر مۇ بار. ^①

107 – سوئال:

ئۆلۈمگە ئىمان ئېيتىشنىڭ دەلىلى نېمە؟

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئېيتقىنىكى،
«سىلەرنىڭ (جېنىڭلارنى ئېلىشقا) مۇئەككەل قىلىنغان
پەرىشتە سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن
پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر.﴾ ^②
«ھەربىر جان ئىگىسى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر.
سىلەرنىڭ ئەجرىڭلار (يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ساۋابى)
قىيامەت كۈنى تولۇق بېرىلىدۇ.﴾ ^③ «سەن ھەقىقەتەن ئۆلسەن،
ئۇلارمۇ ھەقىقەتەن ئۆلىدۇ.﴾ ^④ «ئى مۇھەممەد! سەندىن
ئىلگىرى (ئىنسانلاردىن) ھېچ كىشىنى مەڭگۈ ياشاتقىنىمىز

^① ئىمام مۇسلىم ھۈزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز ئۆز ئارا پاراڭلىشىپ ئولتۇرغاندا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقىپ كەلدى. ئۇ: «نېمە توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتىسىلەر؟» دەپ سورىدى. بىز: قىيامەت ھەققىدە سۆزلىشىۋاتىمىز، - دېيىشئۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «شەك - شۈبھىسىزكى، قىيامەتتىن بۇرۇن سىلەر ئون ئالامەتنى كۆرگىچە قىيامەت ھەرگىز قايم بولمايدۇ» دېگەندىن كېيىن. ئاندىن ئالەمنى تۇتۇن قاپلىشى، دەججالنىڭ چىقىشى، غەلبەتە ھايۋاننىڭ چىقىشى، كۈننىڭ غەربتىن چىقىشى، مەريەم ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چۈشۈشى، يەئجۇج ۋە مەججۇجلەر، شەرقتە بىر قېتىم، غەربتە بىر قېتىم، ئەرەب يېرىم ئارىلىدا بىر قېتىمدىن ئىبارەت ئۈچ قېتىم يەر يۇتۇش ھادىسىسى، ھەممىنىڭ ئاخىرىدا يەمەن تەرەپتىن بىر ئوت چىقىپ ئىنسانلارنى مەھشەرگاھ تەرەپكە قوغلاپ مېڭىشى قاتارلىقلارنى تىلغا ئالغانىدى.

يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ھەقىقەتەن الله تائالا يەمەندىن يىپەكتىنمۇ يەڭگىل بىر شامال ئەۋەتىدۇ. ئۇ شامال قەلبىدە مىسقالچىلىك ئىمان بار ھەرقانداق بىر مۇسۇلماننىڭ جېنىنى ئالىدۇ.»

^② سۇرە سەجدە، 11 – ئايەت.

^③ سۇرە ئال ئىمران، 185 – ئايەت.

^④ سۇرە زۇمەر، 30 – ئايەت.

يوق، سەن ئۆلسەڭ، ئۇلار مەڭگۈ ياشامدۇ؟ (بۇنداق بولۇشى ھەرگىزمۇ ئۇلارغا مۇيەسسەر بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ) ① ﴿زېمىننىڭ ئۈستىدىكى ھەممە يوقلىدۇ. ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك پەرۋەردىگارنىڭ زاتى مەڭگۈ قالدى.﴾ ② ﴿اللە نىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقلىدۇ.﴾ ③ ﴿(ھەممە ئىشىڭدا) ئۆلمەيدىغان مەڭگۈ ھايات اللە قا يۈزلەنگەن، ئۇنىڭغا ھەمدۇ ئېيتىش بىلەن اللە نى پاك دەپ ئېتىقاد قىلغىن، ئۇ بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى تولۇق بىلىشتە يېتەرلىكتۇر.﴾ ④ ۋە باشقا ئايەت كەرىملەر.

بۇ ھەقتە، ساناپ – تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ ھەدىس – شېرىپ بار. ئۇندىن باشقا، بۇ كۆز ئالدىمىزدا يۈز بېرىۋاتقان بىر ئەھۋال بولۇپ، بۇنى بىلمەيدىغان ھېچكىم يوق. شۇڭا ھېچكىم ئۆلۈمگە شۈبھە ۋە گۇمان بىلەن قارىمايدۇ. ئەمما بەزى كىشىلەر جاھىللىق ۋە (ھەقكە قارشى) مۇتەكەببۇرلۇق قىلىدۇ.

ئۆلۈمگە ۋە ئۇندىن كېيىنكى ھاللارغا پەقەت اللە نىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرىلا ئىمان ئېيتىشنىڭ تەقەززاسى بىلەن ئەمەل قىلىدۇ.

بىز، ئۆلگەن ياكى ئۆلتۈرۈلگەن ۋەياكى قانداقلىكى سەۋەب بىلەن بولسۇن، ھاياتى ئاخىرلاشقان ھەرقانداق بىرىنىڭ ئەجلى بىلەن ئۆلگەنلىكىگە ۋە ئۇنىڭ ئەجلىدىن ھېچنېمىنىڭ كېمەيتىۋېتىلمىگەنلىكىگە ئىمان ئېيتىمىز.

① سۈرە ئەنبىيا، 34 – ئايەت.

② سۈرە رەھمان، 26- ۋە 27 – ئايەتلەر.

③ سۈرە قەسەس، 88 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە شۇرا، 58 – ئايەت.

ئۇلۇغ الله مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ﴾ ھەربىرى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى دۇنيانىڭ تۈگەيدىغان ۋاقتىغىچە) سەيىر قىلىدۇ. ﴿^①﴾ (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىدىغان) ھەربىر ئۈممەتنىڭ (ھالاك بولىدىغان) مۇئەييەن ۋاقتى بولىدۇ، (ھالاك بولىدىغان) ۋاقتى يەتكەندە، ئۇلار بىردەممۇ ئىلگىرى – كېيىن بولمايدۇ (يەنى دەرھال ھالاك بولىدۇ) ﴿^②﴾

108 – سوئال:

قەبرە سورىقىدىكى نېمەت ۋە ئازابنىڭ قۇرئان كەرىمدىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇنىڭ دۇنياغا قايتىشى﴾ مۇمكىن ئەمەس، ئۇ چوقۇم شۇ سۆزنى قىلغۇچىدۇر، ئۇلار قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلغان كۈنگە قەدەر ئۇلارنىڭ ئالدىدا (ئۇلارنى دۇنياغا قايتىشتىن توسىدىغان) بىر توسما بولىدۇ. ﴿^③﴾ الله ئۇنى پىرىئەۋن جامائەسىنىڭ سۇيىقەستلىرىدىن ساقلىدى. پىرىئەۋن جامائەسىگە ئەڭ يامان ئازاب نازىل بولدى. ئۇلار ئەتىگىنى – ئاخشىمى ئوتقا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ، قىيامەت قايمى بولغان كۈندە: «ئى پىرىئەۋن جامائەسى! ئازابىڭ ئەڭ قاتتىقىغا (دوزاخ ئوتىغا) كىرىڭلار!» ﴿(دېيىلىدۇ)﴾ ﴿^④﴾ الله مۇئمىنلەرنى مۇستەھكەم ئىمان بىلەن دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە مەھكەم تۇرغۇزىدۇ. الله

① سۈرە رەئد، 2 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەئراف، 34 – ئايەت.

③ سۈرە مۇئمىنۇن، 100 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە مۇئمىن، 45 – ۋە 46 – ئايەتلەر.

زالىملار (يەنى كۇففارلار) نى گۇمراھ قىلىدۇ، اللە خالىغىنىنى قىلىدۇ. ﴿١﴾

ئۇلۇغ اللە يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ زالىملارنى سەكراتقا چۈشكەن ۋاقتلىرىدا كۆرسەڭ (ئەلۋەتتە، قورقۇنچلۇق ھالىنى كۆرسەن)، پەرىشتىلەر (يەنى ئازاب پەرىشتىلىرى) قوللىرىنى سوزۇپ: «سىلەر جانلىرىڭلارنى چىقىرىڭلار! سىلەر اللە توغرىسىدا ھەقسىز سۆزلەرنى قىلغانلىقىڭلار (يەنى ئىپتىرا قىلغانلىقىڭلار، شېرىك كەلتۈرگەنلىكىڭلار، بالانسىبەت بەرگىنىڭلار) ۋە اللە نىڭ ئايەتلىرىنى مەنسىتمىگەنلىكىڭلار ئۈچۈن، بۈگۈن خورلىغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر» دەيدۇ. ﴿٢﴾ بىز ئۇلارنى ئىككى قېتىم (يەنى دۇنيادا قەتل قىلىش ۋە ئەسىر ئېلىش بىلەن، ئۆلگەندە گۆر ئازابى بىلەن) جازالايمىز. ئاندىن ئۇلار (ئاخىرەتتە) چوڭ ئازابقا (يەنى دوزاخ ئازابىغا) قايتۇرۇلىدۇ. ﴿٣﴾ ۋە بۇلاردىن باشقا ئايەت كەرىملەر.

109 – سوئال:

بۇنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتىكى سەھىھ ھەدىسلەر مۇتەۋاتىر دەرىجىسىگە يەتكەن بولۇپ، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس شېرىپ شۇلاردىن بىرىدۇر. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەندى: «بەندە قەبرىگە قويۇلۇپ، ئۇنى كۆمۈپ قويۇپ قايتىپ كېتىۋاتقانلارنىڭ ئاياغ تىۋىشى يۈنمەي تۇرۇپلا قەبرىگە ئىككى پەرىشتە كېلىدۇ. ئۇنى

① سۇرە ئىبراھىم، 27 – ئايەت.

② سۇرە ئەنئام، 93 – ئايەت.

③ سۇرە تەۋبە، 101 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئولتۇرغۇزۇپ، مۇنداق دەيدۇ: ”سەن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئىما قىلغان ھالدا) بۇ ئادەم ھەققىدە قانداق قارايتتىڭ؟“ دەپ سورىيدۇ. ئەگەر ئۆلگۈچى مۇئمىن بولسا: ”مەن شاھادەت ئېيتىمەنكى، ئۇ ئاللاھنىڭ بەندىسى ۋە پەيغەمبىرىدۇر“ دەيدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: ”دوزاخدىكى ئورنۇڭغا قاراپ باققىن! ئۇلۇغ ئاللاھ ئۇ يەرنىڭ ئورنىغا ساخا جەننەتتىن جاي ئايرىپ قويدى“ دەيدۇ. ئۇ بەندە ھەر ئىككى جايىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ. (قەتادە مۇنداق دەيدۇ: بىزنىڭ ئاڭلىشىمىزچە، ئۇنىڭ قەبرە ئىچىدىكى ئورنى كېڭەيتىلىپ بېرىلىدۇ.) مۇناپىق ۋە كاپىرغا كەلسەك، ئۇنىڭدىن: ”سەن مۇھەممەد (سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم) ھەققىدە نېمە ئويلايتتىڭ؟“ دەپ سورالغاندا، ئۇ: ”بىلمەيمەن، مەن باشقىلار نېمە دېگەن بولسا، شۇنى تەكرارلايتتىم“ دەپ جاۋاب بېرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: ”بىلمەي، ئاڭلىماي ئۆتۈپ كەتكەيسەن!“ دەيدۇ ۋە چۆيۈن بازغان بىلەن بىرنى ئۇرىدۇ. ئۇ بەندە ئاغرىق ئازابىدىن شۇنداق ئېچىنىشلىق چىقىرايدۇكى، ئىنسان ۋە جىنلاردىن باشقا ھەممىسى ئۇنىڭ داد – پەريادىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ.^①

ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان ھەدىسىمۇ بۇنىڭ دەلىلىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «سىلەردىن بىرىڭلار ئۆلگەن ۋاقتىدا، ئۇنىڭغا تۇرىدىغان جايى ئەتىگەن – ئاخشىمى كۆرسىتىلىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇ جەننەت ئەھلىدىن بولسا، جەننەتتىكى ئورنى؛ ئەگەر دوزاخ ئەھلىدىن بولسا، دوزاختىكى ئورنى كۆرسىتىلىدۇ ۋە

① ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئۇنىڭغا: «مانا بۇ، قىيامەت كۈنى ئاللاھ سېنى قايتا تىرىلدۈرگەنگە قەدەر سەن تۇرىدىغان جاي» دېيىلىدۇ.^①

ئىككى قەبرە ھەققىدىكى ھەدىستىمۇ: «بۇ ئىككىسىگە ئازاب قىلىنىۋاتىدۇ»^② دېيىلگەن. ئەبۇئەييۇب ئەل ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۈن پېتىۋاتقان ۋاقىتتا سىرتقا چىقتى ۋە بىر يەردىن كېلىۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلاپ: «يەھۇدىيلار قەبرىلىرىدە ئازاب تارتىۋاتىدۇ» دېدى.»^③

ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «ئاللاھ نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇتبە ئوقۇش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇردى ۋە كىشى پىتىنىگە (يەنى سوئال – سوراق ۋە ئازابقا) قالىدىغان قەبرە پىتىنىسى ھەققىدە ۋەز ئېيتتى. بۇ ۋەزنى ئاڭلىغان مۇسۇلمانلار ۋاي سېلىپ كېتىشتى.»^④

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: «مەن شۇندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر نامازدىن كېيىن قەبرە ئازابىدىن پاناھلىق تىلەپ ئاللاھقا دۇئا قىلغانلىقىنى كۆردۈم.»^⑤

كۈننىڭ تۇتۇلۇشى توغرىسىدىكى ھەدىستىمۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابى كىراملىرىنى قەبرە ئازابىدىن پاناھلىق تىلەپ ئاللاھقا دۇئا قىلىشقا بۇيرىغانىدى.

① بۇخارى، مۇسلىم، نەسائى رىۋايەت قىلغان.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

③ بۇخارى، مۇسلىم ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

④ بۇخارى ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

⑤ بۇخارى، مۇسلىم ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

بۇ ھەدىسلەرنىڭ ھەممىسى سەھھۇلبۇخارىدىمۇ قەيىت قىلىنغان.

110 – سوئال:

قەبىرلەردىن تىرىلدۈرۈلۈشنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى ئىنسانلار! ئەگەر سىلەر قايتا تىرىلىشتىن شەكلەنسەڭلار (گۇمانىڭلارنىڭ تۈگىشى ئۈچۈن ئەسلىدىكى يارىتىلىشىڭلارغا قاراڭلار)، بىز سىلەرگە (اللە نىڭ قۇدرىتىنى بايان قىلىش ئۈچۈن ئاتاڭلار ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) تۇپراقتىن، ئۇنىڭ ئەۋلادىنى (ئالدى بىلەن) ئابىمەنىدىن، ئاندىن لەختە قاندىن، ئاندىن شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن ۋە كىرگۈزۈلمىگەن پارچە گۆشتىن ياراتتۇق. بىز خالىغان ئادەمنى بەچچىدانغا مۇئەييەن مۇددەتكىچە قالدۇرىمىز، ئاندىن سىلەرنى (ئاناڭلارنىڭ قارىندىن) بوۋاقلق ھالىتىڭلاردا چىقىرىمىز (ئاندىن سىلەرنى ئاستا – ئاستا كۈچ – قۇۋۋەتكە تولدۇرىمىز)، سىلەر (كامالەت يېشى) قىران ۋاقتىڭلارغا يېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار ياشلىقنىڭلاردا ۋاپات بولۇپ كېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار، (ئىلگىرى) بىلگەندىن كېيىن ھېچ نەرسىنى بىلمەس ھالىتىڭلارغا قايتۇرۇلۇشىڭلار ئۈچۈن، ناھايىتى قېرىپ كەتكۈچە (ھايات) قالدۇرۇلسىلەر، (اللە تائالانىڭ ئۆلگەنلەرنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر دەلىل شۇكى) سەن زېمىننى قاقاس كۆرسەن، ئۇنىڭغا بىز يامغۇر ياغدۇرساق، ئۇ جانلىنىدۇ ۋە كۆپىشىدۇ، تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈرۈپ بېرىدۇ. بۇ (يەنى اللە تائالانىڭ ئىنساننى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى يۇقىرىقىدەك يارىتىشى)، اللە نىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيدىغانلىقىنى ۋە ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى سىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر.

شۇنداقلا قىيامەتنىڭ شەكسىز بولىدىغانلىقىنى، قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەرنى (ئۆلۈك زېمىنى ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈرۈش بىلەن تىرىلدۈرگەندەك) ئالەمنىڭ تىرىلدۈرۈدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر. ^①

«مەخلۇقاتنى دەسلەپتە (يوقتىن) بار قىلىدىغان، ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرىدىغان ئالەم ئەنە شۇدۇر، ئۇ (يەنى مەخلۇقاتنى تىرىلدۈرۈش) ئالەم قا (ئۇنى دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغانغا قارىغاندا) ئوخشايدۇر. ^② «مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالىتىدە ئەسلىگە قايتۇرىمىز، (بۇ) بىز ئۈستىمىزگە ئالغان ۋەدىمىزدۇر. ^③ «ئىنسان (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىگە ئېتىقاد قىلمايدىغان كاپىر): «مەن ئۆلگەندىن كېيىن چوقۇم تىرىلەمدىم؟» دەيدۇ. ئىنسان بىز ئۇنى ئىلگىرى يوقتىن بار قىلغانلىقىمىزنى ئەسلىمەمدۇ؟» ^④ «ئىنسان بىلمەمدۇكى، بىز ھەقىقەتەن ئۇنى ئابىمەندىن ياراتتۇق. ئەمدى ئۇ (پەرۋەردىگارىغا) ئاشكارا خۇسۇمەتچى بولۇپ قالدى. ئۇ بىزگە (ئىنساننىڭ قايتا تىرىلىشىنى يىراق ساناپ، چىرىگەن سۆڭەكلەرنى) مىسال قىلىپ كۆرسەتتى. ئۆزىنىڭ يارىتىلغانلىقىنى بولسا ئۇنتۇدى، ئۇ: «چىرىپ كەتكەن سۆڭەكلەرنى كىم تىرىلدۈرەلەيدۇ؟» دېدى. ئېيتقىنىكى، «ئۇنى ئەڭ دەسلەپتە ياراتقان زات تىرىلدۈرىدۇ، ئۇ ھەربىر

^① سۇرە ھەج، 5 - تىن 7 - ئايەتكىچە.

^② سۇرە رۇم، 27 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

^③ سۇرە ئەنبىيا، 104 - ئايەت.

^④ سۇرە مەرىم، 66 - ۋە 67 - ئايەت.

مەخلۇقنى بىلگۈچىدۇر. ﴿١﴾ ۋە بۇ سۈرىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئايەتلەر.

﴿ئۇلار (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى ئىنكار قىلغۇچى كۇففارلار) بىلمەمدۇكى، ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان ۋە ئۇلارنى يارىتىشتا چارچاپ قالمىغان، ئۇ ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ دۇرۇس، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر.﴾ ② ۋە بۇ ئايەتلەرنىڭ داۋامى.

﴿بۇمۇ) ئالەمنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇركى، سەن زېمىننى قاقاس كۆرىسەن، ئۇنىڭغا يامغۇر ياغدۇرغان ۋاقتىمىزدا، زېمىن كۆتۈرۈلىدۇ ۋە كۆپىشىدۇ، شۇبھىسىزكى، زېمىننى تىرىلدۈرگەن زات ئۆلۈكلەرنى ئەلۋەتتە تىرىلدۈرگۈچىدۇر، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر.﴾ ③

ئالەم تائالا بۇ ھەقتە كۆپىنچە ھاللاردا زېمىننىڭ سۇ بىلەن قايتا تىرىلىشىنى مىسال قىلىپ كۆرسەتمەكتە. سۇسىزلىقتىن قاغىراپ، ئۆلۈپ كەتكەن يەر بىردىنلا ئۆسۈملۈكلەر بىلەن قاپلىنىدۇ ۋە يېشىللىققا پۈركىنىدۇ. ھالبۇكى، ئۇندىن بۇرۇن ئۇ يەر گىيا ئۈنمەس، تاقىر يەر ئىدى. ئەل ئۇقەيلىنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمدىن رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ئۇزۇن ھەدىسىدە مۇنداق مىسال كەلتۈرۈلگەن. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: «ئالەمنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەيلى باشقىلار تەرىپىدىن

① سۈرە ياسىن، 77 - دىن 79 - ئايەتكىچە.

② سۈرە ئەھقافى 33 - ئايەت.

③ سۈرە فۇسسەلەت 39 - ئايەت.

ئۆلتۈرۈلۈپ، يەرگە يىقىلغان بولسۇن ياكى دەپنە قىلىنغان بىر مېيىت بولسۇن، يەر يۈزىدىن قەبرىسى ئېچىلىپ، كۆمۈلمەيدىغان ھېچكىم قالمايدۇ. ھەركىم باش تەرىپىدىن ھەرىكەتلىنىپ، راۋۇرۇس ئۆلتۈرىدۇ. پەرۋەردىگار ئۇنىڭدىن: ھالىڭ قانداق؟ - دەپ سورايدۇ. ئۇ ئۆتمۈشتىكى ھاياتى ھەققىدە: پەرۋەردىگارم! بۈگۈنۈم تۈنۈگۈنۈمگە ئوخشايدۇ» دەيدۇ. ئۇ ئۆزىنى ئائىلىدىن يېڭىلا ئايرىلدىم دەپ ئويلايدۇ» دەيدى. مەن: «ئەي ئالەم نىڭ پەيغەمبىرى! شامال، قۇرت - قوڭغۇز، يىرتقۇچ قۇشلار بىزنىڭ جەسىدىمىزنى پارچە - پارچە قىلىۋېتىدىغان تۇرسا، ئالەم قانداق قىلىپ بىزنىڭ جەسىدىمىزنى بىر يەرگە يىغىپ تىرىلدۈرىدۇ؟» دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى: «مەن ساڭا بۇنىڭ ئوخشىشىنى ئالەم نىڭ نېمەتلىرى ئارىسىدىن كۆرسىتىپ قوياي. سەن يەر يۈزىنى (ئۈستىدىكى ئۆسۈملۈكلەر) چىرىپ كەتكەن ھالەتتە كۆرگىنىڭدە، بۇ يەرنىڭ قايتا تىرىلمەيدىغانلىقىنى (يەنى ئۆسۈملۈكلەرگە جان كىرمەيدىغانلىقىنى) ئويلاپ يېتىسەن. ئۇلۇغ ئالەم ئۇ يەرگە يامغۇرنى ئەۋەتىدۇ. ئارىدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتۈپ، سەن ئۇ يەرگە يەنە بىر قېتىم قارىغىنىڭدا، ئەتراپىنىڭ يېشىللىققا پۈركەنگەنلىكىنى كۆرسەن. ئالەم نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ سىلەرنى سۇ ئۆسۈملۈكلەرنى يىغقاندىنمۇ ئۈستۈن دەرىجىدە بىر يەرگە يىغىپ، تىرىلدۈرۈشكە قادىردۇر. شۇڭا سىلەرمۇ ياتقان يەرلىرىڭلاردىن چىقىرىلسىلەر.» مانا بۇ ھەدىس ۋە باشقا كۆپلىگەن ھەدىسلەر بۇنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

111 - سوئال:

قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

بۇنداق قىلغۇچى ئۇلۇغ ئاللاھ نى، ئاللاھنىڭ كىتابلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان كاپىر بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كاپىرلار (يەنى قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى مەككە مۇشرىكلىرى) ئېيتتى: «بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا – بوۋىلىرىمىز توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (قەبرىمىزدىن تىرىلىپ) چوقۇم چىقىرىلامدۇق؟»﴾^① ﴿ئى مۇھەممەد! ئەگەر (بىرەر نەرسىدىن) ئەجەبلىنىدىغان بولساڭ، ئۇلارنىڭ (يەنى كۇففارلارنىڭ): «بىز (ئۆلۈپ) توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن قايتا تىرىلمەمدۇق؟» دېگەن سۆز ئەجەبلىنىشكە لايىقتۇر. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلاردۇر. (قىيامەت كۈنى) ئەنە شۇلارنىڭ بويۇنلىرىغا تاقاقلار سېلىنىدۇ، ئەنە شۇلار دوزاخ ئەھلى بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر.﴾^② ﴿كاپىرلار ھەرگىز تىرىلدۈرۈلمەيمىز دەپ گۇمان قىلىشتى، ئېيتقىنىكى، «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، پەرۋەردىگارىم بىلەن قەسەمكى، سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلىسىلەر، ئاندىن سىلەرگە قىلمىشىڭلارنىڭ خەۋەر بېرىلىدۇ، بۇ ئاللاھقا ئاساندۇر.﴾^③ ۋە باشقا كۆپلىگەن ئايەتلەر.

سەھەۋۇلبۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ ھەدىس كىتابلىرىدا، ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمدىن مۇنداق بىر ھەدىس رىۋايەت قىلغانلىقى بايان قىلىنغان: «ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئىنسان مېنى ئىنكار قىلدى. ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىش سالاھىيىتى

① سۇرە نەمل، 67 – ئايەت.

② سۇرە رەئد، 5 – ئايەت.

③ سۇرە تەغابۇن، 7 – ئايەت.

يوق ئىدى. ئىنسان ماڭا ئېغىر ئاھانەت قىلدى، ھالبۇكى، ئۇ بۇنداق قىلماسلىقى كېرەك ئىدى. ئىنسان: مېنى دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغاندەك ئەسلا قايتا ياراتمايدۇ، - دېيىشى مېنى ئىنكار قىلغانلىقىدۇر. ھالبۇكى، قايتا يارىتىش، مەن ئۈچۈن ئۇنى دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغاندىنمۇ ئاساندىر. ئۇ: اللە بالا تاپقان، - دېيىشى ماڭا ئەڭ ئېغىر دەرىجىدە تىل تەڭگۈزگەنلىكىدۇر. ھالبۇكى، مەن بىر ۋە يالغۇزمەن. مەن سەمەدتۇرمەن (يەنى ھەممە ماڭا موھتاجدۇر)، مەن بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. ھېچكىم مەن بىلەن تەڭ بولالمايدۇ. ①»

112 – سوئال:

سۇر چېلىنىدىغانلىقنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟ سۇر قانچە قېتىم چېلىنىدۇ؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سۇر چېلىنغاندا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى اللە خالىغاندىن باشقا مەخلۇقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ، ئاندىن ئىككىنچى سۇر چېلىنغاندا ناگاھان ئۇلار تۇرۇپ (نېمىگە بۇيرۇلىدىغانلىقلىرىغا) قاراپ تۇرىدۇ.﴾ ②

بۇ ئايەتتە ئىككى قېتىملىق سۇر چېلىش تەسۋىرلەنمەكتە. بىرىنچىسى، ئۆلۈش ئۈچۈن؛ ئىككىنچىسى، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش ئۈچۈن.

ئۇلۇغ اللە باشقا بىر ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ كۈندە سۇر چېلىنىدۇ، اللە خالىغانلاردىن (يەنى پەرىشتىلەر،

① بۇخارى ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

② سۈرە زۇمەر، 68 – ئايەت.

پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلاردىن) باشقا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى قورقۇنۇچ باسىدۇ، ھەممە اللە قا بويىسۇنغان ھالدا كېلىدۇ. ﴿١﴾.

بۇ ئايەتتىكى ”قورقۇنۇچ“ نى ”ئۆلۈش“ دەپ تەپسىر قىلغۇچىلارغا كۆرە، بۇ، زۇمەر سۇرىسىدىكى ئايەتتە تەسۋىرلەنگەن بىرىنچى سۇرىنىڭ چېلىنىشىدۇر. بۇنى ”مۇسلىم“ دا بايان قىلىنغان بۇ ھەدىسمۇ تەستىقلاپ كەلمەكتە: «ئاندىن سۇر چېلىنىدۇ، ئۇنى ئاڭلىغان ھەركىم چوقۇم قۇلىقىنى يوپۇرۇپ تۇرىدۇ ۋە ئۇنى ئاڭلاش ئۈچۈن بېشىنى كۆتۈرىدۇ. ئۇنى تۆگىلىرى سۇ ئىچىدىغان كۆلچەكنى سۇۋاۋاتقان بىر كىشى تۇنجى بولۇپ ئاڭلايدۇ. ئۇ دەرھال ئۆلىدۇ، باشقىلارمۇ شۇنداق ئۆلىدۇ. ئاندىن ئۇلۇغ اللە يامغۇر ئەۋەتىدۇ. ئۇ يامغۇر شەبنەم ياكى بۇلۇتنى ئەسلىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئىنسانلارنىڭ بەدىنى ئۈنىدۇ. ئاندىن ئىككىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنىدۇ. ئۇلار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، ئەتراپىغا قارىشىدۇ...» ﴿٢﴾

”قورقۇنۇچ بېسىش“ قا ”ئۆلۈش“ تىن باشقىچە مەنىدە تەبىر بەرگۈچىلەرگە كۆرە بولسا، بۇ، ئىككى قېتىملىق سۇردىن بۇرۇن چېلىنىدىغان يەنە بىر سۇر بولۇپ، بۇنىمۇ سۇرنىڭ چېلىنىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ناھايىتى ئۇزۇن ھەدىسلەر تەستىقلاپ كەلمەكتە ۋە ئۇ ھەدىسلەردە ئۈچ قېتىملىق سۇر تىلغا ئېلىنماقتا. بىرىنچىسى، ۋە ھەممە بېسىش سۇرى؛ ئىككىنچىسى، ئۆلۈش سۇرى؛ ئۈچىنچىسى بولسا،

① سۇرە نەمل، 87 – ئايەت.

② ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ نىڭ دەرگاھىدا ئورنىدىن تۇرۇش سۇرىدۇر .

113 – سوئال:

”مەھشەرگاھقا يىغىش“ نىڭ قۇرئاندىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

قۇرئان كەرىمدە ”مەھشەرگاھقا يىغىلىش“ ھەققىدىكى ئايەتلەر بەكمۇ كۆپتۇر. ئۇلۇغ ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنى (يەنى ئىنسانلارنى) (مەھشەرگاھقا) يىغىمىز، ئۇلاردىن بىر كىشىمۇ قالدۇرۇپ قويمايىمىز.﴾^① ﴿بىز دەسلەپتە سىلەرنى قانداق ياراتقان بولساق، دەرگاھىمىزغا شۇنداق تەنھا كەلدىڭلار.﴾^② ﴿شۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) تەقۋادارلارنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىغا ئىززەت – ئىكرام بىلەن يىغىمىز. گۇناھكارلارنى ئۇلار چاچقىغان ھالدا دوزاخقا ھەيدەيمىز.﴾^③ ﴿سىلەر (قىيامەتتە) ئۈچ پىرىقىغە بۆلۈنسىلەر. (بىرىنچى پىرىقە) سائادەتمەنلەردۇر، سائادەتمەنلەر قانداق ئادەملەر؟ (ئۇلار نامە – ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلىدىغان ئادەملەردۇر. (ئىككىنچى پىرىقە) بەختسىز ئادەملەردۇر، بەختسىز ئادەملەر قانداق ئادەملەر؟ (ئۇلار نامە – ئەمالى سول تەرىپتىن بېرىلىدىغان ئادەملەردۇر). (ئۈچىنچى پىرىقە ياخشى ئىشلارنى) ئەڭ ئالدىدا قىلغۇچىلار بولۇپ، (ئۇلار جەننەتكە) ئەڭ ئالدىدا كىرگۈچىلەردۇر.﴾^④ ﴿بۇ كۈندە (كىشىلەر ئاللاھ نىڭ

① سۇرە كەھفى، 47 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئەنئام، 94 – ئايەت.

③ سۇرە مەرىم، 85 – ۋە 86 – ئايەتلەر.

④ سۇرە ۋاقىئە، 7 – دىن 10 – ئايەتكىچە.

مەھشەرگاھقا) دەۋەت قىلغۇچىسىغا ئەگىشىدۇ، قىشغىر كەتمەيدۇ، مەرھەمەتلىك ئالەمنىڭ ئۇلۇغلىقى ۋە ھەيۋىتىدىن قورقۇپ، بارلىق ئاۋازلار بېسىقىدۇ، پىچىرلاشقاندىن باشقىنى ئاڭلىمايسەن. ﴿^① بۇ، مەھشەرگاھقا قاراپ مېڭىش بولۇپ، تۆگىلەرنىڭ ئاياق تېۋىشىغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئاۋازدىن باشقىسى ئاڭلانمايدۇ.

﴿كىمكى ئالەم ھىدايەت قىلغان ئىكەن، ئۇ ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، ئالەم گۇمراھ قىلغان ئادەمگە ئالەم تىن باشقا (ئازابتىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچىلەرنى تاپالمايسەن، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى دۈم ياتقۇزۇپ (سۆرەلگەن) كور، گاچا، گاس ھالدا يىغمىز.﴾^②

114 – سوئال:

مەھشەرگاھنىڭ ھەدىسەردىكى تەسۋىرلىرى قانداق؟

پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئىنسانلار ئۈچ پىرقىغە بۆلۈنگەن ھالدا يىغىلىدۇ. ئىنتىلىش ۋە تەشۋىش ئىچىدە يىغىلىدىغانلار، ئىككىسى بىر تۆگىدە، ئۈچى بىر تۆگىدە، تۆتى بىر تۆگىدە ۋە ئونى بىر تۆگىدە يىغىلىدىغانلار... قالغانلىرىنى ئوت ھەيدەپ ماڭىدۇ. ئۇلار قەيەردە چۈشكۈن قىلسا، ئوتمۇ ئۇلار بىلەن بىللە چۈشكۈن قىلىپ، كېچە – كۈندۈز ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئايرىلمايدۇ.﴾^③

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «بىر ئادەم: ئى ئالەم

① سۈرە تاھا، 108 – ئايەت.

② سۈرە بەنى ئىسرائىل، 97 – ئايەت.

③ بۇخارى، مۇسلىم ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

نىڭ پەيغەمبىرى! كاپىرلار قانداق قىلىپ دۈم ياتقۇزۇلغان ھالدا يىغلىدۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: دۇنيادا ئۇنى ئىككى پۇت ئۈستىدە ماڭغۇزغان الله، قىيامەت كۈنى دۈم ياتقۇزۇپ ماڭغۇزۇشقا قادىر ئەمەسمۇ؟ - دەپ جاۋاب بەردى. ^①»

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «سىلەر يالاڭ ئاياق، قىپپالغىچ ۋە خەتنىسىز ھالەتتە يىغلىسىلەر. ﴿مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالىتىدە ئەسلىگە قايتۇرىمىز.﴾ ^② ۋە شۇبھىسىزكى، قىيامەت كۈنى مەخلۇقاتلارنىڭ ئىچىدە كىيىم كىيىدۈرۈلىدىغان تۇنجى كىشى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر. ^③»

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ئەرلەر ۋە ئاياللار (قىپپالغىچ ھالەتتە) بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ بىرلىكتە يىغلامدۇ؟» «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «(قىيامەت كۈنى) ئەھۋال بۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرگە پىسەنت قىلىپمۇ قويىمغۇدەك دەرىجىدە دەھشەتلىك بولىدۇ» ^④ دەپ جاۋاب بەردى.

115 - سوئال:

قۇرئانى كەرىم ئايەتلىرىگە ئاساسلانغاندا، قىيامەت كۈنىدىكى ھېساب مەيدانىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى قانداق؟

^① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
^② سۇرە ئەنئىيا، 104 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
^③ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.
^④ بۇخارى، مۇسلىم ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿زالمىلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن اللہ نى بىخەۋەر دەپ ئويلىمىغىن، اللہ ئۇلارنى جازالاشنى (شۇ كۈننىڭ دەھشىتىدىن) كۆزلەر چەكچىيىپ قالىدىغان كۈنگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) كېچىكتۈرىدۇ. (بۇ كۈندە) ئۇلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئالغا قاراپ چاپىدۇ، كۆزلىرى ئېچىلىپ قالىدۇ، (تېخىرقىغانلىقتىن) دىللىرى (ئەقىل – ئىدراكتىن) خالى بولۇپ قالىدۇ.﴾^① ﴿جىبرىئىل ۋە پەرىشتىلەر سەپ بولۇپ تۇرۇپ كېتىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە)، ئۇلار (نىڭ ئارىسىدا) مېھرىبان اللہ نىڭ ئىزىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆزنى قىلغانلاردىن باشقا ھېچ ئەھدەنىڭ سۆز قىلىشىغا بولمايدۇ.﴾^②

يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ﴿ئۇلارنى قىيامەت كۈنىدىن ئاگاھلاندىرغىن، ئۇ چاغدا دىللار (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) بوغۇزلارغا قاپىلىشىۋالىدۇ، ئۇلار قايغۇ – ھەسرەتكە تولىدۇ، زالمىلارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ.﴾^③ ۋە ئۇندىن كېيىنكى ئايەتلەر.

ئۇلۇغ اللہ يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى جىبرىئىل) اللہ قا شۇنداق بىر كۈندە ئۆرلەيدۇكى، ئۇنىڭ ئۈزۈنلۈكى 50 مىڭ يىل كېلىدۇ.﴾^④ ﴿ئى ئىنسانلار ۋە جىنلار

① سۈرە ئىبراھىم، 42 – ۋە 43 – ئايەتلەر.

② سۈرە نەبە، 38 – ئايەت.

③ سۈرە مۇئىسۇن، 18 – ئايەت.

④ سۈرە مائارىج، 4 – ئايەت.

جامائەسى! سىلەردىن (يەنى سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يۈزلىنىمىز. ﴿^①

ۋە بۇلاردىن باشقا نۇرغۇنلىغان ئايەتلەر بار.

116 – سوئال:

ھېساب مەيدانى ھەدىسلەردە قانداق تەسۋىرلەنگەن؟

بۇ ھەقتە كەلگەن ھەدىسلەر بەكمۇ كۆپ بولۇپ، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىسى شۇلاردىن بىرى ھېسابلىنىدۇ: پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇ كۈندە ئىنسانلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھۇزۇرىدا تىك تۇرىدۇ﴾ دېگەن ئايىتى ھەققىدە مۇنداق دېدى: «ئۇلاردىن بىرى تەرىگە قۇلىقنىڭ ئوتتۇرىسىغىچە چۆكۈپ تۇرغان ھالەتتە تىك تۇرىدۇ. ﴿^②

ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «قىيامەت كۈنى ئىنسانلار شۇ قەدەر تەرلەپ كېتىدۇكى، ئۇلارنىڭ تەرلىرى يەردىن 70 گەز چوڭقۇرلۇققىچە سىڭىپ كىرىدۇ. ئاندىن ئاستا – ئاستا ئۆرلەپ چىقىپ، تاكى قۇلاقلىرىغىچە يېتىپ كېلىدۇ. ﴿^③ بۇندىن باشقا نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەر بار.

117 – سوئال:

① سۈرە رەھمان، 31 – ئايەت.

② بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، ئىبنى ماجەلەر رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

توغرىلىنىش ۋە ھېسابقا تارتىلىشنىڭ قۇرئان كەرىمىدىكى سۈپەتلىرى قايسىلار؟

ئۇلۇغ ئالەم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ كۈندە سىلەر (ئالەم قاتار) (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توغرىلىنىشىڭلار، سىلەر ھېچقانداق بىر سىرنى يوشۇرۇپ قالالمايسىلەر.﴾^① ﴿ئۇلار (يەنى جىمى خالايدىغان) سەپ – سەپ بولۇشۇپ پەرۋەردىگارىغا توغرىلىنىدۇ، (كاپىرلارغا) «سىلەر بىزنىڭ ئالدىمىزغا سىلەرنى قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالەتتە (مالسىز، بالسىز، يالغۇچ) كەلدىڭلار.﴾^② ﴿ئۇ كۈندە ھەر ئۈممەتنىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلاردىن بىر توپ ئادەمنى (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) يىغىمىز، (ئالدى – كەينى) يىغىلغۇچە ئۇلار توختىتىپ تۇرۇلىدۇ. ئۇلار (ئالەمنىڭ دەرىجىسىگە) كەلگەن چاغلىرىدا، ئالەم ئۇلارغا: «سىلەر تولۇق بىلمەي تۇرۇپ مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئىنكار قىلدىڭلارمۇ؟ سىلەر (ئەمىر قىلىنغان نەرسىلەر) زادى نېمىلەرنى قىلدىڭلار؟» دەيدۇ. ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلىقىنى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئازاب ھەقلىق بولىدۇ. ئۇلار (ئۆزلىرى بولمىغانلىقى ئۈچۈن) سۆز قىلالمايدۇ.﴾^③ ﴿بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ – توپ بولۇپ تارتىلىپ كېتىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ.﴾^④ ﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ

① سۈرە ھاققە 18 – ئايەت.

② سۈرە كەھفى 48 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نەمل، 83 – تىن 85 – ئايەتكىچە.

④ سۈرە زەلزەلە، 6 – دىن 8 – ئايەتكىچە.

نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى خالايق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايىمىز. ﴿^① ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن) سوئال – سوراق قىلىنىدۇ.﴾^②

ۋە باشقا ئايەتلەر.

118 – سوئال:

بۇلار ھەدىسلەردە قانداق تەسۋىرلەنگەن؟

بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەرمۇ بەك كۆپ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئىنچىكە ھېسابقا تارتىلسا، ئۇ ئازابقا دۇچار بولىدۇ.» ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: «اللھ: ﴿(نامە – ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەمدىن) ئوڭاي ھېساب ئېلىنىدۇ﴾ دېمىگەنمىدى؟» دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەلھم: «ئۇ، ئەمەللەرنىڭ توغرىلىنىشىدۇر» دەپ جاۋاب بەردى.^③

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «قىيامەت كۈنى كاپىر بەندە كەلتۈرۈلۈپ، ئۇنىڭغا: ئەگەر يەر – زېمىنغا لىق تولغىدەك ئالتۇنۇڭ بولسا، ئۇنى بۇ ئازابتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن فىدىيە ئورنىدا بېرىمتىڭ؟» دەپ سورىلىدۇ. ئۇ: ھەئە، بېرىتتىم، – دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئۇنىڭغا يەنە مۇنداق دېيىلىدۇ: ھالبۇكى، سەندىن بۇنىڭدىنمۇ ئاددىي

① سۈرە ھىجر، 92 – ۋە 93 – ئايەتلەر.

② سۈرە سافات، 24 – ئايەت.

③ بۇخارى، مۇسلىم تىرمىزى، ئەبۇداۋۇد قانالىقلار رىۋايەت قىلغان.

نەرسە تەلەپ قىلىنغانىدى. « يەنە بىر رىۋايەتتە: مەن سەندىن بۇنىڭدىنمۇ ئاددىي بىر نەرسىنى (يەنى ماڭا ھېچبىر نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىكىڭنى)، سەن تېخى ئادەمنىڭ ئومۇرتقىسىدىكى چېغىڭدىلا تەلەپ قىلغانىدىم، ئەمما سەن ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا بىر ئىشنى قوبۇل قىلمىدىڭ، - دېيىلگەن. »^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: « سىلەردىن ھەركىم پەرۋەردىگارى بىلەن بىۋاسىتە سۆزلىشىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق تەرجىمان بولمايدۇ. ئۇ كۈندە بەندە ئوڭ تەرىپىگە قارايدۇ، ئۆزىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىدىن باشقىنى كۆرمەيدۇ. ئاندىن سول تەرىپىگە قارايدۇ، يەنە ئۆزىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىدىن باشقىنى كۆرمەيدۇ. ئاندىن ئالدىغا قارايدۇ، ئۇدۇل تەرىپىدىكى دوزاخ ئوتىدىن باشقىنى كۆرمەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۆزەڭلارنى دوزاخ ئوتىدىن بىر تال خورما ياكى بىر ئېغىز ياخشى سۆز بىلەن بولسىمۇ قۇتۇلدۇرۇڭلار! »^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: « سىلەردىن بىرىڭلار (مۇئمىنلەرنى كۆزدە تۇتقان ھالدا) پەرۋەردىگارىغا بەكمۇ يېقىنلىشىدۇكى، پەرۋەردىگارى ئۇنى رەھىمىتى بىلەن ئوراپ تۇرۇپ: سەن مۇنداق - مۇنداق ئىشلارنى قىلدىڭمۇ؟ - دەپ سورايدۇ. بەندە: ھەئە، - دەيدۇ. اللە: يەنە مۇنداق - مۇنداق ئىشلارنى قىلدىڭمۇ؟ - دەپ سورايدۇ ۋە بۇ ئارقىلىق قىلغان ئىشلىرىنى ئۆزىگە ئىقرار قىلدۇرىدۇ. ئاندىن مۇنداق دەيدۇ: سەن دۇنيادىكى ۋاقتىڭدا

① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى، ترمىزى ۋە ئىبنى ماجەلەر رىۋايەت قىلغان.

مەن سېنىڭ گۇناھلىرىڭنى يوشۇردۇم، مانا بۈگۈن سېنىڭ ئۇ گۇناھلىرىڭنى كەچۈرۈۋېتىمەن. ﴿^①

بۇندىن باشقا، بۇ ھەقتە ناھايىتى كۆپ ھەدىس بار.

119 – سوئال:

نامە – ئەمال دەپتىرىنىڭ تارقىتىپ بېرىلىشىنىڭ قۇرئان كەرىمدىكى سۈپەتلىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەرىر ئىنساننىڭ ئەمەلىنى ئۇنىڭ بويىغا ئېسىپ قويىمىز (يەنى ئىنساننىڭ قىلغان ھەرقانداق ئەمەلى خۇددى بويۇنچاق بويۇندىن ئايرىلمىغىنىدەك ئۇنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايدۇ، شۇنىڭغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ)، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ نامە – ئەمالىنى كۆرسىتىمىز، ئۇ ئۇنى ئوچۇق كۆرىدۇ.﴾^② ﴿نامە – ئەماللار ئېچىلغان چاغدا﴾^③. ﴿كىشىلەرنىڭ نامە – ئەمالى ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ. گۇناھكارلارنىڭ ئۇنىڭدىكى خاتىرىلەردىن قورققانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلار: «ۋاي بىزگە! بۇ نامە – ئەمالغا چوڭ – كىچىك گۇناھنىڭ ھەممىسى خاتىرىلىنىپتىغۇ؟» دەيدۇ، ئۇلار قىلغان – ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نامە – ئەمالغا خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىدۇ، پەرۋەردىگارىڭ ھېچ ئادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ.﴾^④ ﴿نامە – ئەمالى ئوڭ قولغا بېرىلگەن ئادەم (خۇشاللىقىدىن): «بۇ

① بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجەلەر رىۋايەت قىلغان.

② سۈرە بەنى ئىسرائىل، 13 – ئايەت.

③ سۈرە تەكۋىر، 10 – ئايەت.

④ سۈرە كەھفى، 49 – ئايەت.

مېنىڭ نامە — ئەمالىمنى ئېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار...» دەيدۇ...
 ﴿ئۇنى پەقەت ئازغان ئادەملەرلا (يەنى كاپىرلارلا) يەيدۇ.﴾^①

ئىنشىقاق سۈرىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: ﴿نامە — ئەمالى
 ئوڭ تەرەپتىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ.
 (ئۇ جەننەتتىكى) ئائىلىسىگە خۇشال — خۇرام قايتىدۇ. نامە
 — ئەمالى ئارقا تەرەپتىن بېرىلگەن ئادەم: «ۋاي» دەپ
 توۋلايدۇ (يەنى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىدۇ).﴾^②

مانا بۇلار، نامە — ئەمالى ئوڭ تەرەپتىن
 بېرىلدىغانلارنىڭ نامە — ئەمال دەپتىرىنىڭ ئالدى تەرەپتىن
 بېرىلدىغانلىقىنىڭ؛ سول تەرەپتىن بېرىلدىغانلارغا
 بولسا، ئارقا تەرەپتىن بېرىلدىغانلىقىنىڭ دەلىلىدۇر. بىز الله
 تائالا دىن نامە — ئەمالىمنىڭ ئارقا تەرەپتىن بېرىلىپ
 قېلىشىدىن پاناھلىق تىلەيمىز!

120 — سوئال:

بۇنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ:
 «مۇئمىن پەرۋەردىگارىغا يېقىنلىشىدۇ، نىھايەت
 پەرۋەردىگارىنىڭ رەھىمىتى ئۇنى ئورايدۇ. ئاندىن پەرۋەردىگارى
 ئۇنىڭغا گۇناھلىرىنى ئىقرار قىلدۇرىدۇ. «شۇ گۇناھىڭنى
 بىلمەسەن؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ: «بىلىمەن، پەرۋەردىگارىم
 بىلىمەن» دەپ ئىككى قېتىم تەكرارلايدۇ. ئۇلۇغ الله مۇنداق
 دەيدۇ: «سەن دۇنيادىكى چاغدا بۇ گۇناھلىرىڭنى يوشۇردۇم.
 مانا بۇگۈن ھەممىنى كەچۈرۈۋېتىمەن» دەيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ

① سۈرە ھاققە 19 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى ۋە 37 — ئايەت.

② سۈرە ئىنشىقاق، 7 — دىن 11 — ئايەتكىچە.

ياخشىلىق ئەمەللىرىنىڭ دەپتىرى قاتلىنىدۇ. كاپىرلارغا كەلسەك، ئۇلارغا گۇۋاھچىلارنىڭ ئالدىدا (ھەممەيلىن ئاڭلانغۇدەك) يۇقىرى ئاۋازدا مۇنداق دېيىلىدۇ: ﴿بۇلار پەرۋەردىگارى ھەققىدە يالغان سۆزلىگەنلەردۇر.﴾^①

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: «مەن: ئى اللہ نىڭ پەيغەمبىرى! قىيامەت كۈنى بىر كىشى ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان كىشىنى خاتىرىلەمدۇ؟ - دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى: ئى ئائىشە! مۇنداق ئۈچ خىل ئەھۋالدا خاتىرىلىمەيدۇ. بىرىنچى، تارازنىڭ ئېغىرى ياكى يېنىك كېلىدىغانلىقىنى بىلگىچە؛ ئىككىنچى، نامە - ئەمال دەپتىرى ئوڭ ياكى سول تەرىپىدىن بېرىلىدىغانلىقى بىلىنگىچە؛ ئۈچىنچىسى، دوزاخىدىن بىر پارچە ئوت چىققان ۋاقىتتا...»^②

بۇلاردىن باشقا يەنە كۆپلىگەن ھەدىسلەر بار.

121 - سوئال:

مىيزان (تارازا) نىڭ قۇرئاندىكى دەلىللىرى قايسىلار؟
ئەمەللەرنىڭ تارتىلىشىنىڭ دەلىللىرىچۇ؟

ئۇلۇغ اللہ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ ياخشىلىقى كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى بولسىمۇ، ئۇنى ھازىر قىلىمىز، (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن)

① سۈرە ھۇد، 18 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. بۇ ھەدىسنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
② بۇ ئۇزۇن ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە ئىمام ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكىمىز. ﴿١﴾ بۇ كۈندە بەندىلەرنىڭ (ياخشى – يامان ئەمەللەرنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر. ﴿٢﴾ تارازىسى يېنىك كەلگەنلەر (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەنلەر) زىيان تارتقۇچىلاردۇر، دوزاخىدە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر. ﴿٣﴾

ئۇلۇغ ئالەم كاپىرلار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغان، نەتىجىدە قىلغان ئەمەللىرى بىكار بولۇپ كەتكەن كىشىلەردۇر، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى (يەنى مۇنداق كىشىلەرنى) قىلچە ئېتىبارغا ئالمايمىز.﴾ ﴿٤﴾ ۋە باشقا ئايەتلەر.

122 – سوئال:

بۇنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى ۋە ئۇنى بىلدۈرىدىغان ئالامەتلىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتە كەلگەن ھەدىسلەرمۇ بەك كۆپ. بۇلاردىن بىرى، ئۈستىگە كەلمە شاھادەت يېزىلغان «ۋاراقچە» دۇر. بۇ ۋاراقچىغا يېزىلغان كەلمە شاھادەتنىڭ ۋەزنى، ھەر بىرى كۆز يېتىدىغان نۇقتىغىچە سوزۇلۇپ ياتقان، گۇناھلار بىلەن لىق تولغان 99 دەپتەردىنمۇ ئېغىر كېلىدۇ. ﴿٥﴾

① سۇرە ئەنبىيا، 47 – ئايەت.

② سۇرە ئەئراف، 8 – ئايەت.

③ سۇرە مۇئىنۇن، 103 – ئايەت.

④ سۇرە كەھفى، 105 – ئايەت.

⑤ تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

يەنە بىر ھەدىس پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى
ۋەسەللەمنىڭ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ
ھەققىدە ئېيتقان مۇنۇ سۆزلىرىدۇر: «سىلەر ئۇنىڭ
پاچاقلىرىنىڭ بەكمۇ ئىنچىكە ئىكەنلىكىگە ھەيران
بولۇۋاتامسىلەر؟ جېنىم ئىلكىدە بولغان زاتنىڭ نامى بىلەن
قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ پاچاقلار مىزاندا ئۇھۇد تېغىدىنمۇ
ئېغىر كېلىدۇ.»^①

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە: «قىيامەت كۈنى بەستلىك،
سېمىز بىر ئادەم كەلتۈرۈلىدۇ. ئەمما ئاللاھ نىڭ ئالدىدا (ئۇنىڭ)
پاشىنىڭ قانتىچىلىكىمۇ ئېغىرلىقى بولمايدۇ.» دېگەندىن
كېيىن: «ئاللاھ نىڭ: ﴿قىيامەت كۈنى ئۇلارنى (يەنى مۇنداق
كىشىلەرنى) قىلچە ئېتىبارغا ئالمايمىز﴾ دېگەن ئايىتىنى
ئوقۇڭلار!» دېگەن.^②

بۇندىن باشقا نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەر بار.

123 – سوئال:

پىلسىرات (كۆۋرۈكى) نىڭ قۇرئاندىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

ئۇلۇغ ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەرنىڭ
ئىچىڭلاردىن دوزاخقا بارمايدىغان (يەنى دوزاخ ئۈستىگە
قۇرۇلغان كۆۋرۈكتىن ئۆتمەيدىغان) بىرەر كىشىمۇ قالمايدۇ،
بۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزگەرمەس ھۆكۈمدۈر.﴾^③ «ئۇ كۈندە،

^① ھەكىم رىۋايەت قىلغان.

^② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

^③ سۈرە مەرىم، 71 – ئايەت.

مۇئىمىن ئەرلەرنى، مۇئىمىن ئاياللارنى كۆرسەنكى، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئۇلارنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ماڭىدۇ. ﴿١﴾

124 – سوئال:

بۇنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى ۋە ئۇنىڭ سۈپەتلىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسلەرمۇ بەك كۆپ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم ”شاپائەت ھەدىسى“ دە: «ئاندىن كۆۋرۈك كەلتۈرۈلۈپ، دوزاخنىڭ ئۈستىگە قويۇلىدۇ» دېدى. بىز: «ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! كۆۋرۈك دېگەن نېمە؟» دەپ سورىدۇق. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېدى: «ئۇ، ئۈستىدە مەھكەم تۇرغىلى بولمايدىغان، تېپىلغاق يەر بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىدە تۆمۈر مىخلار، ئىلمەكلەر ۋە نۇرغۇن تىكەنلەر بولىدۇ. بۇلارنىڭ ئېگىلىگەن تىكەنلىرى بار بولۇپ، بۇ تىكەنلەر نەجدىدە ئۆسىدۇ ۋە سەئدان دەپ ئاتىلىدۇ. مۇئىمىنلەر بۇ كۆۋرۈكتىن چاقماقتەك، شامالدەك، تۇلپاردەك ۋە تۆگىدەك (تېز) ئۆتۈپ كېتىدۇ. بەزىلىرى ساق – سالامەت ئۆتۈۋالىدۇ، بەزىلىرى ئۇ يەر – بۇ يېرى يارىلانغان ھالدا قۇتۇلىدۇ، بەزىلىرى بولسا، دوزاخقا ئىتتىرىلىدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا قېلىپ قالغانلىرى، سۆرەلگەن پېتى ئۆتىدۇ.» [بۇ سەھىھ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان].

ئەبۇسەئىد ئەل خۇزرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «مېنىڭ ئاڭلىشىمچە، بۇ كۆۋرۈك قىلدىن ئىنچىكە، قىلچىتىن ئىتتىك ھالەتتە بولىدۇ.»

125 – سوئال:

﴿١﴾ سۆرە ھەدىد، 12 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىساسنىڭ قۇرئان كەرىمىدىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

﴿اللَّهُ هَعَقَقَهُتَهَن زَهَرَرِچَه زُلُوم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، اللّهُ ئۇنى ھەسسسىلەپ زىيادە قىلىدۇ، ئۆز دەرگاھىدىن بۈيۈك ئەجر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلىدۇ.﴾^① ﴿بۈگۈن ھەر ئادەمگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ، بۈگۈن زۇلۇم يوقتۇر، اللّهُ ھەققەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر... اللّهُ ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ...﴾^② ﴿ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا چوقۇم زۇلۇم قىلىنمايدۇ.﴾^③

126 – سوئال:

قىساسنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى ۋە ئۇنىڭ سۈپەتلىرى قايسىلار؟

پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئىنسانلار ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان تۇنجى قىساس قان قىساسدۇر.»^④

«كىمكى قېرىندىشىغا ھەقسىزلىق قىلغان بولسا، دىنار ياكى دەرھەم بولمايدىغان يەردە (يەنى ھېساب مەيدانىدا) ئۇ قېرىندىشىغا ئۆز ياخشىلىقلىرىدىن ئېلىنىپ بېرىلىشتىن بۇرۇن قېرىندىشىنىڭ رازىلىقىنى ئېلىشقا تىرىشىسۇن. ئەگەر ئۇنىڭ ياخشىلىقى بولمىسا، قېرىندىشىنىڭ يامانلىقلىرى ئۇنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىدۇ.»^⑤

① سۈرە نىسا، 40 – ئايەت.

② سۈرە مۇئىنۇن، 17 – ئايەت ۋە 20 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە زۇمەر، 69 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

⑤ بۇخارى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

«مۇئمىنلەر دوزاخ ئوتىدىن قۇتۇلغاندىن كېيىن، جەننەت بىلەن دوزاخ ئارىسىدىكى بىر كۆۋرۈكنىڭ ئالدىدا توختىتىپ قويۇلىدۇ. ئاندىن دۇنيا ھاياتىدا ئارىلىرىدا ئۆتكەن ھەقسىزلىقلار تۈپەيلىدىن، بىردىن يەنە بىرىنىڭ قىساسى ئېلىنىدۇ. ئاخىرىدا، ماددىي ۋە مەنئىي جەھەتتىن پاكالانغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ جەننەتكە كىرىشى ئۈچۈن رۇخسەت بېرىلىدۇ.» [بۇ ھەدىسلەر سەھەبۇلخارىدا بايان قىلىنغان]

127 – سوئال:

ھەۋزى كەۋسەرنىڭ قۇرئاندىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

اللھ تائالا پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە خىتابەن مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەقىقەتەن بىز ساڭا كەۋسەرنى ئاتا قىلدىق.﴾^① ۋە باشقا ئايەتلەر.

128 – سوئال:

ھەۋزى كەۋسەرنىڭ ھەدىستىكى دەلىللىرى ۋە سۈپەتلىرى قايسىلار؟

بۇ ھەقتە مۇتەۋاتىر دەرىجىسىگە يەتكەن نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەر بار. بىز بۇلاردىن بىر قانچىنى بايان قىلىپ ئۆتىمىز. پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەندى: «مەن ھەۋزى كەۋسەرگە سىلەردىن بۇرۇن بېرىپ بولغان بولمەن...»^② «مەن سىلەردىن بۇرۇن كېتىمەن. (ۋاپات بولمەن دېمەكچى – ت) ۋە سىلەرگە گۇۋاھچى بولمەن. اللھ نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ھازىرنىڭ ئۆزىدە

① سۈرە كەۋسەر، 1 – ئايەت.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

ھەۋزى كەۋسەرگە (كۆز ئالدىمدا تۇرغاندەك) قارىماقتىمەن...»^①

مېنىڭ كۆلۈمنىڭ ئۈزۈنلۈقى بىر ئايلىق مۇساپىغا تەڭ بولۇپ، سۈيى سۈتتىن ئاق، پۇرقى ئەنبەردىن مېزىلىك، ئۇنىڭ قاچىلىرى ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك كۆپ بولىدۇ. ئۇنىڭ سۈيىدىن بىر قېتىم ئىچكەن بەندە ئەبەدىگە بەد ئۇسسۇزلۇق ھېس قىلمايدۇ.»^② «مەن ئىككى قىرغىقى (ئىچى كاۋاك) مەرۋايىتىن ياسالغان گۈمبەزىلەر بىلەن توشۇپ كەتكەن دەريانى كۆردۈم ۋە: ئى جىبرىئىل! بۇ نېمە؟ - دەپ سورىدىم. جىبرىئىل: بۇ ھەۋزى كەۋسەردۇر، - دېدى.»^③

بۇلاردىن باشقا ناھايىتى كۆپ ھەدىس بايان قىلىنغان.

129 - سوئال:

جەننەت ۋە دوزاخقا ئىمان ئېيتىشنىڭ دەلىلى قايسىلار؟

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر مۇنداق قىلالمىساڭلار (ھەرگىزمۇ ئۇنداق قىلالمايسىلەر)، كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان، ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولغان دوزاختىن ساقلىنىڭلار. (ئى مۇھەممەد!) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن...﴾^④ بۇندىن سىرت سان - ساناقسىز ئايەتلەر بار.

① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

④ سۈرە بەقەرە، 24 - ئايەت ۋە 25 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كېچىلىك نامىزىغا تۇرغاندا مۇنداق دەپ دۇئا قىلغانلىقى زىكىر قىلىنغان: «ھەمدۇ سانالار يالغۇز ساڭىلادۇر. سەن ھەقتۇرسەن، سېنىڭ ۋەدەڭمۇ، سۆزۈڭمۇ ھەقتۇر، ساڭا مۇلاقات بولۇشىمۇ ھەقتۇر، جەننەت، دوزاخ ئازابى، قىيامەت، بارلىق پەيغەمبەرلەر ۋە مۇھەممەد (سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) مۇ ھەقتۇر...» [سەھەۋلبۇخارى ۋە مۇسلىمدا بايان قىلىنغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنۇ سۆزلىرىمۇ بۇنىڭ دەلىلىدۇر: «كىمكى اللە تىن باشقا ئىلاھنىڭ يوقلۇقىغا، ئۇنىڭ شېرىكى يوق، يالغۇز ئىكەنلىكىگە، مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ اللە نىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە، ئىسانىڭمۇ اللە نىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە، ئۇنىڭ مەرىپەتكە ئىلغا قىلىنغان كەلىمىسى ۋە ئۆزىدىن پۈۋلەنگەن روھ ئىكەنلىكىگە، جەننەت ۋە دوزاخنىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرسە، ئۇنىڭ نامە – ئەمالى نېمە بولسا بولسۇن، اللە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «... ئۇنى جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسىدىن خالىغىنىدىن كىرگۈزىدۇ.» [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

130 – سوئال:

جەننەت ۋە دوزاخقا ئىمان ئېيتىشنىڭ مەنىسى نېمە؟

ئۇلارنىڭ بارلىقىغا ۋە يارىتىلىپ بولغانلىقىغا، ئۇلۇغ اللە نىڭ ئۇلارنى باقى قىلىشى بىلەن مەڭگۈ بار بولىدىغانلىقىغا ۋە ئەسلا يوقالمايدىغانلىقىغا مۇتلەق ئىشىنىش ۋە تەستىقلاش

دېگەنلىك بولىدۇ. ئۇ، جەننەتتىكى بارلىق نازۇ – نېئەت بىلەن دوزاخ ئازابىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

131 - سوئال:

جەننەت بىلەن دوزاخنىڭ مەۋجۇدلىقىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ئۇنىڭ دەلىلى — اللە تائالانىڭ بىزگە ئۇلارنىڭ تەييارلانغانلىقى ھەققىدە بەرگەن خەۋەرلىرى بولۇپ، اللە تائالا جەننەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتىگە ۋە تەقۋادارلار ئۈچۈن تەييارلانغان، كەڭلىكى ئاسمان — زېمىنچە كېلىدىغان جەننەتكە ئالدىراڭلار!﴾^①

اللە تائالا دوزاخ ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان دوزاختىن (يەنى دوزاخقا كىرىشكە سەۋەب بولىدىغان يامان ئىشلاردىن) ساقلىنىڭلار!﴾^② ئۇلۇغ اللە بىزگە ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئايالىنى (ئۇلار چەكلەنگەن مېۋىنى يېيىشتىن بۇرۇن) جەننەتتە تۇرغۇزغانلىقىنى بىلدۈرگىنىدەك، كاپىرلارنىڭ ئەتىگەن — ئاخشىمى دوزاخ ئوتىغا توغرىلىنىپ تۇرىدىغانلىقى ھەققىدىمۇ خەۋەر بەردى.

پەيغەمبەر سەللالاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللىم مۇنداق دەيدۇ: «ماڭا جەننەت كۆرسىتىلدى، مەن ئۇ جەننەت ئەھلىنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ پېقىرلار ئىكەنلىكىنى كۆردۈم. ئاندىن ماڭا دوزاخ كۆرسىتىلدى، دوزاخ ئەھلىنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ ئاياللار ئىكەنلىكىنى كۆردۈم.» [بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

① سۈرە ئال ئىمران، 133 - ئايەت.

② سۈرە ئال ئىمران، 131 - ئايەت.

قەبرە ئازابى ھەققىدىكى ھەدىستە: «سەلەردىن بىرىڭلار ئۆلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا چوقۇم بارىدىغان جايى كۆرسىتىلىدۇ...» دېيىلگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «دوزاخ ئوتى ئەزىز ۋە ئۇلۇغ پەرۋەردىگارغا شىكايەت قىلىپ مۇنداق دېدى: پەرۋەردىگارم! مېنىڭ بىر تەرىپىم يەنە بىر تەرىپىمنى يەپ تۈگەتتى. شۇنىڭ بىلەن، اللە ئۇنىڭ ئىككى قېتىم نەپەس ئېلىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلدى. بىر نەپەس قىش مەۋسۈمى ئۈچۈن، يەنە بىرى ياز مەۋسۈمى ئۈچۈن. سەلەر ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە ھېس قىلغان ئىسسىق بىلەن ئەڭ تۆۋەن دەرىجىدە ھېس قىلغان سوغۇق مانا مۇشۇنىڭدندۇر.» [بۇخارى، مۇسلىم، ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «قىزىتما دوزاخ ھارارىتىنىڭ تەپتىدۇر، ئۇنى سۇ بىلەن پەسەيتىڭلار!» [بۇخارى مۇسلىم، تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

«اللە جەننەت بىلەن دوزاخنى ياراتقاندىن كېيىن، جىبرىئىلنى جەننەتكە ئەۋەتتى ۋە: ئۇ يەرنى كۆرۈپ كەلگىن! - دېدى...» [نەسەئى، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

جەننەت ۋە دوزاخ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىسرا كېچىسى ۋە قۇياش تۇتۇلغان كۈندە كۆرسىتىلگەن. [بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان]

بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسلەر سان - ساناقسىزدۇر.

132 – سوئال:

جەننەت بىلەن دوزاخنىڭ باقى ئىكەنلىكى ۋە مەڭگۈ يوقالمايدىغانلىقىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا جەننەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر﴾.^① ﴿جەننەتتە ئۇلارغا چارچاش بولمايدۇ، ئۇلار جەننەتتىن چىقىرىۋېتىلمەيدۇ﴾.^②

اللە تائالا جەننەت ھەققىدە يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ ئۇلارغا قىلىنغان) ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان ئىنئامدۇر﴾.^③ ﴿بۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئاتايمىزدۇركى، ئۇ ھەرگىز تۈگىمەيدۇ﴾.^④ ﴿تەقۋادارلار ھەقىقەتەن بخەتەر جايدا بولىدۇ... ئۇلار ئىلگىرىكى (يەنى دۇنيادىكى) ئۆلۈمدىن باشقا (جەننەتتە) ھېچقانداق ئۆلۈمنى تېتىمايدۇ، اللە ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ﴾.^⑤ ۋە باشقا ئايەتلەر.

اللە تائالا جەننەتنىڭ ئەبەدىلىكىنى ھەم جەننەت ئەھلىنىڭ ھاياتىنىڭ ئەبەدىي بولىدىغانلىقىنى، ھاياتىنىڭ ئۈزۈلمەي داۋاملىشىدىغانلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆيەردىن چىقىرىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە.

دوزاخمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش بولۇپ، ئۇلۇغ اللە بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنى) پەقەت دوزاخنىڭ يولىغا باشلايدۇ،

① سۇرە تەۋبە، 100 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ھىجر، 48 – ئايەت.

③ سۇرە ھۇد، 108 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە ساد، 54 – ئايەت.

⑤ سۇرە دۇخان، 51 – ۋە 56 – ئايەتلەر.

كىرىدۇ، دوزاختا ئۇ ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ. ﴿^① ۋە باشقا ئايەتلەر بۇنىڭ دەلىلىدۇر.

ئۇلۇغ ئاللاھ بۇ ۋە باشقا ئايەتلەردە، دوزاخنىڭ دوزاخ ئەھلى ئۈچۈن يارىتىلغانلىقىنى، ئۇلارنىڭمۇ دوزاخ ئۈچۈن يارىتىلغانلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۇ يەردە مەڭگۈ قالدۇرغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە. يەنى ئاللاھ تائالا: ﴿ئۇلار ئۇ يەردىن چىقىرىلمايدۇ﴾ دېگەن ئايىتى ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئۇ يەردىن مەڭگۈ چىقىمايدىغانلىقىنى بىلدۈرسە، ﴿ئازاب ئۇلارغا يەتتىگىلىتىلمەيدۇ﴾ دېگەن ئايىتى ئارقىلىق دوزاخ ئازابىنىڭ مەڭگۈ توختاپ قالمايدىغانلىقىنى ۋە ﴿ئۇ دوزاختا ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ﴾ دېگەن ئايىتى ئارقىلىق ئۇنىڭ دوزاخ ئەھلىنىڭ ئۇ يەردىن مەڭگۈ يوقالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «دوزاخ ئەھلىگە كەلسەك، ئۇلار ئۇ يەردە ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ.» [مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «جەننەت ئەھلى جەننەتكە، دوزاخ ئەھلى دوزاخقا كىرگەندىن كېيىن، ئۆلۈم (قوچقار شەكلىدە) جەننەت بىلەن دوزاخنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر يەرگە كەلتۈرۈلۈپ بوغۇزلىنىدۇ. ئاندىن بىر جاكارچى چىقىپ مۇنداق دەيدۇ: ئەي جەننەت ئەھلى! ئەمدى ئۆلۈم يوقتۇر. ئەي دوزاخ ئەھلى! ئەمدى ئۆلۈم يوقتۇر. شۇنىڭ بىلەن، جەننەت ئەھلىنىڭ خۇشاللىقىغا خۇشاللىق قېتىلىدۇ. دوزاخ ئەھلىنىڭ غەم – قايغۇسىغا غەم –

① سۈرە تاھا، 74 – ئايەت.

قاينغۇ قوشۇلدى. » [بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان] بۇ ھەدىس يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق: «ھەرىكىم تۇرۇۋاتقان يېرىدە مەڭگۈ قالدۇ. » [مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

باشقا بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «ئاندىن اللە نىڭ پەيغەمبىرى: ﴿ئۇلارنى (يەنى خالايمىنى) ھەسرەت كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا ھەممە ئىش بىر تەرەپ قىلىنغان بولىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەتنى) ئىنكار قىلماقتىدۇر.﴾^① دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى. [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان] بۇ ھەقتە، بۇلاردىن باشقا يەنە ناھايىتى كۆپ ھەدىس بار.

133 – سوئال:

ئاخىرەت كۈنىدە مۇئمىنلەرنىڭ ئۇلۇغ ۋە مۇبارەك پەرۋەردىگارىنى كۆرىدىغانلىقىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ئۇلۇغ اللە بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ كۈندە، (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ. (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ.﴾^② ﴿ياخشى ئىش قىلغانلار جەننەتكە ۋە اللە نىڭ جامالىنى كۆرۈشكە نائىل بولىدۇ.﴾^③

ئۇلۇغ اللە كاپىرلار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇ كۈندە پەرۋەردىگارىنى كۆرۈشتىن مەنئى قىلىنغان.﴾^④

① سۈرە مەرىم، 39 – ئايەت.

② سۈرە قىيامەت، 22 – ۋە 23 – ئايەتلەر.

③ سۈرە يۇنۇس، 26 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە مۇتەققىن، 15 – ئايەت.

دۈشمەنلىرى ئۇنى (الله نى) كۆرەلمىگىنىگە قارىغاندا،
ئۇنىڭ دوستلىرى كۆرۈشتىن مەنى قىلىنمايدۇ.

جەبىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئولتۇراتتۇق. ئۇ ئون تۆت كۈنلۈك ئايغا قاراپ تۇرغان ھالدا مۇنداق دېدى: “سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ ئايى مانا مۇشۇ ئايىنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ناھايىتى ئوچۇق كۆرىسىلەر ۋە ئۇنى كۆرۈش ئۈچۈن ھېچقانداق توسقۇنلۇققا ئۇچرىمايسىلەر. شۇنىڭ ئۈچۈن، كۈن چىقىشتىن بۇرۇن بىر نامازنىڭ ۋە كۈن يېتىشتىن بۇرۇن بىر نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىكىگە كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە تىرىشىڭلار!”» [بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «بۇنى كۆرگىنىڭلاردەك» دېگىنى، شۇ ئايىنى كۆرگىنىڭلاردەك دېگەنلىك بولىدۇ. بۇ يەردىكى ئوخشىتىش كۆرۈلگۈچىنىڭ كۆرۈلگۈچىگە ئوخشىتىلىشى ئەمەس، بەلكى كۆرۈشنىڭ كۆرۈشكە بولغان ئوخشىتىلىشىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. مەسىلەن، ئۇلۇغ الله نىڭ ۋەھىي ئارقىلىق سۆز قىلىدىغانلىقى ھەققىدىكى ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «... پەرىشتىلەر ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىتائەت قىلىپ، قاناتلىرىنى قېقىشىدۇ. ئۇ (ۋەھىي) خۇددى تۈپتۈز كەتكەن قىيا تاشلىقنىڭ ئۈستىدە (سۆرەلگەن) زەنجىر (دىن چىققان ئاۋاز) غا ئوخشايدۇ.» [بۇخارى، ئىبنى ماجە ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

بۇ يەردىكى ئوخشىتىشىمۇ ئاڭلانغۇچىنىڭ ئاڭلانغۇچىغا ئوخشىتىلىشى ئەمەس، بەلكى ئاڭلاشنىڭ ئاڭلاشقا ئوخشىتىلىشىدۇر. چۈنكى الله تائالا ھەرقانداق مەخلۇقاتنىڭ ياكى ئۇلارنىڭ سۈپىتىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاپ قېلىشىدىن

پاكتۇر. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ سۆزلىرىمۇ بۇنداق ئوخشىتىشقا قارىتىلغان شەكىلدە تەبىر بېرىلىشتىن پاكتۇر. چۈنكى بارلىق مەخلۇقات ئىچىدە ئۇلۇغ ئالەمنى ئەڭ ياخشى رەۋىشتە بىلىدىغىنى ئۇ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام) دۇر. سۆھەيب ئەررۇمىدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «... شۇنىڭ بىلەن ئۇلۇغ ئالەم پەردىسىنى قايرىۋېتىدۇ. ئۇلارغا (يەنى جەننەت ئەھلىگە) ئەزىز ۋە ئۇلۇغ پەرۋەردىگارغا قاراشتىنمۇ بەكرەك خۇشاللىنارلىق نەرسە بېرىلمىگەن» دېگەندىن كېيىن: ﴿ياخشى ئىش قىلغانلار جەننەتكە ۋە ئالەمنىڭ جامالىنى كۆرۈشكە نائىل بولىدۇ﴾^① دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى. [مۇسلىم، ترمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان]

بۇ ھەقتە ئوچۇق بايان قىلىنغان سەھىھ ھەدىسلەر بەكمۇ كۆپ. بىز «سۇللەمۇل ۋۇسۇل» ناملىق كىتابنىڭ شەرھىسىدە بۇ ھەقتىكى 45 ھەدىسنى 30 دىن ئارتۇق ساھابىدىن نەقىل قىلدۇق. بۇلارنى رەت قىلغۇچى ئالەمنىڭ كىتابىنى ۋە ئالەمنىڭ رەسۇلى بىلەن ئەۋەتكەنلىرىنى يالغانغا چىقارغۇچى ۋە ئۇلۇغ ئالەمنىڭ: ﴿ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇ كۈندە پەرۋەردىگارنى كۆرۈشتىن مەنئى قىلىنغان﴾ دەپ تەسۋىرلىگەن كىشىلەردىن بولۇپ قالىدۇ. ئۇلۇغ ئالەمنى مەغپىرەت ۋە خاتىرجەملىك ئاتا قىلىشىنى، ئاخىرەت كۈنىدە جامالىغا قاراشنىڭ لەززىتىگە مۇيەسسەر قىلىشىنى تەلەيمىز – ئامىن!

134 – سوئال:

① سۇرە يۇنۇس، 26 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

شاپائەتكە ئىمان ئېيتىشنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟ شاپائەت كىمدىن كىمگە، قاچان قىلىدۇ؟

اللە تائالا قۇرئان كەرىمنىڭ كۆپلىگەن يېرىدە ئېغىر شەرتلەرگە باغلىغان ھالدا شاپائەتنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىنى، شاپائەتنىڭ ئۆزىنىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىنى، بۇنىڭدا ئۆزىدىن باشقا ھېچكىمنىڭ ھەققى يوقلۇقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿شاپائەتنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ ئىلكىدەدۇر (ھېچ ئادەم اللە نىڭ ئىزىسىز شاپائەت قىلالمايدۇ)﴾^①

شاپائەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىغا كەلسەك، ئۇلۇغ اللە بىزگە شاپائەتنىڭ پەقەت ئۆزىنىڭ ئىزى بىلەن بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللە نىڭ رۇخسىتىسىز كىمۇ اللە نىڭ ئالدىدا شاپائەت قىلالسۇن؟﴾^② ﴿قىيامەت كۈنى﴾ ھەرقانداق شاپائەت قىلغۇچى ئالدى بىلەن اللە نىڭ ئىزىنى ئالىدۇ.﴾^③ ﴿ئاسمانلاردا نۇرغۇن پەرىشتىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، پەقەت اللە ئۆزى خالىغان ۋە رازى بولغان ئادەمگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلسىلا (ئاندىن) ئۇلارنىڭ شاپائىتى ئەسقاتىدۇ.﴾^④ ﴿اللە ئىزىنى بەرگەن ئادەمدىن باشقىغا اللە نىڭ دەرگاھىدا شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ.﴾^⑤

① سۇرە زۇمەر، 44 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە بەقەرە، 255 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە يۇنۇس، 3 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە نەجم، 26 – ئايەت.

⑤ سۇرە سەبئە، 23 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كىملىرىنىڭ شاپائەت قىلىدىغانلىقىغا كەلسەك، ئۇلۇغ ئالەم بىزگە ئۆزىنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن، تاللانغان ئەۋلىيالىرى (يېقىن دوستلىرى) نىڭ شاپائەت قىلىشىغا رۇخسەت بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. ئالەم تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿مەرھەمەتلىك ئالەم نىڭ ئەھدىگە ئېرىشكەنلەردىن باشقىلار شاپائەت قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ.﴾^①

كىملىرىنىڭ شاپائەتكە ئېرىشىدىغانلىقىغا كەلسەك، ئۇلۇغ ئالەم ئۆزى خالىغان ۋە رازى بولغان ئادەمگە شاپائەت قىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دېدى: ﴿ئۇلار ئالەم رازى بولغانلارغىلا شاپائەت قىلىدۇ، ئالەم نىڭ ھەيۋىسىدىن قورقۇپ تىترەپ تۇرىدۇ.﴾^② بۇ كۈندە مەرھەمەتلىك ئالەم ئىزنى بەرگەن ۋە سۆزىدىن ئالەم رازى بولغان ئادەمنىڭ شاپائىتىدىن باشقا ھېچقانداق شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ.﴾^③

ئالەم پەقەت ئالەمنى بىر دەپ بىلگەن ۋە ئىخلاس قىلغانلاردىنلا رازى بولىدۇ. ئۇلاردىن باشقىلىرى ھەققىدە ئالەم تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿زالملارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ.﴾^④

ئۇلۇغ ئالەم ئۇلارنىڭ: ﴿شۇنىڭ ئۈچۈن بىزگە شاپائەت قىلغۇچىلار يوق. ئەگەر بىزگە (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا ئىدى، بىز مۇئمىنلەردىن بولاتتۇق﴾^⑤ دەيدىغانلىقىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن، ئۇلار ھەققىدە يەنە مۇنداق دەيدۇ:

① سۈرە مەريەم، 87 – ئايەت.

② سۈرە ئەنبىيا، 28 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە تاھا، 109 – ئايەت.

④ سۈرە مۇئمىنۇن، 18 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە شۇئەرا، 100 – ۋە 101 – ئايەتلەر.

﴿شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ شاپائىتى ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ (يەنى ئۇلارنى ئاللاھ نىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ، ئۇلارغا پۈتۈن ئەھلى زېمىن شاپائەت قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدۇ)﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم ئۆزىگە شاپائەت بېرىلگەنلىكىنى ئېيتقاندى. يەنە ئۇنىڭ بىزگە خەۋەر بېرىشىچە، ئۇ بېرىپ ئەرشنىڭ ئاستىدا سەجدىگە باش قويىدۇ، پەرۋەردىگارىغا (ئۆزىگە ئۆگىتىلىدىغان مەدەھىيەلىك سۆزلەر بىلەن) ھەمدۇ سانا ئېيتىدۇ. ئۇنىڭغا: «بېشىڭنى كۆتۈرۈپ سۆز قىلغىن، سۆزۈڭ ئاڭلىنىدۇ. تىلىكىڭ ئورۇنلىنىدۇ. شاپائەت قىلساڭ، شاپائەتنىڭ قوبۇل قىلىنىدۇ»^② دېيىلمىگىچە، شاپائەت قىلىشقا باشلىمايدۇ. ئاندىن بىزگە تەۋھىد ئەھلىدىن بولغان گۇناھكارلارنىڭ ھەممىسىگە بىراقلا شاپائەت قىلالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ: «ماڭا بىر چەك قويۇلىدۇ، مەن شۇ چەكنىڭ ئىچىدىكىلەرنىلا جەننەتكە كىرگۈزەلەيمەن» دېدى. ئاندىن ئۇ يەنە ئەرشنىڭ ئاستىغا بېرىپ سەجدە قىلىدۇ. ئۇنىڭغا يەنە بىر چەك سىزىلىپ بېرىلىدۇ.....

ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم: «كىشىلەر ئارىسىدا سېنىڭ شاپائەتنىڭ بىلەن ئەڭ بەختىيار بولىدىغانلار كىملىرى؟» دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم ئۇنىڭغا: «چىن دىلىدىن: لا ئىلاھە ئىللاھ! - دېگۈچىلەر» دەپ جاۋاب بەردى. [بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

① سۈرە مۇدەسسەر، 48 - ئايەت.

② بۇ ئۇزۇن ھەدىس بۇخارى ۋە مۇسلىمدا رىۋايەت قىلىنغان.

135 – سوئال:

شاپائەت قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ، ئەڭ كاتتىلىرى قايسىلار؟

1. ئەڭ كاتتىلىرى قىيامەت كۈنى ھېساب مەيدانىدىكى «شەفائەتى ئۇزما» (بۈيۈك شاپائەت) بولۇپ، بۇ ئۇلۇغ ئالەمنىڭ بەندىلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن كېلىشىنى تىلەش بىلەن بولىدۇ. بۇ شاپائەت پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خاستۇر. ئەنە شۇ، ئالە تائالا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ۋەدە قىلغان «ماقامى مۇھەممەد» تۈر. دەرۋەقە، ئالە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد!﴾ پەرۋەردىگارنىڭ سىنى مەدھىيلىنىدىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەتتۇر. ①

قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا مۇنداق بولىدۇ: ئىنسانلار ھېساب مەيدانىدا كۈتۈۋېرىپ ئىچى سىقىلىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ كۈتۈش ۋاقتى تېخىمۇ ئۇزىراپ كېتىدۇ. ھەممىسى پەرىشان بولۇپ، تەرلىرى ئېغەكلىرىگىچە كېلىدۇ. ئەنە شۇ ۋاقىتتا، ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن كېلىشىگە شاپائەت قىلىدىغان بىرىنى ئىزدەيدۇ. ئىنسانلار ئاۋۋال ئادەم ئەلەيھىسسالامغا، ئاندىن نۇھقا، ئاندىن ئىبراھىمغا، ئاندىن مۇساغا، ئاندىن مەريەم ئوغلى ئىساغا يالۋۇرىدۇ. ئەمما ھەممىسى: مەن ئۆزۈمنى قۇتۇلدۇرۇشنىڭ خىيالىدا يۈرمىەن، - دەيدۇ. ئاخىرىدا، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىغا كېلىشىدۇ. ئۇ: «بۇ مېنىڭ ئىشىمدۇر» دەيدۇ. بۇ ھەدىسنىڭ

① سۈرە بەنى ئىسرائىل، 79 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

تولۇق تېكىستى بۇخارى، مۇسلىم ۋە باشقىلارنىڭ ھەدىس كىتابلىرىدا تەپسىلىي بايان قىلىنغان.

2. ئىككىنچى شاپائەت جەننەت ئىشىكلەرنىڭ ئېچىلىشى ئۈچۈن قىلىندۇ. جەننەت ئىشىكىنىڭ ئېچىلىشىنى تەلەپ قىلىدىغان تۇنجى كىشى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمدۇر. ئۈممەتلەر ئارىسىدا جەننەتكە تۇنجى بولۇپ كىرىدىغانلارمۇ ئۇنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) ئۈممەتلىرى بولىدۇ.^①

ئىمام مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قىيامەت كۈنى جەننەتنىڭ ئىشىكىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭ ئېچىلىشىنى تەلەپ قىلىمەن، ئىشىكىنى ساقلىغۇچى پەرىشتە: سەن كىم؟ - دەيدۇ، مەن: «مەن مۇھەممەد» دەيمەن. ئۇ: سەندىن ئىلگىرى ھېچكىمگە ئاچماسلىققا، پەقەت ساڭىلا ئېچىشقا بۇيرۇلغان ئىدۇق، - دەيدۇ.» يەنە بىر ھەدىستە: «مەن جەننەتتىكى شاپائەت قىلىدىغانلارنىڭ ئەۋۋەلقىسىمەن» دېيىلگەن.

3. ئۈچىنچى تۈرلۈك شاپائەت دوزاخقا تاشلىنىشى ھۆكۈم قىلىنغان بىر قىسىم مۇسۇلمانلارنىڭ دوزاخقا تاشلانماسلىقى ئۈچۈن قىلىنىدىغان شاپائەت.

4. تۆتىنچى تۈرلۈك شاپائەت دوزاخقا تاشلانغان مۇسۇلمانلاردىن بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئۇ يەردىن چىقىرىلىشى ئۈچۈن قىلىنىدىغان شاپائەتتۇر. ئىنسان ئۇ يەردىن پۈتۈن بەدىنى قورۇلغان، كۆمۈردەك يانغان ھالەتتە چىقىدۇ. ئاندىن «ھاياتلىق ئۆستىڭى» گە تاشلىنىدۇ. ئۇ،

^① مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئۆستەڭدىن خۇددى كەلكۈن ئېقىتىپ كەتكەن ئۇرۇق بىر يەردە ئۈنۈپ قالغاندەك ئاجىز ھالەتتە چىقىدۇ.^①

5. بەشىنچى تۈرلۈك شاپائەت جەننەت ئەھلىدىن بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ دەرىجىسىنىڭ تېخىمۇ يۇقىرى بولۇشى ئۈچۈن قىلىندۇ.

يۇقىرىقى ئۈچ تۈرلۈك (يەنى 3، 4، 5 -) شاپائەت پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە خاس ئەمەس. ئەمما ھەممىدىن بۇرۇن شاپائەت قىلىشقا روخسەت قىلىنىدىغىنى پەيغەمبىرىمىزدۇر. ئۇندىن كېيىن باشقا پەيغەمبەرلەر، پەرىشتىلەر ۋە ئەۋلىيالار كېلىدۇ. كىچىك ياشتا ئۆلۈپ كەتكەن بالىلارمۇ شاپائەت قىلىشقا مۇيەسسەر بولىدۇ.

ئۇنىڭدىن كېيىن، ساننى ئاللا تائالادىن باشقىسى بىلمەيدىغان بىر تۈركۈم كىشىلەر شاپائەتچىسىز ھالدا دوزاخ ئوتىدىن چىقىرىلىپ، جەننەتكە كىرگۈزۈلىدۇ.

6. ئالتىنچى تۈرلۈك شاپائەت بولسا، بەزى كاپىرلارنىڭ ئازابىنىڭ يېنىكلىتىلىشى ئۈچۈن بولىدۇ. بۇ، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ تاغىسى ئەبۇتالىبقا قىلىدىغان خۇسۇسىي شاپائەتتۇر. بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەر مۇسلىم ۋە باشقىلارنىڭ ئەسەرلىرىدە بايان قىلىنغان.

كاپىرلار دوزاخقا تاشلانغانسېرى، دوزاخ توختىماي: يەنە بارمۇ؟ - دەپ سورايدۇ. ئاخىرىدا، ئاللا تائالا ئۇ يەرگە پۈتىنى قويۇشى بىلەن، بىر - بىرىگە كىرىشىپ كېتىدۇ ۋە:

^① بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، دارىمى رىۋايەت قىلغان.

ھۆرمىتىڭىزنىڭ ھەقىقىي ئۈچۈن يېتەر، يېتەر! - دەپ كېتىدۇ. مۇئەمىنلەر جەننەتكە كىرىپ بولغاندىن كېيىن، جەننەتتە بىر پارچە يەر ئېشىپ قالدۇ. اللە تائالا بىر تۈركۈم ئىنسان يارىتىپ، ئۇلارنىمۇ جەننەتكە قويدۇ. بۇ ھەقتە سان - ساناقسىز ئايەت بار. بۇلارنى كۆرۈشنى خالىغانلار اللە نىڭ كىتابىغا ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ھەدىسلىرىگە مۇراجىئەت قىلسا بولىدۇ.

136 - سوئال:

بىر بەندە ئەمەلى بىلەن جەننەتكە كىرەلمەيدۇ ياكى دوزاخ ئازابىدىن قۇتۇلالامدۇ؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «قولۇڭلاردىن كېلىشىچە توغرا ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا تىرىشىڭلار! شۇنىمۇ بىلىپ قېلىڭلاركى، سىلەردىن ھېچكىم ئەمەلى بىلەن نجات تاپالمايدۇ.» ساھابىلار: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! سەنمۇ نجات تاپالمامسەن؟ - دەپ سوراشتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مەنمۇ شۇنداق، ئەمما پەرۋەردىگارمىنىڭ مېنى ئۆز رەھىمىتى ۋە لۇتىپى بىلەن ئورۇنلىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا» دەپ جاۋاب بەردى. يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «توغرا ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا تىرىشىڭلار، سىلەرگە خۇش بېشارەت بولسۇن!... شۇبھىسىزكى، ھېچكىم ئەمەلى بىلەن جەننەتكە كىرەلمەيدۇ.» ساھابىلار: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! سەنمۇ شۇنداقمۇ؟ - دەپ سوراشتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مەنمۇ شۇنداق. لېكىن اللە نىڭ مېنى ئۆز رەھىمىتى دائىرىسىگە ئېلىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. شۇنىمۇ بىلىڭلاركى، اللە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئەمەل - ئاز

بولسىمۇ، داۋاملىق بولۇپ تۇرىدىغان ئەمەلدۇر» دېدى.
[بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

137 – سوئال:

بۇ ھەدىس بىلەن اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇلارغا: «قىلغان ئەمەللىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە بېرىلگەن جەننەت مانا مۇشۇ» دەپ نىدا قىلىنىدۇ (يەنى پەرىشتىلەر شۇنداق دەپ نىدا قىلىدۇ)﴾^① دېگەن ئايىتىنى قانداق بىرلەشتۈرۈپ چۈشىنىش كېرەك؟

ئۇلۇغ اللە قا ھەمدى بولسۇنكى، بۇ ئىككىسى ئارىسىدا ھېچقانداق زىتلىق يوق. چۈنكى ئايەتتىكى «يا» سۆزىنىڭ «ب» ھەرپى سەۋەبى ئىپادىلەيدۇ. چۈنكى ياخشى ئەمەللەر جەننەتكە كىرىشنىڭ سەۋەبىدۇر. جەننەتكە كىرىش پەقەت ياخشى ئەمەللەرنى قىلىش بىلەن بولىدۇ. چۈنكى نەتىجە ئۇنى ئوتتۇرىغا چىقارغان سەۋەبىنىڭ مەۋجۇدىيىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. ھەدىستىكى «ئەمەللىرىڭلار بىلەن» دېگەن سۆزدە كەلگەن «ب» ھەرپى «باھا، قىممەت» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. شۇبھىسىزكى، بەندە تاكى قىيامەتكىچە ياشىسا ۋە كۈندۈزلىرى روزا تۇتۇپ، كېچىلىرى ناماز ئوقۇپ، بارلىق گۇناھلاردىن يىراق تۇرسىمۇ، ئۇنىڭ بارلىق ئەمەللىرى ئۇلۇغ اللەنىڭ ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان ئاشكارا – مەخپىي نېمەتلىرىدىن ناھايىتى كىچىك بىر نېمەتنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ بەدەل بولالمايدۇ. ئۇنداق بولغانىكەن، ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە قانداق بەدەل بولالسىۇن؟ ﴿پەرۋەردىگارىم! مەغپىرەت قىلغىن، رەھمەت قىلغىن، سەن رەھىم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىەن» دېگىن.﴾^②

① سۈرە ئەئراڧ، 43 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە مۇئىنۇن، 118 – ئايەت.

ئىگىدارچىلىقىمىز (يەنى ئاللاھ نىڭ بەندىلىرىمىز)، چوقۇم ئاللاھ نىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر، ئەنە شۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر. ﴿^① ۋە بۇلاردىن باشقا نۇرغۇن ئايەتلەر بار.

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام توغرىسىدىكى ھەدىستە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ياخشى – يامان تەقدىرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ» دېگەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆتكەندۇق. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «شۇنى بىلكى، ساڭا كەلگەن مۇسەبەتنىڭ ساڭا خاتا كېلىپ قېلىشى مۇمكىن ئەمەس، شۇنداقلا، ساڭا كەلمەيدىغان مۇسەبەتنىڭ خاتالىق بىلەن ساڭا كېلىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس.»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ساڭا بىر مۇسەبەت يەتسە، ھەرگىز: ئەگەر بۇ ئىشنى قىلغان بولسام، مۇنداق – مۇنداق بولاتتى، – دېمەي: ئاللاھ مۇشۇنداق تەقدىر قىلدى ۋە ئۇ خالىغىنىنى قىلدى، – دېگىن!»^③ يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «ھەممە نەرسە تەقدىرگە باغلىقتۇر. بىر ئىشنى ئورۇنلىيالماسلىق ياكى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئورۇنلاشمۇ شۇنداق...»^④ ۋە باشقا نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەر بار.

139 – سوئال:

① سۈرە بەقەرە، 156 - ۋە 157 - ئايەتلەر.

② ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

④ ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تەقدىرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ قانچە مەرتىۋىسى بار؟

تەقدىرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ تۆت مەرتىۋىسى بار.

1. مەرتىۋە: ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئاسمانلار ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق ھېچبىر نەرسىنى سىرتتا قالدۇرمايدىغان ئىلمىگە، ئۇنىڭ بارلىق مەخلۇقاتىنى ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن بىلىدىغانلىقىغا، رىزىقلىرىنى، ئەجەللىرىنى، سۆز - ھەرىكەتلىرىنى، بارلىق ئەمەللىرىنى، ئاشكارا - مەخپىي ئىشلىرىنى، كىمنىڭ جەننەت ئەھلى، كىمنىڭ دوزاخ ئەھلى ئىكەنلىكىنى بىلىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش.

2. مەرتىۋە: تەقدىرنىڭ يېزىقلىق ئىكەنلىكىگە، ئۇلۇغ ئالەمنىڭ يۈز بېرىدىغان بارلىق ئىشلارنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن، ھەممە نەرسىنى يازغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش. لەۋھۈلمەھپۇز ۋە قەلەمگە ئىمان ئېيتىشمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

3. مەرتىۋە: ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ئىرادىسىگە، كۈچ - قۇۋۋىتىگە ۋە ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قۇدرىتىگە ئىمان ئېيتىش. بۇلار يۈز بەرگەن ۋە يۈز بەرمەكچى بولغان نەرسىلەر ئېتىبارى بىلەن بىر - بىرىدىن ئايرىلمايدۇ. لېكىن يۈز بەرمىگەن ۋە يۈز بەرمەيدىغان نەرسىلەر ئېتىبارى بىلەن بىر - بىرىدىن ئادا - جۇدادۇر. شانۇ - شەۋكەتلىك ئالەم ئىرادە قىلغان ھەرقانداق نەرسە ئالەمنىڭ قۇدرىتى بىلەن چوقۇم بولىدۇ. ئۇلۇغ ئالەم ئىرادە قىلمىغان ھېچبىر نەرسە ئۆزلىكىدىن مەيدانغا كېلەلمەيدۇ. بۇ ھەرگىزمۇ ئالەمنىڭ قۇدرىتىنىڭ يەتمەسلىكىدىن ئەمەس. ئۇلۇغ ئالەم ئۇنداق بولۇشتىن پاكىتۇر، خالىيدۇر. ﴿ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھېچ نەرسە ئالەمنى

ئىلاجىسىز قالدۇرالمىدۇ. ﷻ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر. ﴿١﴾

4. مەرتىۋە: ئۇلۇغ ﷻ نىڭ ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسى ئىكەنلىكىگە، ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ۋە بۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدىكى ھەممە نەرسىنى ﷻ ياراتقانلىقىغا، ئۇنىڭ يارىتىشى سىرتىدا زەرىچىلىك بىر مەخلۇقنىڭ يوقلۇقىغا، بارلىق مەخلۇقاتنىڭ ھەرىكەتلىك ۋە ھەرىكەتسىز ھالىتىنى ئۇنىڭ ياراتقانلىقىغا ئىمان ئېيتىش. ﷻ ھەرقانداق كەمچىلىكتىن خالىيدۇر، ئۇندىن باشقا ياراتقۇچى ۋە پەرۋەردىگار يوقتۇر.

140 – سوئال:

”ئۇلۇغ ﷻ ھەممە نەرسىنى بىلىدۇ“ دېگەن بىرىنچى مەرتىۋىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ﷻ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللّٰهُ تَن بَاشِقَا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر.﴾^② ﴿سەلەرگە بۇنى بىلدۈرۈشۈم﴾ ﷻ نىڭ ھەممىگە قادىر ئىكەنلىكىنى ۋە ﷻ نىڭ ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلىدىغانلىقىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر. ﴿٣﴾ ﷻ غەيبىنى بىلگۈچىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە ﷻ تىن يىراق ئەمەستۇر، ئۇنىڭ (يەنى زەررە) دىن كىچىك نەرسە بولسۇن، چوڭراق نەرسە بولسۇن، لەۋھۈلمەھپۇزدا خاتىرىلەنمىگىنى يوق. ﴿٤﴾

① سۈرە فاتىر، 44 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ھەشىر، 22 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە تالاق، 12 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە سەبئە، 3 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿غەيبىنىڭ خەزىنىلىرى اللہ نىڭ دەرگاھىدىدۇر، ئۇنى پەقەتلا اللہ بىلىدۇ.﴾^① ﴿اللہ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى قەيەرگە ئورنىتىشنى (يەنى كىمنىڭ ئۇنىڭ ئەھلى بولىدىغانلىقىنى) ئوبدان بىلىدۇ.﴾^② ﴿شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ.﴾^③ ﴿اللہ شۈكۈر قىلغۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ ئەمەسمۇ؟﴾^④ ﴿اللہ جاھان ئەھلىنىڭ دىللىرىدىكىنى ھەممىدىن ئوبدان بىلمەمدۇ؟﴾^⑤

﴿ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە: «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە (يەنى ئورۇنباشار) يارىتىمەن» دېدى. پەرىشتىلەر: «يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدىغان، قان تۆكىدىغان (شەخسنى) خەلىپە قىلامسەن؟ ھالبۇكى، بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيەلەيمىز، مۇقەددەس دەپ مەدھىيەلەيمىز» دېدى. اللہ: «مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دېدى.﴾^⑥ ﴿سىلەرگە جىھاد پەرز قىلىندى. ھالبۇكى، سىلەر ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر، سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرماسلىقىڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر: سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرۇشۇڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن زىيانلىقتۇر. (سىلەرگە نېمىنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) اللہ بىلىدۇ،

① سۈرە ئەنئام، 59 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەنئام، 124 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە قەلەم، 7 – ئايەت.

④ سۈرە ئەنئام، 53 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە ئەنكەبۇت، 10 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۈرە بەقەرە، 30 – ئايەت.

سىلەر بىلمەيسىلەر، (شۇنىڭ ئۈچۈن) اللە بۇيرۇغانغا ئالدىراڭلار. ①

سەھىھ ھەدىستە مۇنداق رىۋايەت قىلىنغان: «بىر ئادەم: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! كىمنىڭ جەننەت ئەھلى، كىمنىڭ دوزاخ ئەھلى ئىكەنلىكى ئېنىقمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «شۇنداق» دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ ئادەم: ئۇنداقتا، ئىنسانلار نېمە ئۈچۈن ئەمەل - ئىبادەت قىلىدۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ھەركىم نېمە ئۈچۈن يارىتىلغان بولسا، شۇنىڭ ئۈچۈن (ياكى ئۇنىڭغا نېمە ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلگەن بولسا، ئۇنىڭ ئۈچۈن) ئەمەل قىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشرىكلارنىڭ بالىلىرى ھەققىدە سورالغان سوئالغا مۇنداق دەپ جاۋاب بەرگەن: «اللە ئۇلارنىڭ قانداق ئەمەل قىلىدىغانلىقىنى ئەڭ ياخشى بىلگۈچىدۇر. ②»

سەھىھ مۇسلىمدىكى بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «اللە جەننەتتىكىلەرنى جەننەت ئۈچۈن ياراتتى. ئۇلار تېخى ئاتىلىرىنىڭ پۇشتىدىكى ۋاقتىدىلا ئۇلارنى جەننەت ئۈچۈن ياراتتى. اللە دوزاختىكىلەرنىمۇ دوزاخ ئۈچۈن ياراتتى. ئۇلار تېخى ئاتىلىرىنىڭ پۇشتىدىكى ۋاقتىدىلا ئۇ يەر ئۈچۈن ياراتتى. ③»

سەھىھ مۇسلىمدىكى يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «شۈبھىسىزكى،

① سۈرە بەقەرە، 216 - ئايەت.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

③ مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، نەسائى، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

بىر بەندە ئىنسانلارنىڭ كۆزىدە جەننەت ئەھلىگە خاس ئەمەللەرنى قىلىدۇ، ئەمما ئۇ دوزاخ ئەھلىدىندۇر. يەنە بىر بەندە كىشىلەرنىڭ كۆزىدە دوزاخ ئەھلىگە خاس ئەمەللەرنى قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇ جەننەت ئەھلىدىندۇر. ①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «ئۇلۇغ ئالەم سىلەرنىڭ ھەر بىرىڭلارنىڭ جەننەت ۋە دوزاختىكى ئورنى بەلگىلىنىپ بولغان.» بۇنى ئاڭلىغان ساھابىلار: ئى ئالەم نىڭ پەيغەمبىرى! ئۇنداقتا، بىز نېمە ئۈچۈن ئەمەل – ئىبادەت قىلىمىز؟ بىز شۇنىڭغا يۆلىنىۋېلىپ، ئەمەل – ئىبادەتنى تەرك ئەتسەك بولمامدۇ؟ – دەپ سورىغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ياق، ئىبادەت قىلىڭلار! ھەركىم نېمە ئۈچۈن يارىتىلغان بولسا، ئۇنىڭغا شۇ ئىش ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەندىن كېيىن: ﴿پۇل – مېلىنى ئالەم نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن﴾ سەرپ قىلغان، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلىمە تەۋھىدىنى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭغا بىز ياخشى يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز. بېخىللىق قىلىپ (ئالەم نىڭ ساۋابىدىن) ئۆزىنى بەھاجەت ھېسابلىغان، كەلىمە تەۋھىدىنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز. ② دېگەن ئايەتنى ئوقۇغان. ③ بۇندىن باشقا (بۇنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە كەلگەن) ئايەت ۋە ھەدىسلەر بەكمۇ كۆپتۇر.

141 – سوئال:

① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
② سۈرە لەيلى، 5 – دىن 10 – ئايەتكىچە.
③ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

”تەقدىرنىڭ يېزىلغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش“ دېگەن
ئىككىنچى مەرتىۋىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىز، شۈبھىسىزكى،
ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىمىز، ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان
(ياخشى – يامان) ئەمەللىرىنى ۋە ئىشلىرىنى خاتىرىلەپ
قويىمىز، ھەممە شەيئىنى روشەن دەپتەردە (يەنى
لەۋھۇلمەھپۇزدا) تولىۋېتىپ خاتىرىلەپ قويغانىمىز.﴾^①
﴿بىلمەمسەنكى، اللە ئاسمان، زېمىندىكى شەيئىلەرنى بىلىپ
تۇرىدۇ، بۇ ھەقىقەتەن لەۋھۇلمەھپۇزدا (يېزىلغان)، بۇ (يەنى
بىلىش) ھەقىقەتەن اللە قا ئاساندۇر.﴾^②

اللە تائالا بىزگە مۇسا بىلەن پىرىئەۋن ئارىسىدا بولۇپ
ئۆتكەن مۇنازىرىدىن مۇنۇلارنى بىلدۈرمەكتە: ﴿پىرىئەۋن
ئېيتتى: «ئوتۇپ كەتكەن ئۈممەتلەرنىڭ ھالى قانداق (يەنى
قانداق بولغان)؟» مۇسا ئېيتتى: «ئۇلار توغرىسىدىكى
مەلۇمات پەرۋەردىگار بىمنىڭ دەرگاھىدا لەۋھۇلمەھپۇزدا
(خاتىرىلەنلىكتۇر)، پەرۋەردىگار بىم ھەم خاتالاشمايدۇ ھەم
ئۇنتۇمايدۇ.﴾^③

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿... ھەرقانداق ئايالنىڭ
ھامىلدار بولۇشى ۋە تۇغۇشى اللە نىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا
ئەمەس، ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆمرىنىڭ ئۇزۇن ياكى قىسقا
بولۇشى لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغان، بۇ ھەقىقەتەن اللە قا
ئاسان.﴾^④

① سۈرە ياسىن، 12 – ئايەت.

② سۈرە ھەج 70 – ئايەت.

③ سۈرە تاھا، 51 – ۋە 52 – ئايەتلەر.

④ سۈرە فاتىر، 11 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئۇلۇغ ئالەم جەننەت ئەھلى ياكى دوزاخ ئەھلى ئىكەنلىكىنى يېزىپ تەقدىر قىلمىغان، بەختلىك ياكى بەختسىز ئىكەنلىكى يېزىلمىغان بىرمۇ جانلىق يوقتۇر.» [بۇ ھەدىسنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

سەھىھ مۇسلىمىدىكى يەنە بىر ھەدىستە رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇراقە ئىبنى مالىك ئىبنى جۇئشۇم: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! دىنىمىزنى بىز ھازىر يارىتىلغاندەك چۈشەندۈرۈپ قويغىن. بۈگۈن بىز نېمە ئۈچۈن ئەمەل قىلىۋاتىمىز؟ ئەجىبا، بۇ قەلەمنىڭ سىياھى قۇرۇپ، تەقدىردە پۈتۈۋېتىلگەن بىر مەسىلىمۇ ياكى كېلەچەكتە مەيدانغا كېلىدىغان بىر مەسىلىمۇ؟ - دەپ سورىغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ياق، ئەكسىچە بىز قەلەمنىڭ سىياھى قۇرىغان ۋە تەقدىردە پۈتۈۋېتىلگەن بىر مەسىلە ھەققىدە (ئەمەل قىلىۋاتىمىز)» دەپ جاۋاب بەرگەن. بۇنى ئاڭلىغان سۇراقە: ئۇنداقتا، نېمە ئۈچۈن ئەمەل قىلىمىز؟ - دەپ سورىغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سىلەر ئەمەل قىلىڭلار، ھەركىمگە (باشقا بىر رىۋايەتتە، ئەمەل قىلغان ھەركىمگە) ئۇنىڭ ئەمەلى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەن. بۇ ھەقتىمۇ نۇرغۇن ئايەت ۋە ھەدىسلەر بار.

142 – سوئال:

بۇ مەرتىۋە قانچە تۈرلۈك تەقدىرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

بۇ مەرتىۋە بەش تۈرلۈك تەقدىرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ۋە بۇلارنىڭ ھەممىسى ئالەم نىڭ ئىلمىنى كۆرسىتىدۇ.

1. بىرىنچى تەقدىر: بۇلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدىن 50 مىڭ يىل بۇرۇن، ئۇلۇغ ئالەمىنى ياراتقان ۋاقىتتا يېزىلغان تەقدىر بولۇپ، بۇ ئەبەدىي تەقدىردۇر.

2. ئۆمۈرلۈك تەقدىرى: بۇ ئالەمنىڭ: ﴿مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار ئەمەسمۇ؟﴾^① دەپ ئەھدە ئالغان ۋاقىتتا پۈتۈلگەن تەقدىردۇر.

3. يەنە ئۆمۈرلۈك تەقدىرى دەپ بىلىنگەن ۋە ئابىمەنىي ئانا رەھىمدە تۈرىلىشكە باشلىغان ۋاقىتتىكى تەقدىر.

4. قەدر كېچىسى پۈتۈلىدىغان يىللىق تەقدىر.

5. بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆز لايىقىدا ئەمەلىيەتكە ئايلىنىشىدىن ئىبارەت بولغان كۈنلۈك تەقدىر.

143 – سوئال:

ئەزەلىي تەقدىرنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ئالەم تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿يەر يۈزىدىكى بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئۆزەڭلار ئۇچرىغان مۇسبەتلەر بىز ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن لەۋھۈلمەھپۇزغا يېزىلغان، بۇ (ئىش)، شۈبھىسىزكى، ئالەم قا ئاساندۇر.﴾^②

سەھىھ مۇسلىمدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى قەيت قىلىنغان: «ئالەم

① سۇرە ئەئراڧ، 172 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ھەدىد، 22 – ئايەت.

مەخلۇقاتنىڭ تەقدىرىنى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يارىتىشتىن
50 مىڭ يىل بۇرۇن يازدى. ئەرشمۇ سۇ ئۈستىدە ئىدى. »^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق
دېگەن: « مۇھەققەقى، اللہ تۇنجى بولۇپ قەلەمنى ياراتقان.
اللہ ئۇنىڭغا: ياز! - دېدى. قەلەم: پەرۋەردىگارم! نېمە
يازمەن؟ - دەپ سورىدى. اللہ: قىيامەت قايمىم بولغىچە
بولدىغان بارلىق شەيئەلەرنىڭ تەقدىرىنى ياز! - دېدى. »^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق
دېگەن: « ئەي ئەبۇھۇرەيرە! قەلەمنىڭ سىياھى قۇردى،
بولدىغان ئىشنىڭ ھەممىسى پۈتۈلدى. » [بۇ ھەدىسنى
بۇخارى رىۋايەت قىلغان] بۇندىن باشقا كۆپلىگەن ھەدىسلەر
بۇنىڭغا دەلىل بولۇپ كېلىدۇ.

144 – سوئال:

مىساق كۈنىدىكى ئۆمۈرلۈك تەقدىرنىڭ دەلىلى نېمە؟

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۆز ۋاقتىدا
پەرۋەردىگارنىڭ ئادەم بالىلىرىنى (يەنى نەسلىنى) ئۇلارنىڭ
(ئاتلىرىنىڭ) پۇشتىدىن چىقاردى ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرىگە
گۇۋاھ قىلىپ: « مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار ئەمەسمۇ؟ »
دېدى (يەنى اللہ ئۆزىنىڭ ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى ئىكەنلىكىگە
ۋە بىرلىكىگە ئادەم بالىلىرىنى ئىقرار قىلدۇردى، ئۇلار ئىقرار
قىلىپ بۇنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى). ئۇلار: « ھەئە، سەن

^① مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

^② تىرمىزى ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

بىزنىڭ پەرۋەردىگار بىمىزدۇرسەن، گۇۋاھلىق بەردۇق»
 دېدى. ﴿^①

ئىسھاق ئىبنى راھۇيەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بىر ئادەم:
 ئى ئى ئى نىڭ پەيغەمبىرى! ئەمەللەر (ئالدىن پۈتۈۋېتىلمەي
 تۇرۇپ) ئىپتىدائىي شەكىلدە ئوتتۇرىغا چىقۇۋاتامدۇ ياكى بۇ
 ھەقتىكى قازايىقەدەر (ھۆكۈم ۋە تەقدىر) ئاللىبۇرۇن
 پۈتۈۋېتىلگەنمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ
 ئەلەيھى ۋەسەللىم ئۇ ئادەمگە: «ئۇلۇغ ئى ئى ھەزرىتى ئادەمنىڭ
 ئومۇرتقىسىدىن ئۇنىڭ نەسلىنى چىقىرىپ، ئۇلاردىن ئۆزى
 ھەققىدە گۇۋاھلىق ئالغاندىن كېيىن، ئۇلارنى ئىككى
 ئالقىنىغا ئېلىپ تۇرۇپ: بۇلار جەننەت ئەھلى، بۇلار دوزاخ
 ئەھلى، - دېدى. جەننەت ئەھلى بولغانلارغا جەننەت ئەھلىنىڭ
 ئەمەللىرى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلدى، دوزاخ ئەھلى بولغانلارغا
 دوزاخ ئەھلىنىڭ ئەمەللىرى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلدى» دەپ
 جاۋاب بەردى.

ئىبنى مالىكىنىڭ «مۇۋاتىئە» ناملىق ئەسىرىدە رىۋايەت
 قىلىنىشىچە، كىشىلەر ئۆمەر ئىبنى خەتتابتىن: ﴿ئۆز ۋاقتىدا
 پەرۋەردىگارنىڭ ئادەم بالىلىرىنى (يەنى نەسلىنى) ئۇلارنىڭ
 (ئاتلىرىنىڭ) پۇشتىدىن چىقاردى ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرىگە
 گۇۋاھ قىلىپ: «مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار بىڭلار ئەمەسمۇ؟»
 دېدى (يەنى ئى ئى ئى نىڭ ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى ئىكەنلىكىگە
 ۋە بىرلىكىگە ئادەم بالىلىرىنى ئىقرار قىلدۇردى، ئۇلار ئىقرار
 قىلىپ بۇنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى). ئۇلار: «ھەئە، سەن
 بىزنىڭ پەرۋەردىگار بىمىزدۇرسەن، گۇۋاھلىق بەردۇق»

① سۈرە ئەئران، 172 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

دېدى. ﴿١﴾ دېگەن ئايەت ھەققىدە سوئال سورىغاندا، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇلارغا: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ھەقتە: «شۈبھىسىزكى، شانۇ – شەۋكەتلىك ۋە مۇبارەك بولغان ئالھەزرىتى ئادەمنى ياراتتى. ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن ئۇنىڭ دۈمبىسىنى سىلاپ، ئۇنىڭدىن بىر تۈركۈم نەسلىنى چىقاردى. ئاندىن: بۇلارنى جەننەت ئۈچۈن ياراتتىم، – دېدى. ئۇلار جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەللىرى بىلەن ئەمەل قىلىدۇ. ئاندىن ھەزرىتى ئادەمنىڭ دۈمبىسىنى يەنە بىر قېتىم سىلاپ، باشقا بىر تۈركۈم نەسلىنى چىقاردى ۋە: بۇلارنى دوزاخ ئۈچۈن ياراتتىم، – دېدى. ئۇلار دوزاخ ئەھلىنىڭ ئەمەللىرى بىلەن ئەمەل قىلىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم، – دەپ جاۋاب بەردى ﴿٢﴾...

ئىمام تىرمىزىنىڭ ھەدىس كىتابىدا ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قولىدا ئىككى پارچە يېزىقنى تۇتقان ھالدا يېنىمىزغا چىقىپ كەلدى ۋە: «بۇ ئىككىسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟» دەپ سورىدى. بىز: ياق، ئى ئالھەزرىتى پەيغەمبەرى! سەن ئېيتىپ بەرسەڭ، ئاندىن بىلگەن بولاتتۇق، – دېدۇق. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى: «بۇ، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن كەلگەن يېزىقتۇر. بۇنىڭدا جەننەت ئەھلىنىڭ ئىسىملىرى، ئۇلارنىڭ ئەجدادلىرى ۋە قەبىلىلىرىنىڭ ئىسىملىرى يېزىلىپ، ئەڭ ئاستىغا «چەك سىزىقى» قويۇلغان. شۇڭا بۇنىڭدىن ھېچقانداق ئىسىم چىقىرىۋېتىلمەيدۇ، ھەم ھېچقانداق بىر ئىسىم قېتىپ قويۇلمايدۇ.» ئاندىن يەنە بىر

﴿١﴾ سۈرە ئەئراڧ، 172 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿٢﴾ ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

يېزىقنى كۆرسىتىپ: « بۇمۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن كەلگەن يېزىقتۇر. بۇنىڭدا دوزاخ ئەھلىنىڭ ئىسىملىرى، ئۇلارنىڭ ئەجدادلىرى ۋە قەبىلىلىرىنىڭ ئىسىملىرى يېزىلىپ، ئەڭ ئاستىغا ”چەك سىزىقى“ قويۇلغان. شۇڭا بۇنىڭدىنمۇ ھېچقانداق ئىسىم چىقىرىۋېتىلمەيدۇ، ھەم ھېچقانداق بىر ئىسىم قېتىپ قويۇلمايدۇ» دېدى. ساھابىلار: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! ئەگەر بارلىق ئىش پۈتۈۋېتىلگەن بولسا، بىز نېمىدەپ ئەمەل – ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولىمىز؟ – دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: « سىلەر توغرا ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا تىرىشىڭلار. چۈنكى جەننەت ئەھلىدىن بىرى قانداقلا ئەمەل قىلىشىدىن قەتئىينەزەر، ئاخىرىدا ئۇ ئەمەل جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمىلى بىلەن ئاياغلىشىدۇ. شۇنداقلا، دوزاخ ئەھلىدىن بىرى قانداقلا ئەمەل قىلىشىدىن قەتئىينەزەر، ئاخىرىدا ئۇ ئەمەل دوزاخ ئەھلىنىڭ ئەمىلى بىلەن ئاياغلىشىدۇ» دېگەندىن كېيىن، قولىدىكى يېزىقلارنى بىر تەرەپكە تاشلىدى ۋە: «پەرۋەردىگارىڭلار بەندىلەرنىڭ ئىشىنى پۈتۈۋەتتى. بەندىلەرنىڭ بىر قىسمى جەننەتتە، يەنە بىر قىسمى دوزاختا بولىدۇ» دېدى. ئىمام تىرمىزى بۇ ھەدىس ھەققىدە: بۇ ياخشى، توغرا ۋە غېرىپ ھەدىستۇر، – دېگەن.

145 – سوئال:

ئابىمەنى ئانا رەھىمدە تۆرىلىشكە باشلىغان ۋاقتتىكى ئۆمۈرلۈك تەقدىرنىڭ دەلىلى نېمە؟

﴿اللہ سىلەرنى زېمىندىن ياراتقان چاغدىكى (ۋاقتىڭلاردىن تارتىپ، ئانىڭلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالا) ۋاقتىڭلاردىن تارتىپ ئوبدان بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۆزەڭلارنى پاك ھېسابلىماڭلار، اللہ تەقۋادار بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ.﴾

ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەندى: راستچىلارنىڭ ئەڭ راستچىلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە ھەدىس سۆزلەپ: «سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ يارىتىلىشى ھەقىقەتەن مۇنداق بولىدۇ: ئۇ ئانىسىنىڭ قورسىقىدا قىرىق كۈن ئىسپىرما ھالىتىدە توپىلىنىدۇ. ئاندىن 40 كۈن لەختە قان ھالىتىدە تۇرىدۇ، ئاندىن 40 كۈن بىر چىشلەم گۆش ھالىتىدە تۇرىدۇ، ئاندىن بىر پەرىشتە ئەۋەتىلىپ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈلىدۇ ۋە رىزقىنى، ئەجلىنى، ئەمەلىنى ۋە بەختلىك ياكى بەختسىز بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت تۆت سۆزنى يېزىشقا بۇيرۇلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ بولمىغان زات اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەھلى جەننەتنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ ھەتتا ئۇنىڭ بىلەن جەننەتنىڭ ئارىلىقى بىر گەز قالغاندا ئۇنىڭغا پۈتۈلگىنى ئىلگىرى كېلىپ ئەھلى دوزاخنىڭ ئەمەلىنى قىلىدۇ - دە، دوزاخقا كىرىدۇ ۋە سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەھلى دوزاخنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، ھەتتا ئۇنىڭغا بىر گەز قالغاندا ئۇنىڭغا پۈتۈلگىنى ئىلگىرى كېلىپ، ئەھلى جەننەتنىڭ ئەمەلىنى قىلىدۇ - دە، جەننەتكە كىرىدۇ» دېدى. [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس]

146 - سوئال:

قەدر كېچىسىدىكى يىللىق تەقدىرنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ئۇلۇغ اللە بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ كېچىدە ھەر بىر ھېكمەتلىك (يەنى ھېكمەتنىڭ تەقەززاسى بويىچە قىلىنغان)

ئىش (يەنى بەندىلەرنىڭ رىزقى، ئەجلى ۋە باشقا ئەھۋالى) ئايرىلىدۇ. ﴿^① ۋە بۇ ئايەتنىڭ داۋامى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: «قەدر كېچىسىدە ئاساسىي كىتابتىن بىر يىل بويىچە مەيدانغا كېلىدىغان ئۆلۈم، ھايات، رىزىق، يامغۇر، ھەتتا ھاجىلار يېزىلىدۇ. مەسىلەن، پالانچى – پالانچى كىشىلەر ھەج قىلىدۇ، - دېيىلىدۇ. ﴿^②

ھەسەن بەسىرى، سەئىد ئىبنى جۇبەير، مۇقاتىل، ئەبۇ ئابدۇرراھمان ئەس سۇلەمى ۋە باشقىلارمۇ شۇنداق دېگەن.

147 – سوئال:

كۈنلۈك تەقدىرنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە اللە دىن (مەدەت ۋە رىزىق) تىلەيدۇ (يەنى ھەممە اللە قا موھتاجدۇر)، (يەنى اللە ھەرۋاقىت ۋۇجۇتقا چىقىرىدىغان ئىشلار بىلەن بولۇپ، ئۇلارنى يارىتىپ تۇرىدۇ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ تۇرىدۇ، مەخلۇقاتلارنى پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ)﴾^③.

ھەكىمنىڭ «مۇستەدرەق» ناملىق ئەسىرىدە رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: «شۈبھىسىزكى، اللە تائالانىڭ مەخلۇقاتلىرى ئارىسىدا ئاق مەرۋايىتتىن ياسالغان لەۋھولمەھپۇزمۇ بار بولۇپ، ئۇنىڭ مۇقاۋىلىرى قىزىل ياقۇتتىن، قەلىمى ۋە خەتلىرى نۇردىن بولىدۇ. اللە ئۇنىڭغا ھەر كۈنى 360 قېتىم قارايدۇ. ھەربىر

① سۈرە دۇخان، 4 – ئايەت.

② ھەكىم رىۋايەت قىلغان.

③ سۈرە رەھمان، 29 – ئايەت.

قاراشتا يارىتىدۇ، رىزىق ئاتا قىلىدۇ، ھاياتلىق بېرىدۇ، ئۆلتۈرىدۇ، ئەزىز – خار قىلىدۇ، يەنى نېمىنى خالىسا شۇنى قىلىدۇ. مانا بۇ، **اللھ تائالانىڭ**: ﴿اللھ ھەر كۈنى بىر ھالەتتەدۇر﴾^① دېگەن ئايىتىنىڭ مەنىسىدۇر. <<

مانا بۇلار، تۇنجى تەقدىرنىڭ تەپسىلاتى بولۇپ، تۇنجى تەقدىر - **اللھ تائالانىڭ** قەلەمى ياراتقان ۋاقىتتا لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىلىشىنى بۇيرىغان تەقدىردۇر. ئىبنى ئۆمەر ۋە ئىبنى ئابباس (**اللھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن!**) **اللھ تائالانىڭ**: ﴿بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق)﴾^② دېگەن ئايىتىنى مانا مۇشۇ مەنىدە تەپسىر قىلغانىدى. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى، شانۇ - شەۋكەتلىك **اللھ نىڭ** سۈپىتى بولغان ئىلمىدىن سادىر بولغان شەيئىلەردۇر.

148 - سوئال:

بەخت ۋە بەختسىزلىكنىڭ ئالدىن پۈتۈۋېتىلگەن بولۇشىنىڭ تەقەززاسى نېمە؟

بارلىق ساماۋىي كىتابلار ۋە پەيغەمبەر سۈننەتلىرى تەقدىرنىڭ ئالدىن پۈتۈۋېتىلگەنلىكىنىڭ ئەمەل قىلىشقا توسقۇنلۇق قىلمايدىغانلىقىدا ۋە تەقدىرگە ئىشىنىپ، بەل باغلاش ئۈچۈن ئەمەلنى تەرك ئېتىشىنىڭ كېرەك ئەمەسلىكىدە بىرلىككە كېلىدۇ. ئەكسىچە، بۇ ئەھۋال چىن دىل ۋە غەيرەت - شىجائەت بىلەن سالھ ئەمەل قىلىشنى لازىم تۇتىدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە تەقدىرنىڭ ئالدىن پۈتۈۋېتىلگەنلىكىنى، ھەممە ئىشىنىڭ

① سۈرە رەھمان، 29 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە جاسىيە، 29 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

شۇنىڭغا قارىتا جەريان قىلىدىغانلىقىنى ۋە سىياھنىڭ قۇرغانلىقىنى (يەنى تەقدىرنىڭ يېزىلىپ بولغانلىقىنى) بىلدۈرگەندە، ساھابىلەرنىڭ بەزىلىرى: ئۇنداقتا، بىز نېمە ئۈچۈن تەقدىرىمىزگە يۆلىنىۋېلىپ، ئەمەل – ئىبادەتنى تەرك ئەتمەيمىز؟ – دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا: «ياق، ئەمەل قىلىڭلار! چۈنكى ھەرىكىم نېمە ئۈچۈن يارىتىلغان بولسا، ئۇنىڭغا شۇ ئىش ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ» دېگەندىن كېيىن، اللە تائالانىڭ: ﴿پۇل – مېلىنى اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن﴾ سەرپ قىلغان، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلىمە تەۋھىدى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك... ﴿^① دېگەن ئايىتىنى ئوقۇپ بەرگەندى. ^②

ئۇ ھالدا، شانۇ – شەۋكەتلىك اللە تەقدىرنى بەلگىلىك بىر ئۆلچەم بىلەن بېكىتىپ پۈتۈۋەتكەن بولۇپ، بۇلارغا كېرەكلىك سەۋەبلەرنى تەييارلىغانىدى. ئۇ دۇنيا ھاياتى ۋە ئاخىرەت ئۈچۈن قانداق سەۋەبلەرنى تەييارلىغان بولسا بولسۇن، ئۆزىنىڭ چەكسىز ھېكمىتى بىلەن تەييارلىغاندۇر. مەخلۇقاتلىرىنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە نېمە ئۈچۈن ياراتقان بولسا، ئۇنىڭغا شۇ يولنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگەن. بەندە ئاخىرەتتىكى مەنپەئەتلىرىنىڭ ئۆزىنى ئۇ يەرگە يەتكۈزىدىغان سەۋەبلەر بىلەن چېتىشلىق ئىكەنلىكىنى بىلگەن تەقدىردە، ئۇلارنى ئورۇنلاش، قىلىش كېرەك بولغان ئىشلارنى قىلىش ئۈچۈن پۈتۈن غەيرەت – شىجائىتى ۋە تىرىشچانلىقىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىدۇ. مەئشەت يوللىرى ۋە دۇنياۋىي ئىشلىرىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈنمۇ قولىدىن كېلىشىچە تىرىشىدۇ. ئۇ بەندە تەقدىر بىلەن مۇناسىۋەتلىك ھەدىسلەرنى

^① سۈرە لەيلى، 5- ۋە 6 – ئايەتلەر.

^② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئاڭلىغاندىن كېيىن: مەن بۇندىن بۇرۇن ھازىرقىدەك غەيرەت – شىجائەت كۆرسىتىپ باقمىغانىدىم، – دېگەندىلا، ئەھۋالدىن تولۇق خەۋەردار بولغان بولىدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «سەلەرگە پايدا يەتكۈزىدىغان ئىشنى داۋاملاشتۇرۇشقا تىرىشىڭلار! اللہ تىن ياردەم تىلەڭلار، ئاجىزلىق قىلماڭلار!»^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىدىن: «داۋالنىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان دورا ياكى ئوقۇلىدىغان رۇقىيە (كېسەلدىن ساقىيىش ئۈچۈن ئوقۇسا بولىدىغان دۇئالار) ھەققىدە قانداق قارايسەن؟ بۇلار اللہ نىڭ تەقدىرىنى ئۆزگەرتىۋېتەلمەيدۇ؟» دەپ سورىغانلارغا مۇنداق دەپ جاۋاب بەرگەن: «بۇلارمۇ اللہ نىڭ تەقدىرىدۇر. يەنى اللہ تائالا ياخشىلىق – يامانلىق ۋە ئۇلارنىڭ سەۋەبلىرىنىمۇ تەقدىر قىلىۋەتكەن.

149 – سوئال:

«اللہ نىڭ خالىشى ۋە ئىرادىسىغا ئىمان ئېيتىش» دېگەن ئۈچىنچى مەرتىۋىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەقەت اللہ خالىغاندىلا، ئاندىن سەلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش اللہ نىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر)﴾^②. ﴿سەن بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولساڭ، «ئەتە شۇ ئىشنى چوقۇم قىلىمەن» دېمەي، «خۇدا خالىسا» دېگەن سۆزنى قوشۇپ دېگىن (يەنى خۇدا خالىسا قىلىمەن دېگىن)، (خۇدا خالىسا دېگەن سۆزنى) ئۇنتۇپ قالساڭ، پەرۋەردىگارىڭنى تىلغا ئالغىن (يەنى «خۇدا

① مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.
② سۇرە ئىنسان، 30 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

خالسا» نى ئېسىڭغا كەلگەندە ئېيتقىن))^①. ﴿اللّٰهُ خَالِغَانِ
ئادەمنى ئازدۇرىدۇ، خالغان ئادەمنى توغرا يولغا سالدۇ.﴾^②
﴿مۇبادا اللّٰهُ خالغان بولسا ئىدى، سىلەرنى (يەنى پۈتۈن
ئىنسانلارنى) ئەلۋەتتە بىر ئۈممەت (يەنى بىر دىندا)
قىلاتتى.﴾^③ ﴿ئەگەر اللّٰهُ خالغان بولسا ئىدى، ئۇلار ئۆزئارا
ئۇرۇشماستى.﴾^④ ﴿ئەگەر اللّٰهُ خالسا، ئەلۋەتتە (سىلەرنى
ئۇرۇشقا تەكلىپ قىلماستىنلا) ئۇلارنى جازالغان بولاتتى.﴾^⑤
﴿خالغىنىنى قىلغۇچىدۇر.﴾^⑥ ﴿اللّٰهُ بىرەر شەيئىنى
(يارىتىشنى) ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇدقا كەل» دەيدۇ
— دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ.﴾^⑦ ﴿بىز بىرەر شەيئىنى ۋۇجۇدقا
كەلتۈرمەكچى بولساق، ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇدقا كەل» دەيمىز —
دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ.﴾^⑧ ﴿اللّٰهُ كىمنى ھىدايەت قىلماقچى
بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن ئاچىدۇ (يەنى ئۇنىڭ
قەلبىنى ئىمانغا كېڭەيتىپ بېرىدۇ)، اللّٰهُ كىمنى ئازدۇرماقچى
بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى شۇنچە تارايىتىۋېتىدۇكى...﴾^⑨ ۋە
بۇلاردىن سىرت ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ ئايەت
بۇنىڭ دەلىلى بولالايدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ:
«بەندىلەرنىڭ قەلبلىرى رەھمان ئىگىسىنىڭ ئىككى بارمىقى

① سۈرە كەھفى، 23 — ئايەت ۋە 24 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئەنئام، 39 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نەھل، 93 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە بەقەرە، 253 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە مۇھەممەد، 4 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑥ سۈرە بۇرۇج، 16 — ئايەت.

⑦ سۈرە ياسىن، 82 — ئايەت.

⑧ سۈرە نەھل، 40 — ئايەت.

⑨ سۈرە ئەنئام، 125 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئارىسىدىكى يالغۇز قەلبكە ئوخشايدۇ. ئۇ ئۇلارنى خالىغىنىچە ئۆرۈپ – چۆرۈيدۇ. ①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇخلاش توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: «اللھ تائالا خالىغان ۋاقتتا روھلىرىمىزنى ئېلىپ، خالىغان ۋاقتتا ئەسلىگە قايتۇرىدۇ. ②»

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: «(خەيرلىك ئىشلار ئۈچۈن) تەلپۈنۈڭلار، سىلەرگە ئەجر بېرىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئۇلۇغ اللھ پەيغەمبىرىنىڭ تىلى بىلەن خالىغىنىچە ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ③»

يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «اللھ خالىسا ۋە پالانچى كىشى خالىسا، - دېمەي، پەقەت: اللھ خالىسا، - دەرلار. ④» «اللھ تائالا كىمنىڭ خەيرلىك بولۇشىنى خالىسا، ئۇنى دىندا ئالم قىلىدۇ. ④»

اللھ تائالا بىر ئۈممەتكە رەھمەتنى مۇراد قىلسا، ئۇ ئۈممەتنىڭ پەيغەمبىرىنى ئۈممىتىدىن بۇرۇن ۋاپات قىلدۇرىدۇ. ئەگەر اللھ بىر ئۈممەتنى ھالاك قىلىۋېتىشىنى خالىسا، پەيغەمبىرى ھايات تۇرۇپ ئۇ ئۈممەتكە ئازاب چۈشۈرىدۇ. بۇندىن باشقا نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەر بۇ مەرتىۋىگە دەلىل بولۇپ كېلەلەيدۇ.

150 – سوئال:

① تەرمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

② ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

③ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

④ ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

الله تائالانىڭ قۇرئان كەرىمدە ۋە پەيغەمبىرىنىڭ تىلى ئارقىلىق بىلدۈرگىنىگە، شۇنداقلا الله نىڭ ئىسىم – سۈپەتلىرىدىن بىلىشمىزچە، الله ئېھسان قىلغۇچىلارنى، تەقۋادارلارنى، سەۋر قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرىدۇ، ئىمان ئېيتىپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردىن رازى بولىدۇ. كاپىرلارنى، زالىملارنى ياخشى كۆرمەيدۇ، بەندىلىرىنىڭ كۈپۈرلۈك قىلىشىغا رازى بولمايدۇ، پىتىنە – پاساتنى ياقتۇرمايدۇ. ھالبۇكى، بۇلارنىڭ ھەممىسى الله نىڭ خاھىشى ۋە ئىرادىسى بىلەن مەيدانغا كېلىدۇ. ئەگەر ئۇ خالىسا، بۇلار بولمايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئىلكىدە، ئۇ خالىمىغان ھېچقانداق ئىش ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ. شۇڭا بەزىلەر: ئۇنداق بولغانىكەن، الله نېمە ئۈچۈن ئۆزى رازى بولمايدىغان ۋە ياخشى كۆرمەيدىغان نەرسىلەرنى خالايدۇ ۋە ئىرادە قىلىدۇ؟ – دەپ سورىشى مۇمكىن. بۇ سوئالغا قانداق جاۋاب بېرىش لازىم؟

شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، ئايەتلەردە ئىرادە ئىككى خىل مەنىدە قوللىنىلغان. بىرى، تەقدىر قىلىۋېتىلگەن (ئەزەلىي) ئىرادە بولۇپ، مەشئەت دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ ئىرادە بىلەن بىر نەرسىنىڭ ياخشى كۆرۈلۈشى ياكى ئۇنىڭدىن رازى بولۇش ئارىسىدا ھېچقانداق مۇناسىۋەت يوق. بۇنىڭ ئىچىگە كۈپۈرلۈك، ئىمان، ئىتائەت، ئىسيان، رازى بولىدىغان ئىشلار، ياخشى كۆرۈلىدىغان ئىشلار، ياقتۇرۇلمايدىغان ئىشلار ۋە بۇلارنىڭ زىتلىرى كىرىدۇ. ھېچكىم بۇ ئىرادىنىڭ سىرتىغا چىقالمايدۇ ۋە ھېچكىم بۇنىڭ چېگرىسى سىرتىدا قالالمايدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله كىمنى ھىدايەت قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن ئاچىدۇ (يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى ئىمانغا كېڭەيتىپ بېرىدۇ)، الله كىمنى ئازدۇرماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى شۇنچە تارايىتۇپتىدۇكى،

(ئىمان ئېيتىش) ئۇنىڭغا گويا ئاسمانغا چىقىشتىنمۇ قىيىن تۇيۇلسۇ، ئىمان ئېيتمىغانلارنى ئاللاھ مۇشۇنداق جازالايىدۇ. ﴿^① ئاللاھ بىر كىمنىڭ گۇمراھلىقىنى ئىرادە قىلىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھقا قارشى قولۇڭدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ (يەنى ھېچ ئادەم ئۇنىڭدىن گۇمراھلىقىنى دەپىنى قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ). دىللىرى (قىلمىشى قەبىھ بولغانلىقتىن كۆڭلىدىن) پاك قىلىشنى ئاللاھ خالىمىغان كىشىلەر ئىنە شۇلاردۇر، ئۇلار دۇنيادا رەسۋالىققا، ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا قالىدۇ.﴾^②

يەنە بىر ئىرادە دىنىي ۋە شەرىئىي ئىرادە بولۇپ، بۇ ئاللاھ تائالانىڭ رازىلىقى ۋە مەنۇنىيىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ئىرادىسى بويىچە بەندىلىرىنى بەزى ئىشلارغا بۇيرۇپ، بەزى ئىشلاردىن چەكلىدى. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاللاھ سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىقنى خالىمايدۇ.﴾^③ ﴿ئاللاھ سىلەرگە (ھالال ۋە ھارامغا دائىر ئەھكاملارنى) بايان قىلىشنى، سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى پەيغەمبەرلەر ۋە ياخشىلار) نىڭ يوللىرىغا سىلەرنى ھىدايەت قىلىشنى، (گۇناھىڭلاردىن قىلغان) تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ. ئاللاھ ھەممىنى (يەنى بەندىلىرىنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر ۋە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾^④

مانا بۇ ئىرادە (يەنى شەرىئىي ئىرادە) بەندىنىڭ ئەزەلىي ئىرادىسىگە ماس ھالدا ئەمەلگە ئاشىدۇ. شۇنداق بولغاندا،

① سۇرە ئەنئام، 125 – ئايەت.

② سۇرە مائىدە، 41 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە بەقەرە، 185 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە نىسا، 26 – ئايەت.

مۇئىمىن ھەققىدىكى ئەزەلىي ۋە شەرئىي ئىرادە بىرلىشىدۇ. فاجىر ۋە گۇناھكار ھەققىدە بولسا، ئەزەلىي ئىرادىدىن باشقىسى پۈتۈلمەيدۇ. شانۇ – شەۋكەتلىك ئاللاھ بارلىق مەخلۇقاتنى ئۆزى رازى بولىدىغان ئىشلارغا دەۋەت قىلىپ، شۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆزى خالىغانلىرىنى بۇ دەۋەتكە ئىجابەت قىلىش ئۈچۈن ھىدايەت يولىغا باشلايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاللاھ (كىشىلەرنى) ئامان جايغا (يەنى جەننەتكە) دەۋەت قىلىدۇ ۋە خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ.﴾^① ئۇلۇغ ئاللاھ نىڭ دەۋىتى ھەممىگە ئومۇم بولسىمۇ، ھىدايەتنى مەلۇم كىشىلەرگە خاستۇر: ﴿ئۇلارنىڭ ئىلىمىدىن يەتكەن يېرى ئەنە شۇ، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقان ئادەمنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ.﴾^②

151 – سوئال:

”ئۇلۇغ ئاللاھ ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسىدۇر“ دېگەن تۆتىنچى مەرتىۋىنىڭ دەلىللىرى قايسىلار؟

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاللاھ ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ھەممە نەرسىگە ھامىيدۇر (ئۇلارنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدۇ)﴾^③ ﴿ئاللاھ تىن باشقا سىلەرگە ئاسماندىن ۋە يەردىن رىزىق بېرىپ تۇرىدىغان ياراتقۇچى بارمۇ؟﴾^④ ﴿مانا بۇلار ئاللاھ نىڭ (ياراتقان) مەخلۇقاتلىرىدۇر، ماڭا كۆرسىتىپ

① سۈرە يۇنۇس، 25 – ئايەت.

② سۈرە نەجم، 30 – ئايەت.

③ سۈرە زۇمەر، 62 – ئايەت.

④ سۈرە فاتىر، 3 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بېرىڭلاركى، ئاللاھ تەن باشقا مەبۇدلەر بىلەن زادى نېمىلەرنى ياراتتى؟ بەلكى زالىملار ئويۇنچۇق گۇمراھلىقتىندۇر. ﴿^①

﴿ئاللاھ سىلەرنى خەلق ئەتتى، ئاندىن سىلەرگە رىزىق بەردى. ئاندىن سىلەرنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ. شېرىك كەلتۈرگىنىڭلاردىن قايسىسى بۇ ئىشلارنىڭ قايسىسىنى قىلالايدۇ؟﴾^② ﴿ھالبۇكى، سىلەرنى ۋە ياسىغان نەرسەڭلارنى ئاللاھ ياراتقاندىر.﴾^③ ﴿روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى – يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى...﴾^④ ﴿ئاللاھ ھىدايەت قىلغان ئادەم ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، ئاللاھ گۇمراھ قىلغان ئادەم زىيان تارتقۇچىدۇر.﴾^⑤ ﴿لېكىن ئاللاھ سىلەرگە ئىماننى قىزغىن سۆيگۈزدى ۋە ئۇنى دىلىڭلاردا كۆركەم قىلدى، سىلەرگە پىسقىنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھنى يامان كۆرسەتتى.﴾^⑥ ۋە باشقا نۇرغۇنلىغان ئايەتلەر.

سەھىبۇلبۇخارىنىڭ ‹‹بەندىلەرنىڭ ئىش – ھەرىكەتلىرىنىڭ يارىتىلىشى›› ھەققىدىكى بابىدا، ھۈزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان: ‹‹شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ھەرقانداق بىر ئىش قىلغۇچىنى ۋە ئۇنىڭ ئىشىنى ياراتقۇچىدۇر.››

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم باشقا بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: ‹‹پەرۋەردىگارم! نەپسىمنى تەقۋا

① سۇرە لۇقمان، 11 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە رۇم، 40 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە سافات، 96 – ئايەت.

④ سۇرە شەمس، 7 – ۋە 8 – ئايەتلەر.

⑤ سۇرە ئەئران، 178 – ئايەت.

⑥ سۇرە ھۇجرات، 7 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىلغىن، ئۇنى تازىلاپ، پاك قىلغىن! سەن پاكلىغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى سەن. شۈبھىسىزكى، سەن ئۇنىڭ ئىگىسى ۋە ياراتقۇچىسى سەن.»^① مانا بۇ ھەدىسلەر بۇنىڭغا دەلىل بولالايدۇ.

152 – سوئال:

ئۇلۇغ ئالەم ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسى تۇرۇپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «خەير – ئېھسان پۈتۈنلەي سېنىڭ ئىلكىڭدۇر. يامانلىق (شەر) نى ساڭا نىسبەت بېرىشكە بولمايدۇ» دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسى نېمە؟

بۇنىڭ مەنىسى شۇ، ئالەم تائالانىڭ بارلىق ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى (ئالەمنىڭ ئۇ ئىشلار بىلەن سۈپەتلىنىشى ۋە ئۇ ئىشلارنىڭ ئالەم تەن سادىر بولۇشى ئېتىبارى بىلەن) مۇتلەق خەيرلىكتۇر. ئۇلاردا ھېچقانداق رەۋىشتە يامانلىق (شەر) بولمايدۇ. چۈنكى ئۇلۇغ ئالەم ھېكمەت ۋە ئادالەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. ئۇنىڭ بارلىق ئىشلىرى ھېكمەت ۋە ئادالەتتىن ئىبارەتتۇر. ئۇ ھەر شەيئىنى ئۇ شەيئى ئەڭ لايىق بولغان يەرگە قويىدۇ. ئالەمنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن مەيدانغا كەلگەن بىر ئىشتا يامانلىق كۆرۈلسە، بۇ ئىشنىڭ بەندىگە نىسبەت بېرىلىشى جەھەتتىن شۇنداق بولىدۇ. چۈنكى بەندە بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسىدە ناھايىتى خەتەرلىك ئەھۋاللارغا دۇچ كېلىدۇ. مانا بۇ، ئۇنىڭ قىلغان – ئەتكەنلىرىنىڭ سەۋەبى ۋە شۇنىڭغا تېگىشلىك جازاسىدۇر. ئالەم تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەلەرگە (يەنى جېنىڭلار ۋە مېلىڭلارغا) ھەرقانداق بىر مۇسبەت يەتسە، ئۇ سەلەرنىڭ قىلغان گۇناھىڭلار تۈپەيلىدىن كەلگەن بولىدۇ، ئالەم نۇرغۇن گۇناھىڭلارنى ئەپۈ

^① مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، نەسائى، ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان.

قىلىدۇ (ئەپسۇس قىلمايدىغان بولسا، بالا ۋە مۇسبەتتىن ھېچ قۇتۇلالماس ئىدىئىلار) ﴿^①﴾ ئۇلارغا بىز زۇلۇم قىلىمىدۇق ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى. ﴿^②﴾ شۇبھىسىزكى، ئالەم ئىنسانلارغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، لېكىن ئىنسانلار (كۇفرى ۋە گۇناھ ئارقىلىق) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلىدۇ. ﴿^③﴾

153 – سوئال:

بەندىلەرنىڭ ئۆزلىرىگە نىسبەت بېرىلگەن ئىشلىرىدا ئۇلارنىڭ قۇدرىتى ياكى ئىرادىسى بارمۇ؟

شۇنداق، بەندىلەرنىڭ ئۆز ئىشلىرىدا ئىرادە ياكى خاھىشى بار. قىلغان ئىشلىرى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن ئۇلارغا نىسبەت بېرىلىدۇ، ھەم بۇ ئىرادىسى سەۋەبىدىن ئۇلار مۇكەللەپ (تەكلىپ بېرىلگۈچى) قىلىنىدۇ. شۇنىڭغا ئاساسەن ساۋابقا ئېرىشىدۇ ۋە جازالىنىدۇ. ئالەم تائالا بەندىلەرنى پەقەت ئۇلارنىڭ تاقىتى (كۈچى) يېتىدىغان ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ. بۇنى قۇرئان ۋە ھەدىستە ئۇلارغا نىسبەت بېرىپ، ئۇلارنى شۇ ئالاھىدىلىككە ئىگە قىلغان. لېكىن ئۇلار ئالەم نىڭ ئۆزلىرىگە بەرگەندىن ئارتۇقىنى قىلالمايدۇ، ئالەم خالىغاندىن باشقىنى خالىيالمايدۇ. بەلكى پەقەت ئالەم نىڭ ئۇلارغا بىر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن بەرگەن كۈچ – قۇدرەت ئارقىلىقلا شۇ ئىشنى قىلالايدۇ. دەرۋەقە، خاھىش، ئىرادە ۋە يارىتىش بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئايەتلەر رەتكە تىزىلغاندا، بۇ ئىش مۇشۇ بويىچە بولغانىدى.

① سۇرە شۇرا، 30 – ئايەت.

② سۇرە زۇخۇرۇق، 76 – ئايەت.

③ سۇرە يۇنۇس، 44 – ئايەت.

ئۇلار ئۆزىنى يارىتالمىغاندەك، ئۆز ئىشلىرىنىمۇ يارىتالمىدۇ. ئۇلارنىڭ قۇدرىتى، خاھىشى، ئىرادىسى ۋە ئىش – ھەرىكەتلىرى ئۇلۇغ ئالەمنىڭ قۇدرىتىگە، خاھىشىغا، ئىرادىسىگە ۋە ئىش – ھەرىكىتىگە بويسۇنىدۇ. چۈنكى ئۇلارنى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ قۇدرىتى، خاھىشى، ئىرادىسى ۋە ئىش – ھەرىكىتىنى ياراتقان ئالەم تۇر. ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ كۈچ – قۇدرىتى، ئىرادە – خاھىشى ئۇلۇغ ئالەمنىڭ كۈچ – قۇدرىتى، ئىرادە – خاھىشىنىڭ ئوخشىشى ئەمەس – ئەلۋەتتە! خۇددى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ئۇ (يەنى ئالەم) بولمىغاندەك، ئالەم بۇلاردىنمۇ پاك ۋە خالىيدۇر. ئۇلارنىڭ ئىش – ھەرىكەتلىرى يارىتىلغۇچى (مەخلۇقتۇر)، ئالەم بولسا ئۇنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگۈچىدۇر. ئۇلارنىڭ ئىش – ھەرىكەتلىرى ئۇلارغا لايىق ۋە ھەقىقىي مەنىدە ئۇلارغا نىسبەت بېرىلىدىغان شەكىلدە ئالەم تائالا تەرىپىدىن يارىتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىش – ھەرىكەتلىرىمۇ ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ئۆزىگە لايىق، ئۆزىگە ھەقىقىي مەنىدە نىسبەت بېرىلگەن ئىش – ھەرىكەتلىرىنىڭ تەسىرىدۇر. ئالەم تائالا ھەقىقىي ھەرىكەتلەندۈرگۈچى، بەندە ھەقىقەتەن ھەرىكەتلەندۈرۈلگۈچىدۇر. ئالەم ھەقىقىي ھىدايەت قىلغۇچىدۇر، بەندە ھەقىقىي ھىدايەتكە ئېرىشكۈچىدۇر. شۇڭا ئالەم تائالا ئىككى پېئىلنىڭ ھەر بىرىنى ئۇ پېئىلنى ئورۇنلىغۇچىسىغا نىسبەت قىلغان ھالدا مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىمكى ئالەم ھىدايەت قىلغان ئىكەن، ئۇ ھىدايەت تاپقۇچىدۇر.﴾^①

بۇ يەردە ھىدايەت قىلىش ھەقىقىي مەنىسى بىلەن ئالەم قا نىسبەت بېرىلگەندەك، ھىدايەت تېپىشىمۇ ھەقىقىي مەنىسى بىلەن بەندىگە نىسبەت بېرىلگەن. ھىدايەت قىلغۇچى (ئەل ھادى) ھىدايەت تاپقۇچى (ئەل مۇھتەدى) نىڭ ئوخشىشى

① سۇرە بەنى ئىسرائىل، 97 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بولمىغىنىدەك، ھىدايەت قىلىشىمۇ ھىدايەت تېپىشىنىڭ ئوخشىشى ئەمەس.

شۇنىڭغا ئوخشاش، ئۇلۇغ ئالەم خالىغان كىشىنى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن ئازدۇرىدۇ. ئۇ بەندىمۇ ھەقىقىي مەنىسى بىلەن زالالەتكە يۈزلىنىدۇ. ئۇلۇغ ئالەم نىڭ بارلىق بەندىلىرى ئۈستىدىكى تەسەررۇپى مانا مۇشۇنداق تۇر.

ھەم پېئىلنى ھەم پېئىلنىڭ تەسىرىگە ئۇچراشنى بەندىگە نىسبەت قىلغانلار كاپىر بولىدۇ. شۇنداقلا، پېئىلنىڭ تەسىرىگە ئۇچراشنى ئالەم قا نىسبەت قىلغانلارمۇ كاپىر بولىدۇ.

ئەمما پېئىلنى ياراتقۇچىغا، پېئىلنىڭ تەسىرىگە ئۇچراشنى يارىتىلغۇچىغا ھەقىقىي مەنىسى بىلەن نىسبەت بەرگۈچىلەر بولسا، ھەقىقىي مەنىسى بىلەن مۇئىمىندۇر.

154 – سوئال:

”ئۇلۇغ ئالەم نىڭ بارلىق بەندىلىرىنى مۇئىمىن، ئىتائەتكار، سالىھ قىلىشى (شەرىئەت جەھەتتىنمۇ ئالەم شۇنداق بولۇشىنى ياخشى كۆرىدۇ)، ئالەم نىڭ كۈچ – قۇدرىتىگە نىسبەتەن مۇمكىن ئەمەسمۇ؟“ دەپ سورىغۇچىلارغا قانداق جاۋاب بېرىلىدۇ؟

شۇنداق، ئالەم تائالا بۇنىڭغا قادىردۇر. شۇڭا ئالەم تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر ئالەم خالىسا، ئەلۋەتتە، ئالەم سىلەرنى بىر ئۈممەت قىلاتتى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى بىر دىندا قىلاتتى)﴾^① ﴿ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا ئىدى، ئەلۋەتتە، يەر يۈزىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئىمان ئېيتاتتى، سەن

① سۇرە مائىدە، 48 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كىشىلەرنى مۇسۇلمان بولۇشقا مەجبۇرلامسەن؟ ﴿^① ۋە باشقا ئايەتلەر بۇنى ئىسپاتلىماقتا. ئەمما اللہ تائالانىڭ مۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇشى ئۆز ھېكمىتى، پەرۋەردىگارلىقى ۋە ئىلاھلىقى، ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىنىڭ تەقەززاسىدۇر.

بىر كىشىنىڭ: «نېمە ئۈچۈن اللہ نىڭ بەندىلىرىنىڭ بىر قىسمى ئىتائەتكار، بىر قىسمى ئازغۇن بولىدۇ؟» دەپ سورىشى بىلەن، ئۇنىڭ: «اللہ نىڭ ئىسىملىرى ئارىسىدا نېمە ئۈچۈن ئەددار (زىيان سالغۇچى)، ئەن نافی (پايدا بەرگۈچى)، ئەل مۇئتى (يول قويغۇچى)، ئەل مانى (چەكلىگۈچى)، ئەل ھافىد (خار قىلغۇچى)، ئەر رافى (ئەزىز قىلغۇچى)، ئەل مۇنىم (نېمەت بەرگۈچى)، ئەل مۇنتەقىم (ئىنتىقام ئالغۇچى) ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىسىملىرى بار؟» دەپ سورىشى ئوخشاش بىر مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. چۈنكى ئۇلۇغ اللہ نىڭ پېتىللىرى ئۇنىڭ ئىسىملىرىنىڭ تەقەززاسى ۋە سۈپەتلىرىنىڭ تەسىرىدىن ئىبارەتتۇر. ئۇنىڭ پېتىللىرىغا ئېتىراز بىلدۈرگەنلىك، ئۇنىڭ ئىسىم – سۈپەتلىرىگە، ھەتتا ئىلاھلىقىغا ۋە پەرۋەردىگارلىقىغا ئېتىراز بىلدۈرگەنلىك بىلەن باراۋەردۇر. ﴿ئەرشىنىڭ پەرۋەردىگارى اللہ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر. اللہ نىڭ قىلغانلىرىدىن سوئال – سوراق قىلىنمايدۇ، ئۇلاردىن سوئال – سوراق قىلىنىدۇ.﴾^②

155 – سوئال:

تەقدىرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ دىندىكى ئورنى نېمە؟

^① سۈرە يۇنۇس، 99 – ئايەت.

^② سۈرە ئەنئىبىيا، 22 – ۋە 23 – ئايەتلەر.

خەير – ئېھسانغا باشلاپ، يامانلىق (شەر) تىن توسقۇچى سەۋەبلەرگە ئىمان ئېيتىش خۇددى شەرئەت تەرتىپىنىڭ ۋاجىبلىرىدىن بىرى بولغىنىدەك، تەقدىرگە ئىمان ئېيتىشىمۇ تەۋھىدنىڭ ۋاجىبلىرىدىن بىرىدۇر. دىننىڭ تەرتىپكە سېلىنىشى ۋە توغرا يولدا ئالغا ئىلگىرىلىشى پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە شەرئەت ئەمىرلىرىنى لايىقىدا ئورۇندىغان كىشىلەر ئۈچۈن مۇمكىن بولىدۇ. دەرۋەقە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەقدىرگە ئىمان ئېيتىش توغرىلۇق ۋەز ئېيتقاندىن كېيىن، ساھابىلارنىڭ: «بىز نېمە ئۈچۈن تەقدىرىمىزگە پۈتۈلگەنگە يۆلىنىۋېلىپ، ئەمەل – ئىبادەتنى تەرك ئەتمەيمىز؟» دېگەن سوئالىغا: «ئەمەل قىلىڭلار! چۈنكى كىم نېمە ئۈچۈن يارىتىلغان بولسا، ئۇنىڭغا شۇ ئىش ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ» دېگەندى.

شەرئەتكە قارشى چىقىش مۇددىئاسى بىلەن: «تەقدىر يوقتۇر» دېگۈچىلەر ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ئىلىم ۋە قۇدرىتىنى يوققا چىقىرىپ، بەندىنى پېئىللىرىدا مۇستەقىل ۋە ئۆز پېئىللىرىنى ئۆزى يارىتىدىغان مەرتىۋىگە كۆتەرگەن ۋە ئالەم بىلەن بىرگە باشقا بىر ياراتقۇچىنى قوبۇل قىلغان (يەنى ئالەم قا شېرىك كەلتۈرگەن) بولىدۇ، ھەتتا ئەينى ۋاقىتتا بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ ياراتقۇچى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان بولىدۇ.^①

تەقدىرنى قوبۇل قىلغان ھالدا ئۇنى شەرئەتكە قارشى دەلىل كۆرسىتىپ، بۇ ئارقىلىق تەقدىرگە قارشى كۈرەش

① بۇ ئارقىلىق بەندىنىڭ ياخشى ۋە يامان بارلىق پېئىللارنى ياراتقانلىقىنى، ئالەمنىڭ بۇنىڭدىن پاك ئىكەنلىكىنى؛ ئۇنىڭغا يامانلىق نىسبەت بېرىلمەيدىغانلىقىنى، چۈنكى ئەگەر زۇلۇم يارىتىدىغان بولسا، ئۇنىڭ زالىمدىن بولۇپ قالىدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويغان مۇتەئەلەگە مەنسۇپ تەقدىرنى ئىنكار قىلغۇچى قەدەرىيە مەزھىبىگە ئىشارەت قىلماقتا. ئۇلۇغ ئالەمنىڭ ئېيتقانلىرىدىن پاكىتۇر.

قىلغان، ئۇلۇغ ئالەمنىڭ بەندىگە ئاتا قىلغان ۋە بۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇنى مۇكەللەپ قىلغان (يەنى ئۇنىڭغا تەكلىپ قىلغان) قۇدرەت ۋە ئىختىيارلىقنى قوبۇل قىلمىغان، ئالەمنىڭ بەندىلىرىنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلار بىلەن مۇكەللەپ قىلغانلىقىنى ئېيتقانلار ئۇلۇغ ئالەم قا زۇلۇم نىسبەت بەرگەن بولۇپ ھېسابلىنىدۇ^①. بۇنداق چۈشەنچىگە ئىگە ئادەمنىڭ كاتتىبېشى لەنتى ئېلىستۇر. چۈنكى ئالەم تائالا مۇنداق دەيدۇ: «ئىبلىس ئېيتتى: «سېنىڭ مېنى ئازدۇرغانلىقىڭدىن ئۇلار (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىغا ۋە سەۋەسە قىلىش) ئۈچۈن چوقۇم سېنىڭ توغرا يولۇڭ ئۈستىدە ئولتۇرمەن.»^②

ھەقىقىي مۇئىمىن ئالەمنىڭ ياخشى – يامان بارلىق تەقدىرنىڭ ھەممىسىنىڭ ياراتقۇچىسى ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىدۇ، شەرىئەتنىڭ بۇيرۇق ۋە چەكلىمىلىرىگە بويسۇن ئېگىدۇ. ئاشكارا – مەخپىي شەرىئەتنى ئۆزلىرىگە ھاكىم قىلىدۇ. ھىدايەت ۋە ئازغۇنلۇقنىڭ ئالەمنىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىنى، ئالەمنىڭ ئۆز لۇتپى بىلەن بەزىلەرنى ھىدايەت قىلسا، يەنە ئۆز ئادالىتى بىلەن بەزىلەرنى ئازدۇرىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ. ئۇ لۇتپىنى كىمگە بېرىدىغانلىقىنى، كىملەرگە

① بۇ ئىبادەت ئارقىلىق جەھەم ئىبنى سەفۋانغا ئەگەشكەن جەبرىيە مەزھىبى كۆزدە تۇتۇلغان. بۇلارنىڭ قارىشىچە، ئىنسان ھېچقانداق ئىشقا قادر ئەمەس. ئۇنىڭغا بىر ئىشنى قىلىش توغرىلۇق ھېچقانداق سۈپەت بېرىشكۈم بولمايدۇ. ئۇ پېئىللىرىنى قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ، ئۇ خۇددى بىر ۋاستىگە ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ھەر قانداق بىر قۇدرىتى ياكى ئىختىيارلىقى يوقتۇر. ئۇلۇغ ئالەم خۇددى باشقا جانسىزلاغا ئوخشاش پېئىللارنى ئۇلار ئارقىلىق يارىتىدۇ. پېئىللارنىڭ ئىنسانغا نىسبەت بېرىش خۇددى باشقا جانسىزلاردىكىگە ئوخشاش كۆچمە مەنىدە قوللىنىلغان. مەسىلەن، دەرەخ مېۋە بەردى، تاش ھەرىكەتلەندى، قۇياش چىقتى... دېگەندەك. لېكىن ئەمەلىيەتتە بۇ ئىشلارنى ئۇلار قىلمايدۇ. بۇلار يەنە مۇنداق دەيدۇ: مۇكاپات ۋە جازامۇ بارلىق پېئىللارغا ئوخشاش مەجبۇرىدۇر. ئىنسان پېئىللىرىنى قىلىش، ئورۇنداشقا مەجبۇر.
② سۈرە ئەئران، 16 – ئايەت.

ئادالتى بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى ئەڭ ياخشى بىلگۈچىدۇر. ﴿شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقان ئادەمنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ.﴾^①

بۇ ھەقتە چەكسىز ھېكمەتلىرى، كەسكىن ۋە قارشى تۇرغىلى بولمايدىغان دەلىللىرى بار. ساۋاب ۋە جازا تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە شەرئەتكە ئۇيغۇن ھالدا ئەمەل قىلىش ياكى شەرئەت ئەھكاملىرىنى تەرك ئېتىش بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر. مۇئمىنلەر مۇسبەتلىك ۋاقتلىرىدا تەقدىر بىلەن تەسەللى تاپىدۇ. خەيىرلىك بىر ئىشنى مۇۋەپپىقىيەتلىك ھالدا ئەمەلگە ئاشۇرغان ۋاقتلىرىدا ھەق ئىگىلىرىنىڭ ھەقىقەتلىكىنى ئېتىراپ قىلىدۇ ۋە مۇنداق دەپ ئىزاھ قىلىدۇ: ﴿جىمى ھەمدۇ سانا بىزنى بۇ (نېمەتلەرنى ھاسىل قىلىشقا) يېتەكلىگەن ئاللاھقا بولسۇنكى، ئاللاھ بىزنى يېتەكلىمىگەن بولسا، توغرا يول تاپمىغان بولاتتۇق، پەرۋەردىگارمىزنىڭ پەيغەمبەرلىرى بىزگە ھەقنى ئېلىپ كەلدى.﴾^② ئۇلار ھەرگىزمۇ گۇناھكار ئازغۇنلاردەك: ﴿مېنىڭ ئالاھىدە بىلىمىم بولغانلىقتىن، بۇ بايلىققا ئېرىشتىم﴾^③ دېمەيدۇ.

ئۇلار گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغان ۋاقتلىرىدا شەيتانغا ئوخشاش: ﴿پەرۋەردىگارمىم! سەن مېنى گۇمراھ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن...﴾^④ دېمەيدۇ، بەلكى ئاتا – بوۋىلىرىغا ئوخشاش: ﴿پەرۋەردىگارمىم! بىز ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز زۇلۇم قىلدۇق،

① سۇرە نەجم، 30 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە ئەئران، 43 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە قەسەس، 78 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە ھىجر، 39 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەگەر سەن بىزگە مەغپىرەت قىلمىساڭ، بىزگە رەھىم قىلمىساڭ، بىز چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز»^① دەيدۇ.

ئۇلارغا بىرەر مۇسەبەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: ﴿بىز ئەلۋەتتە ئالەمنىڭ ئىگىسىمىز (يەنى ئالەمنىڭ بەندىلىرىمىز)، چوقۇم ئالەمنىڭ دەرىھىغا قايتىمىز»^② دەيدۇ. ئۇلار سەپەر ياكى غازاتتا ئۆلتۈرۈلگەن قېرىنداشلىرى ئۈچۈن ھەرگىزمۇ كاپىرلاردەك: ﴿ئۇلار يېنىمىزدا بولغاندا ئۆلمەيتتى ۋە ئۆلتۈرۈلمەيتتى»^③ دېمەيدۇ. ﴿ئالەم بۇنى ئۇلارنىڭ دىللىرىدا ھەسرەت قىلسۇن. ئالەم تىرىلدۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ (ئۇلارنىڭ غازاتقا چىقماستىن ئۇلارنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرالمىدۇ). ئالەم قىلمىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.»^④

① سۈرە ئەئراڧ، 23 – ئايەت.

② سۈرە بەقەرە، 156 – ئايەت.

③ سۈرە ئال ئىمران، 156 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ئال ئىمران، 156 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئىماننىڭ شاخچىلىرى

156 – سوئال:

ئىماننىڭ شاخچىلىرى قانچە؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى اللە قا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى اللە نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، اللە نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش – ئەقربالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە (يەنى پۇل – مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىققا ئېرىشىشىگە پۇل – مال ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە (اللە نىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئىمان 60 نەچچە (يەنە بىر رىۋايەتتە 70 نەچچە) شاخچىغا بۆلۈنىدۇ. ئۇنىڭ ئەڭ ئۈستۈنى «لائىلاھە ئىللەللاھ» دەپ ئىمان ئېيتىش، ئەڭ تۆۋىنى بولسا، يول ئۈستىدىن كىشىلەرنى

^① سۈرە بەقەرە، 177 – ئايەت.

بىئارام قىلىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش. ھايامۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر. »^①

157 – سوئال:

ئالىم - ئۆلىمالار بۇ شاخچىلارنى قانداق بايان قىلغان؟

بىر تۈركۈم ھەدىسشۇناس ئۆلىمالار بۇلارنى بىر - بىرلەپ ساناپ، بۇ ھەقتە ھەقىقەتەن گۈزەل ۋە پايدىلىق ئەسەرلەر يازدى. ئەمما ئىمان جەھەتتىن بۇلارنىڭ سانىنى بىلىش شەرت ئەمەس، بەلكى ھەممىسىگە بىردەك ئىمان ئېيتىش كۇپايدۇر. بۇ شاخچىلار قۇرئان ۋە سۈننەتتە ئاساسىي جەھەتتىن بايان قىلىنغان. ئۇنداق بولغانىكەن، بەندىلەرنىڭ ۋەزىپىسى بۇلارنىڭ بۇيرۇقلىرىغا بويسۇنۇش، چەكلىگەن ئىشلارغا يېقىنلاشماسلىق، ئۇلار خەۋەر قىلغان نەرسىلەرنى تەستىقلاشتىن ئىبارەت. ئەنە شۇنداق قىلغان كىشى ئىماننىڭ شاخچىلىرىنى تولۇقلىغان بولىدۇ. ئۆلىمالارنىڭ ساناپ ئۆتكەنلىرىنىڭ ھەممىسى توغرا ۋە ئىماننىڭ ئەمىرلىرىدۇر. ئەمما پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ بۇ ھەدىس بىلەن بۇلارنى كۆزدە تۇتقانلىقىغا چىنىپۈتۈش ئۈچۈن، بۇ ھەقتە كەلگەن ئوچۇق بىر رىۋايەتنىڭ بولۇشى لازىم.

158 – سوئال:

ئۆلىمالارنىڭ ساناپ ئۆتكەنلىرىنى قىسقىچە خۇلاسەلەپ بېرىڭ.

ھافىز (ئىبنى ھەجەر) ”فەتھۇل بارى“ ناملىق ئەسىرىدە ئىبنى ھىبباننىڭ نەقىللىرىنى خۇلاسەلەپ مۇنداق دېگەن: بۇ

^① بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

شاخچىلار قەلب، تىل ۋە بەدەننىڭ ئەمەللىرىدىن شاخلىنىپ چىقىدۇ.

قەلبنىڭ ئەمەللىرى ئېتىقاد ۋە نىيەتلەر بولۇپ، 24 كە بۆلۈنىدۇ:

اللە قا ئىمان ئېيتىش: بۇنىڭ ئىچىگە اللە نىڭ زاتىغا، سۈپەتلىرىگە، ئۇنىڭ بىرلىكىگە، ھېچ شەيئىنىڭ اللە قا ئوخشىمايدىغانلىقىغا، اللە نىڭ ھەممىنى ئاڭلاپ ۋە كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىغا، ئۇندىن باشقا بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ كېيىن يارىتىلغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش قاتارلىقلار كىرىدۇ.

مالائىكىلەرگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلەرگە، قازايى قەدەرگە ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىش: بۇنىڭ ئىچىگە قەبرىدىكى سوئال – سوراق، ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىش، ئەمەل دەپتەرلىرىنىڭ بېرىلىشى (نۇشۇر)، ھېساب، مىزان، پىلىسرات، جەننەت، دوزاخقا ئىمان ئېيتىش، اللە نى سۆيۈش، اللە ئۈچۈن ياخشى كۆرۈش ۋە ئوچ كۆرۈش، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنى ياخشى كۆرۈش ۋە ئۇنىڭ ئۇلۇغلىقىغا ئىمان ئېيتىش قاتارلىقلار كىرىدۇ. بۇنىڭ ئىچىگە يەنە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە دۇرۇت ۋە سالام ئېيتىش، ئۇنىڭ سۈننىتىگە ئەمەل قىلىشمۇ كىرىدۇ.

ئىخلاس: بۇنىڭ ئىچىگە رىيا ۋە مۇناپىقلىقنى تەرك ئېتىش، تۆۋبە قىلىش، اللە نىڭ ئازابىدىن قورقۇش، اللە نىڭ نېمەت ۋە رەھمىتىنى تەلەپ قىلىش، ئۈمىد، شۈكۈر، ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، سەۋر، قازا ۋە قەدەرگە رازىلىق بىلدۈرۈش، تەۋەككۈل، رەھمەت ۋە كەمتەرلىك قاتارلىقلار كىرىدۇ. كەمتەرلىكنىڭ ئىچىگە ياشانغانلارنى ھۆرمەتلەش، كىچىكلەرنى ئىززەتلەش، كىبىرلىقتىن قېچىش، ئۆزىنى ۋە

ئەمەللىرىنى كۆز – كۆز قىلىش، ھەسەتخورلۇق، ئۆچمەنلىك ۋە غەزەپلىنىشتىن ساقلىنىش قاتارلىقلار كىرىدۇ.

تىلىنىڭ ئەمەللىرىگە كەلسەك، بۇ، تەۋھىدىنى تىل بىلەن ئېيتىش، قۇرئان ئوقۇش، ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىش، دۇئا ۋە زىكىر قىلىش قاتارلىق يەتتە تۈرگە بۆلۈنىدۇ. دۇئا ۋە زىكىرنىڭ ئىچىگە ئىستىغپار ئېيتىش ۋە قۇرۇق گەپ – سۆزدىن ساقلىنىش كىرىدۇ.

بەدەننىڭ ئەمەللىرى 38 تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بۇلارنىڭ بىر قىسمى ماددىي نەرسىلەرگە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، 15 تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ماددىي ۋە شەئىي ھۆكۈمگە مۇناسىپ ھالدا پاكلىنىش: بۇنىڭ ئىچىگە نجاسەتتىن پاك بولۇش، ئەۋرەتلىرىنى يېپىش، پەرز ۋە نەپلە نامازلارنى ئوقۇش، زاكات بېرىش، قۇل ئازاد قىلىش، سېخىيلىق قىلىش (مېھمانلارنى ھۆرمەتلەش ۋە ئۇلارغا تائام بېرىش)، پەرز ۋە نەپلە روزا تۇتۇش، ئېتىكاپتا ئولتۇرۇش، قەدىرى كېچىسىنى ئىزدەش، ھەج قىلىش، ئۆمرە قىلىش، تاۋاپ قىلىش، دىنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن قېچىش (يەنى مۇشرىكلارنىڭ يۇرتىدىن ھىجرەت قىلىش)، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىش، قەسەم ۋە كاففارەتلىرىنى ئادا قىلىش قاتارلىقلار كىرىدۇ.

بۇلارنىڭ يەنە بىر قىسمى شەخسكە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، ئالتە تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇلار: نىكاھلىنىش ئارقىلىق ئىپتىتىنى قوغداش، بالا – چاقىلىرىنىڭ ھەقىقىتىنى ئادا قىلىش، ئاتا – ئانىسىغا كۆيۈنۈش (ئۇلارغا يامان مۇئامىلە قىلىشتىن قېچىشمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ)، بالىلىرىنى ياخشى تەربىيەلەش، تۇغقانلار ئارا سىلە – رەھىم قىلىش، (قۇللار) خوجاينىغا ئىتائەت قىلىش، (خوجاينىلار) قۇللىرىغا سىلىق مۇئامىلە قىلىش قاتارلىقلاردۇر.

يەنە بىر قىسمى ئومۇمغا مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، 17 تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇلار: ئادالەت بىلەن يۇرت باشقۇرۇش، جامائەتتىن ئايرىلماسلىق ۋە ئەمىرلىككە بويسۇنۇش، شەرىئەت ھۆكۈمى بويىچە ئىتائەت قىلىشقا تېگىشلىك كىشىلەرگە ئىتائەت قىلىش، كىشىلەرنىڭ ئارىسىنى تۈزىتىپ قويۇش (بۇنىڭ ئىچىگە ئىسلام ئەمىرلىكىگە قارشى چىققان خاۋارىجلارغا ۋە قوراللىق قاراقچىلارغا قارشى ئۇرۇش قىلىشمۇ كىرىدۇ)، ياخشىلىق يولىدا ھەمكارلىشىش (بۇنىڭ ئىچىگە ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن چەكلەشمۇ كىرىدۇ)، جازا بەلگىلىمىلىرىنى ئىجرا قىلىش، جىھاد قىلىش، جىھادقا ھەر دائىم تەييار ھالەتتە تۇرۇش، ئامانەتكە خىيانەت قىلماسلىق (غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرىنىڭ خەلىپىلىك خەزىنىسىگە تاپشۇرۇلۇشمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ)، موھتاجلارغا قەرز بېرىش، ئالغان قەرزنى تولۇق قايتۇرۇش، قوشنىلارنى ھۆرمەتلەش، باشقىلارغا سىلىق مۇئامىلە قىلىش (بۇنىڭ ئىچىگە ھالال يول بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ، ھەقىلىق يەرلەرگە سەرپ قىلىش، پايدىسىز ئورۇنغا بۇزۇپ – چېچىش ۋە بەدخەجلىك قىلىشتىن ساقلىنىشمۇ كىرىدۇ)، سالامغا جاۋاب قايتۇرۇش، چۈشكۈرگۈچى ”ئەلھەمدۇلىللاھ“ دېسە، ئۇنىڭغا ”يەرھەمەكەللاھ“ دېيىش، ئىنسانلارنى زىيان – زەخمەتتىن ساقلاپ قېلىش، بىھۇدە ئىشلاردىن يىراقلىشىش، ئۆتكەن – كەچكەنلەرنى بىئارام قىلىدىغان نەرسىلەرنى يولدىن ئېلىۋېتىش قاتارلىقلار. مانا بۇلار، ئاتىمىش توققۇز تۈر بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە بەزىلىرىنىڭ قوشۇمچە تۈرى (تىرناق ئىچىدە بېرىلگەن تۈرلەر) نىمۇ قوشۇپ سانغاندا، 79 تۈرنى ساناپ ئۆتۈش مۇمكىن. توغرىسى، ئەڭ ياخشى بىلگۈچى اللە تۇر.

ئېھسان

159 – سوئال:

ئېھساننىڭ قۇرئان ۋە ھەدىستىكى دەلىللىرى قايسىلار؟

ئېھساننىڭ دەلىللىرى بەكمۇ كۆپ بولۇپ، بۇنىڭ بەزىلىرى مۇنۇلاردۇر: ﴿اللّٰهُ نىڭ يولىدا (پۇل – مال) سەرپ قىلىڭلار، ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىماڭلار، ئېھسان قىلىڭلار، ئېھسان قىلغۇچىلارنى اللّٰهُ ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ.﴾^① ﴿اللّٰهُ ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلغۇچىلار ۋە ئېھسان (ياخشى ئىش) قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇ.﴾^② ﴿ئېھسان (ياخشى ئىش) قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىخلاس بىلەن اللّٰهُ قا بويسۇنغان ئادەم مەھكەم تۇتقىغا ئېسىلغان بولىدۇ، ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى اللّٰهُ قا مەنسۇپتۇر.﴾^③ ﴿ياخشى ئىش (ئېھسان) قىلغانلار جەننەتكە ۋە اللّٰهُ نىڭ جامالىنى كۆرۈشكە نائىل بولىدۇ.﴾^④ ﴿ياخشى ئىش (ئېھسان) قىلغۇچى پەقەت ياخشى مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ.﴾^⑤

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «شۇبھىسىزكى، اللّٰهُ تائالا ھەرقانداق ئىشتا ئېھسانغا

① سۈرە بەقرە، 195 – ئايەت.

② سۈرە نەھل، 128 – ئايەت.

③ سۈرە لۇقمان، 22 – ئايەت.

④ سۈرە يۇنۇس، 26 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

⑤ سۈرە رەھمان، 60 – ئايەت.

بۇيرىغان.»^① پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «اللھ تائالاغا ئېھسانى بىلەن ئىبادەت قىلىپ ۋاپات بولغان ئادەم نېمىدېگەن بەختلىك؟ ئۆزىنىڭ خوجايىنىغا ھەمراھ بولغان كىشى نېمىدېگەن بەختلىك؟!»^②

160 – سوئال:

ئىبادەتتىكى ئېھساننىڭ ماھىيىتى نېمە؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى جىبرىئىلنىڭ: ماڭا ئېھساننىڭ نېمىلىكىنى ئېيتىپ بەرگىن! – دېگەن سوئالىغا مۇنداق دەپ جاۋاب بەرگەن: «اللھ قا سەن ئۇنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلىشىڭدۇر. سەن ئۇنى كۆرمىسەڭمۇ، ئەمما ئۇ سېنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ.»

شۇنداق قىلىپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېھساننىڭ بىر – بىرىدىن پەرقلىق ئىككى مەرتىۋىسىنى بايان قىلىپ بەرمەكتە. اللھ قا خۇددى ئۇنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ئىبادەت قىلىش، بۇ ئىككىسىنىڭ ئەڭ ئۈستۈن مەرتىۋىسىدۇر.

بۇ، مۇشاھىدە (كۆرۈش) مەرتىۋىسى بولۇپ، بەندىنىڭ ئۇلۇغ اللھ نى يۈرىكى بىلەن كۆرۈپ تۇرۇشىنىڭ تەقەززاسىغا ئۇيغۇن ھالدا ئىبادەت قىلىشىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. مۇشۇ شەكىلدە ئىبادەت قىلغاندا، قەلب ئىمان بىلەن نۇرلىنىدۇ، زېھىن ئېرىپان دېڭىزىغا شۇڭغۇيدۇ. نەتىجىدە، غەيب (يەنى اللھ) خۇددى كۆز بىلەن كۆرۈنۈۋاتقانداك بىر ھالغا كېلىدۇ. مانا بۇ، ئېھسان مەرتىۋىسىنىڭ ھەقىقىتىدۇر.

① مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، نەسائى، تىرمىزى، ئىبنى ماجە، دارىمى رىۋايەت قىلغان.

② ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئىككىنچىسى، مۇراقىبە (كۆزىتىش) مەرتىۋىسى بولۇپ، بۇ، بەندىنىڭ ئالەمنىڭ ئۆزىنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى ۋە ئۆزىگە بەكمۇ يېقىن ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىپ تۇرۇشىنى بىلدۈرىدۇ. بەندە ئەمەللىرىدە مۇشۇ ئاڭغا ئىگە بولسا ۋە ئۇنىڭغا قارىتا ئەمەل قىلسا، ئۇ ئەمەلنى ئالەم ئۈچۈن ئىخلاس بىلەن قىلغان بولىدۇ. چۈنكى، قىلغان ئەمەللىرىدە مۇنداق ئاڭغا ئىگە بولۇشى، ئۇنى ئەمەل قىلىشتىكى مەقسىتىدە ئۇلۇغ ئالەم تىن باشقىسىغا يۈزلىنىشتىن توسىدۇ. بۇ ئىككى مەرتىۋە زېھنىنىڭ ئېرىپان دېڭىزىغا شۇڭغۇش دەرىجىسىدىكى پەرققە نىسبەتەن پەرقلىنىدۇ.

ئىمانغا مۇناسىپ كەلمەيدىغان نەرسىلەر

161 – سوئال:

ئىماننىڭ زىتى نېمە؟

ئىماننىڭ زىتى كۆپۈرلۈك بولۇپ، كۆپۈرلۈقمۇ خۇددى ئىمانغا ئوخشاش بىر مۇنچە شاخچىلىرى بار يىلتىزدۇر. بۇندىن بۇرۇنقى بايانلىرىمىزدىن ئىماننىڭ ئىتائەت بىلەن بويىسۇنۇشنى شەرت قىلىدىغان تەستىق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق.

كۆپۈرلۈكنىڭ ئاساسىمۇ كىبىرلىق ۋە بويۇنتاۋلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان جاھىللىق ۋە رەت قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. شۇنداق بولغاندا، بارلىق ئىتائەت ئىماننىڭ شاخچىلىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا قۇرئان ۋە ھەدىسلەردە بۇ ئىتائەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىماننىڭ شاخچىلىرى دەپ سانالغان. بارلىق گۇناھ – مەسىيەتمۇ كۆپۈرلۈكنىڭ شاخچىلىرى بولۇپ، ئايەتلەردە ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسىگە كۆپۈرلۈك ئىسمى بېرىلگەن.

بۇ ھەقتە ئەتراپلىق ئويلىنىدىغان بولساق، كۆپۈرلۈكنىڭ ئىككى تۈرلۈك بولىدىغانلىقىنى بىلىۋالالايمىز. ئۇنىڭ بىرى، ئىماندىن پۈتۈنلەي چىقىرىۋېتىدىغان چوڭ كۆپۈرلۈك بولۇپ، بۇ، قەلبنىڭ سۆزىگە ۋە ئەمەلىيىتىگە ياكى ئۇلارنىڭ بىرىگە زىت كېلىدىغان ئېتىقادىي كۆپۈرلۈقتۇر.

يەنە بىرى، ئىمانغا تامامەن مۇناسىۋەتلىك بولمىغان، ئەمما شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە مۇتلەق ئىمانغىمۇ زىت كەلمەيدىغان كىچىك كۇپۇرلۇق بولۇپ، قەلبنىڭ سۆزىگىمۇ، ئەمەلىيىتىگىمۇ زىت كەلمەيدىغان ۋە ئۇنداق قىلىشمۇ كەتمەيدىغان ئەمەلىي كۇپۇرلۇقتۇر.

162 – سوئال: ئېتىقادى كۇپۇرلۇقنىڭ ئىمانغا پۈتۈنلەي زىت كېلىدىغانلىقى ۋە بۇ كۇپۇرلۇقنىڭ ئىماننى يوققا چىقىرىدىغانلىقىغا دائىر خۇلاسەڭىزنى بايان قىلىڭ!

ئالدىنقى مەزمۇنلاردا ئىماننىڭ سۆز ۋە ئەمەلدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۆتتۇق. يەنى ئىمان — قەلب بىلەن تىلنىڭ سۆزى ۋە قەلب، تىل ۋە باشقا ئەزالارنىڭ ئەمەلدىر. قەلبنىڭ سۆزى تەستىق، تىلنىڭ سۆزى ئىسلام سۆزىنى ئېيتىش، قەلبنىڭ ئەمەلىي نىيەت ۋە ئىخلاص، ئەزالارنىڭ ئەمەللىرى بولسا، بارلىق ئىبادەتلەرنى ئورۇنلاش.

بۇ تۆت ئامىلنىڭ ھەممىسى، يەنى قەلبنىڭ سۆزى ۋە ئەمەلى، تىلنىڭ سۆزى ۋە ئەزالارنىڭ ئەمەللىرى يوققا چىققان تەقدىردە، ئىمانمۇ پۈتۈنلەي يوققا چىققان بولىدۇ.

قەلبنىڭ تەستىقى يوققا چىقىدىغان بولسا، قالغانلىرى پايدىسىز بولۇپ قالىدۇ. چۈنكى قەلبنىڭ تەستىق قىلىشى ئىشىنىلىشى كېرەك بولغان ئامىللارغا ئىشىنىش ۋە بۇلارنىڭ پايدىلىق بولۇشى ئۈچۈن زۆرۈر شەرتتۇر.

شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، بىر ئادەمنىڭ ئىمانىنىڭ ئىسسىم — سۈپەتلىرى ياكى ئىماننىڭ رەسۇلىغا ئەۋەتىپ، كىتابلىرىدا نازىل قىلغان ھەرقانداق بىر نەرسىنى ئىنكار قىلىشى، بۇنىڭ مىسالى بولالايدۇ.

توغرىلىقىغا ئېتىقاد قىلىش بىلەن بىرگە، قەلبنىڭ ئەمىلى بولمىسا، (ئەھلى سۈننەتنىڭ بىرلىككە كەلگەن كۆز قارىشىغا ئاساسەن ئېيتقاندا)، بۇنىڭ يوققا چىقىشى بىلەن بىللە بارلىق ئىمان يوققا چىقىدۇ ۋە قەلبنىڭ ئەمەلى يوققا چىققان ھامان، تەستىقلاش ھېچقانداق پايدا بەرمەيدۇ.

قەلبنىڭ ئەمىلى دېگىنىمىز، ياخشى كۆرۈش ۋە ئىتائەت قىلىشتۇر. ئىبلىس، پىرىئەۋن، پىرىئەۋننىڭ قەۋمى، يەھۇدىيلار، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ دەۋاسىدا راستچىل ئىكەنلىكىنى ئاشكارا – يوشۇرۇن ئىپادە قىلغان ھالدا: «ئۇ يالغانچى ئەمەس، ئەمما بىز ئۇنىڭغا ئەگەشمەيمىز، ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرمەيمىز» دەيدىغان ۋە ئۆز تەستىقلىرىدىن پايدىلانمايدىغان مۇشرىكلارنىڭ ئەھۋالى مانا مۇشۇنداق تۇر.

163 – سوئال:

ئادەمنى دىندىن چىقىرىۋېتىدىغان چوڭ كۇپۇرلۇق قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكىنىمىزدەك، چوڭ كۇپۇرلۇقنى تۆت تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ: 1 – نادانلىق ۋە ئىنكار قىلىش كۇپۇرلۇقى. 2 – (بىلگىنىنى) تېنۇپلىش كۇپۇرلۇقى. 3 – سەركەشلىك ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش كۇپۇرلۇقى. 4 – مۇناپىقلىق كۇپۇرلۇقى^①.

164 – سوئال:

^① مەرھۇم ئىبنۇل قەييۇم بۇنىڭغا يەنە شەك قىلىش كۇپۇرلۇقىنى قوشۇپ، جەمئىي بەش تۈرگە ئايرىغان. بۇ، تەستىقلاش بىلەن ئىنكار قىلىش ئارىسىدا دەگەپ قېلىشتىن ئىبارەتتۇر.

نادانلىقتىن ئىنكار قىلىش ۋە يالغانغا چىقىرىش كۇپۇرلۇقنىڭ ماھىيىتى نېمە؟

بۇ، قۇرەيش كاپىرلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە ۋە ئۇلاردىن بۇرۇن ياشاپ ئۆتكەن، اللە تائالا تەرىپىدىن ئۇلار ھەققىدە تۆۋەندىكى ئايەتلەر نازىل بولغان ئۈمىمەتلەردە ئاشكارا – يوشۇرۇن ھالدا كۆرۈلگەن كۇپۇرلۇقتۇر: ﴿ئۇلار كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى. پەيغەمبەرلىرىمىزگە بىز نازىل قىلغان مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى. ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىنكار قىلغانلىقلىرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ.﴾^① نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغان (يەنى نادانلارنىڭ قىلغىنىنى قىلماي، ئۇلارغا مۇلايىم بولغىن)﴾^② ﴿ئۇ كۈندە ھەر ئۈمىمەتنىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلاردىن بىر توپ ئادەمنى (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) يىغمىز، (ئالدى – كەينى يىغىلغۇچە) ئۇلار توختىتىپ تۇرۇلىدۇ. ئۇلار (اللە نىڭ دەرگاھىغا) كەلگەن چاغلىرىدا، اللە ئۇلارغا: «سىلەر تولۇق بىلمەي تۇرۇپ مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئىنكار قىلدىڭلارمۇ؟» دەيدۇ.﴾^③ ﴿ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار قۇرئاننىڭ مەنىسىنى تولۇق چۈشەنمەي ۋە ھەقىقىتىگە تېخى ئەقلى يەتمەي تۇرۇپ ئۇنى ئىنكار قىلىشتى.﴾^④ ۋە باشقا كۆپلىگەن ئايەتلەر بۇ كۇپۇرلۇقنىڭ ماھىيىتىنى ئوچۇق بايان قىلىپ بەرمەكتە.

165 – سوئال:

تېنىۋېلىش كۇپۇرلۇقنىڭ ماھىيىتى نېمە؟

① سۇرە مۇئىن، 70 – ئايەت.

② سۇرە ئەئراڧ، 199 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە نەمل، 83 – ۋە 84 – ئايەتلەر.

④ سۇرە يۇنۇس، 39 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بۇ، ھەقىقىي تولۇق ۋە مۇكەممەل رەۋىشتە بىلىپ تۇرۇپ، ئۇنى ئوچۇقتىن ئوچۇق يوشۇرۇش ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلماسلىق بىلەن ئوتتۇرىغا چىققان كۇپۇرلۇقتۇر. پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامنى، يەھۇدىيلارنىڭ مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنى ئىنكار قىلىشى مۇشۇ تۈرگە كىرىدۇ.

اللە تائالا پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ كۇپۇرلۇقلىقى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار ئۇ ئايەتنى ئىچىدە ئېتىراپ قىلدى، لېكىن ئۇلار ئۇنى زۇلۇم ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش يۈزىسىدىن ئىنكار قىلدى. بۇزغۇنچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن.﴾^①

اللە تائالا يەھۇدىيلار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار بىلىدىغان (يەنى تەۋراتتا سۈپىتى بايان قىلىنغان) پەيغەمبەر كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلدى.﴾^②

يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ﴿بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار) ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۆز ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ. ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى، شۇبھىسىزكى، ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرىدۇ.﴾^③

166 – سوئال:

سەركەشلىك ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش كۇپۇرلۇقى دېگەن نېمە؟ بۇ، ھەقىقىي ئىقرار قىلىش بىلەن بىرلىكتە، ھەقىقەت بويىسىنىمىسىدىن كېلىپ چىققان كۇپۇرلۇق بولۇپ، ئىبلىسنىڭ

① سۇرە نەمل، 14 – ئايەت.

② سۇرە بەقەرە، 89 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە بەقەرە، 146 – ئايەت.

كۆپۈرلۈقى بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ. چۈنكى اللە تائالا ئۇنىڭ ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئىبلىس (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئۇ كاپىرلاردىن بولۇپ كەتتى.﴾^①

ئىبلىسنىڭ ئۇلۇغ اللە نىڭ سەجدە قىلىش ئەمرى بەرگەنلىكىنى ئىنكار قىلىشى ۋە قوبۇل قىلماسلىقى مۇمكىن ئەمەس. ئۇ ئۇلۇغ اللە نىڭ ئەمرىگە ئېتىراز بىلدۈردى ۋە بۇ ئەمرنى بەرگۈچىنىڭ ھېكمەت ۋە ئادالەتكە تىل تەڭگۈزۈپ مۇنداق دېدى: ﴿سەن لايدىن ياراتقانغا سەجدە قىلامدەن؟﴾^② ئۇ يەنە مۇنداق دېگەندى: ﴿قارا لايدىن ياساپ شەكىلگە كىرگۈزۈپ (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن يارىتىلغان ئىنسان مېنىڭ سەجدە قىلىشىمغا لايىق ئەمەس.﴾^③ مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق. مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ.﴾^④

167 – سوئال:

مۇناپىقلىق كۆپۈرلۈقى دېگەن نېمە؟

بۇ، باشقىلارنىڭ ئالدىدا رىياكارلىق بىلەن ئۆزىنى ئەمرلەرگە ئىتائەت قىلىۋاتقاندا كۆرسىتىش، ئەمەلىيەتتە چىن قەلبتىن تەستىقلىماسلىق ۋە قىلىشقا تېگىشلىك ئەمەللەرنى ئادا قىلماسلىق بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىدىغان كۆپۈرلۈق بولۇپ، اللە تائالا مۇنداق دەپ تەسۋىرلىگەن ئىبنى سەلۇل ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنىڭ كۆپۈرلۈقى شۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ: ﴿كىشىلەر ئارىسىدا اللە قا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەندۈق دېگۈچىلەر بار، ھەققەتتە ئۇلار ئىشەنمەيدۇ (يەنى

① سۈرە بەقەرە، 34 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە ئىسرا، 61 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە ھىجر، 33 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ئەئران، 12 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئاغزىدا ئىشەندۈق دېگىنى بىلەن، كۆڭلىدە ئىشەنمەيدۇ).
 ئۇلار ئالەننى ۋە مۇئىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ، ھەقىقەتتە
 ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا
 كېسەل (يەنى مۇناپىقلىق ۋە شەكىلىنىش) بار، ئالەن ئۇلارنىڭ
 كېسىلىنى كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى
 يالغاندىن ئىماننى دەۋا قىلغانلىقلىرى ۋە ئالەننىڭ
 ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن، ئۇلار قاتتىق
 ئازابقا دۇچار بولىدۇ... ئالەن ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە
 قادىردۇر. ﴿^① ۋە بۇلاردىن سىرت ناھايىتى كۆپ ئايەتتە تىلغا
 ئېلىنغان.

168 – سوئال:

كىشىنى دىندىن چىقارمايدىغان ئەمەلىي كۇپۇرلۇقنىڭ
 ماھىيىتى نېمە؟

بۇ، شەرىئەت ئىگىسى (ئالەن تائالا ۋە ئالەننىڭ پەيغەمبىرى)
 بىرەر گۇناھ ھەققىدە كۇپۇرلۇق ئاتالغۇسىنى قوللانغان، ئەمما
 شۇ گۇناھنى ئۆتكۈزگۈچى ئۈچۈن ئىمان ئاتالغۇسى ئېلىپ
 تاشلانمايدىغان ئىشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، پەيغەمبەر
 سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن:
 «مەندىن كېيىن، بىر – بىرىڭلارنىڭ بويىنىنى چاپىدىغان
 كاپىرلىققا قايتىپ قالماڭلار. ﴿^② پەيغەمبەر سەللەللاھۇ
 ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلماننى سۆكۈش
 پاسىقلىق، ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش قىلىش كاپىرلىقتۇر. ﴿^③

① سۇرە بەقەرە، 8، 9، 10 – ئايەتلەر ۋە 20 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

③ بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

بۇ يەردە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇسۇلمانلارنىڭ بىر – بىرىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشىنى كاپىرلىق دەپ ئىپادىلىگەن ۋە بۇ ئىشنى قىلغۇچىلارنى كاپىر دەپ ئاتىغان. يەنە بىر تەرەپتىن، اللە تائالا: ﴿ئەگەر مۇئمىنلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەپ قويۇڭلار... مۇئمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر، (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىقلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار﴾^① دېگەن ئايىتىدە بۇ كىشىلەرنىڭ ئىمان ساھىبى ۋە دىنىي قېرىنداش ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى ۋە يۇقىرىقى ئىشلارنىڭ ئۇلاردىن سادىر بولمايدىغانلىقىنى ئىپتىمىدى.

اللە تائالا قىساس ھەققىدىكى ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قاتىل ئۈچۈن (دىنىي) قېرىندىشى تەرىپىدىن بىر نەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ قىساس ئېلىشتىن ۋاز كەچسە، ئۇ، جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم، (جىنايەتچىمۇ دىيەتنى) ياخشىلىقچە (يەنى كېچىكتۈرمەستىن، كېمەيتىۋەتمەستىن تولۇق) بېرىشى لازىم.﴾^② اللە تائالا بۇ ئايەتتە قاتىل ئۈچۈن ئىسلامىي قېرىنداشلىقى سۈپىتىنى قوللانغان بولۇپ، بۇ سۈپەتنىڭ ئۇنىڭدا تېپىلمايدىغانلىقىنى بايان قىلمىغانىدى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن: «زىنا قىلغان، ئوغۇرلۇق قىلغان، ھاراق ئىچكەن كىشى شۇ ئىشلارنى مۇئمىن پېتى قىلمايدۇ. ئۇندىن كېيىن تۆۋبە ئۇنىڭ

① سۈرە ھۇجرات، 9 – ۋە 10 – ئايەتلەرنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە بەقەرە، 178 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئالدىدا ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. « يەنە بىر رىۋايەتتە: « بىر ئادەم مۇئمىن پېتى قاتىللىق قىلمايدۇ» دېگەن سۆز قوشۇپ قويۇلغان. يەنە بىر رىۋايەتتە: « باشقىلارنىڭ قىممەتلىك ئەشياسىنى تارتىۋېلىپ، ئۆزىنىڭ قىلۋالمايدۇ» دېيىلگەن.^①

بۇخارى ۋە مۇسلىمدا ئەبۇزەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: «لائىلاھە ئىللاھ» دېگەن ۋە مۇشۇ پېتى ۋاپات بولغانلاردىن جەننەتكە كىرمەيدىغانلار بولمايدۇ، - دېدى. مەن: زىنا ياكى ئوغرىلىق قىلغانلارمۇ شۇنداقمۇ؟ - دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: شۇنداق، زىنا ياكى ئوغۇرلۇق قىلغان بولسىمۇ، شۇنداق بولىدۇ، - دېدى. مەن سوئالىمنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىدىم (ئۇمۇ جاۋابىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىدى) ۋە تۆتىنچى قېتىمدا: ئەبۇزەرنىڭ بۇرنى توپىغا مىلەنسىمۇ شۇنداق، - دەپ جاۋاب بەردى.»^②

مانا بۇ، زىنا ئۆتكۈزگەن، ئوغرىلىق قىلغان، ھاراق ئىچكەن، ئادەم ئۆلتۈرگەن كىشى ھەققىدىكى، ئۇنىڭ تەۋھىدكە ئىگە بولۇش بىلەن بىرگە، «ئىمان» ئاتالغۇسىنىڭ مۇتلەق ھالدا ئۇ كىشىدىن ئايرىلىپ كەتمەيدىغانلىقىنىڭ دەلىلىدۇر. چۈنكى، ئەگەر بۇنى كۆزدە تۇتمىغان بولسا ئىدى، ھېچقاچان «لائىلاھە ئىللاھ» دېگەن ئەقىدە بىلەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ يۇقىرىقى گۇناھلارنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، جەننەتكە كىرىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەرمىگەن بولاتتى. چۈنكى جەننەتكە پەقەت مۇئمىنلەرلا كىرەلەيدۇ.

^① بىرلىككە كەلگەن ھەدىس.

^② بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم بۇ سۆزى ئارقىلىق پەقەت ئىماننىڭ تاماملانمايدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتقانىدى ۋە (ئىماننىڭ) كامىل دەرىجىسىگە يەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەنىدى. بەندىنىڭ بۇ گۇناھلارغا بېرىلىپ كاپىر بولۇپ كېتىشى، ئۇنىڭ شۇ گۇناھلارنى ھالال دەپ قارىغانلىقىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇ بولسا، بۇ بولسا، بۇلارنىڭ ھارام ئىكەنلىكى ھەققىدە قۇرئان ۋە پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلىشنى شەرت قىلىدۇ. ھەتتا بۇ گۇناھلارغا بېرىلمىسىمۇ، بۇلارنىڭ ھالال ئىكەنلىكىگە ئىشىنىش بىلەن كاپىر بولىدۇ.

اللە توغرىسىنى ئەڭ ياخشى بىلگۈچىدۇر.

169 – سوئال:

بۇتقا سەجدە قىلىش، اللە نىڭ كىتابىنى كەمسىتىش، اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى سۆكۈش، دىننى مەسخىرە قىلىش ۋە بۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار سىرتقى كۆرۈنۈشى ئېتىبارى بىلەن ئەمەلىي كۇپۇرلۇقلاردۇر. ئۇنداقتا، كىچىك كۇپۇرلۇقلار ئەمەلگە نىسبەت بېرىلگەن تۇرۇپ، يۇقىرىقى ئىشلار نېمە ئۈچۈن دىندىن چىقىپ كېتىشكە سەۋەب بولىدۇ؟

شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، يۇقىرىقىدەك ئىشلارنىڭ ئەمەلىي كۇپۇرلۇق بولۇپ قېلىشىدىكى سەۋەب، ئۇلارنىڭ ئىنسانلارغا بەدەن ئەزالىرىنىڭ ئەمەلىي بىلەن مەيدانغا كەلگەن بولۇپ كۆرۈنگەنلىكى ئۈچۈندۇر. ئەمما بۇلار قەلبنىڭ نىيىتىنى، ئىخلاسىنى، مۇھەببىتىنى ۋە اللە نىڭ ئەمىرلىرىگە ئىتائەت قىلىشنى ۋە باشقا بارلىق ئەمەللىرىنى يوققا چىقارمىغۇچە مەيدانغا كەلمەيدۇ. بۇ ئەمەللىرىنىڭ مەيدانغا كېلىشى بىلەن تەڭ يۇقىرىقىلاردىن ھېچقانداق ئىز – دېرەك

قالمايدۇ. شۇڭا، گەرچە بۇلار ئەمەلى بولۇپ كۆرۈنسىمۇ، ئېتىقادى كۇپۇرلۇقىنىمۇ مۇتلەق شەرت قىلىدۇ.

بۇلار يا دىندىن چىققان مۇناپىق تەرىپىدىن ياكى ھەقىكە بويۇن ئېگىشىنى پەقەتلا خالىمايدىغان نادانلار تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلدى. مۇناپىقلار تەبۇك غازىتىدا: ﴿ئۇلار ھەقىقەتەن كۇفۇرى سۆزىنى ئېيتتى، ئىسلام دىنىغا كىرگەنلىكىنى ئىپادىلىگەندىن كېيىن كاپىر بولدى، ئۇلار ئىشقا ئاشمايدىغان ئىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇندى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشنى قەستلىدى)﴾^① ئۇلاردىن نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلىقى سورالغاندا، ئۇلار: ﴿بىز (راستىن ئەمەس) پەقەت ئىچ پۇشۇقى قىلىپ ئوينىشىپ دەپ قويدۇق﴾^② دەپ جاۋاب بېرىشىدۇ. اللە تائالامۇ ئۇلاردىن مۇنداق دەپ سورىدى: ﴿ئېيتقىنكى، ‹‹سىلەر اللە نىڭ دىنىنى، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى كىتابىنى) ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلدىڭلارمۇ؟ سىلەر (يالغان قەسەم ئىچىپ) ئۆزىزە ئېيتماڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن، (پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىش بىلەن) كاپىر بولدۇڭلار...﴾^③

ئۇنىڭ ئۈستىگە، بىز كىچىك كۇپۇرلۇقنى پەقەت ئەمەلگىلا نىسبەت بەرمىدۇق. ئەكسىچە، بۇ سۆزلىرىمىز ئارقىلىق ئۆزىگە ئېتىقادنى شەرت قىلمىغان، دىلنىڭ سۆزى ۋە ئەمىلىگە زىت كەلمىگەن ئەمەللەرنى كۆزدە تۇتۇق.

170 – سوئال:

① سۇرە تەۋبە، 74 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە تەۋبە، 65 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە تەۋبە، 65 – ۋە 66 – ئايەتلەر.

زۇلۇم، پاسىقلىق ۋە مۇناپىقلىق قاتارلىقلارنىڭ ھەر بىرى قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ؟

بۇلار چوڭ ۋە كىچىك دەپ ئىككى تۈرگە (يەنى دەرىجىگە) بۆلۈنىدۇ.

171 – سوئال:

چوڭ ۋە كىچىك زۇلۇملارنىڭ مىساللىرى قايسىلار؟

اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايەتلىرىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈلگەنلەر چوڭ - كىچىك زۇلۇملارنىڭ مىسالى بولالايدۇ: ﴿اللہ نى قويۇپ ساڭا پايدا - زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە ئىبادەت قىلمىغىن، ئەگەر ئۇلارغا ئىبادەت قىلساڭ، چوقۇم (ئۆزەڭگە) زۇلۇم سالغۇچىلاردىن بولسىەن.﴾^① ﴿شېرىك ھەققەتەن زور گۇناھتۇر.﴾^② ﴿كىمكى اللہ قا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى اللہ تىن غەيرىگە ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، اللہ ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ، زالىملارغا ھېچبىر مەدەتكار (يەنى اللہ نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى) بولمايدۇ.﴾^③

﴿پەرۋەردىگار بىڭلاردىن قورقۇڭلار، (ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشمىغىچە) ئۇلارنى ئۆيلىرىدىن چىقىرىۋەتمەڭلار، ئۇلارمۇ (ئۆيىدىن) چىقىمىسۇن... ئەنە شۇ اللہ نىڭ قانۇنىدۇر، كىمكى اللہ نىڭ قانۇنىدىن ھالقىپ كېتىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ.﴾^④ ﴿زۇلۇم قىلىش مەقسىتىدە زىيان يەتكۈزۈپ ئۇلارنى تۇتۇۋالماڭلار. كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى

① سۇرە يۇنۇس، 106 - ئايەت.

② سۇرە لۇقمان، 13 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە مائىدە، 72 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە تالاق، 1 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كىمكى چىرايلىقچە ئۆي تۇتۇش نىيىتى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئىددىتىنى ئۇزارتىپ زۇلۇم قىلىش نىيىتىدە خوتۇنى بىلەن يارىشىدىكەن)، ئۆزىگە ئۆزى زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. ①

172 – سوئال:

چوڭ – كىچىك پاسقىلىقنىڭ مىساللىرى قايسىلار؟

اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايەتلىرى چوڭ پاسقىلىقنىڭ مىساللىرىدۇر: ﴿شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار پاسقىلاردۇر.﴾ ② ﴿ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى، ئىبلىس جىنلاردىن ئىدى. شۇڭا ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىتائىتىدىن چىقتى (يەنى پاسقىلىق قىلدى)﴾ ③ ﴿ئۇنى (ئىبلىسنى) بەچچۈزلىك، قاراقچىلىق قاتارلىق) يامان قىلىقلارنى قىلىدىغان شەھەردىن قۇتقۇزدۇق، ھەقىقەتەن ئۇلار يامان پاسقى قەۋم ئىدى.﴾ ④

ئۇنىڭدىن تۆۋەن دەرىجىدىكى پاسقىلىققا كەلسەك، اللە تائالانىڭ ئىپتىدائىي ئايالارنى زىنا بىلەن قارىلىغانلار ھەققىدە ئىيتقان شۇ سۆزلىرى مىسال بولالايدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى (ئۇلار يالغانچىلىق ۋە تۆھمەت چاپلاش مەيدانىدا چىڭ تۇرىدىغان بولسا) ھەرگىز قوبۇل قىلماڭلار، ئۇلار پاسقىلاردۇر (يەنى ئۇلار بوھتان چاپلاشتىن ئىبارەت چوڭ گۇناھنى ئىشلىگەنلىكلىرى ئۈچۈن، اللە نىڭ ئىتائىتىدىن

① سۈرە بەقەرە، 231 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە تەۋبە، 67 – ئايەت.

③ سۈرە كەھفى، 50 – ئايەت.

④ سۈرە ئەنئىبىيا، 74 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە نۇر، 4 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە ھۇجۇرات، 6 – ئايەت.

چىققۇچىلاردۇر) ﴿١﴾ «ئى مۇئمىنلەر! ئەگەر سىلەرگە بىر پاسىق ئادەم بىرەر خەۋەر ئېلىپ كەلسە، (ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى) بىلمەستىن بىرەر قەۋمنى رەنجىتىپ قويۇپ، قىلمىشىڭلارغا پۇشايمان قىلىپ قالماسلىقىڭلار ئۈچۈن، (ئۇ خەۋەرنى) ئېنىقلاپ كۆرۈڭلار. ﴿٢﴾»

رىۋايەتلەرگە ئاساسلانغاندا، بۇ ئايەت ۋەلىد ئىبنى ئۇقبە ھەققىدە نازىل بولغان.

173 – سوئال:

چوڭ – كىچىك مۇناپىقلىقنىڭ مىساللىرى قايسىلار؟

اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايەتلىرى چوڭ مۇناپىقلىققا مىسال بولالايدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار اللە نى ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئالدامچىلىقىغا يارىشا جازا بېرىدۇ. ﴿٣﴾ ۋە داۋامىدىكى ئايەتلەر.

اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايەتلىرىمۇ بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ: ﴿مۇناپىقلار سېنىڭ ئالدىڭغا كەلگەن چاغدا: «گۇۋاھلىق بېرىمىزكى، سەن ھەقىقەتەن اللە نىڭ پەيغەمبىرىدۇرسەن» دەيدۇ، سېنىڭ ھەقىقەتەن اللە نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىنى اللە بىلىدۇ، اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر. ﴿٤﴾»

ئۇنىڭدىن تۆۋەن دەرىجىدە تۇرىدىغان مۇناپىقلىقنىڭ مىسالغا كەلسەك، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى

③ سۈرە نىسا، 142 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۈرە مۇناققۇن، 1 – ئايەت.

ۋە سەللەمنىڭ شۇ سۆزلىرىدە تىلغا ئېلىنغانلار بۇ تۈرگە كىرىدۇ: «مۇناپىقنىڭ ئەمىلى ئۈچتۇر. ئۇلار يالغان ئېيتىدۇ، ۋە دەسسىدە تۇرمايدۇ، ئامانەتكە خىيانەت قىلىدۇ.»^①

«تۆت خىل خىسلەت بار بولۇپ، كىمدە شۇ خىسلەتلەر بولسا، ئۇ مۇناپىقتۇر...»^②

^① بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

^② بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

سېھىر ۋە سېھرىگەر

174 – سوئال:

سېھىر ۋە سېھرىگەرنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

سېھىر راستىنلا بار بولغان ۋە كەۋنى تەقدىرگە توغرا كېلىش بىلەن بىرگە تەسىرىمۇ بولغان بىر ئىشتۇر. اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار بۇ ئىككىسىدىن ئەر – خوتۇننى بىر – بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى (يەنى سېھرىگەرلىكنى) ئۆگىنەتتى. ئۇلار (سېھىر ئارقىلىق) اللہ نىڭ رۇخسىتىسىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەلمەيتتى.﴾^①

سېھىرنىڭ تەسىرىگە ئىگە ئىكەنلىكى سەھىھ ھەدىسەردىمۇ قەيت قىلىنغان. سېھرىگەرگە كەلسەك، ئەگەر ئۇ قىلغان سېھىرنىڭ تۈرى بەقەرە سۈرىسىدە ئوچۇق بايان قىلىنغانغا ئوخشاش شەيتانلاردىن ئېلىنغان سېھىر بولسا، ئۇ سېھرىگەر كاپىر بولىدۇ. چۈنكى اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ ئىككى پەرىشتە) بىز كىشىلەرنى سىنايمىز، كاپىر بولمىغىن، دېمىگىچە ھېچ كىشىگە سېھىر ئۆگەتمەيتتى... ھالبۇكى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. يەھۇدىيلار (تەۋراتنى تاشلاپ) سېھىرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە (اللہ نىڭ رەھمىتىدىن ۋە

① سۈرە بەقەرە، 102 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

جەننەتتىن) ھېچ نېسىۋە يوق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى... ﴿^① ۋە باشقا ئايەتلەر بۇنى ئىسپاتلىماقتا.

175 – سوئال:

سېھرىگەرنىڭ جازاسى نېمە؟

ئىمام ترمىزى جۇندۇب رەزىيەللاھۇئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلدۇ: «سېھرىگەرنىڭ جازاسى قىلىچ بىلەن چېپىشتۇر.» ئىمام ترمىزى مۇنداق دېگەن: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ ساھابىلىرى ۋە باشقا ئەھلى ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، مۇشۇنداق ھۆكۈم چىقىرىش لازىم.» مالىك ئىبنى ئەنەس مۇشۇنداق دەپ قارايدۇ. ئىمام شافىئى (اللھ تائالا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇنداق دېگەندى: «سېھرىگەر كاپىرلىققا يېتىدىغان دەرىجىدە سېھىر قىلسا ئۆلتۈرۈلىدۇ. ئەگەر قىلغان ئىشى كاپىرلىققا بېرىپ تاقاشمىسا، ئۇ ئۆلتۈرۈلىدۇ دەپ قارالمايدۇ.» سېھرىگەرنىڭ ئۆلتۈرۈلىدىغانلىقى ھەزرىتى ئۆمەر، ئۇنىڭ ئوغلى ئابدۇللاھ، قىزى ھەفسە (رەزىيەللاھۇ ئەنھا)، ئوسمان ئىبنى ئەفۋان، جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللاھ، جۇندۇب ئىبنى كەئب، قەيس ئىبنى سابىت، ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز، ئەھمەد، ئەبۇ ھەنىفە ۋە باشقىلار تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان ھۆكۈمدۇر (اللھ ھەممىسىگە رەھمەت قىلسۇن!).

176 – سوئال:

نۇشرا (يەنى سېھىرنى يېشىش) ۋە ئۇنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

① سۇرە بەقەرە، 102 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

نۇشرا — سېھرلەنگەن ئادەمدىكى سېھىرنى يېشىش دېمەكتۇر. ئەگەر بۇ ئۇ سېھىرغا ئوخشاش سېھىر يولى بىلەن ئېلىپ بېرىلسا، بۇمۇ شەيتاننىڭ ئىشى بولۇپ قالدۇ. ئەگەر شەرىئەت يولىغا قويغان دەم سېلىش دۇئاسى ۋە پاناھلىق تىلەش دۇئاسى بىلەن بولسا، بۇنىڭدا ھېچقانداق شەك يوق.

177 – سوئال:

شەرىئەت يولىغا قويغان دەم سېلىش دۇئالىرى دېگەن نېمە؟

دەم سېلىش دۇئالىرى — قۇرئان ۋە ھەدىستىن ئەسلى شەكلى بىلەن ئېلىنغان ئەرەبچە دۇئالار بولۇپ، دەم سالغان ۋە سالدۇرغان كىشىنىڭ دەمىنىڭ پەقەت ئالەمنىڭ ئىزى بىلەن تەسىر كۆرسىتىلەيدىغانلىقىغا ئىشىنىشى شەرت. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە دەم سالغان،^① پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمۇ ئۆزىنىڭ بىر مۇنچىلىغان ساھابىلىرىگە دەم سالغاندىن سىرت، ئۇلارنىڭ دەم سېلىشىنى قوللىغان، ھەتتا ئۇلارنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرىغان ۋە دەم سالغانلىقى ئۈچۈن ھەق تەلەپ قىلسا بولىدىغانلىقىنى ئېيتقان. بۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك بارلىق رىۋايەتلەر بۇخارى، مۇسىلىم ۋە باشقا ھەدىس كىتابلىرىدا بايان قىلىنماقتا.

178 – سوئال:

شەرىئەتتە چەكلەنگەن دەم سېلىش دۇئالىرى قايسىلار؟

بۇلار قۇرئان ۋە ھەدىستە بولمىغان ۋە ئەرەب تىلى بىلەن ئوقۇلمىغان دۇئالاردۇر. بۇ خىل دەم سېلىش شەيتاننىڭ ئىشى بولۇپ، بۇ شەيتاننى ئىشقا سېلىش ۋە ئۇنى خۇش قىلىدىغان

^① بۇ ھەقتىكى ھەدىسنى مۇسىلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

نەرسىلەر بىلەن ئۇنىڭغا يېقىنلاشقانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. نۇرغۇنلىغان دەججال، ساختىپەز، داخان، رەمچى، خۇراپاتچىلارنىڭ ئىشلىرى مانا مۇشۇنىڭ جۈملىسىدىن بولۇپ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ھەيكەل ۋە تىلىسىم كىتابلىرىغا قارايدۇ. ”شەمسۇل مائارىفى“، ”شۇمۇسۇل ئەنۋار“ ۋە باشقا كىتابلار دىن دۈشمەنلىرى تەرىپىدىن خۇددى ئىسلام دىنىغا ئائىت كىتابلار دەك كۆرسىتىلىپ كەلگەن. ھالبۇكى، بۇ كىتابلارنىڭ دىن بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق، ئىسلام ئىلىملىرى بىلەنمۇ ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق. بىز ”شەرھۇل سۇلەم“ ۋە باشقا كىتابلىرىمىزدا بۇ ھەقتە توختىلىپ ئۆتكەندۇق.

تۇمار، كۆز مونچاق ۋە باشقىلار

179 – سوئال:

تىلتۇمار، زەنجىر، يىپ، كۆز مونچاق، چەمبىرەك ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئېسىۋېلىشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىم بىر نەرسە ئېسىۋالسا، ئەھۋالى ئۇنىڭغا ھاۋالە قىلىنىدۇ.»^① پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر قېتىملىق سەپىرىدە بىر ئادەمنى تۆگىلەرنىڭ بويىغا

^① ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

ئېسىلغان يىپ، مونچاق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىۋېتىشكە بۇيرىغان.^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «شۈبھىسىزكى، (شەرىئەت چەكلىگەن شەكىلدە) دەم سېلىش، تۇمار ئېسىش ۋە ئاياللارنىڭ (ئەرلىرىنى ئۆزىگە باغلاش ئۈچۈن) تۈگۈن چىگىشى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى شېرىكتۇر.»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «كىمكى تۇمار ئېسىۋالسا، اللہ ئۇنى مەقسىتىگە يەتكۈزمىسۇن! كىمكى كۆز مونچاق ئېسىۋالسا، اللہ ئۇ كىشىگە خاتىرجەملىك بېغىشلىمىسۇن!»^③ يەنە بىر رىۋايەتتە: «كىمكى تۇمار ئېسىۋالسا، اللہ قا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ» دېيىلگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم قولغا سېرىق بىلەزۈك سېلىۋالغان بىر كىشىدىن: «بۇ نېمە؟» دەپ سورىدى. ئۇ ئادەم: «رېماتىزم كېلىسىم بار ئىدى، شۇڭا سېلىۋالدىم» دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: «ئۇنى تاشلىۋەت، چۈنكى ئۇ سېنى زەئىپلەشتۈرۈشتىن باشقا ئىشقا يارىمايدۇ. شۈبھىسىزكى، سەن ئۇنى قولۇڭغا تاققان ھالەتتە ئۆلۈپ كەتسەڭ، ھەرگىز نىجاتلىق تاپالمايسەن» دېدى.^④

① بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

② ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ ھەكىم رىۋايەت قىلغان.

④ ئىبنى ماجە ۋە ھەكىم رىۋايەت قىلغان.

ھۈزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ بىر ئادەمنىڭ قولىدىكى يېنى تارتىپ ئۈزۈۋەتكەندىن كېيىن، اللھ تائالانىڭ: ﴿ئۇلارنىڭ تولىسى اللھ قا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئىشىنىدۇ (يەنى اللھ نى ياراتقۇچى، رىزىق بەرگۈچى دەپ ئىقرار قىلىش بىلەن بىللە، بۇتلارغىمۇ چوقۇنىدۇ)﴾^① دېگەن ئايىتىنى ئوقۇغان.

سەئىد ئىبنى جۇبەير مۇنداق دەيدۇ: بىرىنىڭ ئۈستىدىكى تۇمارنى ئېلىۋېتىش بىر قۇل ئازاد قىلغانغا باراۋەردۇر. بۇنىڭغا ئوخشاش ئىپادىلەر سەھىھ ھەدىسلەرنىڭ ھۆكۈملىرىدىندۇر.

180 – سوئال:

ئايەت يېزىلغان تۇمارنى ئېسىشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

بەزى سەلەف ئالىملىرى بۇنىڭ جائىز ئىكەنلىكى رىۋايەت قىلماقتا. ئەمما ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇكەيم، ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر، ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد ۋە ئۇنىڭ كۆز قارىشىنى قوبۇل قىلىدىغان نۇرغۇنلىغان كىشى بۇنىڭ جائىز ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. قوبۇل قىلىشقا تېگىشلىكىمۇ شۇدۇر (يەنى جائىز ئەمەس). چۈنكى بىر نەرسىلەرنى ئېسىشقا دائىر ھېچقانداق ھۆكۈم ياكى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسمۇ يوق. قۇرئاننىڭ ئىھانەتكە قارشى قوغدىلىشىمۇ بۇنىڭ چەكلەنگەنلىكىنى شەرت قىلىدۇ. چۈنكى تۇمار ئېسىۋالغۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسى تۇمارنى تاھارەتسىز ھالدا ئېسىپ يۈرىدۇ. ئۇندىن باشقا، مۇشۇ تەرىقىدە ئاستا – ئاستا باشقا نەرسىلەرنى ئېسىشقا

^① سۇرە يۇسۇف، 106 – ئايەت.

يۈزلەنمەسلىك، باتىل ئېتىقادلارغا بېرىلمەسلىك، دىننىڭ
(بولۇپمۇ بۇ زامانلاردا) الله تىن باشقىسىغا تەلپۈنمەسلىكى
ئۈچۈن، بۇنداق ئىشلارنى چەكلەش لازىم.

كاھنلىق

181 – سوئال:

كاھنلارنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

كاھنلار گۇمراھلار بولۇپ، بۇلار ئاللاھ تائالانىڭ مۇنۇ ئايتىدە ئېيتىلغانىدەك، شەيتانلارنىڭ دوستلىرىدۇر: ﴿شۈبھىسىزكى، شەيتانلار ئۆز دوستلىرىنى (يەنى مۇشرىكلارنى) سىلەر بىلەن دەتالاش قىلىشقا ۋە سۆھبەت قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، سىلەر چوقۇم مۇشرىك بولۇپ قالسىلەر.﴾^① شەيتانلار كاھنلارنىڭ يېنىغا چۈشىدۇ ۋە ئاسماندىن ئوغرىلىقچە ئاڭلىۋالغان بىرەر ئېغىز سۆزنى ئۇلارغا تەلكن قىلىدۇ. كاھنلار بۇ بىر ئېغىز سۆزگە يۈز ئېغىز يالغاننى قېتىپ، ئىنسانلارغا تارقىتىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇھەممەد! مەككە كۇففارلىرىغا ئېيتقىنكى) سىلەرگە مەن شەيتانلارنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىمۇ؟ ئۇلار ھەربىر ئىغۋا توقۇغۇچى، گۇناھكارلارغا چۈشىدۇ. ئۇلار (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە) ئاڭلايدۇ، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) نىڭ تولىسى يالغانچىلاردۇر.﴾^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەممۇ بۇ ھەقتىكى ھەدىسلەردە مۇنداق دېگەن: «شەيتانلار بىر – بىرىنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ تۇرغان ھالدا ئاسماندىكى سۆزنى ئاڭلايدۇ.

① سۈرە ئەنئام، 121 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە شۇئرا، 221 – دىن 223 – ئايەتكىچە.

ئاندىن ئەڭ ئۈستىدىكى شەيتان ئاڭلىغان سۆزنى ئاستىدىكى شەيتانغا، ئۇمۇ ئۆزىنىڭ ئاستىدىكىسىگە يەتكۈزىدۇ. تاكى بۇ سۆز سېھرىگەر ياكى كاھىنغىچە يەتكۈزۈلىدۇ. بەزىدە شەھاب دەپ ئاتالغان نۇرلۇق يۇلتۇز ئۇ سۆز سېھرىگەر ياكى كاھىنغا يېتىشتىن بۇرۇن كۆيدۈرۈۋېتىدۇ. بەزىدە ئۇنىڭغا يېتىشەلمەي قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ سۆز ئۇنىڭ (سېھرىگەر ياكى كاھىن) غا يەتكۈزۈلىدۇ. سېھرىگەر ياكى كاھىن بۇ ھەق سۆزگە مىڭ يالغاننى قېتىپ، خەلققە تارقىتىۋېتىدۇ. «بۇ ھەدىسنىڭ تولۇق تېكىستى سەھىھۇلبۇخارىدا بايان قىلىنغان. قۇمغا سىزىپ ياكى شېغىل تاشلارنى تىزىپ پال سېلىشىمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

182 – سوئال:

كاھىننى تەستىقلاشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ تەن بۆلەك ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەر غەيبىنى بىلمەيدۇ. ئۇلار (يەنى خالايىق) قاچان تىرىلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ.﴾^① ﴿غەيبنىڭ خەزىنىلىرى اللە نىڭ دەرگاھىدۇر، ئۇنى پەقەتلا اللە بىلىدۇ.﴾^② ﴿ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيبىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان لەۋھۇلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار (ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟﴾^③ ﴿ئۇنىڭ دەرگاھىدا ئىلمىي غەيب بولۇپ، ئۇ (غەيبىنى) بىلمەمدۇ؟﴾^④ ﴿سىلەرگە

① سۈرە نەمل، 65 – ئايەت.

② سۈرە ئەنئام، 59 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە قەلەم، 47 – ئايەت.

④ سۈرە نەجم، 35 – ئايەت.

نېمىنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) ﷻ بىلىدۇ، سىلەر بىلمەيسىلەر، (شۇنىڭ ئۈچۈن) ﷻ بۇيرىغانغا ئالدىراختار. ﴿^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەممۇ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «كىمكى مۇنەججىمگە ياكى ئۆزىنىڭ غەيب ئىلمىنى بىلىدىغانلىقىنى ئېيتقۇچى كاھىننىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەستىقلىسا، ئۇ مۇھەممەد (سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم) كە ئەۋەتىلگەن نەرسىگە (يەنى ئىسلامغا) كاپىر بولغان بولىدۇ. ﴿^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «كىمكى مۇنەججىم ياكى كاھىننىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭدىن بىرەر ئىش ھەققىدە سوئال سورىسا ۋە ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ماقۇل كۆرسە، ئۇنىڭ قىرىق كۈنلۈك نامىزى قوبۇل بولمايدۇ. ﴿^③

^① سۇرە بەقەرە، 216 – ئايەت.

^② ئەبۇ داۋۇد، ئىبنى ماجە ۋە دارىمى رىۋايەت قىلغان.

^③ مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

مۇنەججىملىك

183 – سوئال:

مۇنەججىملىك (يۇلتۇزلارغا قاراپ كېلەچەكتىن خەۋەر بېرىش) نىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قۇرۇقلۇق ۋە دېڭىزنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدا (يەنى كېچىلىك يول يۈرگىنىڭلاردا) يول تېپىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرگە يۇلتۇزلارنى يارىتىپ بەردى.﴾^① ﴿بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسماننى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار) بىلەن بېزىدۇق ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەيتانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ).﴾^② ﴿يۇلتۇزلارمۇ اللە نىڭ ئەمرى بىلەن بويسۇندۇرۇلغاندۇر.﴾^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمۇ مۇنداق دېگەن: «كىمكى يۇلتۇزلاردىن بىر شاخچە ئالسا (يەنى يۇلتۇزغا قاراپ، ياخشى – يامان ئىشلار ھەققىدە پەرەز ياكى ھۆكۈم چىقارسا)، ئۇ سېھىردىنمۇ بىر شاخچە ئالغان بولىدۇ. قانچىلىك ئالسا، شۇنچىلىك بولىدۇ.﴾^④

① سۈرە ئەنئام، 97 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۈرە مۇلك، 5 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۈرە نەھل، 12 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «مەن ئۈمىتىمنىڭ يۇلتۇزلارنى تەستىقلاپ، تەقدىرنى ئىنكار قىلىشىدىن ۋە زالىم ھۆكۈمرانلارنىڭ ھەقسىزلىقلىرىدىن ئەندىشە قىلمەن.»^①

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبجەد يېزىپ، يۇلتۇزلارغا قارايدىغان كىشىلەر ھەققىدە مۇنداق دېگەندى: «مەن بۇ ئىش بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنى ئاللاھنىڭ نەزىرىدە ھېچقانداق قەدەر – قىممىتى يوق كىشىلەر دەپ قارايمەن.»

قەتادە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېگەندى: «ئاللاھ يۇلتۇزلارنى ئۈچ تۈرلۈك سەۋەب بىلەن ياراتقان. بىرىنچىسى، ئاسماننى بېزەش. ئىككىنچىسى، ئۇلار بىلەن (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىخشاشقا ئۇرۇنغان) شەيتانلارنى ئېتىش. ئۈچىنچىسى، كېچىسى يول يۈرگەنلەرگە بەلگە قىلىپ بېرىش. كىمكى، بۇ يۇلتۇزلاردىن باشقا نەرسىلەرنى ئېلىشقا ئۇرۇنىدىكەن، ئۇلاردىن ئېلىشقا تېگىشلىك نەرسىنى يوقىتىپ، ئۇلاردىن ئۆزىگە تېگىشلىك نېسۋىسىدىن قۇرۇق قالغان ۋە ھەرقانداق قىلىپ بىلگىلى بولمايدىغان بىر نەرسىنى بىلىشكە ئۇرۇنغان بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.»

184 – سوئال:

يۇلتۇزلارنىڭ چىقىش ۋە پېتىش ۋاقتلىرى بىلەن يامغۇر تىلەشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

^① بۇ ھەدىس مۇسەندەتە رىۋايەت قىلىنغان.

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەلەر اللہ نىڭ رىزىق بەرگەنلىكىگە﴾ شۈكۈر قىلىشنىڭ ئورنىغا، (رىزىق بەرگۈچىنى) ئىنكار قىلامسىلەر؟﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەممۇ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەندى: «جاھىلىيەتتىن قالغان تۆت تۈرلۈك ئىش ئۈممىتىمنىڭ ئارىسىدا داۋاملىق ساقلىنىپ قالدۇ، ئۈممىتىممۇ ئۇ ئىشلارنى تەرك ئەتمەيدۇ: ئەمەل – مەنسەپ بىلەن ماختىنىش، نەسەبلەرگە تىل تەككۈزۈش، يۇلتۇزلارنىڭ چىقىش ۋە پېتىش ۋاقتلىرىدا يامغۇر تىلەش ۋە ئۆلۈكلەرنىڭ ئارقىسىدىن ھازا تۇتۇش.»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەممۇ يەنە مۇنداق دېگەندى: «اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: كېچىنى بەندىلىرىمنىڭ بەزىلىرى مۇئمىن، بەزىلىرى كاپىر ھالەتتە ئۆتكۈزدى. اللہ نىڭ لۇتىپى ۋە مەرھەمىتى بىلەن بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇلدى دېگەن كىشى مۇسۇلمان بولۇپ، ئۇ يۇلتۇزلارنى ئىنكار قىلىدۇ. بىزگە شۇ، شۇ يۇلتۇزنىڭ چىقىشى ياكى پېتىشى سەۋەبى بىلەن يامغۇر ياغدۇرۇلدى دېگەنلەر بولسا، مېنى ئىنكار قىلغان ۋە يۇلتۇزلارغا چوقۇنىدىغان كاپىرلاردۇر.»^③

① سۇرە ۋاقىئە، 82 – ئايەت.

② بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

شۇم پال ئېلىش ۋە كۆز تېگىش

185 – سوئال:

شۇم پال ئېلىشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟ ئۇ نېمە بىلەن يوقىلىدۇ؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارغا يەتكەن ياخشىلىق بىلەن يامانلىق (مۇسانىڭ شۇملۇقىدىن ئەمەس) اللە نىڭ تەقدىرىدۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ مۇنداق دېگەن: «كېسەلنىڭ ئۆزلىكىدىن يۇقۇشى، نەرسە – كېرەكلەرنىڭ شۇملۇقى، ئىنتىقامى ئېلىنمىغان ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ روھىنىڭ ئالۋاستىغا ئايلىنىشى بىلەن سەپەر (ئېيىنىڭ پالاكتى) قاتارلىقلار يوق ئىشلاردۇر.»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ يەنە مۇنداق دېگەندى: «شۇم پال ئېلىش شېرىكتۇر، شۇم پال ئېلىش شېرىكتۇر.»^③

ئىبنى مەسئۇد مۇنداق دەيدۇ: «بۇ بىزدىن بولمايدۇ، پەقەت (مۇستەسنا ھالەتتە) اللە ئۇنى تەۋەككۈل ئارقىلىق يوق قىلىدۇ.»

① سۇرە ئەئراڧ، 131 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەندى: «شۇم پال ئېلىش — (شۇ ھېسسىيات سەۋەبى بىلەن) بىر ئىشنى داۋاملاشتۇرۇش ياكى ئۇنىڭدىن ۋاز كېچىشنى بىلدۈرىدۇ.»

ئىمام ئەھمەد ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن: «شۇملۇق ھېس قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ھاجىتىدىن چىقىشتىن ۋاز كەچكەن ئادەم شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ.» ساھابىلەر: بۇنىڭ كەففارتى نېمە؟ - دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم ئۇلارغا: «بۇنىڭ كەففارتى: پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ياخشىلىقىڭدىن باشقا ياخشىلىق يوقتۇر، سېنىڭ تەقدىرىڭدىن باشقا تەقدىر يوقتۇر، سەندىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، - دېيىشتۇر» دەپ جاۋاب بەرگەن.

يەنە بىر ھەدىستە سۆيۈملۈك پەيغەمبەرىمىز مۇنداق دېگەندى: «ئەڭ توغرىسى بۇلارغا (يەنى مۇشۇنداق ھېس - تۇيغۇلارغا) ياخشى تەرەپتىن تەبىرى بېرىش كېرەك. شۇنداق قىلغاندا، بىر مۇسۇلمان (ئۆزى قىلماقچى بولغان ئىشتىن) يېنىۋالمايدۇ. سىلەردىن بىرىڭلار كۆڭلۈڭلارغا ياقمايدىغان بىر نەرسە كۆرگەن ھامان: پەرۋەردىگارىم! ياخشىلىقلارنى سەندىن باشقا ھېچكىم بېرەلمەيدۇ، يامانلىقلارنى سەندىن باشقا ھېچكىم ياندۇرالمايدۇ، سېنىڭ ياردىمىڭسىز ھېچكىم بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمايدۇ، ھېچقانداق ئىشقا كۈچى يەتمەيدۇ، - دېسۇن!»^①

186 - سوئال:

① ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

كۆز تېگىشنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دەيدۇ:
«كۆز تېگىش ھەقتۇر.»^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم بىر قىزنىڭ يۈزى
ۋە بەدىنىدىكى ئۆزگىرىشنى كۆرۈپ: «بۇ قىزغا دۇئا ئوقۇپ،
دەم سېلىڭلار. چۈنكى قىزغا كۆز تېگىپتۇ» دېگەندى.^②

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەندى: پەيغەمبەر
سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم ماڭا (ياكى باشقا بىرىگە) كۆز
تەگكەنلىكى ئۈچۈن دەم سېلىشنى بۇيرىدى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم يەنە مۇنداق
دېگەندى: «كۆز تېگىش ياكى يىلان _ چايانغا ئوخشاش
نەرسىلەر چېقىۋالغاندىن باشقا ئىشلارغا دەم سېلىشقا
بولمايدۇ.»^③

مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى سەھىۋىلۇبۇخارى ۋە سەھىۋۇل
مۇسلىمدا رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، بۇندىن باشقا يەنە نۇرغۇن
ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنغان.

كۆز تېگىشمۇ اللە تائالانىڭ ئىزنىسىز تەسىر قىلمايدۇ.
كۆپلىگەن سەلەف ئالىملار (اللە ئۇلاردىن رازى بولسۇن!) اللە
تائالانىڭ: «كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساخا
بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن

① بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

سېنى يىقتىۋېتىشكە تاس قالدۇڭ^① دېگەن ئايتىنى كۆز تېگىشكە باغلاپ تەپسىر قىلغان.

^① سۈرە قەلەم، 51 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

گۇناھ تۆۋەن ۋە دۇنياۋىي جازالار

187 – سوئال:

مەئسىيەت (گۇناھ) قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

گۇناھ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچىسى، كىچىك گۇناھ بولۇپ، يامان ئىش – ھەرىكەتلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئىككىنچىسى، چوڭ گۇناھ بولۇپ، ئىنساننى ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىدىغان ئىش – ھەرىكەتلەرنى كۆرسىتىدۇ.

188 – سوئال:

كىچىك گۇناھلارنىڭ كەففارىتى نېمە؟

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر سىلەر مەننى قىلىنغان چوڭ گۇناھلاردىن ساقلىنساڭلار، (كەرىمىمىزگە ئېلىپ) كىچىك گۇناھلىرىڭلارنى يوققا چىقىرىمىز ۋە سىلەرنى ئېسىل ماكانغا (يەنى جەننەتكە) كىرگۈزۈمىز.﴾^① ﴿شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۇيۇلىدۇ.﴾^②

بۇ ئارقىلىق، الله تائالا كىچىك گۇناھلارنىڭ چوڭ گۇناھلارنى قىلىشتىن ساقلىنىش ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىش ئارقىلىق كەچۈرۈلىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە. دەرۋەقە، ھەدىس شېرىپىتىمۇ شۇنداق دېيىلمەكتە: «سەن بىرەر يامانلىق قىلىپ

① سۈرە نىسا، 31 – ئايەت.

② سۈرە ھۇد، 114 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قويساڭ، ئارقىدىنلا بىر ياخشىلىق قىلغىن. شۇنداق قىلساڭ، يامانلىقنىڭ يۈيۈلىدۇ. »^①

سەھىھ ھەدىسلەردە، جاپالىق شارائىتلارنىمۇ كامىل تاھارەت ئېلىپ، ئۇششاق قەدەملەر بىلەن مەسجىدكە مېڭىش، بەش ۋاقىت نامازنى ۋە جۈمە نامىزىنى قالدۇرماي ئوقۇش، ھەر رامزان ئېيىدا روزا تۇتۇش، رامزان ئېيىنى ئىبادەت (بولۇپمۇ تەراۋىھ نامىزى) بىلەن ئۆتكۈزۈش، قەدرى كېچىسىنى دۇئا – تىلاۋەت بىلەن ئۆتكۈزۈش، ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇش ۋە باشقا ئىبادەتلەرنىڭ چوڭ – كىچىك گۇناھلارغا كەففارەت بولىدىغانلىقى قەيت قىلىنغان.

بۇ ھەدىسلەرنىڭ بەزىلىرىدە چوڭ گۇناھلاردىن ساقلىنىشمۇ تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، بۇ (يەنى چوڭ گۇناھلار) تىلغا ئېلىنمىغان ھەدىسلەرمۇ ئۇلارغا قارىتا تەپسىر قىلىنىدۇ. شۇڭا، قىلىنغان ياخشىلىقلار ۋە باشقا يوللار ئارقىلىق كىچىك گۇناھلارنىڭ يۈيۈلۈشى ئۈچۈن، چوڭ گۇناھلاردىن ساقلىنىش لازىم.

189 – سوئال:

چوڭ گۇناھلار قايسىلار؟

ساھابىلەر، تابىئىنلەر ۋە باشقىلار چوڭ گۇناھ ھەققىدە ھەرخىل كۆز قاراشقا ئىگە. بەزىلەرنىڭ قارىشىچە، جازا بېرىلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى چوڭ گۇناھ ھېسابلىنىدۇ. يەنە بەزىلىرىنىڭ قارىشىچە، لەنەت، غەزەپ – نەپرەت، دوزاخ ئوتى ياكى جازا دېگەندەك ئىشلارغا سەۋەب بولىدىغان گۇناھلارنىڭ ھەممىسىنى كۆرسىتىدۇ. يەنە بەزىلىرىنىڭ

^① تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

قارىشىچە، گۇناھ ئىشلىگۈچىنىڭ دىنى مۇھىم دەپ قاراش، دىنغا ئەھمىيەت بېرىش، اللە تىن قورقۇش ۋە ھايا قىلىش تۇيغۇسىنىڭ كەمچىللىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان گۇناھلار چوڭ گۇناھ ھېسابلىنىدۇ.

سەھىھ ھەدىسلەردە ناھايىتى كۆپ گۇناھنىڭ (دەرىجە ئايرىماي) چوڭ گۇناھ قاتارىدا سانالغانلىقى قەيت قىلىنماقتا. اللە قا شېرىك كەلتۈرۈش، سېھىر ئىشلىتىش، ئۇندىن باشقا، (اللە تائالا ھارام قىلغان) بىگۇناھ ئادەم ئۆلتۈرۈش، جەڭ مەيدانىدىن قېچىش، ئۆسۈم يېيىش، يېتىمنىڭ ھەققىنى يەۋېلىش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش (ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلمەي تۇرۇپ، مۇئىمىن ئەر ياكى ئىپىتەلىك ئاياللارغا زىنا تۆھمىتى چاپلاشمۇ بۇنىڭ ئىچىدە)، ھاراق ئىچىش، ئاتا – ئانىغا ئىتائەتسىزلىك قىلىش ۋە باشقىلار چوڭ گۇناھنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «چوڭ گۇناھ يەتتىگە قارىغاندا، يەتمىشكە يېقىندۇر.» چوڭ گۇناھ ھەققىدە ئىزدەنگەن ئادەم بۇ گۇناھلارنىڭ يەتمىشتىنمۇ كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلەلەيدۇ. بولۇپمۇ، لەنەت، غەزەپ، ئازاب ۋە باشقا تەھدىتلىك سۆزلەرنىڭ ئوبىيكتى بولغان، قۇرئان ۋە ھەدىستە ئېغىر تەھدىت بىلەن تەسۋىرلەنگەن گۇناھلارنى ساناپ چىقىدىغان بولساق، بۇ گۇناھلارنىڭ بەكمۇ كۆپ ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يېتىمىز.

190 – سوئال:

كىچىك – چوڭ بارلىق گۇناھلارنىڭ كەففارىتى نېمە؟

بارلىق گۇناھ سەمىمىي تەۋبە بىلەن كەچۈرۈلىدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: «ئى مۇئىمىنلەر! اللە قا

سەمىمىي تەۋبە قىلىڭلار، ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگارڭلار سىلەرنىڭ گۇناھڭلارنى يوققا چىقىرىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ﴿^①

اللہ تائالانىڭ: ﴿ئۈمىدىكى...﴾ دەپ، ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىشنى تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشى، ئۇ ئىشنىڭ چوقۇم ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

اللہ تائالا باشقا ئايەتلەردە يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەقەت (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) (بۇ دۇنيادىكى چېغدا) تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالدا قالمىدايدۇ، اللہ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ.﴾^② ﴿تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇق قىلسا اللہ نى ياد ئېتىدۇ، گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ، گۇناھنى كەچۈرىدىغان اللہ تىن باشقا كىم بار؟ ئۇلار قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاشتۇرمايدۇ. ئۇلارنىڭ (يەنى يۇقىرىقى خىسلەتلەرگە ئىگە كىشىلەرنىڭ) مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر.﴾^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەندى: «تەۋبە بۇرۇنقى گۇناھلارنىڭ ھەممىسىنى يۇيۇۋېتىدۇ.» «اللہ نىڭ بەندىسىنىڭ تەۋبىسىدىن كېيىنكى خۇشاللىقى، بەكمۇ خەتەرلىك بىر يەردە چۈشكۈن قىلىپ، ئۇخلاپ قالغان، ئويغانغان ۋاقىتتا ئۇلغى بىلەن يېمەك –

① سۇرە تەھرىم، 8 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② سۇرە فۇرقان، 70 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ سۇرە ئال ئىمران، 135 – ۋە 136 – ئايەتلەر.

ئىچمىكىنىڭ يوقلۇقىنى بايقىغان، كۈن قاتتىق قىزىپ كەتكەندە ياكى اللە نىڭ ئەمرى ئەمەلگە ئاشقاندا، بۇرۇنقى ئورنىغا قايتىپ بارغان ۋە يەنە ئۇيقۇغا كەتكەن، ئويغانغان ۋاقىتتا ئۇلىغىنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەن كىشىنىڭ خۇشاللىقىدىنمۇ ئېشىپ چۈشىدۇ. ①

191 – سوئال:

سەمىمىي تەۋبە دېگەن نېمە؟

سەمىمىي تەۋبە — گۇناھتىن ۋاز كېچىش، گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغىنىغا پۇشايمان قىلىش ۋە ئۆمىرنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇ گۇناھقا قايتا بېرىلمەسلىك شەرتى بىلەن قىلىنغان تەۋبىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر ئۆتكۈزگەن گۇناھى ئارقىلىق بىر مۇسۇلمانغا ھەقسىزلىك قىلغان بولسا، تەۋبە قىلغاندىن كېيىن ئۇ مۇسۇلماننىڭ رازىلىقىنى ئالىدۇ. چۈنكى، ئەگەر بۈگۈن ئۇ مۇسۇلماننىڭ رازىلىقىنى ئالمىسا، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ ھەققى تەلەپ قىلىنىدۇ ۋە گۇناھكاردىن چوقۇم قىساس ئېلىنىدۇ. يەنى ھەقسىزلىك ھېچقاچان نەزەردىن ساقىت قىلىنمايدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن: «ھەركىم ئۆز قېرىندىشىغا زۇلۇم ئارقىلىق ھەقسىزلىك قىلغان بولسا، دىنار ۋە دەرھەم يوق كۈن كېلىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ رازىلىقىنى ئېلىۋالسۇن. چۈنكى ئۇ كۈنى، ئەگەر زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشىلىقى بولسا، ئۇ ياخشىلىقى قېرىندىشىغا ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ ياخشىلىقى بولمىسا، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچى قېرىندىشىنىڭ يامانلىقى ئۇنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىدۇ.» ②

① بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، ئىبنى ماجە ۋە دارىمى رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

192 – سوئال:

ئىنسان ئۈچۈن تەۋبە قاچان ئاخىرلىشىدۇ؟

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ قوبۇل قىلىشنى ۋەدە قىلغان تەۋبە يامانلىقنى نادانلىقتىن قىلىپ سېلىپ، ئاندىن ئۇزۇنغا قالماي (يەنى ئۆلۈم كېلىشتىن بۇرۇن) تەۋبە قىلغانلارنىڭ تەۋبىسىدۇر؛ اللہ ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، اللہ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى گۇناھ ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق اللہ تائالاغا ئاسىي بولۇشنىڭ نادانلىقتىن ئىبارەت ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن. بۇ گۇناھ مەيلى قەستەن بولسۇن ياكى باشقا بىر تۈرلۈك بولسۇن، ھەممىسى ئوخشاش. ئۇندىن باشقا، ئۆلۈمدىن بۇرۇن ئۆتكۈزۈلگەن ھەر بىر ئىشنىڭ ”ئالدىراقسانلىق“ بىلەن بولىدىغانلىقىنىمۇ قوبۇل قىلغانىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەندى: «شۈبھىسىزكى، اللہ بەندىسىنىڭ تەۋبىسىنى جىنى (يەنى بەندىسىنىڭ) ھەلقۇمغا يەتكەنگە قەدەر قوبۇل قىلىدۇ.»^②

بۇ ھەقتە بەكمۇ كۆپ ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان. ئەمما بەندە ئۆلۈم پەرىشتىسىنى كۆرگەن ۋە روھ ئۇنىڭ كۆكسىنى سىقىپ، جان ھەلقۇمغا قەدەر كەلگەن بولسا، ئۇ چاغدا

① سۇرە نىسا، 17 – ئايەت.

② ترمىزى، ئىبنى ماجە ۋە ھەكىم رىۋايەت قىلغان.

قىلىنغان تەۋبە قوبۇل قىلىنمايدۇ ۋە ئۇ مەڭگۈلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ﴿ھالبۇكى، (بۇ) قاچىدىغان ۋاقىت ئەمەس.﴾^①

193 – سوئال:

دۇنيا ئۈچۈن تەۋبە قاچان ئاخىرلىشىدۇ؟

اللھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرۋەردىگارنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەن كۈندە ئىلگىرى ئىمان ئېيتىمىغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش قىلمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ.﴾^②

سەھىۋىي بۇخارىدىكى ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى قەيت قىلىنغان: «قۇياش غەربتىن چىقمىغۇچە قىيامەت قايم بولمايدۇ. قۇياشنىڭ غەربتىن چىققانلىقىنى كۆرۈپ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئىمان ئېيتىشىدۇ، لېكىن بۇ چاغدا ئېيتقان ئىماننىڭ ھېچكىمگە پايدىسى بولمايدۇ.» ئاندىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: «... كۈندە ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ» دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.

مەيلى ئاساسلىق ھەدىس كىتابىدا بولسۇن ياكى باشقا ھەدىس كىتابلىرىدا بولسۇن، بۇ ھەقتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمدىن ناھايىتى كۆپ ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان.

سەفۋان ئىبنى ئەسسال مۇنداق دېگەن: مەن اللھنىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «شۇنسى ھەقىقەتكى، اللھ تائالا

① سۈرە ساد، 3 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە ئەنئام، 158 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

تەۋبە ئۈچۈن (غەرب تەرەپتە) كەڭلىكى يەتمەش يىللىق مۇساپىگە تەڭ دەرۋازا ئاچتى. قۇياش غەربتىن چىقىمغۇچە، ئۇ دەرۋازا يېپىلمايدۇ. « تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلار بۇ ھەدىسنىڭ سەھىھ ھەدىس ئىكەنلىكىنى تەكىتلىگەن ئاساستا، ناھايىتى ئۇزۇن ھەدىسنىڭ بىر قىسمى سۈپىتىدە بايان قىلغان.

194 – سوئال:

داۋاملىق چوڭ گۇناھ ئىشلەپ ئۆلۈپ كەتكەن مۇۋەھھىد (اللەنى بار ۋە بىر دەپ بىلگۈچى) نىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ كۈندە بەندىلەرنىڭ (ياخشى – يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر. ياخشى ئەمەللىرى يېنىك چىققانلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر.﴾^① (ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى، يامان ئىشلىرى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ئايان بولىدۇ، (ئۇلار يامان ئىشلىرىنى كۆرمەسلىكىنى)، ئۆزى بىلەن يامان ئىشلىرىنىڭ ئارىسىدا (مەشرىق بىلەن مەغربىنىڭ ئارىسىدەك) ئۇزۇن مۇساپە بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ.﴾^②

﴿ھەر ئادەم ئۆزى بىلەن بولۇپ كېتىدىغان، ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلنىڭ مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدىغان كۈننى (يەنى قىيامەت كۈنىنى)

^① سۈرە ئەئراڧ، 8 – ۋە 9 – ئايەتلەر.

^② سۈرە ئال ئىمران، 30 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەسلىگىن! ﴿١﴾ سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان (ياخشى – يامان) ئەمەلنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ) ﴿٢﴾ بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ – توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ. كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ. ﴿٣﴾

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بىر ئادەم ئىنچىكە ھېسابقا تارتىلسا، ئۇ ئازابقا دۇچار بولىدۇ دېمەكتۇر» دېدى. ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: «نامە – ئەمالى ئوڭ تەرەپتىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ» دېيىلمىدىمۇ؟ – دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ ئەمەللەرنىڭ ئايان قىلىنىشىغا قارىتىلغان، ئەمما ئىنچىكە ھېسابقا تارتىلغان ئادەم ئازابقا دۇچار بولىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى.

ئالدىنقى قىسىملاردا مەھشەر، ھېساب مەيدانى، تارازا – مىزان، ئەمەل دەپتەرلىرىنىڭ تارقىتىلىشى، ئەمەللەرنىڭ ئايان بولۇشى ۋە ھېسابقا مۇناسىۋەتلىك نۇرغۇنلىغان ئايەت ۋە ھەدىسلەرنى كەلتۈردۇق. پىلسىرات، شاپائەت ۋە بۇلاردىن باشقا ئىنسانلارنىڭ دۇنيادىكى چاغلىرىدا پەرۋەردىگارىغا

① سۈرە نەھل، 111 – ئايەت.

② سۈرە بەقەرە، 281 – ئايەت.

③ سۈرە زەلزلە، 6 – دىن 8 – ئايەتكىچە.

ئىتائەت قىلغان ياكى قىلمىغان پەرقلىرىگە ئاساسەن، ئاخىرەتتىكى ئەھۋاللىرى ۋە مەرتىۋىلىرىنىڭ پەرقلىق بولىدىغانلىقى، بەزىلەر ياخشى ئىشلارنى كۆپ قىلىدىغان، بەزىلىرى ئوتتۇرا ھال بولىدىغان ۋە بەزىلىرىنىڭ ئۆز نەپسىگە زۇلۇم قىلىدىغانلىقى قاتارلىقلار ھەققىدە كەلگەن ئايەتلەرنىمۇ بايان قىلىپ ئۆتتۇق.

قۇرئان كەرىم ۋە ھەدىسلەردە بايان قىلىنغان، سەلەف سالىھلار بىلەن ساھابىلار ۋە ئۇلارغا ئەگەشكەن تەپسىر، ھەدىس ۋە سۈننەت ئىماملىرىدىن تەشكىل تاپقان بىرىنچى نەسىل ئىسلام ئۆلىمالىرى بىردەك قوبۇل قىلغان ھۆكۈم تۆۋەندىكىدىن ئىبارەتتۇر: تەۋھىد ئەھلى بولۇپ، ئىسيانكار (گۇناھكار) بولغان كىشىلەر ئۈچ تۈرگە ئايرىلىدۇ. بىرىنچىسى، ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ چۈشىدىغانلار بولۇپ، بۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، دوزاخ ئوتى ئۇلارغا ئەسلا يېقىنلاشمايدۇ.

ئىككىنچىسى، ياخشىلىقلىرى بىلەن يامانلىقلىرى تەڭلىشىپ قېلىپ، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن جەننەتكە كىرەلمىگەن، ئەمما ياخشىلىقلىرى ئۇلارنى دوزاخدىن يىراق تۇتىدىغان كىشىلەر بولۇپ، مانا بۇلار، اللە تائالا خالىغان مۇددەتكىچە جەننەت بىلەن دوزاخ ئارىسىدا تۇرغۇزىلىدىغان (ئەئرافلار) دۇر. كېيىنچە بۇلارنىڭ جەننەتكە كىرىشى ئۈچۈن رۇخسەت قىلىنىدۇ. اللە تائالا جەننەت ئەھلىنىڭ جەننەتكە، دوزاخ ئەھلىنىڭ دوزاخقا كىرىپ، بىر – بىرىنى چاقىرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر توسما بولىدۇ. توسمىنىڭ ئۈستىدە (ئەئرافتا) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دوزاخنى ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيدىغان ئادەملەر (يەنى ئەھلى ئەئراف) بولىدۇ، ئۇلار

ئەھلى جەننەتكە: «سەلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار جەننەتكە كىرمىگەن، (ئەمما) كىرىش ئۈمىدسىدە تۇرغانلاردۇر. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەھلى دوزاخ تەرەپكە بۇرغاندا: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى زالىم قەۋم بىلەن بىللە قىلمىغىن» دەيدۇ. ئەئرافتىكىلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى بىلەن يامانلىقلىرى تەڭ بولۇپ قالغان، جەننەتتىمۇ ئەمەس، دوزاختىمۇ ئەمەس كىشىلەر) سىماسىدىن تونۇيدىغان (دوزىخى) ئادەملەرگە: «توپلىغان پۇل – ماللىرىڭلار ۋە تەكەببۇرلۇقۇڭلار سىلەرگە نېمىگە ئەسقاتتى؟» دەپ توۋلايدۇ. (ئەئرافتىكى دوزىخىلارغا مۇئەمىنلەرنىڭ پېقىرلىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ) سىلەر ئاللاھنىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دەپ قەسەم قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟ (مانا بۇلارغا) جەننەتكە كىرىڭلار، سىلەرگە (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر (دېيىلدى دەيدۇ). ﴿١﴾

ئۈچىنچىسى، ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا چوڭ گۇناھلار ۋە ھاياسىزلىقلاردا چىڭ تۇرغان ھالدا بېرىش بىلەن بىرلىكتە، تەۋھىد ۋە ئىمان ساھىبى بولغان، ئەمما يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كېتىدىغان كىشىلەر بولۇپ، بۇلار ئۆتكۈزگەن گۇناھىغا قارىتا دوزاختا قالىدۇ. دوزاخ ئوتى بەزىلىرىنىڭ تاپىنىغا، بەزىلىرىنىڭ پاچاقلىرىغا، يەنە بەزىلىرىنىڭ تىزلىرىغىچە يېتىپ بارىدۇ. ھەتتا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا دوزاخ ئوتى (سەجدە ئىزلىرى بولغان يەرلىرىدىن باشقا) ھەممە يېرىگىچە تۇتىشىدىغان ئادەملەرمۇ بار.

ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم، ئاندىن باشقا پەيغەمبەرلەر،

﴿١﴾ سۇرە ئەئراف، 46 – دىن 49 – ئايەتكىچە.

ئەۋلىيالار، پەرىشتىلەر ۋە باشقىلارنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشىدىغانلار مانا مۇشۇ كىشىلەردۇر. اللە تائالا بۇلارغا بىر چەك قويىدۇ ۋە شاپائىتى بىلەن ئۇلارنى دوزاختىن چىقىرىدۇ. ئاندىن يەنە بىر چەك قويۇپ، ئۇ دائىرە ئىچىگە كىرىدىغانلارغىمۇ شاپائەت قىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ، بۇ چەكنىڭ دائىرىسى داۋاملىق تۈردە كېڭىيىپ بارىدۇ. ئاخىرىدا، قەلبىدە بىر دىنار چاغلىق ياخشىلىق بولغانلارنىڭ ھەممىسى دوزاختىن چىقىرىلىدۇ، ئۇندىن كېيىن، يېرىم دىنار چاغلىق ياخشىلىق بولغانلار، ئاندىن بىر بۇغداي دانچىسى، ئەڭ ئاخىرىدا قەلبىدە زەررە چاغلىق ياخشىلىق بولغانلارنىڭ ھەممىسى دوزاختىن چىقىرىلغانغا قەدەر شاپائەت داۋاملىشىدۇ. ئاخىرىدا شاپائەت قىلغۇچىلار: «پەرۋەردىگارىمىز! دوزاختا ياخشىلىق نامىدا ھېچكىمنى قويمىدۇق» دەيدۇ.

ئەمەلى نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، تەۋھىد ئېتىقادى بىلەن ۋاپات بولغان ھېچكىم دوزاخ ئوتىدا مەڭگۈ قالمايدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىمانى تېخىمۇ كۈچلۈك، گۇناھلىرى تېخىمۇ يەڭگىل بولغانلىرى ھەم دوزاخ ئوتىنىڭ ئازابىغا كۆپ ئۇچرىمايدۇ ھەم دوزاختا ئۇزۇن مۇددەت تۇرمايدۇ. گۇناھى ئېغىر، ئىمانى زەئىپ كىشىلەر بولسا، ھەم ئېغىر ئازابقا دۇچار بولىدۇ ھەم دوزاختا تېخىمۇ ئۇزۇن مۇددەت تۇرىدۇ. بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسەلەر بەكمۇ كۆپ بولۇپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ تۆۋەنكى ھەدىسىمۇ شۇنىڭغا دالالەت قىلماقتا: «ھەر كىم لا ئىلاھە ئىللاھ (بىر اللە تىن باشقا ھەق ئىلاھ يوقتۇر) دېسە، مەلۇم بىر كۈنى ئۇنىڭ ئۈچۈن مەنپەئەتى يېتىدۇ. ئەمما ئۇنىڭدىن

بۇرۇن ئىلگىرىكى قىلمىشلىرىنىڭ تېگىشلىك جازاسىمۇ
ئۇنىڭغا يېتىدۇ. »

مانا بۇ نۇقتا، ئەقىللەر ئېزىپ، پۇتلار تېپىپ كەتكەن ۋە
نۇرغۇنلىغان ئىختىلاپلارغا سەۋەب بولغان نۇقتا بولۇپ، اللہ
تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ ئۆز ئىرادىسى بويىچە
مۇئىنلەرنى ئۇلار (يەنى گۇمراھلار) ئىختىلاپ قىلىشقان
ھەقىقەتكە ھىدايەت قىلدى. اللہ خالىغان كىشىنى توغرا يولغا
باشلايدۇ.﴾^①.

195 – سوئال:

كىشىگە بېرىلگەن جازا ئۇنىڭ گۇناھىغا كەففارەت بولۇپ
ھېسابلىنامدۇ؟

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر توپ
ساھابىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ مۇنداق دېگەندى: «ماڭا، اللہ قا
شېرىك كەلتۈرمەسلىك، ئوغرىلىق قىلماسلىق، زىنا
ئۆتكۈزمەسلىك، بالىلىرىنى ئۆلتۈرمەسلىك، قول ۋە
پۇتلىرىڭلار ئارىسىدا باشقىلارغا بوھتان چاپلىماسلىق، بىلىپ
تۇرۇپ ئىتائەتسىزلىك قىلماسلىق شەرتى بىلەن بەيئەت
قىلىڭلار. شۇنداق قىلغانلارنىڭ ئەجرىنى بېرىش اللہ تائالاغا
ئائىتتۇر. كىمكى بۇلاردىن قايسىبىرىنى قىلىپ قويۇپ، دۇنيا
ھاياتىدا جازاغا تارتىلسا، بۇ جازا ئۇنىڭ ئۈچۈن كەففارەت
بولىدۇ. كىمكى بۇ گۇناھلاردىن بىرىنى ئۆتكۈزسە ۋە اللہ تائالا
ئۇنىڭ ئەيىبىنى ياپقان بولسا، ئۇنى اللہ تائالا ئۆزى بىر تەرەپ
قىلىدۇ. يەنى خالىسا ئۇنى كەچۈرۈۋېتىدۇ، خالىسا جازاغا
تارتىدۇ. »^② بۇ يەردە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم

① سۈرە بەقەرە، 213 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇخارى، مۇسلىم، نەسائى، ترمىزى ۋە دارىمى رىۋايەت قىلغان.

شېرىكتىن باشقا گۇناھلارنى كۆزدە تۇتماقتا. ئۇبادە مۇنداق دېگەندى: «بىزمۇ بۇ شەرتلەرگە ئاساسەن ئۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق».

196 – سوئال:

يۇقىرىقى ھەدىستىكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «ئۇنى ئاللا تائالا ئۆزى بىر تەرەپ قىلىدۇ. يەنى خالىسا ئۇنى كەچۈرۈۋېتىدۇ، خالىسا جازاغا تارتىدۇ» دېگەن سۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئېيتىپ ئۆتۈلگەن: «يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ چۈشكەن بىر ئادەم دوزاخقا كىرىدۇ» دېگەن ھۆكۈمنى قانداق بىرلەشتۈرۈپ چۈشىنىش كېرەك؟

بۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق زىتلىق يوق. چۈنكى ئۇلۇغ ئاللا بىرىنى كەچۈرۈۋېتىشنى خالىسا، ئۇنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ ئېيتىپ ئۆتكىنىدەك ناھايىتى يەتتىگىل ھېسابقا تارتىدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەندى: «سىلەردىن بىرى ئەزىز ۋە ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىغا شۇقەدەر يېقىنلىشىدۇكى، نىھايەت پەرۋەردىگارى يېپىنچىسىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە قويدۇ ۋە: سەن مۇنداق، مۇنداق ئىشلارنى قىلىدىڭ، - دەيدۇ. بەندە: شۇنداق، - دەيدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: مۇنداق، مۇنداق ئىشلارنى قىلىدىڭ، - دەيدۇ. بەندە: شۇنداق، - دەيدۇ. ئەنە شۇ شەكىلدە قىلىنغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى بەندىنىڭ ئۆزىگە ئىقرار قىلدۇرىدۇ. ئاندىن مۇنداق دەيدۇ: دۇنيادىكى ۋاقتىڭدا ئەيىبىڭنى ياپقاندىم. بۇگۈنمۇ سېنىڭ بۇ گۇناھلىرىڭنى كەچۈرۈۋېتىمەن.»

گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دوزاخقا كىرىدىغانلارغا كەلسەك، ئۇلار ناھايىتى ئىنچىكە ھېسابقا تارتىلىدۇ. پەيغەمبەر

سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم: «ئىنچىكە ھېسابقا تارتىلىدىغانلار دوزاخقا كىرىدىغانلاردۇر» دېگەندى.

سراتەل مۇستەقىم (توغرا يول)

197 – سوئال:

ئۇلۇغ ئالەم نىڭ بىزنى ئۇنىڭغا ئەگىشىشكە بۇيرۇپ،
ئۇنىڭدىن باشقا ئەگىشىشتىن چەكلىگەن ”سراتەل
مۇستەقىم“ (توغرا يول) نىڭ ماھىيىتى نېمە؟

ئۇ، ئۇلۇغ ئالەم نىڭ پەيغەمبەرلىرى ئارقىلىق ئەۋەتكەن ۋە
كىتابلىرىدا بىلدۈرگەن ئىسلام دىنىدۇر. ئالەم ئۇنىڭدىن
باشقىسىنى قوبۇل قىلمايدۇ. پەقەت شۇ يولغا ئەگەشكەنلەر
(قىيامەتتە) نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يولغا
ماڭغانلار قايىمۇقىدۇ ۋە تارقىلىپ كېتىدۇ.

ئالەم تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ مېنىڭ توغرا
يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يولدا ماڭماڭلار، ئۇلار
سىلەرنى ئالەم نىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ.﴾^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللىم بىر سىزىق
سىزىپ، ئاندىن مۇنداق دېدى: «مانا بۇ ئالەم نىڭ توغرا
يولىدۇر.» ئاندىن ئوڭ ۋە سول تەرەپلىرىگە بىر مۇنچە
سىزىقلارنى سىزىپ مۇنداق دېدى: «بۇ يوللارنىڭ ھەر بىرىدە
كىشىلەرنى شۇ يوللارغا ئۈندەيدىغان شەيتانلار بار.» ئاندىن
ئالەم تائالانىڭ: ﴿بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا

① سۈرە ئەنئام، 153 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

مېڭىڭلار، ناتوغرا يولدا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى ئالەمنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ. ﴿¹﴾ دېگەن ئايىتىنى ئوقۇدى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «ئالە تائالا توغرا يولنى مىسال كۆرسىتىپ بەردى. بۇ يولنىڭ ھەر ئىككى تەرىپىدە قوۋۇقلىرى ئوچۇق سېپىل بار. قوۋۇقلارنىڭ ئۈستىگە پەردە تارتىلغان بولۇپ، يولنىڭ دەۋازىسىدا مۇنداق دەپ چاقىرىدىغان بىر دەۋەتچى بولىدۇ: ئەي ئىنسانلار! ھەممىڭلار بىرلىكتە توغرا يولغا كىرىڭلار، بىر – بىرىڭلاردىن ئايرىلىپ كەتمەڭلار. يولنىڭ ئۈستىدىمۇ بىر دەۋەتچى بار بولۇپ، ئەگەر بىرەر كىشى ئۇ قوۋۇقلاردىن بىرنى ئېچىشقا تەمشەلسىلا، ئۇنىڭغا مۇنداق دەيدۇ: سېنىڭ ھالىڭغا ۋاي! ئۇ قوۋۇقنى ئاچما! ئەگەر ئۇنى ئاچساڭ، ئۇ يەردىن كىرىپ كېتىسەن. مانا بۇ (مىسالدىكى) توغرا يول ئىسلامدۇر. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى سېپىللار ئالەمنىڭ چەك – چېگرىلىرى، قوۋۇقلار ئالەم ھارام قىلغان ئىشلار، يولنىڭ باش تەرىپىدىكى دەۋەتچى ئالەمنىڭ كىتابى، يول ئۈستىدىكى دەۋەتچى بولسا، ھەر مۇسۇلماننىڭ قەلبىدىكى (ئالەمنىڭ) نەسەتچىسىدۇر. »

198 – سوئال:

قانداق قىلغاندا بۇ توغرا يولدا ماڭغىلى ۋە ئۇ يولدىن يىراقلىشىپ كېتىشتىن ساقلىنىشقا بولىدۇ؟

بۇ پەقەت كىتاب ۋە ھەدىسكە چىڭ تېشىلغاندا، ئۇلار كۆرسەتكەن يولدا مېڭىپ، چەكلىگەن ئىشلاردىن نېرى تۇرغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ. شۇنداق قىلغاندىلا، ئالەم قا

¹ سۈرە ئەنئام، 153 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھەقىقىي مەندە ئىمان ئېيتقان ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ يولىدىن ماڭغان بولىدۇ. ﴿كىملەركى ئاللاھقا ۋە پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇلار (ئاخىرەتتە) ئاللاھنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەن پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار (يەنى يۇقىرى دەرىجىلىك پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلەر)، شېھىتلەر ۋە ياخشىلار بىلەن بىللە بولىدۇ، ئۇلار نېمىدىگەن ياخشى ھەمراھلار؟!﴾^①

بۇ ئايەتتە تەسۋىرلەنگەن: ﴿ئاللاھنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەنلەر﴾ ئاللاھ تائالانىڭ فاتىھە سۈرىسىدە «توغرا يول» غا نىسبەت بەرگەن شۇ كىشىلەردۇر: ﴿بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن. غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ يولىغا ئەمەس، سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ يولىغا (باشلىغىن)﴾^②.

بەندە ئۈچۈن ئۇنىڭ توغرا يولغا باشلىنىشى ۋە تۇيۇق يوللاردىن يىراقلاشتۇرۇلۇشىدىنمۇ كاتتا نېمەت يوقتۇر. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللامۇ ئۇمىتىنى شۇ سۆزلىرىدە تەسۋىرلەنگەن يول ئۈستىدە قويۇپ، بۇ ئالەم بىلەن خوشلاشقاندى: «مەن سىلەرنى يوپپورۇق بىر يولغا باشلاپ قويدۇم. ئۇنىڭ كېچىسى كۈندۈزگە ئوخشايدۇ. مەندىن كېيىن بۇ يولدىن پەقەت ھالاك بولغان كىشىلا يىراقلىشىدۇ.﴾^③

① سۈرە نىسا، 69 – ئايەت.

② سۈرە فاتىھە 6 – ۋە 7 – ئايەتلەر.

③ ئىبنى ماجە، تىرمىزى ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

بدئەت، ئۇنىڭ تۈرلىرى ۋە ھۆكىمى

199 – سوئال:

سۈننەتنىڭ زىتى نېمە؟

سۈننەتنىڭ زىتى كېيىنچە ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان بدئەتتۇر. بدئەت — اللە تەرىپىدىن چەكلەنگەن شەرىئەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «كىمكى بىزنىڭ ئىشىمىزدا يوق نەرسىنى پەيدا قىلسا، ئۇ چوقۇم رەت قىلىنىدۇ»^① دېگەن سۆزىمۇ شۇنىڭغا قارىتىلغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «مېنىڭ سۈننىتىمگە ۋە مەندىن كېيىن ھىدايەتكە ئېرىشكەن خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە مەھكەم ئېسىلىڭلار. بۇ سۈننەتنى چىڭ تۇتۇڭلار ۋە ئۇنى ئېغىز چىشىڭلار بىلەن قامۇپىلىڭلار. كېيىن پەيدا بولغان ئىشلاردىن ھەزەر ئەيلەڭلار، چۈنكى كېيىن پەيدا بولغان ھەر بىر ئىش بىر ئازغۇنلۇقتۇر...»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇ ھەدىسى ئارقىلىق بدئەتلەرنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەندى: «ئۈممىتىم 73 پىرقىگە بۆلۈنۈپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرىدىن باشقىسى دوزاخقا چۈشىدۇ.» ۋە مۇنۇ سۆزلىرى ئارقىلىق بۇ ھەدىسىنى تولۇقلىماقتا: «ئۇ

^① بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

^② ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە، دارىمى رىۋايەت قىلغان.

پىرقىدىكىلەر مەن ۋە ساھابىلىرىم بىلەن بىر يولدا
ماڭغۇچىلاردۇر. »

اللە تائالا توۋەندىكى ئايىتى ئارقىلىق ئۇنىڭ بدئەت
ئەھلىدىن يىراقلاشتۇرۇلغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە: ﴿دېندە
بۆلگۈنچىلىك قىلىپ تۈرلۈك پىرقىلارغا ئايرىلغانلاردىن سەن
ئادا – جۇداسەن: ئۇلارنىڭ ئىشى پەقەت اللە قىلا خاستۇر (يەنى
اللەنىڭ باشقۇرۇشىدۇر)، كېيىن (يەنى ئاخىرەتتە) اللە
ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئۆزىگە ئېيتىپ بېرىدۇ.﴾^①

200 – سوئال:

بدئەت دىنغا دەخلى – تەرۈز قىلىش ئېتىبارى بىلەن قانچە
قىسىمغا بۆلۈنىدۇ؟

بدئەت — كۆپىرىلىققا ئېلىپ بارىدىغان بدئەت ۋە
ئۇنىڭدىن توۋەن دەرىجىلىك بدئەتتىن ئىبارەت ئىككى
قىسىمغا بۆلۈنىدۇ.

201 – سوئال:

كۆپىرىلىققا ئېلىپ بارىدىغان بدئەتلەر قايسىلار؟

بۇلار بەكمۇ كۆپ بولۇپ، ئومۇمىي قائىدىسى مۇنداق
بولسۇ: كىمكى شەرىئەت قانۇنى ئىكەنلىكى مۇتەۋاتىر يوللار
ئارقىلىق بەلگىلەنگەن، كۆپچىلىك بىرلىككە كەلگەن ۋە
دىندىن ئىكەنلىكى ئېنىق بولغان بىر ئىشنى ئىنكار قىلسا
كاپىر بولغان بولىدۇ. چۈنكى بۇ ئىنكار – قۇرئاننى، اللەنىڭ
ئەلچىسى ئارقىلىق چۈشۈرگەنلىرىنى ئىنكار قىلغان بىلەن
باراۋەردۇر. جەھىمىيە پىرقىسىنىڭ ئۇلۇغ اللەنىڭ سۈپەتلىرىنى

① سۈرە ئەنئام، 159 – ئايەت.

ئىنكار قىلىشى، قۇرئان ياكى ئالەننىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرنى مەخلۇق دەپ قاراش، ئۇلۇغ ئالەننىڭ ھەزرىتى ئىبراھىمنى دوست تۇتقانلىقىنى، مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن بىۋاسىتە سۆزلەشكەنلىكىنى ئىنكار قىلىش ۋە باشقىلىرى بۇنىڭغا كىرىدۇ.

ئۇلۇغ ئالەننىڭ ئىلمىنى، پېئىللىرىنى، قازا ۋە قەدەرلىرىنى ئىنكار قىلىدىغان قەدىرىيە پىرقىسىنىڭ بدئەتلىرى، ئۇلۇغ ئالەننى مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشىتىدىغان مۇجەسسەمە پىرقىسىنىڭ بدئەتى ۋە باشقا ئازغۇن پىرقىلەرنىڭ قانائەتلىرىمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

بۇلاردىن بەزىلىرىنىڭ ئاساسلىق مەقسىتىنىڭ دىننىڭ ئۇلىنى يىقىتىش ۋە دىن مەنسۇپلىرىنىڭ كالىسسىدا شۈبھى پەيدا قىلىش ئىكەنلىكى ھەممىگە ئاياندۇر. شۇڭا بۇلارنىڭ كاپىر ئىكەنلىكى ئېنىق. ھەتتا بۇلار دىن بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى بولمىغان ئەشەددىي دۈشمەنلىرىدۇر.

بەزىلىرى باشقىلارغا ئالدىنىپ كېتىپ، تۇيۇق يولدا قايمۇقۇپ يۈرگەنلەر بولۇپ، ئالدى بىلەن ئۇلارغا قارشى دەلىل ئوتتۇرىغا قويۇپ، رەددىيە بەرگەندىن كېيىن، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىش كېرەك.

202 – سوئال:

كاپىرلىققا ئېلىپ بارمايدىغان بدئەتلەر قايسىلار؟

بۇ — قۇرئاننى ياكى ئالەننىڭ ئەلچىلىرى ئارقىلىق ئەۋەتكەنلىرىدىن بىرەرنى ئىنكار قىلىش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتمىگەن ۋە ئالدىنقى تۈرگە كىرمەيدىغان بدئەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەسىلەن، ساھابىلەرنىڭ پەزىلەتلىرى

قاتارىدا سانالمىغان ۋە رەت قىلىنغان، ئەمما ھەرقانداق بىر سەۋەب بىلەن كۆپىرىلىق قىلمىغانلىقى ۋە بۇ بدئەت سەۋەبى بىلەن بەيئەتنىڭ شەرتى بولغان ئىتائەتتىن باش تارتىمىغان مەرۋانلەر پىرقىسىنىڭ بدئىتى^① ئەنە شۇ تۈرگە كىرىدۇ.

بەزى نامازلارنى ئاخىرقى ۋاقتىغىچە كېچىكتۈرۈش، ھېيت نامازلىرىدىن بۇرۇن خۇتبە ئوقۇش، جۈمە ۋە باشقا نامازلارنىڭ خۇتبىلىرىنى ئولتۇرغان ھالدا ئوقۇش، مۆتىۋەر ساھابىلەرگە تىل تەگكۈزۈش، شەرىئەتتە مۇشۇنداق بەلگىلەنگەن دېگەن ئېتىقادتا ئەمەس، بەلكى بۇرمىلاش، نەپسانىي ئارزۇ ۋە دۇنياۋىي مەقسەدلەر بىلەن قىلىنغان ئىشلارمۇ شۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

203 – سوئال:

بدئەت يۈز بېرىش ئېتىبارى بىلەن قانچە قىسىمغا بۆلۈنىدۇ؟

ئىبادەتتىكى بدئەت ۋە مۇئامىلىدىكى بدئەت دەپ ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ.

204 – سوئال:

ئىبادەتتىكى بدئەت قانچە قىسىمغا بۆلۈنىدۇ؟

ئىبادەتتىكى بدئەت ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ. بىرىنچىسى، اللە رۇخسەت قىلمىغان يول ۋە شەكىللەر بىلەن ئىبادەت قىلىش. مەسىلەن، نادان سوپىلارنىڭ ئۇسسۇل،

^① مەرۋانلەر — مەرۋان ئىبنى ئەل ھەكەمنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بولۇپ، مەرۋان مۇئاۋىيە تەرىپىدىن مەدىنىگە ۋالى قىلىپ تەيىنلەنگەنىدى. ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى نامازلارنى ۋاقتىدا ئوقۇماي، ئاخىرقى ۋاقتىغىچە كېچىكتۈرۈپ ئوقۇش، ھېيت نامازلىرىدىن بۇرۇن خۇتبە ئوقۇش، مۆتىۋەر ساھابىلەرگە تىل تەگكۈزۈش قاتارلىق بەزىبىر بدئەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقارغان.

چاۋاك، ناخشا، ھەرخىل چالغۇ ئەسۋابلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر بىلەن ئىبادەت قىلغىنىدەك. ئۇلار بۇ ئىشلىرى ئارقىلىق ئۇلۇغ ئالەمنىڭ شۇ سۆزلىرىدە تەسۋىرلەنگەن كىشىلەرگە ئوخشايدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ مەسجىدى ھەرامنىڭ يېنىدىكى ئىبادىتى ئىسقىرتماق، چاۋاك چالماقتىنلا ئىبارەت بولدى.﴾^①

ئىككىنچىسى بولسا، ئەسلىدە شەرىئەتتە يولغا قويۇلغان، ئەمما توغرا كەلمەيدىغان يەردىمۇ ئالەم قاشۇ پېتى ئىبادەت قىلىشتۇر. مەسىلەن، ئىبادەتتە باشنى ئوچۇق قويۇش مەسىلىسى بۇنىڭ مىسالى بولالايدۇ. ئېھرامغا كىرگەندە باشنى ئوچۇق قويۇش ئىسلامدا بەلگىلەنگەن بولسىمۇ، ئېھرامنىڭ سىرتىدىكى كىشىنىڭ ناماز، روزا ياكى باشقا ئىبادەتلەردە: «مۇشۇنداق قىلسام ئىبادەت ھېسابلىنىدۇ» دەپ باشنى ئوچۇق قويۇشى بدئەت تەھرىمە ھېسابلىنىدۇ (ئەمما ئۇنداق نىيەت قىلماي، ئىبادەتتە باشنى ئوچۇق قويسا، بۇ بدئەت ھېسابلانمايدۇ – ت). بەلگىلەنگەن باشقا ئىبادەتلەرنى بەلگىلەنگەن زامان ۋە ماكاننىڭ سىرتىدا قىلىشىمۇ بۇ تۈر بدئەتنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ. مەسىلەن، چەكلەنگەن ۋاقىتلاردا نەفلە ناماز ئوقۇش، ھېيت – بايرام ۋە گۇمانلىق كۈنلەردە روزا تۇتۇش^② ۋە باشقىلار.

205 – سوئال:

ئىبادەت بىلەن بىللە قىلىنغان بدئەت قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

① سۈرە ئەنفال، 35 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② گۇمانلىق كۈنلەر – مەسىلەن، رامزاننىڭ كىرگەن ياكى كىرمىگەنلىكىنى بىلەلمىگەن كۈنلەردە روزا تۇتۇشقا ئوخشاش ئىشلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ. بىرىنچىسى، ئىبادەتنى پۈتۈنلەي ئىناۋەتسىز قىلىدىغان بدئەت بولۇپ، بامدات نامىزغا ئۈچىنچى، نامازشامغا تۆتىنچى، باشقا تۆت رەكئەتلىك نامازلاردا بەشىنچى رەكئەتنى قەستەن قوشۇپ ئوقۇش، ياكى رەكئەت سانىنى قەستەن كېمەيتىۋېتىش بۇنىڭ مىساللىرىدۇر.

ئىككىنچىسى بولسا، بدئەت بۆلۈمىنىڭلا باتىل بولۇشى، ئەمما ئۇنىڭ بىلەن قىلىنغان ئەمەلنىڭ دۈرۈست بولۇشى. مەسىلەن، بىر كىشىنىڭ تاھارەت ئالغاندا بىر ئەزاسىنى ئۈچ قېتىمدىن ئارتۇق يۇيۇشى بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنداق تاھارەتنىڭ باتىل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرمىگەن، ئەكسىچە: «كىم تېخىمۇ كۆپ قىلسا، ئۇ يامان ئىش قىلغان، ھەددىدىن ئاشقان ۋە زۇلۇم قىلغان بولۇپ ھېسابلىنىدۇ» دېگەندى. ^① ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان باشقا بدئەتلەر...

206 – سوئال:

مۇئامىلىدىكى بدئەت دېگەن نېمە؟

مۇئامىلىدىكى بدئەت دېگىنىمىز — اللەنىڭ كىتابىدا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىدە بولمىغان نەرسىلەرنى شەرت قوشۇشتۇر. مەسىلەن، بىر قۇلنىڭ ئىگىدارچىلىق ھوقۇقىنى ئۇ قۇلنى ئازاد قىلغۇچىدىن باشقا بىرىگە ئۆتۈنۈپ بېرىشىنى شەرت قىلىش مۇشۇنىڭغا كىرىدۇ. بەزىرە ۋە قەسى ئەنە شۇنداق ئىدى. چۈنكى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بەزىرەنى ئازاد قىلىۋەتمەكچى بولغاندا، بەزىرەنىڭ ئىگىلىرى ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىق ھوقۇقىنىڭ ئۆزلىرىدە قېلىشىنى شەرت قىلىپ

^① نەسائى، ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

تۇرۇۋالغان. بۇنى ئاڭلىغان پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇتبە ئوقۇش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاۋۋال اللہ تائالاغا ھەمدۇ سانا ئوقۇغاندىن كېيىن مۇنداق دېگەندى: «بەزى كىشىلەرگە نېمە بولىدىكىن، ئۇلار اللہ نىڭ كىتابىدا بولمىغان ئىشلارنى شەرت قىلىدىغان بولۇۋالدى. اللہ نىڭ كىتابىدا بولمىغان بىر شەرت — مەيلى ئۇ نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، يۈز شەرت بولسىمۇ — باتىلدۇر. اللہ نىڭ ھۆكىمى تېخىمۇ ھەقىقەت، اللہ نىڭ شەرتى تېخىمۇ مۇستەھكەمدۇر. ئاراڭلاردىكى بەزى كىشىلەرگە نېمە بولىدىكىن، ئۇلاردىن بىرى قوپۇپ: ئەي پالانچى! سەن قۇلنى ئازاد قىلغىن، ئەمما ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىقى مەندە بولسۇن، — دەيدۇ. ئىگىدارچىلىق پەقەت قۇلنى ئازاد قىلغۇچىنىڭلا ھەققىدۇر.»^①

قايسىبىر ھارام ئىشنى ھالال قىلغان ياكى ھالال ئىشنى ھارام قىلغان ھەرقانداق شەرت مۇشۇنىڭغا كىرىدۇ.^②

^① بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، ترمىزى، نەسائى رىۋايەت قىلغان.

^② بىر كىشىگە قەرز بېرىپ، بەرگەن مىقداردىن تېخىمۇ كۆپنى قايتۇرۇۋېلىشنى شەرت قىلىش — ھارامنى ھالال قىلغانلىق بولىدۇ، بىر كىشىگە ئۇنىڭ مۇناسىۋەت قىلماسلىقى شەرتى بىلەن جارىيە سېتىش — ھالالنى ھارام قىلغانلىق بولىدۇ.

ساھابىلەر ۋە ئەھلى بەيت

207 – سوئال:

اللہ نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ ساھابىلىرى ۋە ئەھلى بەيتى ھەققىدە رىئايە قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلار قايسىلار؟

بىزنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلىرىمىز: دىلىمىز ۋە تىلىمىزنىڭ ئۇلارنى يامانلىق بىلەن خاتىرىلىشىدىن ھەزەر ئەيلىشىمىز، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى قانات يايدۇرۇش، ئۇلارنىڭ يامانلىق تەرەپلىرىدىن (ئەگەر بولسا) ياكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا چىققان ئۇقۇشما سىلىقلاردىن يىراقلىشىش، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى اللہ تائالانىڭ تەۋرات، ئىنجىل ۋە قۇرئان كەرىمىدە، ئاساسلىق ھەدىس كىتابلىرى ۋە باشقىلىرىدا، مەشھۇر ھەدىس كىتابلىرىدىكى سەھىھ ھەدىسلەردە تەسۋىرلىگىنىدەك تەسۋىرلەش قاتارلىقلاردۇر.

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿مۇھەممەد اللہ نىڭ رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۇئمىنلەر كۇففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆز ئارا كۆيۈمچاندۇر، ئۇلارنى رۇكۇ قىلغان، سەجدە قىلغان ھالدا كۆرىسەن. ئۇلار اللہ نىڭ پەزىلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە سەجدىنىڭ ئەسىرىدىن نىشانلار بار، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىدۇر، ئۇلارنىڭ ئىنجىلدىكى سۈپىتى بولسا (ئۇلار) شاخ چىقارغان، كۈچىلىنىپ چوڭايغان، ئاندىن ئۆز غولى بىلەن ئۆرە تۇرغان، بولۇقلۇقى ۋە كۆركەم

كۆرۈنۈشى بىلەن، دېھقانلارنى مەمنۇن قىلغان بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ، (مۇئىمىنلەرنى مۇنداق زىرائەتكە ئوخشىتىش) كۇففارلارنى خاپا قىلىش ئۈچۈندۇر، اللھ ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ئەجىر ۋەدە قىلدى. ﴿^①

اللھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ئىمان ئېيتقانلار، (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار، اللھ نىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسىارلار) — ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۇئىمىنلەردۇر، ئۇلار (نىڭ گۇناھى) مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار (جەننەتتە) ئېسىل رىزىققا ئىگە بولىدۇ.﴾^②

﴿ھەممىدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان مۇھاجىرلار ۋە ئەنسىارلاردىن، ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەر (يەنى تاپىئىنلار ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارنىڭ يولىدا ماڭغانلار) دىن اللھ رازى بولدى، ئۇلارمۇ اللھ تىن مەمنۇن بولدى، اللھ ئۇلارغا ئاستىدىن قۇستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر.﴾^③

﴿گۇناھلىرىدىن) تەۋبە قىلغۇچىلار، (ئىخلاس بىلەن) ئىبادەت قىلغۇچىلار، (اللھ قا) ھەمدۇسانا ئېيتقۇچىلار، روزا تۇتقۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار، ياخشى ئىشلارغا دەۋەت قىلىپ، يامان ئىشلاردىن توسقۇچىلار، اللھ نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلغۇچىلار (يەنى اللھ نىڭ بېكىتكەن

① سۇرە فەتھ، 29 – ئايەت.

② سۇرە ئەنفال، 74 – ئايەت.

③ سۇرە تەۋبە، 100 – ئايەت.

پەرزلىرىنى ئادا قىلىپ، نەھىي قىلغان ئىشلىرىدىن يانغۇچىلار ھەم ئەھلى جەننەتتۇر؛ مۇئىمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خوش خەۋەر بەرگىن! ﴿^①

﴿ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى﴾ دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال - مۈلكىدىن ئايرىلغان پىقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار اللە نىڭ پەزىلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، اللە قا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەردۇر. ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارقىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئەتىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئەتى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر. ﴿^②

بىز شۇنى بىلىمىز ۋە ئىشىنىمىزكى، اللە تائالا بەدرى ئەھلىدىن رازى بولغان بولۇپ، ئۇلارغا مۇنداق دېگەندى: «خالىغىنىڭلارنى قىلىڭلار، مەن سىلەرگە مەغپىرەت ئاتا قىلدىم.» ﴿^③ بەدرى غازىتىغا قاتناشقانلارنىڭ سانى 310 نەچچە كىشى ئىدى.

بىز يەنە شۇنى بىلىمىز ۋە شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، دەرخ ئاستىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بەيئەت قىلغانلارنىڭ ھېچبىرى دوزاخقا كىرمەيدۇ. چۈنكى اللە تائالا ئۇلاردىن رازى

① سۈرە تەۋبە، 117 - ئايەت.

② سۈرە ھەشر، 8 - ۋە 9 - ئايەتلەر.

③ مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

بولغان، ئۇلارمۇ ئاللاھ تائالادىن مەمنۇن بولغانىدى. بۇلارنىڭ سانى 1400 كىشى ئەتراپىدا ئىدى، يەنە بىر رىۋايەتتە 1500 كىشى ئىكەنلىكى بايان قىلىنغان. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللّٰهُ مَوْئِمِنَةٌ رَّازِي بَوْلَدِي، (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (ھۇدەيبىيەدە) دەرەخ (سايىسى) ئاستىدا ساخا بەيئەت قىلدى. ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىلىدىكىنى (يەنى راستلىق بىلەن ۋاپانى) بىلدى، ئاللاھ ئۇلارغا (ئۇلار بەيئەت قىلىۋاتقاندا) تەمكىنلىك چۈشۈرۈپ بەردى ۋە ئۇلارنى يېقىن غەلبە (يەنى خەيبەرنىڭ پەتھى قىلىنىشى) بىلەن ۋە ئۇلار ئالدىدىغان نۇرغۇن غەنمەتلەر بىلەن مۇكاپاتلىدى. ئاللاھ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾^①

بىز ئۇلارنىڭ بارلىق ئۈمەتلەرنىڭ ئەڭ پەزىلەتلىكى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىمىز. ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر ئۇھۇد تېغىدە ئالتۇننى ئاللاھ يولىدا سەرپ قىلىشىمۇ، ئۇلار سەرپ قىلغان بىر ياكى يېرىم مۇد (بىر مۇد — تەخمىنەن 504 گرامغا تەڭ) قا تەڭ بولالمايدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بىز ئۇلارنىڭ پاك (پەقەتلا گۇناھ ئۆتكۈزۈلمىگەن) ئىكەنلىكىگە ئىشەنمەيمىز. بەلكى دەل ئەكسىچە، ئۇلار خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئەمما ئۇلار ئىجتىھادلىق كىشىلەردۇر. ئۇلارنىڭ توغرا يولىنى تاپقانلىرى ئىككى ئەجرگە ئېرىشىدۇ، خاتالىق ئۆتكۈزگىنى بولسا، ئىجتىھادى تۈپەيلىدىن بىر ئەجرگە ئېرىشىدۇ، خاتالىقىمۇ مەغپىرەت قىلىنىدۇ. ئاساسەن ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرى، سالھ ئەمەللىرى ۋە نۇرغۇن ياخشى تەرەپلىرى ئۇلارنىڭ يامانلىقلىرىنى (ئەگەر ئۇلاردىن يامانلىق سادىر

① سۇرە فەتھ، 18 - ۋە 19 - ئايەتلەر.

بولغان بولسا) يېپىپ كېتەلەيدۇ. دېڭىزغا چۈشكەن ئازغىنە نىجاسەت تۈپەيلىدىن پۈتۈن دېڭىز بۇلغىنىپ كېتەمدۇ؟ اللھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن ھەم ئۇلارنى مەمنۇن قىلسۇن!

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرى ۋە ئۇلۇغ اللھ گۇناھلاردىن تازىلاپ، ئەڭ پاك ھالەتكە كەلتۈرگەن كىشىلەر (سۈرە ئەھزابنىڭ 59 – ئايىتىگە قاراڭ) ھەققىدىمۇ شۇنداق دەپ ئېيتىمىز. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى ۋە ئەھلى بەيتى ھەققىدە تىلى ياكى دىلى ئارقىلىق گوستاھلىق قىلغۇچىلاردىن يىراقىمىز. ئۇلارنى ياخشى كۆرگەنلىكىمىزگە، ئۇلارنى ئۆزىمىزگە ۋەلى قىلغانلىقىمىزغا ۋە ئۇلارنى كۈچىمىزنىڭ يېتىشىچە قوغدىغانلىقىمىزغا اللھ تائالانى گۇۋاھچى قىلىمىز. چۈنكى اللھ نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە: «ساھابىلىرىمغا تىل تەگكۈزمەڭلار»، «ساھابىلىرىم ھەققىدە اللھ تىن قورقۇڭلار، اللھ تىن!...»^① دەپ ۋەسىيەت قىلغان. بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مەن سىلەرگە ئىككى چوڭ ئامانەت قويدۇم. بۇنىڭ بىرى اللھ نىڭ كىتابىدۇر. اللھ نىڭ كىتابىنىڭ ئەمىرلىرىنى ئورۇنلاڭلار ۋە ئۇنىڭغا مەھكەم ئېسىلىڭلار. ئىككىنچىسى، ئەھلى بەيتىمدۇر. مەن ئەھلى بەيتىم ھەققىدە سىلەرگە اللھ نى ئەسلىتىپ ئۆتىمەن.»^②

208 – سوئال:

ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، ساھابىلەرنىڭ ئەڭ پەزىلەتلىكلىرى كىملىرىدۇر؟

① تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

② مۇسلىم ۋە دارىمى رىۋايەت قىلغان.

ساھابىلەرنىڭ ئەڭ پەزىلەتلىكلىرى مۇھاجىرلارنىڭ چوڭلىرى (ئەس سابىقۇن، ئەل ئەۋۋەلۇن^①) دۇر. ئۇندىن كېيىن ئەنسارلار، ئاندىن بەدرى غازىتىغا قاتناشقانلار، ئاندىن ئۇھۇد غازىتىغا، ئۇندىن كېيىن رىزۋان بەيئىتىگە قاتناشقانلار، ئاندىن ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر، ئاندىن: ﴿سەلەردىن (مەككە) پەتھى قىلىنىشتىن ئىلگىرى پۇل – مال سەرپ قىلغانلار ۋە (اللە نىڭ پەيغەمبىرى بىلەن بىرلىكتە تۇرۇپ دۈشمەنلەر بىلەن) ئۇرۇش قىلغانلار (مەككە پەتھى قىلىنغاندىن كېيىن پۇل – مال) نەپىقە قىلغانلار ۋە ئۇرۇشقانلار (بىر – بىرى) بىلەن باراۋەر ئەمەس، ئەنە شۇلارنىڭ دەرىجىسى (مەككە پەتھى قىلىنغاندىن) كېيىن نەپىقە قىلغان ۋە ئۇرۇشقانلارنىڭ (دەرىجىسىدىن) چوڭدۇر، (ئۇلارنىڭ) ھەر بىرىگە اللە جەننەتنى ۋەدە قىلدى.﴾^②

209 – سوئال:

تەپسىلىي قىلىپ ئېيتقاندا، ساھابىلەرنىڭ ئەڭ پەزىلەتلىكلىرى قايسىلار؟

ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) مۇنداق دېگەن: «بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ زامانىدا ھېچكىمنى ھەزرىتى ئەبۇبەكرىگە تەڭ قىلمايتتۇق. ئۇندىن كېيىن ئۆمەر، ئاندىن ئوسمان كېلەتتى. قالغانلىرىغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى ئارىسىدا پەزىلەت ئايرىمچىلىقى قىلماي، ھەممىگە تەڭ قارايتتۇق.»^③

① ئەس سابىقۇن ۋە ئەل ئەۋۋەلۇن — ئەڭ بۇرۇن ئىيان ئېيتقانلار ۋە ئەڭ بۇرۇن ھىجرەت قىلغانلارنى كۆرسىتىدۇ.

② سۈرە ھەدىد، 10 — ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

③ بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرەتى ئەبۇبەكرىگە غاردا مۇنداق دېگەندى: «ئۈچىنچىسى اللھ بولغان ئىككى كىشى ھەققىدىكى قانداق قارايسەن؟»^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «ئەگەر مەن ئۈممەتلىرىمدىن بىرىنى دوست تۇتماقچى بولغان بولسام، شۇبھىسىزكى ئەبۇبەكرىنى (دوست) تۇتقان بولاتتىم. ئەمما ئۇ مېنىڭ قېرىندىشىم ۋە ھەمراھىمدۇر.»^② «اللھ مېنى سىلەرگە پەيغەمبەر سۈپىتىدە ئەۋەتتى، سىلەر: يالغان ئىپتىتىڭ، - دېدىڭلار. ئەمما ئەبۇبەكرى: توغرا ئىپتىتىڭ، - دېدى. ئۇ ھەمىشە جېنى ۋە مېلى بىلەن مېنى قوغدىدى. سىلەر ھەمراھىمنى ماڭا قويۇپ قويمامسىلەر؟» دەپ ئىككى قېتىم تەكرارلىدى.^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېدى: «ئەي ئىبنى خەتتاب (ئۆمەر)! جېنىم ئىلكىدە بولغان اللھ قا قەسەم قىلمەنكى، ئەگەر شەيتان سەن بىلەن بىر يولدا ئۇچرىشىپ قالسا، ئۇ (شەيتان) دەرھال باشقا يولغا ئۆتۈپ كېتىدۇ.»^④ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېدى: «سىلەردىن بۇرۇنقىلارنىڭ ئارىسىدا ئىلھام بېرىلگەن كىشىلەر بار ئىدى. ئەگەر مېنىڭ ئۈممىتىمنىڭ ئارىسىدىمۇ شۇنداق بىرى بار دېسەك، شۇبھىسىزكى، ئۇ ئۆمەردۇر.»^⑤

① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

④ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

⑤ بۇخارى، مۇسلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۆرە بىلەن كاللىنىڭ سۆھبىتى ھەققىدىكى ھەدىسىدە مۇنداق دېگەندى: «بۇنىڭغا مەن ئىشەنگەندەك، ئەبۇبەكرى بىلەن ئۆمەرمۇ ئىشىنىدۇ.»^① ھالبۇكى، ھەر ئىككىسى ئۇ يەردە يوق ئىدى.

رىزۋان بەيئىتى ۋاقتىدا ھەزرىتى ئوسمان مەككىدە ئىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئوڭ قولىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ: «بۇ ئوسماننىڭ قولىدۇر» دېدى. ئاندىن ئوڭ قولىنى سول قولىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ: «مانا بۇ (بەيئەت) ئوسمان ئۈچۈندۇر» دېدى.^② پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كىم رۇمە قۇدۇقىنى ئاچسا، ئۇنىڭغا جەننەت بېرىلىدۇ» دېگەندى، بۇ قۇدۇقنى ھەزرىتى ئوسمان ئاچتى.^③ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە: «تەبۇك غازىتىغا ئاتلانغۇچىلارنى قورال – ياراق بىلەن تەمىنلىگەن كىشىگە جەننەت بېرىلىدۇ» دېۋىدى، ھەزرىتى ئوسمان دەرھال غازىلارنى قورال – ياراق بىلەن تەمىنلىدى.^④ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ھەققىدە يەنە مۇنداق دېگەندى: «پەرىشتىلەرمۇ ئۇيىلىدىغان ئادەمدىن مەن ئۇيالىمسام بولامدۇ؟»^⑤

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «سەن مەندىن، مەن سەندىن مەن» دېگەندى.^⑥ يەنە ئۇنىڭ ئاللى نى ۋە ئاللى نىڭ رەسۇلىنى ياخشى

① بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

④ بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

⑤ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

⑥ بۇخارى ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

كۆرىدىغانلىقىنى، اللہ نىڭ ۋە اللہ نىڭ رەسۇلىنىڭمۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دېگەندى: «مەن كىمنىڭ خوجىسى بولسام، ئەلىمۇ شۇنىڭ خوجىسىدۇر.»^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «مۇسا ئۈچۈن ھارۇننىڭ ئورنى قانداق بولسا، مەن ئۈچۈن سېنىڭ ئورنىڭنىڭ شۇنداق بولۇشى سېنى مەمنۇن قىلمايدۇ؟ شۇنىسى مۇھەققەكى، مەندىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدۇ.»^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «ئون كىشى جەننەتتىدۇر. يەنى پەيغەمبەر جەننەتتىدۇر، ئەبۇبەكرى، ئۆمەر، ئوسمان، ئەلى، تەلھە، زۇبەير ئىبنى ئاۋام، سەئد ئىبنى مالىك، ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋف جەننەتتىدۇر.» سەئد ئىبنى زەيد مۇنداق دېگەن: «خالىسام ئونىنچى كىشىنىڭمۇ ئىسمىنى ئېيتىپ بېرىمەن.»^③ ئۇ، بۇ ئارقىلىق ئۆزىنى كۆزدە تۇتماقتا. اللہ ھەممىسىدىن رازى بولسۇن – ئامىن!

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «ئۈممىتىم ئارىسىدا مېنىڭ ئۈممىتىمگە ئەڭ مەرھەمەتلىك كىشى ئەبۇبەكرىدۇر. اللہ نىڭ دىنىدا ئەڭ سالاپەتلىكى ئۆمەردۇر. ئەڭ سەمىمى ھاييا ئىگىسى ئوسماندۇر. ھالال بىلەن ھارامنى ئەڭ ياخشى بىلىدىغىنى مۇئاز ئىبنى جەبەلدۇر. اللہ نىڭ كىتابىنى ئەڭ ياخشى ئوقۇيدىغىنى ئۇبەي ئىبنى كەئبۇر. ئىسلام مىراس ھوقۇقىنى

① ئىبنى ماجە ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

③ ئەبۇداۋۇد، ترمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

ئەڭ ياخشى بىلىدىغىنى زەيد ئىبنى سابتۇر، ھەر ئۈمەتنىڭ سىر ساقلىغۇچى بىر كىشىسى بولىدۇ. بۇ ئۈمەتنىڭ سىر ساقلىغۇچى كىشىسى ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى ئەل جەرراھتۇر. ^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەسەن بىلەن ھۈسەين (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) لەر ھەققىدە مۇنداق دېگەندى: «شۈبھىسىز، ئۇ ئىككىسى جەننەت ئەھلىنىڭ نەۋقىرانلىرىدۇر. يەنە شۈبھىسىزكى، ئۇ ئىككىسى ئۇنىڭ (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ) رەبھانى ئىدى. ^②

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «پەرۋەردىگارم! مەن ئۇلارنى ھەققەتەن ياخشى كۆرىمەن، سەنمۇ ئۇلارنى ياخشى كۆرگىن! ^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەسەن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەققىدە مۇنداق دېگەندى: «مېنىڭ بۇ ئوغلۇم (نەۋرەم) سەيىدتۇر. پات يېقىنىدا اللە تائالا ئۇ ئارقىلىق مۇسۇلمانلاردىن ئىككى چوڭ تەرەپ ئارىسىدا بىر سۆلھنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. ^④ دەرۋەقە، ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىيتقىنىدەك بولدى.

ئۇ ئىككىسىنىڭ ئانىسى (فاتىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا) ھەققىدە مۇنداق دېگەندى: «شۈبھىسىزكى، ئۇ جەننەت ئەھلى ئاياللىرىنىڭ گۈل تاجىسىدۇر. ^⑤

① ترمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

④ بۇخارى، ئەبۇداۋۇد ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

⑤ بۇخارى، مۇسلىم ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

نۇرغۇنلىغان ساھابى كىرەمنىڭ ئومۇمىي ۋە شەخسىي پەزىلەتلىرىگە دائىر ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ رىۋايەت ئېنىقلانغان. ھەر قانداق بىر ئىشتا ئۇلاردىن بىرىنىڭ پەزىلىتىنىڭ ئېنىقلىنىپ چىقىشى، ئۇنىڭ ھەر جەھەتتىن باشقىلاردىن تېخىمۇ پەزىلەتلىك بولۇشىنى شەرت قىلمايدۇ. ئەمما تۆت چوڭ خەلىپە بۇنىڭدىن مۇستەسنادۇر. بۇ تۆت خەلىپە ھەققىدىكى ھەدىسلەرنى يۇقىرىدا كۆرۈپ ئۆتتۇق. ھەزرىتى ئەلىگە كەلسەك، ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ بىردەك پىكرى بىلەن ئۇلاردىن (يەنى ئالدىنقى ئۈچىدىن) كېيىن يەر يۈزىدىكىلەرنىڭ ئەڭ پەزىلەتلىكى ھېسابلىنىدۇ.

خەلىپىلىك

210 – سوئال:

الله نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كېيىن خەلىپىلىكنىڭ ۋاقتى قانچىلىك؟

ئەبۇ داۋۇد ۋە باشقىلار سەئىدىنى جۈمھەندىن، ئۇ سەفەندىن مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلماقتا: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەندى: «پەيغەمبەرنىڭ خەلىپىلىك دەۋرى ئوتتۇز يىلدۇر، ئاندىن الله رەھبەرلىكىنى خالىغىنىغا بېرىدۇ.»^①

بۇ مۆھلەت ئەبۇبەكرى، ئۆمەر، ئوسمان ۋە ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملارنىڭ خەلىپىلىك ۋاقتىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. ئەبۇبەكرى ئىككى يىل ئۈچ ئاي، ئۆمەر ئون يىل ئالتە ئاي، ئوسمان ئون ئىككى يىل، ئەلى تۆت يىل توققۇز ئاي خەلىپىلىك قىلدى. بۇلار جەمئىي 29 يىل ئالتە ئاي بولدى. ھەسەن ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا قىلىنغان بەيئەت نەتىجىسىدە يۈرگۈزۈلگەن ئالتە ئايلىق خەلىپىلىك بىلەن 30 يىل تولۇقلىنىدۇ.

ئىسلام تارىخىدىكى تۇنجى پادىشاھ مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولۇپ، ئۇ بارلىق پادىشاھلارنىڭ ئەڭ خەيرلىكى ۋە ئەڭ پەزىلەتلىكىدۇر. ئۇندىن كېيىن، تاكى ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يېتىپ كەلگىچە زالىم پادىشاھلىق دەۋرى ھۆكۈم سۈرگەندى. شۇنچا ئەھلى سۈننەت

^① ئەبۇداۋۇد ۋە ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

ئالىملىرى ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىزنىڭ خەلققە خۇددى تۆت چوڭ خەلىپىدەك ھۆكۈمرانلىق قىلغانلىقىغا قاراپ، ئۇنى بەشىنچى خەلىپە دەپ ھېسابلايدۇ.

211 – سوئال:

بۇ تۆت كىشىنىڭ ئومۇمىي جەھەتتىن خەلىپىلىكىگە دائىر دەلىللەر قايسىلار؟

ئۇلارنىڭ خەلىپىلىكىگە دائىر دەلىللەر ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ بولۇپ، تۆت چوڭ خەلىپە دەۋرىنىڭ ئوتتۇز يىل ئىچىدە بولۇشى بۇ دەلىللەردىن بىرىدۇر. بۇ، ئۇلارنىڭ رەھبەرلىكتە تۇرغان مۆھلىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. دەلىللەرنىڭ بىر قىسمى بۇرۇن بىز سۆزلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدىكى ھەدىس – رىۋايەتلەردۇر. خەلىپىلەرنىڭ ئۆز ئارىلىرىدىكى پەزىلەتلىرىمۇ ئۇلارنىڭ خەلىپىلىك نۆۋىتىگە قارىتا بولىدۇ.

بۇنىڭ يەنە بىر دەلىلى ئەبۇداۋۇد ۋە باشقىلارنىڭ سەمۇرا ئىبنى جۇندۇبتىن كەلتۈرگەن رىۋايەتتۇر: بىر ئادەم مۇنداق دېدى: «ئەي اللہ نىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئاسماندىن چېلەككە ئوخشايدىغان بىر نەرسىنىڭ ساڭگىلاپ تۇرغىنىنى كۆردۈم. ئەبۇبەكرى كېلىپ، بۇ چېلەكنىڭ ئىككى يېنىدىن تۇتۇپ، ئازراق ئىچتى، ئاندىن ئۆمەر كېلىپ، چېلەكنى ئىككى يېنىدىن تۇتۇپ، قانغۇچە ئىچتى. ئاندىن ئوسمان كېلىپ، چېلەكنى ئىككى ياندىن تۇتۇپ، قانغۇچە ئىچتى. ئاخىرىدا ئەلى كەلدى. چېلەك بىر ئاز چايقالدى ۋە چېلەكتىن ئۇنىڭ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئازراق سۇ تۆكۈلدى.»^①

① ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

بۇ ھەقتىكى دەلىللەرنىڭ (ئەڭ كۈچلۈك) بىرى مەسلەھەتلىشىشى مۇھىم دەپ قارالغان كىشىلەرنىڭ بۇ تۆت زاتنىڭ خەلىپىلىكىنى بىردەك قوبۇل قىلىشى بولۇپ، ئازغۇن ۋە بىدئەتچىلەردىن باشقا ھېچكىم ئۇلارنىڭ خەلىپىلىكىگە تىل تەڭكۈزمىگەندى.

212 – سوئال:

باشتىكى ئۈچ خەلىپىنىڭ خەلىپىلىكىنىڭ ئومۇمىي دەلىلى نېمە؟

بۇنىڭغا دائىر دەلىللەرمۇ بەك كۆپ. بۇنىڭ بىر قىسمىنى ئالدىنقى سوئاللىرىمىزدا تىلغا ئېلىپ ئۆتتۇق. ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ ھەقتە مۇنداق بىر ھەدىس رىۋايەت قىلغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى: «قايسىڭلار چۈش كۆردۈڭلار؟» دەپ سورىدى. بىرى: مەن بىر چۈش كۆردۈم. ئاسماندىن خۇددى تارازغا ئوخشاش بىر نەرسە چۈشتى. ئەبۇبەكرى ئىككىڭلار تارتىلدىڭلار، سەن ئەبۇبەكرىدىن ئېغىر كەلدىڭ، ئاندىن ئۆمەر بىلەن ئەبۇبەكرى تارتىلدى، ئەبۇبەكرى ئۆمەردىن ئېغىر كەلدى. ئاندىن ئۆمەر بىلەن ئوسمان تارتىلدى، ئۆمەر ئوسماندىن ئېغىر كەلدى. ئاندىن تارازا يوقاپ كەتتى، - دېدى. ^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «بۇ كېچە سالىھ بىر كىشىگە بىر چۈش كۆرسىتىلدى. ئۇ چۈشتە ئەبۇبەكرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، ئۆمەر ئەبۇبەكرىگە، ئوسمان ئۆمەرگە

^① ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

چېتىلدى. »^① بۇ ئىككى ھەدىسىمۇ ھەدىس كىتابلىرىدا بايان قىلىنماقتا.

213 – سوئال:

ئەبۇبەكرى ۋە ئۆمەرنىڭ خەلىپىلىكىگە دائىر بىرلىككە كەلگەن دەلىللەر قايسىلار؟

بۇ ھەقتىكى دەلىللەرمۇ بەك كۆپ بولۇپ، بۇلارنىڭ بىر قىسمى سەھىھۇلبۇخارى ۋە سەھىھ مۇسىلىمدا بايان قىلىنغان. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەيدۇكى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى قېشىغا بىر سوغا قويۇلغان قۇدۇقنىڭ يېنىدا كۆردۈم. ئۇ قۇدۇقتىن ئاللاھ ئىرادە قىلغان مىقداردا سۇ تارتتىم. ئاندىن ئەبۇقۇھافەنىڭ ئوغلى (ئەبۇبەكرى) ئۇنى قولغا ئېلىپ، بىر ياكى ئىككى سوغا سۇ تارتتى. ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرى سەل – پەل ئاجز ئىدى. ئاللاھ ئۇنىڭ ئاجزلىقىنى مەغپىرەت قىلسۇن! كۆپ ئۆتمەي، بۇ سوغا ناھايىتى يوغان بىر سوغىغا ئايلاندى. ئۆمەر ئىبنى خەتتاب بۇ سوغا بىلەن سۇ تارتتى. مەن ئىنسانلار ئارىسىدا ئۆمەردەك سۇ تارتقان بىرىنى كۆرۈپ باقمىدىم. ئادەملەر ئۇنىڭ (قۇدۇقنىڭ) ئەتراپىنى ئوربۇۋالدى.»^②

214 – سوئال:

ئەبۇبەكرىنىڭ خەلىپىلىكى ۋە تۇنجى خەلىپە بولۇپ سايلىنىشىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتىمۇ ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ ھەدىس بار. بۇلارنىڭ بىر قىسمىنى ئالدىنقى سوئاللاردا كۆرۈپ ئۆتتۈق،

^① ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

^② بۇخارى، مۇسىلىم ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

يەنە بىر قىسمى سەھىھۇلبۇخارى ۋە سەھىھۇسلىمدا بايان قىلىنماقتا. بىر ئايال پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ ئايالنىڭ قايتىپ كېتىشىنى بۇيرىدى. ئايال: (ئۆلۈمنى كۆزدە تۇتقاندەك) ئەگەر كېلىپ، سېنى تاپالماي قالسامچۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەگەر مېنى تاپالمىساڭ، ئەبۇبەكرىنىڭ يېنىغا بارغىن!» دېدى.

سەھىھ مۇسلىمدا رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىسمۇ بۇنىڭ دەلىلىدۇر. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: اللہ نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەكراتتىكى ۋاقتىدا ماڭا مۇنداق دېگەندى: «ماڭا داداڭ بىلەن قېرىندىشىڭنى چاقىرىپ بەرگىن. مەن ئۇلارغا بىر پارچە خەت قىلىپ بېرىمەن. چۈنكى مەن ھەرقانداق بىرىنىڭ بىر تەمەننىدە بولۇشىنى ياكى بىرىنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىپ، مەن (خەلىپىلىككە ئۇنىڭدىنمۇ) لايىقراق دېيىشىدىن قورقمەن. ھالبۇكى، اللہ مۇ، مۇئمىنلەرمۇ ئەبۇبەكرىدىن باشقىسىغا رازى بولمايدۇ.»

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەكراتتىكى ۋاقتىدا، ئەبۇبەكرىنى جامائەتكە ئىمام قىلىپ تەيىنلىگەن چاغدىمۇ شۇنداق دېگەندى.

ئۇندىن باشقا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇھاجىر ۋە ئەنسار ساھابىلىرىنىڭ ھەممىسى ۋە ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر ئۇنىڭغا (ئەبۇبەكرىگە) بەيئەت قىلىش توغرىسىدا پىكىر بىرلىكىگە كەلگەندى.

215 – سوئال:

خەلىپىلىكتە ئەبۇبەكرىدىن كېيىن ئۆمەرنىڭ ئالدىغا چىقىرىلىشىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتىكى دەلىلمۇ بەك كۆپ بولۇپ، بىر قىسمىنى بايان قىلىپ ئۆتتۇق. بۇ دەلىللەردىن بىرى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمنىڭ مۇنۇ سۆزلىرىدۇر. ئۇ: «مەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا قانچىلىك تۇرىدىغانلىقىمنى بىلمەيمەن. مەندىن كېيىن كېلىدىغان ئىككى كىشىگە ئىتائەت قىلىڭلار» دېگەندىن كېيىن، ھەزرىتى ئەبۇبەكرى بىلەن ھەزرىتى ئۆمەرنى ئىشارەت قىلدى.^①

دېڭىز دولقۇنىدەك ئارقىمۇ ئارقىدىن كېلىدىغان پىتىنلەر ھەققىدىكى ھەدىسىمۇ بۇنىڭ بىر دەلىلىدۇر. ھۈزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا دېدىكى: «سەن بىلەن بۇ پىتىنلەر ئارىسىدا قۇلۇپلاقلق بىر ئىشىك بار.» دەپ ئۆمەر: «بۇ ئىشىك ئېچىلامدۇ ياكى چىقىلامدۇ؟» دەپ سورىدى. ھۈزەيفە: «چىقىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر: «ئۇنداقتا، ئۇ ئىشىك قايتا يېپىلمىغۇدەك» دېدى. بۇ ئىشىك ئۆمەر بولۇپ، ئىشىكنىڭ چىقىلىشى ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىگە سىمۋول قىلىنغانىدى. ئۇندىن كېيىنمۇ، ئۆمەت ئارىسىدىن ھەزرىتى ئۆمەردەك ئۆتكۈر قىلىچ چىقىپ باقمىدى.^②

ئۇندىن باشقا، بارلىق ئۆمەت ھەزرىتى ئەبۇبەكرىدىن كېيىن ئۇنىڭ خەلىپىلىكىگە تەيىنلىنىشى توغرىسىدا پىكىر بىرلىكىگە كەلگەنىدى.

216 – سوئال:

① ترمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى، مۇسلىم، ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

بۇ ئىككىسىدىن كېيىن خەلىپىلىككە ئوسماننىڭ
كەلتۈرۈلۈشىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتىكى دەلىلمۇ ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بىر قىسمىنى
يۇقۇرىدا كۆرۈپ ئۆتتۇق. بۇلاردىن بىرى كەئب ئىبنى ئۇجرە
رىۋايەت قىلغان تۆۋەندىكى ھەدىسى بۇنى تەشكىل قىلىدۇ. اللە
نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر پىتىنى
تىلغا ئالدى ۋە ئۇنىڭ پات يېقىنىدا كېلىدىغانلىقىنى
بىلدۈردى. دەل شۇ چاغدا بېشى يۈگەكلىك بىر ئادەم ئۆتتى.
اللە نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بۇ، ئۇ
كۈنى ھىدايەتتە بولىدىغانلاردىندۇر» دېدى. مەن دەرھال
يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئوسماننىڭ قولىدىن تۇتتۇم ۋە اللە نىڭ
پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قاراپ: بۇمۇ؟ -
دېدىم. اللە نىڭ پەيغەمبىرى: «بۇ» دېدى. بۇ ھەدىسىنى
ئىبنى ماجە ۋە ترمىزى مۇررە ئىبنى كەئبىتىن رىۋايەت قىلغان
بولۇپ، بۇ سەھىھ ھەسەن ھەدىستۇر.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: اللە نىڭ
پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەندى:
«ئەي ئوسمان! ئەگەر اللە بىر كۈنى بۇ ئىشنىڭ بېشىغا سېنى
قويغاندا، مۇناپىقلار اللە نىڭ ساڭا كىيگۈزۈپ قويغان
كۆينەكنى سېلىۋېتىشنى تەلەپ قىلسا، سەن ھەرگىز
سېلىۋەتمىگىن!» پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ سۆزنى ئۈچ
قېتىم تەكرارلىدى. بۇ ھەدىسىنىمۇ ئىبنى ماجە رىۋايەت
قىلغان.

ئاۋۋال كېڭەش ئەزالىرى (ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ يېڭى خەلىپە
تەيىنلەش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغان كىشىلەر)، ئاندىن باشقا
ساھابىلەر ئۇنىڭغا بەيئەت قىلىشتا پىكىر بىرلىكىگە
كەلگەن. ھەزرىتى ئوسمانغا تۇنجى بولۇپ ھەزرىتى ئەلى ،

ئاندىن ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋف، ئۇندىن كېيىن باشقا كىشىلەر كېلىپ بەيئەت قىلدى.

217 – سوئال:

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ خەلىپىلىكىنىڭ ۋە ئالدىنقى ئۈچىدىن كېيىن ئۇنىڭ خەلىپىلىكىگە تەيىنلىنىشىنىڭ دەلىلى نېمە؟

بۇ ھەقتىكى دەلىللەرمۇ بەك كۆپ بولۇپ، بىر قىسمىنى يۇقىرىدا كۆرۈپ ئۆتتۇق. بۇنىڭ بىر دەلىلى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شۇ سۆزلىرىدۇر: «ئېست ئاممار، ئېست! ئۇنى ھەقسىزلىك بىلەن ئىسيان چىقارغانلار ئۆلتۈرىدۇ. ئۇ ئۇلارنى جەننەتكە چاقىرسا، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئوتقا (يەنى دوزاخقا) چاقىرىدۇ.»^①

ئاممار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەزرىتى ئەلى بىلەن بىللە ئىدى. ئۇنى شام خەلقى ئۆلتۈردى. ئۇ ئۇلارنى سۈننەتكە، جامائەتكە، ھەق ئىمام بولغان ئەلى ئىبنى ئەبۇتالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئىتائەت قىلىشقا دەۋەت قىلىۋاتاتتى. بۇ ھەدىس سەھىھ كىتابلاردا بايان قىلىنماقتا. ئۇ كىتابلاردىكى يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان: «بۆلگۈنچىلىك دەۋرىدە بىر قىسىم كىشىلەر ھەقتىن چەتنەپ كېتىدۇ. ئۇلارنى ھەققە تېخىمۇ يېقىن بولغان يەنە بىر قىسىم كىشىلەر ئۆلتۈرىدۇ.»^②

① بۇخارى، مۇسلىم، ترمىزى رىۋايەت قىلغان.

② مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

خاۋارجىلار ھەقتىن چەتنەپ كەتتى. ھەزرىتى ئەلى ئۇلارنى
نەھرىۋان كۈنى ئۆلتۈردى. بارلىق ئەھلى سۈننەتنىڭ ئېڭىدا ئۇ
ھەقكە ئەڭ يېقىن كىشىدۇر.

ئەمىرگە بويسۇنۇش

218 – سوئال:

مۇسۇلماننىڭ ئۈستىدىكى ئەمىرلەرنىڭ ھەقىقىي نېمىدىن ئىبارەت؟

ئۇلارغا ھەقىقىي ئاساس قىلغان ھالدا سەمىمىيەتلىك بىلەن نەسىھەت قىلىش، ھەقىقەت ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلارنى ھەقىقە بۇيرۇپ، مۇۋاپىق شەكىلدە ئاگاھلاندۇرۇش، ئارقىسىدا تۇرۇپ ناماز ئوقۇش، ئۇلار بىلەن بىللە جەھدقا چىقىش، زاكاتنى ئۇلارغا بېرىش، ھەقسىزلىق قىلغان تەقدىردىمۇ سەۋر – تاقەت قىلىش، كۈپرىلىققا ئوچۇق دالالەت قىلمىغۇچە ئۇلارغا قارشى قىلىش تەكلىپىمەسلىك، يالغاندىن ماختاش ئارقىلىق ئۇلارنى ئالدىماسلىق، ئىسلاھ قىلىش ۋە مۇۋەپپىقىيەتكە ئېرىشىشلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا دۇئا قىلىش.

219 – سوئال:

بۇنىڭ دەلىللىرى نېمىلەر؟

بۇنىڭ دەلىللىرى بەكمۇ كۆپ بولۇپ، بەزىلىرى تۆۋەندىكىچە:

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۇئمىنلەر! اللہ قا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزەڭلاردىن بولغان ئىش ئۈستىدىكىلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار.﴾^①

① سۇرە نىسا، 59 = ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمۇ مۇنداق دېگەندى: «سەلەرگە بىر قۇل ئەمىر قىلىپ تەيىنلەنگەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار.»^① «كىمكى ئۆز ئەمرىنىڭ ئالايىق ئىشلىرىنى كۆرسە، ئۇنىڭغا سەۋر – تاقەت قىلسۇن. چۈنكى جامائەتتىن بىر غەيرىچ بولسىمۇ ئايرىلىپ قالغان ئادەم، مۇتلەق ھالدا جاھىلىيەت ئۆلۈمى بىلەن ئۆلگەن بولىدۇ.»^②

ئۇبادە ئىبنى ئەسسامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەندى: بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چاقىرىقىغا بىنائەن ئۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق. بەيئەت ۋاقتىدا بىزدىن ئالغان ۋەدىسى ئارىسىدا شۇ سۆزلەر بار ئىدى: «مەنۇن بولغان ياكى بولمىغان ۋاقتلاردا، راھەت ۋە قىيىنچىلىق مەزگىللىرىدە، باشقىلار بىزدىن ئەۋزەل كۆرۈلگەن ھالدىمۇ ئىتائەت قىلىپ، ئىش ئۈستىدىكى كىشىلەر بىلەن تالاش – تارتىش قىلمايدىغانلىقىمىزغا بەيئەت قىلىمىز.» ئاندىن ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەمما قولۇڭلاردا ئوچۇق كۆپۈرلۈك ئىكەنلىكىگە دائىر دەلىل بولغان ئىش يۈز بەرسە، سىلەر بۇ ۋەدىدىن مۇستەسنا بولىسىلەر» دېدى.^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «سەلەرگە بىر ئەزاسى كېسىلگەن زەڭگى قۇل ئەمىر قىلىنغان تەقدىردە، ئۇ ئاللاھنىڭ كىتابىغا ئۇيغۇن

① بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى، مۇسلىم، نەسائى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

شەكىلدە سىلەرگە قوماندانلىق قىلسىلا، سىلەر چوقۇم ئۇنىڭغا بويسۇنۇڭلار ۋە ئىتائەت قىلىڭلار.»^①

«مەنۇن بولغان ياكى بولمىغان ئىشلاردا بويسۇنۇپ، ئىتائەت قىلىش مۇسۇلماننىڭ ۋەزىپىسىدۇر. ئەگەر ئۇنىڭغا گۇناھ – مەسىيەت بىلەن ئەمىر بېرىلسە، ئۇ بۇنىڭدىن مۇستەستا (يەنى ئىتائەت قىلىنمايدۇ). ئەگەر ئۇنىڭغا گۇناھ بولىدىغان بىر ئەمىر بېرىلسە، ئۇ ئەمىرگە بويسۇنۇش ياكى ئىتائەت قىلىشقا بولمايدۇ.»^② «ئىتائەت پەقەت ياخشى ئىشتا بولىدۇ.»^③

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «ئۇ (يەنى ئەمىر) دۈمبەڭگە ئۇرۇپ، مېلىڭنى تارتىۋالسىمۇ، سۆزىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغىن!»^④

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېگەندى: «كىمكى ئىتائەتتىن ۋاز كەچسە، قىيامەت كۈنى ئۇ ئۆزىنى ياقلايدىغان ھېچقانداق دەلىل تاپالمىغان ھالدا اللە نىڭ ھۇزۇرىغا بارىدۇ. ئەگەر كىمكى بويىنىدا بەيئەت مەسئۇلىيىتى بولمىغان ھالدا ئۆلۈپ كەتسە، ئۇ جاھىلىيەت ئۆلۈمى بىلەن ئۆلگەن بولىدۇ.»^⑤

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەندى: «بۇ ئۈممەتنىڭ بىرلىك ۋە باراۋەرلىك ئىچىدىكى

① مۇسلىم، تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

② بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، ئەبۇداۋۇد، نەسائى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

③ بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، نەسائى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

④ مۇسلىم ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

⑤ ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئىشىنى بۇزماقچى بولغانلارنى (مەيلى ئۇ كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر) قىلىچ بىلەن ھالاك قىلىڭلار! ﴿^①

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېگەندى: «بەزىبىر ئەمىرلەر باركى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنىڭ ياخشىلىق ئۈچۈن ۋە بەزىلىرىنىڭ يامانلىق (گۇناھ) ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى كۆرىسىلەر. كىمكى ياخشىلىققا ئەمىر قىلسا قۇتۇلدۇ، كىم يامانلىققا قارشى چىقسا، خاتىرجەملىككە ئېرىشىدۇ. ئەمما (ئۇ يامانلىققا) رازى بولغان ۋە بويسۇن ئەگكەن كىشى مەقسىتىگە يېتەلمەيدۇ.» ساھابىلەر: ئۇلارغا قارشى ئورۇش قىلمايدۇق؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «نامازنى تەرك ئەتمىگىچە ئۇنداق قىلماڭلار! ﴿^② دېدى.

ۋە بۇندىن باشقا كۆپلىگەن ھەدىسلەر بار بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى سەھىھ كىتابلاردا بايان قىلىنماقتا.

220 – سوئال:

ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇش كىمنىڭ ۋەزىپىسى؟ بۇنىڭ مەرتىۋىلىرى قايسىلار؟

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا خەيرلىك ئىشلارغا دەۋەت قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلارنى مەنئى قىلىدىغان بىر جامائە بولسۇن؛ ئەنە شۇلار مەقسىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر.﴾^③

① مۇسلىم، نەسائى ۋە ئەبۇداۋۇد رىۋايەت قىلغان.

② مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

③ سۇرە ئال ئىمران، 104 - ئايەت.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ مۇنداق دېگەندى: «ئاراڭلاردىن كىمكى (شەرىئەت مەنىسى قىلغان) بىر يامان ئىشنى كۆرسە، ئۇنى قولى بىلەن ئۆزگەتسۇن، ئۇنىڭغا كۈچى يەتمەسە تىلى بىلەن، ئۇنىڭغىمۇ كۈچى يەتمەسە دىلى بىلەن يامان كۆرسۇن. مانا بۇ ئىماننىڭ ئەڭ زەئىپ ھالىتىدۇر. ①»

قۇرئان ئايەتلىرى ۋە پەيغەمبىرىمىز ھەدىسلىرىدىن بۇ ھەقتە كەلگەنلىرى ساناپ تۈگەتكۈسىز دەرىجىدە كۆپ بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقنى كۆرگەن ھەر كىمنىڭ ئۇ يامانلىقنى توسۇش ۋە زىپىسىنىڭ بارلىقى ئىكەنلىكىگە دەلىل بولۇپ كەلمەكتە.

بۇ ۋەزىپە باشقا بىرى تەرىپىدىن ئورۇنلانمىغىچە ئۇ كىشىنىڭ زىمىمىسىدىن چۈشمەيدۇ. ھەر كىمنىڭ ۋەزىپىسى ئۆز ئەھۋالىغا قارىتا بولىدۇ. بىر ئىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا قۇربى يېتىدىغان ۋە ئۇ ئىشنى تېخىمۇ ياخشى بىلىدىغان بىرى بار بولسا، ئەلۋەتتە شۇ ئىشنى ئورۇنلاش ئۇ كىشىگە تېخىمۇ ۋاجىپ بولىدۇ ھەم مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

گۇناھ ئۆتكۈزگۈچىلەرگە ئازاب كېلىدىغان ۋاقىتتا، ئۇ ئىشنىڭ قىلىنماسلىقىنى ئېيتقان ۋە ئۇ ئىشنى چەكلەشكە تىرىشقان كىشىلەرلا ئامانلىققا ئېرىشىدۇ. بىز بۇ مەسىلە ھەققىدە ئالاھىدە توختىلىپ، بىر رىسالە تەييارلىدۇق. بۇ توغرىلۇق ھەقنى تەلەپ قىلغۇچىلار ئۈچۈن بۇ يەردە كەلتۈرگەنلىرىمىزمۇ يېتەرلىك دەپ قارايمىز. ھەمدۇ سانا اللہ قا خاستۇر، بىزگە قىلغان ئىلتىپاتى ئۈچۈن اللہ تائالاغا چەكسىز مىننەتدارلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز.

① مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسائى ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

ئەۋلىيالىق ۋە كارامەت

221 – سوئال:

ئەۋلىيالارنىڭ كارامەتلىرىنىڭ ھۆكۈمى نېمە؟

ئەۋلىيالارنىڭ كارامەتلىرى ھەقتۇر. كارامەت — ئۆزلىرىنىڭ ھېچقانداق مۇداخىلىسى بولمىغان ۋە (كاپىرلارغا قارشى) جەڭ ئېلان قىلىش مەقسەت قىلىنمىغان، ئۇلارنىڭ قولى بىلەن ئەمەلگە ئاشىدىغان، پەۋقۇلئاددە بىر ئەھۋالنىڭ كۆرۈنۈشىدۇر. بۇ ئىشنى ئاللاھ ئۇلار ئارقىلىق (ئۇلار بۇ ئىشنى بىلمىسىمۇ) مەۋجۇدىيەت ئالىمىدە مەيدانغا كەلتۈرىدۇ. ئەسھابۇل كەھفى قىسسىسى بىر غارغا يوشۇرۇنۇپ، غار ئاغزى قۇرام تاش بىلەن ئېتىلىپ قالغان ئۈچ كىشىنىڭ قۇتۇلۇپ قېلىشىغا دائىر قىسسە، راھىب جۈرەيج قىسسىسى بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ.

مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇ ئەۋلىيالارنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئائىت مۆجىزىلەردۇر. شۇڭا بۇ ئۈممەت ئارىسىدىكى كارامەتلەر تېخىمۇ كۆپ ۋە تېخىمۇ بۈيۈكتۇر. چۈنكى بۇ ئۈممەتنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ مۆجىزىلىرىمۇ ئەنە شۇنداق بۈيۈك، ئاللاھنىڭ نەزىرىدىكى قىممىتىمۇ ئارتۇق ئىدى. مۇرتەدلەرگە قارشى تۇرۇش ۋاقتىدا ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەر، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ، شامدىكى سارىيەگە ئاۋازىنى يەتكۈزگەنلىكى قاتارلىقلار. ئۇندىن باشقا، ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ مىسىردىكى نىل دەرياسىغا مەكتۇب يېزىشى بىلەن، نىل دەرياسىنىڭ ئېقىشى، ئەل ئەلا ئىبنى ھەدرەمنىڭ بىز ئانىلارغا

قارشى ئۇرۇش ئېلىپ بېرىلغان ۋاقتتا ئېتى بىلەن بىرگە دېڭىزغا شۇڭغۇشى، ئەبۇ مۇسلىم ئەل ھەۋلەننىڭ ئەسۋەد ئەل ئەنسى (يالغانچى پەيغەمبەر) نىڭ ئۆزى ئۈچۈن ياققان ئوتنىڭ ئىچىدە ناماز ئوقۇشى ۋە بۇنىڭغا ئوخشاش پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم زاماندا ۋە ئۇندىن كېيىنكى ساھابى كىرەم دەۋرلىرىدە كۆپلىگەن ساھابىلاردىن كۆرۈلگەن پەۋقۇلئاددە ئىشلار بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ.

ئۇلارنىڭ ئىزىنى بويلاپ ماڭغان تابىئىنلار بىلەن ئۇلاردىن كېيىن كۈنىمىزگىچە ۋە قىيامەت كۈنىگە قەدەر كۆرۈلىدىغان ئىشلارمۇ ھەم شۇنداقتۇر. بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەقىقەتەن پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇجىزىلىرىدۇر. چۈنكى ئۇلار (يەنى ئۈممەت) بۇلارغا پەقەت ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبەرگە) ئەگىشىش ئارقىلىق نائىل بولالغانىدى.

پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەگەشمىگەن بىرىدە پەۋقۇلئاددە ئەھۋال كۆرۈلسە، ئۇ بىر پىتنە ياكى كۆز بويامچىلىقىدىن ئىبارەتتۇر. ھەتتا بۇنىڭغا ئوخشاش كىشىلەر شەيتاننىڭ دوستلىرىدىندۇر، بۇلاردىن اللە نىڭ مەرھىمىتىگە سىغىنىپ پاناھلىق تىلەيمىز.

222 – سوئال:

اللە نىڭ دوستلىرى كىملىرىدۇر؟

اللە قا ئىمان ئېيتقان، تەقۋادارلىق قىلغان، اللە نىڭ پەيغەمبىرى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىتائەت قىلغان ھەركىم اللە نىڭ ئەۋلىيالىرىدۇر. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿راستلا اللە نىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە اللە نىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا)

قاينغۇرۇش يوقتۇر. ﴿^① ئاندىن كېيىن بۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر.﴾^② يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ مۇئمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى (كۇفرىنىڭ) زۇلمىدىن (ئىماننىڭ) يورۇقلۇققا چىقىرىدۇ.﴾^③

اللہ تائالا يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ دوستۇڭلار اللہ تۇر، اللہ نىڭ رەسۇلىدۇر ۋە مۇئمىنلەردۇركى، مۇئمىنلەر تەئدىل ئەركان بىلەن ناماز ئۆتەيدۇ، زاكات بېرىدۇ، ئۇلار (اللہ نىڭ ئەمرىگە) كەمتەرلىك بىلەن بويسۇنغۇچىلاردۇر. كىمكى اللہ نى، اللہ نىڭ پەيغەمبىرىنى ۋە مۇئمىنلەرنى دوست تۇتىدىكەن، (ئۇ اللہ نىڭ جامائەسىدىندۇر). اللہ نىڭ جامائەسى (ئەلۋەتتە) غالىبتۇر.﴾^④

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەممۇ مۇنداق دېگەندى: «پالانچى ئائىلە كىشىلىرى مېنىڭ دوستلىرىم ئەمەس. مېنىڭ دوستلىرىم پەقەت تەقۋادارلاردۇر.»^⑤

ھەسەن ئەلبەسىرى (اللہ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن!) دېدىكى: بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ اللہ نى دوست تۇتىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىشىدۇ. ئەمما اللہ تائالا ئۇلارنى شۇ ئايىتى بىلەن سىنىدى: ﴿ئەگەر سىلەر اللہ نى دوست

① سۇرە يۇنۇس، 62 – ئايەت.

② سۇرە يۇنۇس، 63 – ئايەت.

③ سۇرە بەقەرە، 257 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

④ سۇرە مائىدە، 55 – ۋە 56 – ئايەتلەر.

⑤ بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتدۇ. ﴿١﴾

ئىمام شافىئى (اللە ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن!) مۇنداق دېگەندى: «سىلەر بىر ئادەمنىڭ سۇ ئۈستىدە مېخۇۋاتقانلىقىنى ياكى ئاسماندا ئۇچۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەڭلارمۇ، ئۇنىڭ اللە نىڭ پەيغەمبىرى سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىتائەت قىلىدىغان ياكى قىلمايدىغانلىقىنى بىلمىگىچە ئۇنى تەستىقلىماڭلار ۋە ئۇنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىگە ئالدىنماڭلار.»

223 – سوئال:

پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئۈممىتىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ھەق ئۈستىدە داۋاملىق زەپەر قۇچىدۇ. ئۇلارغا قارشى تۇرغۇچىلار (ئۇلارغا) ھېچقانداق زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. شانى ئۇلۇغ ۋە مۇبارەك اللە نىڭ ئەمرى يېتىپ كەلگۈچە (بۇ ئىش) مۇشۇنداق داۋاملىشىدۇ»^② دېگەن ھەدىسىدە كۆزدە تۇتۇلغان بىر قىسىم كىشىلەر كىملىرى؟

بۇلار يەتمىش ئۈچ پىرقە ئىچىدىن ھىدايەتكە ئېرىشىدىغان بىردىنبىر پىرقىگە تەۋە كىشىلەردۇر. چۈنكى پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ پىرقىنى ھالاك بولىدىغان باشقا پىرقىلەردىن تۆۋەندىكى ھەدىسى ئارقىلىق مۇستەسنا قىلغانىدى: «... بىرى مۇستەسنا ھەممىسى ھالاك بولىدۇ، ئۇ بىرى جامائەتتۇر.»^③ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق

① سۈرە ئال ئىمران، 31 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجەلەر رىۋايىتى.

③ ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان.

دېگەندى: «ئۇلار بۈگۈن مەن ۋە ساھابىلىرىم مېڭىۋاتقان يولدىن ماڭغۇچىلاردۇر.»

ئۇلۇغ ئالەم تىن بىزنى ئۇلاردىن قىلىشىنى، بىزنى ھىدايەتكە يەتكۈزگەندىن كېيىن، قەلبىمىزنى ھەقىقتىن بۇرماسلىقىنى، بىزگە ئۆز پەزىلىدىن رەھمەت ئاتا قىلىشىنى تىلەيمىز. شۇبھىسىزكى، ئۇ، چەكسىز مەرھەمەتلىك زات (ۋەھاب) تۇر، «قۇدرەت ئىگىسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاك تۇر. پەيغەمبەرلەرگە سالام بولسۇن! جىمى ھەمدۇ سانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئالەم قاسىمى خاستۇر!»^①

بۇ ئەسەر ھىجرى 1365 – يىلى (مىلادى 1945 – يىلى) شەئبان ئېيىنىڭ بىرىنچى كۈنى (دۈشەنبە) تاماملاندى.

^① سۈرە ساففات، 180 – ۋە 182 – ئايەتلەر.